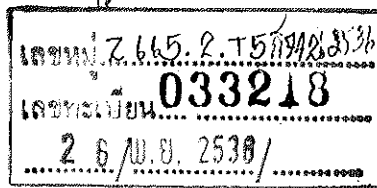

Dynix 59968
Barcode - 70215

แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทย
Trends of Master's Degree Curriculum
in Library and Information Science in Thailand

สุรินทร์ สันสกุล
Surin Tinsakul

วิทยาลัยศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
Master of Arts Thesis in Library and Information Science
Prince of Songkla University
2536

ที่มหาวิทยาลัย

แนวโน้มนของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทย

ผู้เขียน

นายสุรินทร์ คั่นสกุล

สาขาวิชา

บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

คณะกรรมการที่ปรึกษา

คณะกรรมการสอน

ศาสตราจารย์..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์กุล นาคะชาติ)

ศาสตราจารย์..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์กุล นาคะชาติ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์โนรี ใจใส)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์โนรี ใจใส)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.กิตา โพธิ์พุกกณะ)

..... กรรมการ
(อาจารย์ปราโมทย์ กระทบ)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้มหาวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

.....

(ดร.ไพรัตน์ สงวนไทร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บริการของศูนย์สารสนเทศ สำหรับรายวิชาเลือก ประกอบด้วยรายวิชาในกลุ่มการจัดเก็บ การคืนเงิน และการบริการสารสนเทศ กลุ่มวิชาด้านการบริหารและการจัดการสารสนเทศ กลุ่มวิชาด้านเทคโนโลยี กลุ่มวิชาด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ และการสื่อสาร และ กลุ่มวิชาด้านแหล่งสารสนเทศและสารสนเทศเฉพาะด้าน สำหรับรายวิชาในศาสตร์สาขาอื่นที่ ควรจัดให้มีในรายวิชาเลือกคือ วิชาสถิติ และในแต่ละรายวิชาควรมีให้มีจำนวนหน่วยกิต 3 หน่วยกิต

ส่วนผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของหลักสูตร พบว่า มีหลายกรณี คือ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว ระบบเครือข่ายและ ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและแหล่งสารสนเทศมีมากขึ้น ความต้องการของตลาดแรงงาน และความก้าวหน้าของวิทยาการต่าง ๆ ที่มีมากขึ้น การบริการที่ต้องการความรวดเร็ว ถูกต้องและตรงกับความต้องการของสังคมยุคสารสนเทศ ความก้าวหน้าในการผลิตสื่อความรู้ ทั้งด้านรูปแบบและปริมาณ ความนิยมในระบบธุรกิจสารสนเทศ รวมถึงการแข่งขันในด้าน ข่าวสารข้อมูลมีมากขึ้น

Thesis Title : Trends of Master's Degree Curriculum in
Library and Information Science in Thailand
Author : Mr. Surin Tinsakul
Major Program : Library and Information Science
Academic Year : 1993

ABSTRACT

The purpose of this research was to study the trends of the Master's Degree Curriculum in Library and Information Science and how it will reflect on the changes and developments of the Master's Degree curriculum in Library and Information Science in Thailand in the next ten years. The data were collected by using the delphi technique. The sample consisted of 31 library and information science experts. The instrument used in the study was a questionnaire. The experts responded in 3 rounds. The collected data were analysed by the median, mode and interquartile ranges. The results of the study are as follows:

The objectives of the curriculum will agree with the changing of society and information technology, they are producing the masters to be the librarians, information scientists or technologists who can work for the government and private agencies. They have the abilities to manage the information resources management, knowledge, skills and modern technological experience.

The structure of the curriculum should be flexible based on the progress in science and technology. The total credits required for graduation should be 36-40 credits. The required courses will be 9-13 credits and the elective courses will be 15-21 credits. The relative courses are important and will have more credits. The thesis will be 6-9 credits.

The content and courses of the curriculum will be the integration of library and information science. The two required

courses that are possible are Information Technology (Theory and Application) and the Management and the Service of Information Centre. The elective courses will be Information Storage, Retrieval and Services courses, Information Administration and Management courses, Technological courses, Marketing, Public Relation, Communication courses and Information Resources and Specific Information courses. Another elective course will be statistics. In each course it should be 3 credits.

There are many cases of how it will reflect on the changes and developments of the curriculum such as the rapid, developed technological process, the network system and more co-operation between the libraries and information centers, the needed labor market and the progress of knowledge, rapid and accurate services for society in the information age, the progress in producing information media in concrete forms and quantity, the value of business information systems and the increase of competition in information.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ เพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาจาก
รศ. กุศล นาคะชาต และ ผศ. โนรี ใจใส ที่ได้ช่วยเหลือในการแนะนำ ตรวจสอบแก้ไข
ข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง
มา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญในการวิจัยครั้งนี้ทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาให้
ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามและแสดงความคิดเห็นในการวิจัยด้วยความเต็มใจ
ขอขอบพระคุณ ผศ. อัมภิต เลิศพงษ์สมบัติ และ อาจารย์สมเกียรติ นพพรธรรมศิริ ที่
กรุณาให้คำแนะนำและปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอขอบพระคุณ
อาจารย์อาริน สะอืด และรศ. ดร. ชิดา โภธิพุกณะ ที่กรุณาช่วยตรวจทานและแก้ไข
สำมะโนเชิงภาษาอังกฤษ

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พ่อ แม่ พี่ อาจารย์พนัส ปุณฺณโสพรรณ
และอาจารย์โรงเรียนโพธิ์ศรีราชศึกษา ที่ได้ให้กำลังใจและการสนับสนุนด้านต่าง ๆ
ตลอดมา

สุรินทร์ คินสกุล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	i
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
บัญชีตาราง	จ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์	6
ขอบเขตของการศึกษา	6
วิธีดำเนินการวิจัย	7
ศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	12
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	12
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	13
หลักสูตร	13
การศึกษาและหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ	
สารนิเทศศาสตร์ในต่างประเทศ	21
การศึกษาและหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ	
สารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย	28
ระดับการศึกษาและสถาบันที่เปิดสอนสาขาวิชา	
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์	41
รายวิชาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์	43
การศึกษามรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในอนาคต	55
วิเคราะห์หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์	
ระดับปริญญาโทในประเทศไทย	58
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	82

บทที่	หน้า
3	วิธีดำเนินการวิจัย 91
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 91
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 94
	การเก็บรวบรวมข้อมูล 96
	การวิเคราะห์ข้อมูล 99
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล 103
5	บทสรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ 147
	สรุปผลการวิจัย 147
	อภิปรายผลการวิจัย 154
	ข้อเสนอแนะ 171
	บรรณานุกรม 174
	ภาคผนวก 192
	ภาคผนวก 1 คำชี้แจงการวิจัย 193
	ภาคผนวก 2 แบบสอบถามรอบที่ 1 195
	ภาคผนวก 3 แบบสอบถามรอบที่ 2 200
	ภาคผนวก 4 แบบสอบถามรอบที่ 3 220
	ภาคผนวก 5 หนังสือขอความร่วมมือ 240
	ภาคผนวก 6 รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ 244
	ประวัติผู้เขียน 247

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	เปรียบเทียบวัตถุดิบประสงค์และแนวคิดด้านหลักสูตรในมาตรฐาน ปี พ.ศ. 2508 และ ปี พ.ศ. 2529	35
2	เปรียบเทียบความมุ่งหมายของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ	59
3	เปรียบเทียบจำนวนหน่วยกิตของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ	62
4	เปรียบเทียบรายวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ในประเทศไทย	67
5	จำนวนประชากรกลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยทั้งหมดและจำนวนกลุ่ม ตัวอย่างของอาจารย์จำแนกตามสถาบัน	93
6	จำนวนผู้เชี่ยวชาญกลุ่มผู้บริหารสถาบันบริการสารนิเทศที่ตอบ แบบสอบถามในรอบที่ 2 และ 3	98
7	จำนวนผู้เชี่ยวชาญกลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยที่ตอบแบบสอบถามใน รอบที่ 2 และ 3 จำแนกตามสถาบัน	99
8	ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มจุดมุ่งหมายและลักษณะโดย ทั่วไปของหลักสูตร	105
9	ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มจุดมุ่งหมายในการผลิต มหัศจรรย์ของหลักสูตร	107
10	ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มลักษณะโครงสร้างหลักสูตร	111
11	ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มของหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร	113
12	ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มโครงสร้างในหมวดวิชาบังคับ ของหลักสูตร	114
13	ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มโครงสร้างในหมวดวิชาเลือก ของหลักสูตร	116
14	ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มโครงสร้างในหมวดวิชาสัมพันธ์ ของหลักสูตร	117
15	ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มโครงสร้างหมวดวิชาในแผน ของหลักสูตร	118

ตาราง	หน้า
16	เปรียบเทียบโครงสร้างของหลักสูตรตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร ของทบวงมหาวิทยาลัย โครงสร้างของหลักสูตรปัจจุบัน และ แนวโน้มโครงสร้างของหลักสูตรใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2544) 120
17	ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มเนื้อหาในหลักสูตร 122
18	ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มของเนื้อหาในรายวิชาบังคับ 126
19	ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มของเนื้อหาในรายวิชาเลือก 127
20	ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มรายวิชาบังคับในหลักสูตร 128
21	ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มรายวิชาเลือกในกลุ่มวิชา การจัดการเก็บ การคั่นคืน และการบริการสารนิเทศ 130
22	ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มรายวิชาเลือกในกลุ่มวิชา ด้านการบริหาร และการจัดการสารนิเทศ 132
23	ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มรายวิชาเลือกในกลุ่ม เทคโนโลยี 134
24	ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มรายวิชาเลือกในกลุ่ม ด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ และการติดต่อสื่อสาร 136
25	ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มรายวิชาเลือกในกลุ่ม วิชาด้านแหล่งสารนิเทศและสารนิเทศเฉพาะด้าน 137
26	ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มรายวิชาที่มีความสัมพันธ์กับ ศาสตร์สาขาอื่น ๆ 140
27	ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มจำนวนหน่วยกิตในรายวิชา 141
28	ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มของผลกระทบที่ทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของหลักสูตร 142

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคสารสนเทศ (Information Age) ทุกวงการไม่ว่าจะเป็นวงการธุรกิจ การเมือง การบริหาร หรือการศึกษา ล้วนแต่มีความต้องการใช้สารสนเทศ แม้ในมาส์ ชาวลิต (2532 : 1) กล่าวว่า ปัจจุบันนี้เป็นที่รับรองกันทั่วโลกว่า สารสนเทศคือ ความรู้ ข่าวสาร และข้อมูลต่าง ๆ มีความสำคัญอย่างมากในการปฏิบัติงานและการตัดสินใจ สังคมที่เปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการไปอย่างไม่วันหยุด เป็นสังคมของการติดต่อถ่ายทอดสารนิเทศต่าง ๆ หรือเรียกว่า Information Society (McGarry, 1983 : 100) ในชีวิตประจำวันทั่วไปทุกคนต้องใช้สารสนเทศในการทำกิจกรรมแทบทุกชนิดไม่รูปแบบใดก็รูปแบบหนึ่งไม่ว่าจะเป็นการสื่อสาร แก้ปัญหา หรือตัดสินใจเพื่อวางแผนและจัดการ (สุนทร แก้วฉาย, 2532 : 166) จากการศึกษาสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอย่างมากมาจนก่อให้เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่าการทะลักทะลายนของสารสนเทศ (Information Explosion) ความชำนาญในการเรียกใช้สารสนเทศ (Information Handling Skills) จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อจะได้สารสนเทศที่เกี่ยวข้อง ถูกต้อง และทันต่อความต้องการและเวลา (จิรวรรณ ภัคศิลป์, 2529 : 54) เทคโนโลยีในด้านคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้เกิดความรวดเร็วในการบริการสารสนเทศ รวมทั้งการบริหารสารสนเทศ (อรุณา สัมบุรณกุล, 2529 : 28-29) เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology = IT) เข้ามามีบทบาทในการบริหารสารสนเทศ ช่วยในการจัดระบบสารสนเทศและอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงสารสนเทศที่ดีกว่า เช่น ช่วยให้สามารถจัดระบบอัตโนมัติเพื่อการจัดเก็บ เรียกใช้และประมวลผลสารสนเทศได้อย่างรวดเร็ว สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนส่งผลถึงผู้ที่ทำหน้าที่ให้บริการสารสนเทศนั่นก็คือ บรรณารักษ์หรือนักสารสนเทศ

บรรณารักษ์ นับเป็นวิชาชีพหนึ่งที่จะต้องเคลื่อนไหวให้ทันกับโลกปัจจุบันที่มีการเพิ่มของสารสนเทศขึ้นมากมาย จึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทไปสู่การเป็นนักสารสนเทศ ควรต้องมีความรอบรู้ในเรื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทำให้การบริการสารสนเทศมีประสิทธิภาพยิ่งกว่าเดิม ในอนาคตบรรณารักษ์หรือนักสารสนเทศควรมีบทบาทในฐานะเป็นตัวกลาง เป็นผู้สื่อความหมาย นำสารสนเทศจากห้องสมุดไปสู่ผู้ใช้หรือผู้รับ และเป็นสื่อนำเอาความคิดของผู้ใช้มาป้อนกลับแก่ห้องสมุด/ศูนย์สารสนเทศ เพื่อนำมาปรับปรุงบริการสารสนเทศ และต้องมีความรู้พื้นฐานทางด้านวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ความชำนาญชำนาญในการใช้ความรู้ เทคนิคและวิธีการที่ได้ศึกษามาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงาน มีความเชื่อมั่นในตนเอง และทัศนคติที่ดี รวมทั้งความยืดหยุ่น ประนีประนอม

ความมีไหวพริบ มนุษยสัมพันธ์ และความเป็นผู้หน้าที่พร้อมจะดูแลควบคุมการปฏิบัติงานในระดับวิชาชีพ (จิรวรรณ ภัคศิบุตร, 2529 : 53-54)

ระบบการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งที่ได้รับสนับสนุนให้มนุษย์ได้พัฒนาตัวเองให้ทันยุคกับสิ่งที่จะนำไปปฏิบัติ สำหรับสำคัญของการจัดการศึกษาก็คือ การพัฒนามนุษย์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหลักของประเทศ ความสำเร็จของการจัดการศึกษาขึ้นอยู่กับการจัดองค์ประกอบต่าง ๆ ให้ทำหน้าที่อย่างเหมาะสมและประสานสอดคล้องกัน ระบบจัดการและบริหารหลักสูตรเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญ ประกอบด้วยกิจกรรมย่อยประสานการพัฒนาหลักสูตร การปรับแต่งเนื้อหาวิชาให้ทันสมัยสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของความรู้ (พจน์ สะเพียรชัย, 2534 : 1-4)

หลักสูตร นับเป็นหัวใจของการศึกษา สุมิตร คุณานุกร (2518 : 2) กล่าวถึงหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรคือโครงการให้การศึกษานำไปสู่พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะสอดคล้องกับความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้ ในการพัฒนาหลักสูตรควรมีการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงวิทยาการใหม่ ๆ ที่จำเป็นในวิทยาการที่ศึกษา (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530 : 88) ราชวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรมีความมุ่งหวังให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับลักษณะของปัญหา ตลอดจนความต้องการของสังคมที่มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นเพราะหลักสูตรที่ดีจะต้องมีลักษณะที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ความต้องการของผู้เรียน เหมาะกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศและให้ทันกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีคุณธรรมและเจตคติที่ดีในการทำงานโดยพัฒนาครู อาจารย์ เนื้อหาสาระ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2529 : 31) มีลักษณะยืดหยุ่นได้และสามารถนำไปใช้ได้อย่างสะดวก (เบญจวรรณ อธิจารุกุล นางลักษณ์ รัตตะวานิช และวารวดีภา ปสันธนาทร, 2529 : 1-2) ดังที่ สุบิน ปิ่นชยัน (2529) ได้กล่าวว่า หลักสูตรอุดมศึกษาจัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในขบวนการผลิตบัณฑิต หลักสูตรเป็นเหมือนทิศทางของแหล่งวิทยาการที่ผู้สอนประสงค์อยากทำให้ผู้เรียนได้มีความรู้ มีทักษะและมีทัศนคติที่พึงประสงค์ การจัดทำข้อเรื่องต่าง ๆ ที่มีในหลักสูตรนั้นทำให้มองเห็นภาพของผู้ที่เข้ามาเรียนและผู้ที่จะออกไปรับใช้สังคมมีความชัดเจนขึ้นทั้งในความรู้และการปฏิบัติ

การศึกษามหาวิทยาลัยและสาธิตศาสตร์ในประเทศไทยนับว่ามีการพัฒนาที่ยาวนานพอสมควรแต่ความต้องการในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพเป็นประโยชน์ต่อสังคมยังคงมีต่อไปไม่สิ้นสุด (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534 : ข)

ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างมากมาทั้งในการผลิตวัสดุสารนิเทศ ความต้องการใช้กับ พฤติกรรมการใช้ และพัฒนาการทางเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และโทรคมนาคม การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทั้งโครงสร้างของสถาบันการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์ และหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ได้ขยายขอบเขตเพิ่มวิชาที่เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ที่เรียกว่า สารนิเทศศาสตร์ไว้ด้วย การจัดหลักสูตรในสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่น ๆ ซึ่งเป็นต้นแบบ ในการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ของประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสถาบัน เช่น เปลี่ยนปรัชญาและวัตถุประสงค์ ตัวหลักสูตร กระบวนวิชา ตลอดจน ชื่อสถาบันเพื่อสะท้อนถึงความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับยุคสมัย และสอดคล้อง กับความต้องการใหม่ของสังคม (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534 : ข-ค) แต่ก็มีบางสถาบันที่ต้องปิดตัวเองลง เนื่องจากอุปสรรคหลายประการ เช่น การขาดการศึกษา อบรมบุคลากรในระบอบอย่างต่อเนื่อง ขาดการวางแผนเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงไว้ล่วงหน้า และ หลักสูตรไม่สนองความต้องการของผู้เรียน (อุมาวดี โทศล และสุนทร แก้วฉาย, 2534 : 1-19)

ประสิทธิผลของหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์จะต้องให้นักศึกษาสามารถที่จะ พัฒนาตนเองให้ทันกับความเคลื่อนไหวด้านต่าง ๆ ได้ทุกสถานการณ์ สามารถที่จะแก้ปัญหาและ ใช้ทักษะต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรควรจะทำอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลง ความต้องการและปฏิบัติงานในวิชาชีพ ซึ่งได้แก่ความรู้ใน สาขาต่าง ๆ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ (Vondran, 1990 : 35) หลักสูตรในปัจจุบันต้องการ ที่จะให้บรรณารักษศาสตร์มีความสามารถในการเป็นสื่อกลางให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงเอกสาร หลักสูตร สำหรับบุคคลที่กำลังจะมีหน้าที่ในการจัดเก็บ เมฆแพร่ และจัดการกับสารนิเทศทั้งหลายจะต้อง คำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ และนักวางแผนหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงอนาคตด้วย (McGarry, 1983 : 101)

หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ของไทยก็ได้มีการปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรพร้อมกับ เปลี่ยนชื่อหลักสูตรวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์เป็นหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศ- ศาสตร์ (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534 : ค) เช่น ในระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยขอนแก่นปรับปรุงหลักสูตรใหม่จากชื่อหลักสูตรสาขาบรรณารักษศาสตร์ เป็นชื่อ หลักสูตรสาขาบรรณารักษศาสตร์และสนเทศศาสตร์ เริ่มใช้หลักสูตรนี้ในปีการศึกษา 2530 (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2532) เปลี่ยนแปลงและปรับปรุงอีกครั้งเป็นสาขาบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์ เริ่มใช้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2532 โดยมีเหตุผลที่ปรับปรุงคือ ให้ สอดคล้องกับการอนุมัติของคณะรัฐมนตรีที่เปลี่ยนชื่อบรรณารักษศาสตร์เป็นบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์ (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2532) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วิทยาเขตปัตตานี ก็ได้ปรับปรุงหลักสูตร เปลี่ยนชื่อหลักสูตรใหม่เป็น บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เริ่มเปิดสอนในปีการศึกษา 2533 (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2533)

ยังมีอีกหลายสถาบันที่เปิดสอนสาขาบรรณารักษศาสตร์ที่ได้เปลี่ยนชื่อหลักสูตรร่วมกับสารนิเทศศาสตร์ ทั้งนี้แต่ละสถาบันมุ่งหวังที่จะผลิตบัณฑิตทางวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ที่มีความรู้ความสามารถประกอบอาชีพอิสระ และประกอบวิชาชีพในธุรกิจเอกชนได้มากขึ้น มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชได้เปิดหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต (สารนิเทศศาสตร์) ในปี พ.ศ. 2530 เป็นหลักสูตรปริญญาต่อเนื่อง (2 ปี) เปิดทำการสอน 2 วิชาเอก คือ วิชาเอกสารนิเทศทั่วไป กับวิชาเอกสารนิเทศสำนักงาน (ชุตินา สัจจามันท์, 2530 : 57-58) เป็นสถาบันศึกษาแห่งแรกของไทยที่เปิดสอนแขนงวิชาสารนิเทศศาสตร์

สำหรับในวิทยาลัยครู โดยสภาการฝึกหัดครูได้อนุมัติหลักสูตรศิลปศาสตรโพรแกรมวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เพื่อผลิตบรรณารักษ์และนักสารนิเทศ เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2531 (สุทุม เกลยทรัพย์, 2533 : 3-4 อ้างอิงมาจากกรมการฝึกหัดครู, 2531 : 77) นอกจากนี้ในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 7 ทบวงมหาวิทยาลัยได้ให้ความเห็นชอบให้ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้จัดตั้งเป็นคณะสารนิเทศศาสตร์ นับเป็นแห่งแรกในประเทศไทย (พจน์ สะเพียรชัย, 2534 : 4)

นอกจากการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรโดยการนำสารนิเทศศาสตร์เข้ามารวมกับบรรณารักษศาสตร์เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าและความทันสมัยในการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์แล้ว สถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องยังมีการจัดอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และ/หรือสารนิเทศศาสตร์ เช่น เมื่อปี พ.ศ. 2529 การสัมมนาเรื่อง แนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ จัดโดยภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2531 ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และฝ่ายอบรมวิทยาลัยครูสมเด็จพระเจ้าพระยา ร่วมกับหน่วยศึกษานิเทศน์ กรมการฝึกหัดครูจัดอบรมสัมมนาเรื่อง สารนิเทศศาสตร์ หรือการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง ความก้าวหน้าของการศึกษาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ครั้งที่ 1 จัดโดยภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เมื่อเดือนเมษายน 2534 และทบวงมหาวิทยาลัยตระหนักในความสำคัญ ของทรัพยากรสารนิเทศและการจัดการใช้ทรัพยากรเหล่านี้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษา โดยได้แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาวิชาการบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ขึ้น

เพื่อการพัฒนาการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ของประเทศ
(พจน์ สะเพียรชัย, 2534 : 4)

จะเห็นได้ว่าการศึกษาทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ได้พัฒนา
และปรับปรุงหลักสูตรอยู่เสมอ ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง
ในด้านบทบาทของห้องสมุด มีลักษณะการทำงานแบบระบบธุรกิจหรือกึ่งธุรกิจ มีการ
แข่งขันกันให้บริการสารนิเทศซึ่งจะต้องอาศัยบรรณารักษ์หรือนักสารนิเทศที่มีทั้งความรู้ ความ
ชำนาญ ความสามารถทั้งในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และสาขา
วิชาอื่นอย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นความรู้ในเทคโนโลยีสมัยใหม่ ภาษาต่างประเทศ
การวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล การจัดการและการตลาด ซึ่งส่งผลให้สถาบันการศึกษาที่ผลิต
บัณฑิตจำเป็นต้องเปลี่ยนหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด
แรงงานที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้ได้บรรณารักษ์หรือนักสารนิเทศที่มีบทบาทและหน้าที่สมกับเป็น
ผู้ให้บริการและนำการเปลี่ยนแปลงต่อไปได้อีกในอนาคต (สหัชชา สิริสุภนิมิต, 2533 :
38) และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแผนการศึกษาแห่งชาติที่มุ่งผลิตให้ผู้ที่จบการศึกษา
สามารถนำความรู้จากการศึกษาไปประกอบอาชีพได้อย่างมีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการ
ของสังคม ตลาดแรงงาน การประกอบอาชีพอิสระ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่ง
ชาติ, 2529 : 2) ซึ่งก็หมายความว่าสถาบันผลิตบรรณารักษ์ต้องตระหนักถึงหน้าที่ในการ
ผลิตบุคลากรรุ่นใหม่ให้ออกไปทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงหลักสูตรของตน
(สอองศรี พรสวรรค์, 2530 : 24)

ดังนั้นจึงเห็นว่าควรที่จะศึกษาถึงแนวโน้มของการจัดหลักสูตรวิชาบรรณารักษ-
ศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิต (ปริญญาโท) ในประเทศไทยในอนาคต
(10 ปีข้างหน้า) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาอนาคตภาพของหลักสูตรสาขาบรรณารักษศาสตร์
และสารนิเทศศาสตร์ในการกำหนดหลักสูตรในด้านจุดมุ่งหมาย โครงสร้าง รายวิชา และ
ผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของหลักสูตร โดยใช้เทคนิคเดลฟาย
(Delphi Technique) ซึ่งเป็นการศึกษาโดยเป็นการคาดการณ์จากความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ที่เกี่ยวข้องในวงการบรรณารักษ์ และการศึกษาทางด้านบรรณารักษศาสตร์
และสารนิเทศศาสตร์ เพราะสถานการณ์ดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อผู้ประกอบวิชาชีพบรรณารักษ์
หรือนักสารนิเทศโดยตรง การดำเนินการของหลักสูตรก็ต้องมีความสอดคล้องเพื่อให้ผู้ที่ศึกษา
มีความสามารถที่จะนำความรู้ไปประกอบอาชีพ สามารถแก้ปัญหา ให้ตรงกับความต้องการของ
สังคมและสภาพแวดล้อมในอนาคตได้อย่างเหมาะสมและถูกต้องต่อไป

วัตถุประสงค์

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ

เพื่อศึกษาแนวโน้มของหลักสูตรสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้าตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

ขอบเขตของการศึกษา

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาเฉพาะแนวโน้มของหลักสูตรสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิต (ปริญญาโท) ในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2544) เท่านั้น
2. แนวโน้มหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยที่ศึกษาเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับ
  - 2.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
  - 2.2 โครงสร้างของหลักสูตร
  - 2.3 รายวิชาและขอบข่ายเนื้อหาวิชา
  - 2.4 ผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของหลักสูตร

ในการกำหนดแนวโน้มในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ในเวลา 10 ปีข้างหน้านี้ ผู้วิจัยได้แนวคิดจาก จุมพล พูลภัทรชีวิน (2530 : 36) ซึ่งแบ่งช่วงการทำงานหรือช่วงของการวางแผนออกเป็นส่วนใหญ่ ๆ คือ ในช่วงระยะ 5 ปี ซึ่งนี้ก่อนคาดนิยามถือว่าเป็นการทำนายระยะกระชั้นชิดค่อนข้างจะกระทันหันไป ช่วงถัดมาคือประมาณ 5-10 หรือ 15 ปี ช่วงนี้เป็นช่วงที่ก่อนคาดนิยามเรียกว่าการวางแผนระยะสั้น (Short Range Planning) เป็นการทำนายหรือการวางแผนระยะสั้นแต่ยาวกว่าระยะแรก อีกระยะหนึ่งก็คือช่วง 10-15 จนถึง 20-25 ปีเป็นระยะกลาง ซึ่งนี้ก่อนคาดนิยามส่วนใหญ่ที่นิยมที่จะใช้ศึกษา เพราะผลจากการศึกษาระยะกลางนี้สามารถนำข้อมูลไปกำหนดนโยบาย การวางแผน การตัดสินใจ ตลอดจนวิธีการปฏิบัติที่เป็นจริง ผู้วิจัยเห็นว่าในระยะ 10 ปีไม่มีสิ้นและยาวเกินไปพอจะเห็นผลได้ในคนรุ่นหนึ่ง ๆ และจากการศึกษาถึงงานวิจัยในการทำนายอนาคตไม่ว่าสาขาใดต่างก็

กำหนดช่วงเวลา 10 ปีข้างหน้า หรือบางครั้งผู้วิจัยใช้ชื่อในการศึกษาว่า แนวโน้มในทศวรรษ
หน้าซึ่งก็หมายถึงในช่วงระยะ 10 ปีเช่นกัน

สำหรับการทำนายอนาคต ผู้วิจัยใช้เทคนิคเดลฟาย ซึ่งเป็นวิธีการนำความคิดเห็น
เห็นของผู้เชี่ยวชาญมาใช้อย่างมีระบบและมีแบบแผน หรือเป็นการค้น ขัดเกลาการตัดสินใจ
ของกลุ่ม หรือกล่าวโดยสรุปเทคนิคเดลฟายเป็นกระบวนการหนึ่งของการเก็บรวบรวมข้อมูล
ที่เป็นความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องราวในอนาคตที่กระจกระวายเป็นสัดส่วนคล้อย
กันอย่างมีระบบ ซึ่งจะนำไปตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และสามารถนำมาใช้กับการคาด
การณ์การศึกษาสารนิเทศศาสตร์วิธีหนึ่ง (สุชุม เณยภรณ์, 2533 : 8) ในปัจจุบัน
เดลฟายเป็นเทคนิคการทำนายที่ได้รับความนิยมอย่างมากในเกือบทุกวงการ นอกจาก
เดลฟายเป็นเทคนิคการวิจัยและการคาดการณ์อนาคตแล้ว เดลฟายยังเป็นเทคนิคการสื่อสาร
ระหว่างกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ช่วยให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนได้รับข่าวสารและแลกเปลี่ยนความ
เชี่ยวชาญระหว่างกันโดยไม่มี การเผชิญหน้ากันโดยตรงเช่นเดียวกับการระดมสมอง (Brain
Storming) หรือการประชุมกลุ่มแบบอื่น ๆ (สุมพล นุชภัทรชิวิน, 2530 : 24)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

1.1 คุณสมบัติของประชากร

ประชากรที่เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านบรรณารักษศาสตร์และ
สารนิเทศศาสตร์ในการวิจัยครั้งนี้มีคุณสมบัติ ดังนี้

1.1.1 เป็นผู้บริหารสถาบันบริการสารนิเทศ ซึ่งจะเกี่ยวข้อง
โดยการควบคุมการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์หรือนักสารนิเทศ

1.1.2 เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับวิชาบรรณารักษศาสตร์
และสารนิเทศศาสตร์

1.2 คุณวุฒิ ประสบการณ์ และผลงานของประชากร

ผู้เชี่ยวชาญทางวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ดังกล่าว
จะต้องมีคุณวุฒิ ประสบการณ์และผลงาน ดังนี้

1.2.1 เป็นผู้สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาโทสาขา
บรรณารักษศาสตร์และ/หรือสารนิเทศศาสตร์ และ

1.2.2 เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ และ/หรือสารนิเทศศาสตร์ ซึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานไม่ต่ำกว่า 8 ปี หรือเป็นผู้บริหาร ห้องสมุดหรือสถาบันบริการสารนิเทศซึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานรวมแล้วไม่ต่ำกว่า 8 ปี หรือ

1.2.3 เป็นผู้ที่มีผลงานทางวิชาการสาขาบรรณารักษศาสตร์และ/หรือสารนิเทศศาสตร์ ซึ่งมีคุณภาพดีและได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่มาแล้วต่อเนื่องกันในระยะเวลา 8 ปีหรือเคยเป็นคณะกรรมการในการพิจารณาหลักสูตรทางด้านบรรณารักษศาสตร์และ/หรือสารนิเทศศาสตร์

2. กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญทางบรรณารักษศาสตร์และ/หรือสารนิเทศศาสตร์จำนวน 30 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถาบันบริการสารนิเทศจำนวน 10 คน อาจารย์มหาวิทยาลัยจำนวน 20 คน เพื่อตอบแบบสอบถามครั้งที่ 1 ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิดให้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระเกี่ยวกับหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ของไทยใน 10 ปีข้างหน้า

กลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญทางวิชาบรรณารักษศาสตร์และ/หรือสารนิเทศศาสตร์จำนวน 40 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถาบันบริการสารนิเทศจำนวน 10 คน อาจารย์มหาวิทยาลัยจำนวน 30 คน ซึ่งผู้เชี่ยวชาญส่วนหนึ่งจะเป็นผู้เชี่ยวชาญที่อยู่ในกลุ่มที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มที่ 2 นี้จะเป็นผู้ตอบแบบสอบถามครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 ตามลักษณะของการวิจัยอนาคตด้วยเทคนิคเดลฟาย

ในการวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟาย มีขั้นตอนใหญ่ ๆ ของเทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย ก็คือ การกำหนดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Panel Experts) ผู้วิจัยจะต้องหาวิธีและทำการคัดเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถและความชำนาญในเรื่องที่จะศึกษา การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเป็นเรื่องที่สำคัญมากที่สุดเรื่องหนึ่งในการวิจัยอนาคต (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530 : 37) ทั้งนี้เพราะว่าผลการวิจัยจะออกมาดีก็ต่อเมื่อเพียงใดนั้นก็อยู่ที่ผู้เชี่ยวชาญเท่านั้น (เกษม บุญอ่อน, 2522 : 28) ทั้งนี้เพราะเรื่องของการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคตเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะสลับซับซ้อน มีความเป็นไปได้หลายรูปแบบ และมีความเชื่อว่าผู้เชี่ยวชาญนั้นน่าจะเป็นกลุ่มบุคคลที่มองหรือคาดการณ์อนาคตได้ชัดเจน ถูกต้องมากกว่าบุคคลทั่วไป ดังนั้นถ้าหากจุดมุ่งหมายของการศึกษาคือต้องการให้ผลถึงการเปลี่ยนแปลง ก็จำเป็นที่จะต้องใช้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยได้แนวความคิดของ รุมพล พุทธิภักธีวิน (2530 : 38) กล่าวว่า ถ้าหากผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจะสรุปอ้างอิงไปยังกลุ่มประชากรที่ศึกษาต้องทำตามขั้นตอนของสถิติ คือมีการสุ่มตัวอย่างผู้เชี่ยวชาญโดยใช้สถิติโดยตรงและกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีจำนวนมากพอที่จะทำการสุ่ม (Random) แต่ในการวิจัยเรื่องที่ต้องเน้นผู้เชี่ยวชาญ และผู้เชี่ยวชาญมีจำนวนไม่มากนัก ในการเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจึงมีลักษณะเป็นแบบเจาะจงเลือก (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นการสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้ใช้ความน่าจะเป็น การเลือกกลุ่มตัวอย่างขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้วิจัยเอง (มานพจิตต์ภุษา, 2525 : 37) ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้บริหารสถาบันบริการสาธารณสุขแบบเจาะจงเลือก และเลือกผู้เชี่ยวชาญที่เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์โดยวิธีสุ่มอย่างง่าย

สำหรับจำนวนของกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยได้กำหนดผู้เชี่ยวชาญไว้ 2 กลุ่มดังที่ได้กล่าวแล้ว ทั้งนี้เพราะปกติส่วนใหญ่จะเลือกจำนวนผู้เชี่ยวชาญประมาณ 20 กว่าคน ถึง 30 กว่าคน (รุมพล พุทธิภักธีวิน, 2530 : 40) จากการศึกษาวิจัยของ แมคมิลแลน (Macmillan, 1971 อ้างถึงใน เกษม บุญอ่อน, 2522 : 27-28) พบว่าถ้าผู้เชี่ยวชาญอย่างน้อย 17 คนขึ้นไปค่าความคลาดเคลื่อนจะมีน้อยมาก ผู้วิจัยเห็นว่าจำนวนผู้เชี่ยวชาญตามที่กำหนดทั้ง 2 กลุ่ม เหมาะสมในการเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามแนวโน้มนของหลักสูตร โดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างโดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 รอบ มีรายละเอียดดังนี้

3.1 แบบสอบถามแนวโน้มนในรอบที่ 1 ในการสร้างแบบสอบถาม แนวโน้มนของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามขึ้นจากผลการศึกษาหลักสูตร เกณฑ์การเปิดหลักสูตรระดับปริญญาโทของทบวงมหาวิทยาลัย วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำรา รายงานการสัมมนาและการศึกษาวิจัย และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ทั้งในภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ จำนวน 1 ชุด เป็นคำถามลักษณะปลายเปิด (Open - end Questions) ด้วยการเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร (สัดส่วนการเรียนวิชาในหมวดต่าง ๆ ชั่วโมงการเรียน จำนวนหน่วยกิต และสัดส่วนวิทยานิพนธ์) ลักษณะเนื้อหาวิชา รายวิชา และผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบ

ตามความคิดเห็นอย่างอิสระ และนำคำตอบจากการตอบรอบที่ 1 มาสรุปรวบรวมเป็นข้อ
กระทงเป็นแบบสอบถามรอบที่ 2

3.2 แบบสอบถามรอบที่ 2 ผู้วิจัยรวบรวมความคิดเห็นที่ได้จากการ
ตอบแบบสอบถามแบบปลายเปิดรอบที่ 1 มาสร้างเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating
Scale) 5 ระดับ ซึ่งแต่ละระดับผู้วิจัยได้ระบุว่ามีขอบเขตเพียงใด เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ
พิจารณาความเหมาะสมกับหลักสูตรระดับปริญญาโท ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนตอบโดยการให้
น้ำหนักความเป็นไปได้ของคำถาม

3.3 แบบสอบถามรอบที่ 3 ประกอบด้วยประโยคหรือข้อความคำถามเหมือน
กับแบบสอบถามรอบที่ 2 โดยนำคำตอบที่ได้รับจากกลุ่มตัวอย่างมาคำนวณหาค่ามัธยฐาน
(Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) โดยแสดงตำแหน่ง
ของแต่ละข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนตอบในแบบสอบถามรอบที่ 2 เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้
ทราบความเหมือนหรือความแตกต่างของคำตอบของตนเมื่อเทียบกับคำตอบของกลุ่ม
ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนทบทวนคำตอบในรอบที่ 3 นี้โดยอาจเปลี่ยนแปลงคำตอบของตนให้เข้ามา
อยู่ในพิสัยระหว่างควอไทล์ หรือยืนยันคำตอบเดิม หากคำตอบเดิมอยู่นอกพิสัยระหว่างควอไทล์
ให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงเหตุผลประกอบการยืนยันคำตอบด้วย

สำหรับในการใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยกำหนดทั้งสามรอบนั้น เป็นเพราะการวิจัย
ด้วยเทคนิคเดลฟายเป็นการมุ่งรวบรวมข้อมูลด้านความคิดเห็นและการตัดสินใจที่เป็นอันหนึ่ง
อันเดียวกันของผู้เชี่ยวชาญในเรื่องเกี่ยวกับเวลา ปริมาณ และ/หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่
เป็นไปได้หรือต้องการให้เป็นไปในอนาคต (คณิส เกษนพณี, 2528 : 119) จึงทำให้
เดลฟายมีลักษณะดังนี้ คือ

- 1) เป็นการมุ่งรวบรวมข้อมูลด้านความคิดเห็นและการตัดสินใจที่เป็นอันหนึ่ง
อันเดียวกันของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยไม่ได้รับอิทธิพลหรือผลกระทบจาก
ลักษณะเด่นของผู้เชี่ยวชาญบางคนในการตัดสินใจ กล่าวคือ ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนสามารถ
แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ
- 2) เทคนิคนี้จะได้ข้อมูลมาจากการตอบคำถาม ดังนั้นผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการ
คัดเลือกจะต้องตอบคำถามในแต่ละขั้นตอน
- 3) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนตอบคำถามด้วยความคิดเห็นที่กลั่นกรองละเอียด
รอบคอบ และเพื่อให้คำตอบที่ได้รับมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจะต้องแสดง
ความคิดเห็นที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นสอดคล้องกันในคำตอบแต่ละข้อความที่ตอบไปในครั้งก่อน และ
ความคิดเห็นที่สอดคล้องกันนี้จะแสดงในรูปสถิติ โดยส่งกลับไปให้แต่ละคนตัดสินใจว่าจะคง

คำตอบหรือต้องการเปลี่ยนแปลงใหม่ ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงก็ควรรวมเหตุผลนี้ในการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ด้วย (สุขุม เลขที่ ๒๕๓๓ : 8-9) ในการตอบคำถามแต่ละครั้งของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน เขาจะทราบจากผู้ที่ทำการวิจัยว่าความเห็นของเขาเป็นอย่างไร ต่างกับคนอื่นหรือไม่อย่างไร (เกษม บุญอ่อน, 2522 : 27)

4. การเก็บและรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม เทคนิคเดลฟายที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และคณาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ทราสอบและนำมาปรับปรุงแล้วนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยนำส่งแบบสอบถาม แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทย รอบแรก พร้อมทั้งสื่อนำจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อชี้แจงและขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญทางไปรษณีย์และด้วยตนเอง พร้อมทั้งกำหนดขอวันรับแบบสอบถามคืน ซึ่งผู้วิจัยขอรับแบบสอบถามคืนทั้งทางไปรษณีย์และด้วยตนเองแล้วดำเนินการตามขั้นตอนที่กล่าวแล้วในเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลในแบบสอบถาม ได้กำหนดการดำเนินการดังนี้

5.1 รวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิดในแบบสอบถามรอบที่ 1 มาทำการวิเคราะห์เนื้อเรื่อง (Content Analysis)

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง คือ ฐานนิยม (Mode) มีชยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range)

การใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยได้แนวคิดเนื่องมาจากการศึกษาถึงการวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟายทั้งจากทฤษฎี และผู้รู้หลายท่าน เช่น เกษม บุญอ่อน (2522 : 27) ชนิตา รักนพลเมือง (2528 : 89) จุมนล นุถักรชีวิน (2530 : 50) และสุทธรมิ จันท์หอม (2526 : 98) ซึ่งต่างก็กล่าวถึงการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย โดยเทคนิคเดลฟาย โดยใช้การหาค่า มีชยฐาน ฐานนิยม เพื่อแสดงระดับของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน และเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญได้ทราบความเหมือนหรือความแตกต่างของตนเมื่อเทียบกับคำตอบของกลุ่มและจะได้กับทวนคำตอบของตนในรอบที่ 3 โดยอาจเปลี่ยนแปลงคำตอบของตน และพิสัยระหว่างควอไทล์ เพื่อพิจารณาความกระจายของ

ความคิดเห็น หากข้อความใดมีพิสัยกว้างแสดงว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นต่างกันมาก
ข้อความใดที่มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์แคบแสดงถึงความสอดคล้องต่องกันของความคิดเห็น
ของผู้เชี่ยวชาญ

ศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

แนวโน้มน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ตามความ
คาดการณและความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ใน 10 ปีข้างหน้า

ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง บุคคลซึ่งมีคุณสมบัติตามที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ในกลุ่มตัวอย่าง
จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หมายถึง ความต้องการในการที่จะผลิตบัณฑิตให้
มีคุณลักษณะและ/หรือประเภทใด

โครงสร้างของหลักสูตร หมายถึง รายละเอียดเกี่ยวกับการกำหนดจำนวน
หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร สัดส่วนการเรียนวิชาในกลุ่มต่าง ๆ และจำนวนหน่วยกิตในแต่ละ
กลุ่มวิชา

รายวิชา หมายถึง ชื่อรายวิชาในแต่ละกลุ่มวิชาที่กำหนดไว้ในโครงสร้าง
ของหลักสูตร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงแนวโน้มนที่เป็นไปได้สองการจัดหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ
สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยในอนาคต
2. ใช้เป็นแนวทางในการ กำหนดทิศทาง นโยบายและการจัดการของการศึกษา
ทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในอนาคต
3. ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์
และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิต เพื่อผลิตนักสารนิเทศที่สามารถจะปฏิบัติหน้าที่และงาน
ต่าง ๆ อย่างเหมาะสมกับสภาพตลาดแรงงานในอนาคต

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ผู้วิจัยได้ศึกษา รวบรวมเอกสารต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และอภิปรายผล ดังนี้

1. หลักสูตร
2. การศึกษาและหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในต่างประเทศ
3. การศึกษาและหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย
4. ระดับการศึกษาและสถาบันที่เปิดสอนสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย
5. รายวิชาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
6. การศึกษามหาวิทยาลัยและสารนิเทศศาสตร์ในอนาคต
7. วิเคราะห์หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับปริญญาโทในประเทศไทย
8. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักสูตร

ในหัวข้อนี้ จะกล่าวถึงความหมายของหลักสูตร ความสำคัญของหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร ลักษณะของหลักสูตรที่ดี จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร รายวิชาและขอบข่ายเนื้อหาวิชาของหลักสูตร และสาระสำคัญของเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2533 ตามประกาศของทบวงมหาวิทยาลัยดังต่อไปนี้

1. ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นหัวใจของการเรียนการสอน ความสำเร็จของการศึกษาย่อมขึ้นอยู่กับหลักสูตรเป็นประการสำคัญ (ไพฑูริย์ สินลารัตน์, 2524 : 20) การจัดการศึกษาในประเทศใดก็ตามจะไม่สำเร็จลุ่ลวงไปตามที่กำหนดไว้ถ้าไม่มีหลักสูตรเป็นโครงการและเป็นแนวทางในการศึกษา เพราะหลักสูตรเป็นแกนสำคัญที่จะนำการศึกษาไปสู่ปรัชญาและจุดมุ่งหมายที่จะสนองสังคม มีนักพัฒนาหลักสูตรได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ในลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนี้

สมิตรี คุณานุกร (2523 : 1) ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ในสองระดับคือ หลักสูตรในระดับชาติกับหลักสูตรในระดับโรงเรียน หลักสูตรระดับชาติ หมายถึง โครงการ

ให้การศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะสอดคล้องกับความต้องการทางการศึกษาที่กำหนดไว้ ส่วนหลักสูตรในระดับโรงเรียนหมายถึง โครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้กับนักเรียน ไม่ว่าจะ เป็นภายในหรือภายนอกโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้

ทาบ (Taba, 1962 : 11) กล่าวว่า หลักสูตรคือ แผนการเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วยวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้แบบทั่วไป และแบบเฉพาะเจาะจงซึ่งใช้เป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหาการเรียนการสอน และการวัดผล

สัจจ อุกทรานันท์ (2528 : 16) ได้กล่าวถึงคำนิยามของหลักสูตรว่า นักปราชญ์ทางหลักสูตรต่างก็ยอมรับคำนิยามของหลักสูตร ซึ่งกล่าวออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่งดังต่อไปนี้

- 1) หลักสูตร คือสิ่งที่สร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชา ซึ่งประกอบด้วยสาระที่จัดเรียงลำดับความยากง่าย หรือเป็นขั้นตอนอย่างดีแล้ว
- 2) หลักสูตรประกอบด้วยประสบการณ์ทางการเรียนซึ่งได้วางแผนไว้เป็นการล่วงหน้า เพื่อมุ่งหวังจะให้เด็กได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ต้องการ
- 3) หลักสูตรเป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นสำหรับใช้ประสบการณ์ทางการศึกษาแก่เด็กในโรงเรียน
- 4) หลักสูตรประกอบด้วยประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียนซึ่งเขาได้ทำ ได้รับรู้ และได้ตอบสนองต่อการแนะนำแนวทางของโรงเรียน

จากความหมายและความเห็นของคำว่า หลักสูตร ของนักพัฒนาหลักสูตรหลาย ๆ ท่านก็น่ามากล่าวไว้ข้างต้น พอจะสรุปความหมายของหลักสูตรได้ว่า หลักสูตรหมายถึง ข้อกำหนดและแนวทางในการจัดการศึกษาและกระบวนการเรียนการสอนหลายรูปแบบที่จัดทำเพื่อเป็นสื่อกลางให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ตามความมุ่งหมายของการศึกษาในแต่ละระดับนั้น ๆ

2. ความสำคัญของหลักสูตร

กรมวิชาการศึกษา (2522 : 4-5) ได้ให้ความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่าเป็นสิ่งที่กำหนดแนวทางหรือแผนการเรียนการสอน หรือรูปแบบของการเรียนการสอนให้มุ่งไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

เซเลอร์ และ อเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974 : 5) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นเสมือนแผนภูมิการเดินทางและตารางที่จัดหุ่่นได้ในทางการจัดการศึกษา เพราะผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาวิชาในโรงเรียนจะเป็นผู้สร้างหลักสูตร

จึงอาจสรุปความสำคัญของหลักสูตรได้ว่า หลักสูตรเป็นเครื่องมือที่บอกแนวทาง
นำไปสู่การบรรลุจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ที่วางไว้

3. องค์ประกอบของหลักสูตร

สุมิตร คุณานุกตร (2518 : 9) และ พันธุ์ พันนาคินทร์ (2531 : 11)

กล่าวว่า หลักสูตรควรมีองค์ประกอบ ดังนี้

- 1) จุดมุ่งหมาย
- 2) หลักการและโครงสร้างของหลักสูตร
- 3) เนื้อหา
- 4) การนำหลักสูตรไปใช้
- 5) การประเมินผล

กรมวิชาการ (2522 : 4) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่า หลักสูตร
ประกอบด้วย

- 1) จุดหมาย คือ ความประสงค์หรือความต้องการทางการศึกษาและ
สังคม ที่จะให้ผู้เรียนเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้
- 2) หลักการ คือ กิจทางหรือแนวทางซึ่งจะนำไปสู่จุดหมายของหลักสูตร
- 3) โครงสร้าง เป็นส่วนที่กำหนดกลุ่มวิชาหรือรายงานวิชาการต่าง ๆ
ในหลักสูตรซึ่งมีทั้งบังคับและส่วนที่ให้เลือกรเรียนตามความถนัดและความสนใจ
- 4) จุดประสงค์การเรียนรู้แต่ละรายวิชา หมายถึง ความรู้ ทักษะหรือ
ทัศนคติบางประการโดยเฉพาะรายวิชานั้น ๆ ซึ่งนักเรียนจะต้องรู้ ต้องมี หรือต้องปฏิบัติให้ได้
- 5) เนื้อหาของรายวิชา คือ ประสบการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทาง
อ้อม ซึ่งกำหนดไว้สำหรับรายวิชานั้น ๆ
- 6) สื่อการเรียนรู้ คือ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ให้รู้จัก
คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น
- 7) การประเมินผล เป็นการตรวจสอบนักเรียนว่ามีความรู้ ความเข้าใจ
และความสามารถตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดหรือไม่ มีสิ่งใดควรจะต้องปรับปรุงแก้ไข
อย่างไรหรือไม่

จึงพอสรุปได้ว่าหลักสูตรควรมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ความมุ่งหมายของหลักสูตร
โครงสร้างการจัดเนื้อหาวิชาเรียน การนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการเรียนการสอน
และการวัดและการประเมินผลตามหลักสูตร

4. ลักษณะของหลักสูตรที่ดี

ก่อน สวัสดิพาณิชย์ (2518 : 20-24) กล่าวว่า หลักสูตรที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

- 1) สสนองความต้องการของสังคม
- 2) สสนองความต้องการของผู้เรียน
- 3) เหมาะสมกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ
- 4) เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน
- 5) สามารถนำไปใช้ได้สะดวก
- 6) มีลักษณะยืดหยุ่นได้

สันต์ ธรรมบำรุง (2527 : 8-10) ได้กล่าวว่า หลักสูตรที่ดีควรมีคุณสมบัติดังนี้

1) หลักสูตรควรมีความคล้องตัวพอสมควร และสามารถที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

2) หลักสูตรควรเป็นเครื่องมือที่จะช่วยในการศึกษาบรรลุตามความมุ่งหมายที่กำหนดให้

3) บุคคลทุกฝ่าย เช่นผู้ปกครอง ครู ประชาชน นักวิชาการ นักเขียน ควรจะได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และมีส่วนร่วมได้รับรู้หลักสูตร มิใช่เป็นของนักวิชาการแต่เพียงอย่างเดียว

4) การวางแผนหลักสูตรที่ดี จะต้องเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกัน

5) การดำเนินการวางแผนหลักสูตร ควรตั้งอยู่บนรากฐานที่เชื่อถือได้

6) ในการพัฒนาหลักสูตรนั้น ควรคำนึงถึงสิ่งสำคัญต่าง ๆ เช่น รากฐานทางสังคม

7) หลักสูตรควรจะเป็นแนวกว้าง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจความสนใจ ความถนัด และความสามารถเป็นรายบุคคล

8) หลักสูตรในระดับต่าง ๆ ควรจะมีความสัมพันธ์และต่อเนื่องกันดี ไม่ขาดตอน

9) การประเมินผลหลักสูตรเป็นสิ่งที่จำเป็นจะต้องทำเป็นระยะ ๆ ผลของการประเมินควรนำมาปรับปรุงหรือพัฒนาหลักสูตร

จึงกล่าวได้ว่า หลักสูตรที่ดีต้องมีความสอดคล้องกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม มีความเหมาะสมกับผู้เรียน ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน มีความยืดหยุ่น สามารถนำไปใช้ได้สะดวก และสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ

5. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ในการทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตามการกำหนดจุดมุ่งหมายของการกระทำเอาไว้เนั้นเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ทราบว่าการกระทำอะไรและพยายามให้เกิดผลอย่างไร จุดมุ่งหมายของการศึกษาก็จะบ่งชี้คุณค่าอันพึงปรารถนาที่การศึกษาตั้งไว้จะดำเนินการให้สัมฤทธิ์ผล จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ชัดเจน แจ่มแจ้งจะให้ทิศทางแก่กระบวนการของการศึกษาว่าควรดำเนินไปในแนวใด อย่างไร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายประการใด และเป็นเกณฑ์ที่ใช้ตรวจสอบและประเมินผลการกระทำหรือกระบวนการของการศึกษานั้นด้วยว่าดำเนินไปได้ผลเพียงใด (รัตนา ตันบุญเต็ก, 2531 : 55) การศึกษาไม่ว่าระดับใด มักมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการ 3 ด้านของผู้รับการศึกษา คือ พัฒนาการด้านความรู้ความคิด (Cognitive Development) พัฒนาการด้านจิตใจ (Affective Development) และพัฒนาการด้านทักษะทางกายภาพ (Psychomotor Development) (เสรีศรี ไชยศรี, 2528 : 85)

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรโดยทั่วไปจะมีความคล้ายคลึงกับจุดมุ่งหมายแต่ละระดับการศึกษา สัจด์ อุกทรานันท์ (2528 : 214-215) กล่าวว่าจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญมาก เพราะจุดมุ่งหมายจะบอกทิศทางของหลักสูตรว่าจะพัฒนาผู้เรียนให้เข้าไปในลักษณะใด สนองความต้องการของสังคมและของผู้เรียนอย่างไร เมื่อกำหนดทิศทางของหลักสูตรโดยเขียนเป็นจุดมุ่งหมายแล้ว จุดมุ่งหมายของหลักสูตรก็จะเป็นเครื่องชี้แนะต่อการจัดหลักสูตรตลอดจนเนื้อหาสาระตลอดจนการจัดการเรียนการสอนดังนี้ คือ

- 1) จุดมุ่งหมายของหลักสูตรจะเป็นแนวทางในการจัดการจัดเนื้อหาสาระที่นำมาบรรจุไว้ในหลักสูตรได้อย่างเหมาะสม
- 2) จะเป็นแนวทางให้ผู้สอนได้จัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้กับผู้เรียน
- 3) จะบอกให้ผู้เรียนได้ทราบว่าเขาคควรจะเรียนรู้อะไรบ้าง ในลักษณะนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้เตรียมตัวเป็นการล่วงหน้า
- 4) จะเป็นแนวทางในการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน
- 5) จะบอกให้สาธารณชนได้ทราบว่าหลักสูตรนั้น ๆ มีความต้องการให้ผู้เรียนเกี่ยวข้องกับหรือดำเนินการอย่างไรบ้างกับทรัพยากรภายในชุมชน
- 6) จะเป็นแนวทางในการบริหารงานของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาว่าควรจะมีแผนพัฒนาผู้เรียนไปในลักษณะใด

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรจะแตกต่างกันตามสาขาวิชา โดยจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแต่ละสาขาวิชา ไม่ว่าจะทางด้านวิชาชีพหรือวิชาการก็ตามจะเป็นแผนกที่ของความเป็นจริงที่ผู้ทำมองเห็นภาพ แผนกนี้ก็จะประกอบด้วยผู้ทำหน้าที่สอน ผู้ถูกสอน เนื้อหาวิชาที่ตรงกับความต้องการ

ของวิชาอื่นและสังคม (McGarry, 1983 : 102) โดยจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแต่ละสาขา วิชาที่จะมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติตามวิชาชั้นนั้น ซึ่งหมายถึงบทบาทของวิชาชั้นต่อสังคม

สำหรับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาที่บริหารศึกษาศาสตร์ ดีน (Dean, 1972 : 21) สรุปว่า มีความมุ่งหมายเพื่อผลิตบุคคลที่มีความรู้ทั้งทางทฤษฎี และความสามารถในการ ปฏิบัติงานห้องสมุดได้ในทุกด้าน ตลอดจนมีพื้นฐานการศึกษาที่ดี มีความเต็มใจที่จะให้บริการ แก่สังคม และสามารถปกป้องจรรยาบรรณของวิชาชีพอย่างเห็นช้วนแน่ จากการศึกษา แนวโน้มการศึกษาบริหารศึกษาศาสตร์ของ แวนซ์, แมกริลล์ และโดว์เนน (Vance, Magrill and Downen, 1977) สรุปว่าการศึกษาด้านบริหารศึกษาศาสตร์ควรมีเป้าหมายเน้นความรู้ ความสามารถของผู้เรียนเป็นหลัก และควรพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับทฤษฎี การสื่อสาร ของมนุษย์และมีความสามารถในการสื่อสาร มีแนวคิดที่ว่าห้องสมุดเป็นระบบสารสนเทศรวมทั้ง สมบูรณ์ และมีความชำนาญในการให้บริการโดยเฉพาะบริการสารสนเทศ

6. โครงสร้างของหลักสูตร

ธวัชชัย หัยจิรฉาภากุล (2529 : 158) กล่าวว่า โครงสร้างของ หลักสูตร หมายถึงวิธีการของการแสดงหรือการเสนอให้เห็นว่า เนื้อหาสาระของหลักสูตรมี ความสัมพันธ์อย่างไร เป็นการสรุปภาพรวมของหลักสูตรว่าประกอบด้วยเนื้อหาอะไรบ้าง เช่น ประกาศนียบัตรมหาวิทยาลัย เรื่องแนวทางและวิธีการพิจารณาหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2527 (2531 : 3) ระบุว่า ในหลักสูตรต้องมีโครงสร้างของหลักสูตรประกอบด้วย หมวดวิชาดังต่อไปนี้

- 1) จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร
- 2) หมวดวิชาเอก
- 3) หมวดวิชาสัมพันธ์
- 4) หมวดวิชาเลือก
- 5) วิทยานิพนธ์ หรือสอบประมวลความรู้

กรมวิชาการ (2522 : 4) กล่าวว่า โครงสร้างเป็นส่วนที่กำหนดกลุ่มวิชาหรือ รายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรซึ่งมีทั้งกลุ่มวิชาบังคับ และส่วนที่ให้เลือกได้ตามความถนัดและ ความสนใจ

วิชัย วงศ์ใหญ่ (2525 : 88) กล่าวว่า โครงสร้าง หมายถึงขอบข่าย และ ลำดับขั้นของลักษณะวิชาจะต้องแสดงปรากฏออกมาให้ชัดเจน เพื่อความสะดวกในการจัด ประสพการณ์การเรียนเพราะลักษณะวิชาเป็นโครงสร้างของความรู้ และเป็นแนวทางที่จะ แสวงหาการค้นพบวิทยาการใหม่ ๆ

จากนิยามดังกล่าว นับว่า โครงสร้างของหลักสูตรนับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร ทั้งนี้เพราะโครงสร้างเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้หลักสูตรบรรลุจุดมุ่งหมาย และในเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรของการศึกษาแต่ละระดับของแต่ละสถาบันการศึกษาจะกำหนดโครงสร้างหลักสูตรไว้ ทั้งนี้เพื่อความเหมาะสมในการจัดการศึกษาในแต่ละระดับการศึกษาและจัดลำดับความยากง่ายให้มีความสัมพันธ์กันและไม่ซ้ำซ้อน

7. ราชวิชาและเนื้อหาของหลักสูตร

เนื้อหาของหลักสูตรเป็นสาระสำคัญของความรู้ที่นำมาใช้พัฒนา และเสริมสร้างผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะหลักสูตรระดับอุดมศึกษาซึ่งให้ความสำคัญในเรื่องเนื้อหา และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา มาก (Veysey, 1973 : 22)

ในการกำหนดเนื้อหาวิชาต้องสอดคล้องกับความต้องการ ความมุ่งหวังของสังคม และต้องมีหลักการตามวิชาความรู้ที่มีอยู่ในโลกไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรระดับใดต้องมีการตรวจทานและประเมินอยู่เสมอ เพื่อจะได้จัดเนื้อหาให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

(เสริมศรี ไชยศรี, 2526 : 108-109)

ทาบวา (Taba, 1962 : 267-289) ได้พิจารณาการเลือกเนื้อหาและประสพ-การผลการเรียนรู้ไว้ 6 ประการ คือ

- 1) เชื่อถือได้ และเป็นแก่นสารของความรู้ในแต่ละสาขาวิชา
- 2) สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคม
- 3) มีความสมดุลระหว่างความกว้างและความลึก
- 4) ตอบสนองความมุ่งหมายได้หลายประการ
- 5) สอดคล้องกับวิถีภาวะในการเรียนรู้และประสพการณ์ของผู้เรียน
- 6) สอดคล้องกับความต้องการ และความสนใจของผู้เรียน

8. สาระสำคัญของการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรทบวงมหาวิทยาลัย

สาระสำคัญของการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรทบวงมหาวิทยาลัย ได้กำหนดมาตรฐานหลักสูตรไว้เป็นเกณฑ์สำหรับสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยถือปฏิบัติตามประกาศทบวงมหาวิทยาลัย เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2533 ได้นำเสนอไว้มีสาระสำคัญบางประการ ดังนี้ (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2533)

8.1 ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร มุ่งให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของชาติ และสอดคล้องกับปรัชญาของสถาบันอุดมศึกษา และมาตรฐานวิชาการและวิชาชีพ เน้นการพัฒนาให้นักวิชาการและนักวิชาชีพที่มีความรู้ความสามารถระดับสูงในสาขาต่าง ๆ เพื่อให้สามารถบุกเบิกแสวงหาความรู้ใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีความสามารถในการสร้างสรรค์โครงการความก้าวหน้าทางวิชาการได้อย่างต่อเนื่อง

8.2 การคิดหน่วยกิต

8.2.1 รายวิชาภาคทฤษฎี ที่ใช้เวลาบรรยายหรืออภิปรายปัญหา 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์หรือไม่น้อยกว่า 15 ชั่วโมง ตลอดหนึ่งภาคการศึกษาปกติ ให้มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต

8.2.2 รายวิชาภาคปฏิบัติ ที่ใช้เวลาฝึกหรือทดลอง 2 ถึง 3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หรือตั้งแต่ 30 ถึง 45 ชั่วโมง ตลอดหนึ่งภาคการศึกษาปกติ ให้มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต

8.2.3 การฝึกงานหรือการฝึกภาคสนาม ที่ใช้เวลาฝึก 3 ถึง 6 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หรือตั้งแต่ 45 ถึง 90 ชั่วโมง ตลอดหนึ่งภาคการศึกษาปกติ ให้มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต

8.2.4 การค้นคว้าอิสระ งานภาคนิพนธ์หรือวิทยานิพนธ์ ที่ใช้เวลาศึกษาค้นคว้า 3 ถึง 4 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หรือตั้งแต่ 45 ถึง 90 ชั่วโมง

9. โครงสร้างหลักสูตร (เฉพาะปริญญาโท)

ปริญญาโท ให้มีหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต โดยแบ่งการศึกษาเป็น 2 แผน คือ

แผน ก เป็นแผนการศึกษาที่เน้นการวิจัยโดยมีการทำวิทยานิพนธ์ การศึกษาตามแผน ก มี 2 แบบ คือ

แบบ ก (1) ทำเฉพาะวิทยานิพนธ์ ซึ่งมีค่าเทียบได้ไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต โดยสถาบันอุดมศึกษาอาจกำหนดให้เรียนรายวิชาเพิ่มเติมหรือทำกิจกรรมทางวิชาการอื่นเพิ่มเติมก็ได้ โดยไม่นับหน่วยกิต แต่จะต้องมีผลสัมฤทธิ์ตามที่สถาบันอุดมศึกษากำหนด

แบบ ก (2) ทำวิทยานิพนธ์ซึ่งมีค่าเทียบได้ไม่น้อยกว่า 12 หน่วยกิต และต้องศึกษางานรายวิชาอีกไม่น้อยกว่า 12 หน่วยกิต

แผน ๗ เป็นแผนการศึกษาที่เน้นการศึกษางานรายวิชา โดยไม่ต้องทำวิทยานิพนธ์ แต่ต้องมีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองไม่น้อยกว่า 3 หน่วยกิต แต่ไม่เกิน 6 หน่วยกิต

การศึกษาและหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในต่างประเทศ

การพัฒนาอันแรกของห้องสมุดเกิดจากการที่มีความต้องการระดมทรัพยากรที่มนุษย์บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และเนื่องจากในสมัยโบราณมีวัสดุและเครื่องมือที่ใช้บันทึกเรื่องราวต่าง ๆ น้อย และการเจริญเป็นไปอย่างเชื่องช้า ภาพพจน์ของบรรณารักษ์เป็นเพียงผู้ดูแลและรักษาหนังสือเท่านั้น การทำงานในห้องสมุดได้จากการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกันจะเพียงพอแล้ว ต่อมาเมื่อบทบาทของห้องสมุดเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญของสังคม และกลายเป็นสถาบันที่มีความสำคัญในสังคมในด้านการศึกษา ผู้ที่ทำงานในห้องสมุดจึงจำเป็นต้องใช้ความรู้ความสามารถทางบรรณารักษศาสตร์เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินงานในห้องสมุดที่มีประสิทธิภาพ ระบบงานในห้องสมุดและวิชาซึ่งบรรณารักษ์ในปัจจุบันจึงพัฒนาการจากระบบที่เรียบง่ายมาเป็นระบบที่สลับซับซ้อน (อัมพร ทัศนะ, 2528 : 40) เมลวิลล์ ลิวอี้ เป็นผู้นำรูปแบบการศึกษามหาวิทยาลัยและวิชาชั้นบรรณารักษ์ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 โดยได้จัดตั้งสมาคมห้องสมุดแห่งอเมริกัน (ALA) ในปี ค.ศ. 1876 และเปิดโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ที่วิทยาลัยโคลัมเบียในปี ค.ศ. 1887 (Coffey, 1991) กำหนดให้มีหลักสูตร 2 ปี โดยแบ่งระยะเวลาการสอนเป็น 2 ระยะคือในช่วง 3 เดือนแรกจะเป็นการเรียนทฤษฎีในวิชาที่เกี่ยวข้องกับงานห้องสมุด หลังจากนั้นเวลาที่เหลือจะเป็นการฝึกปฏิบัติงานในห้องสมุดทั้งหมด ทั้งนี้เพราะต้องการเน้นให้ผู้เรียนสามารถเป็นผู้บริหารและจัดดำเนินงานห้องสมุดที่ทำได้ อีกสองปีต่อมาได้กำหนดให้มีการเปลี่ยนแปลงโดยการขยายเนื้อหาภาคทฤษฎีและเพิ่มเนื้อหาวิชาเทคนิคเฉพาะด้านมากขึ้น เช่นวิชาการจัดหมู่หนังสือและทำบัตรรายการเป็นต้น (White, 1978 : 63) แต่การดำเนินงานในระยะแรกไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร และมีเหตุการณ์ให้ เมลวิลล์ ลิวอี้ ต้องออกจากตำแหน่งบรรณารักษ์ห้องสมุดวิทยาลัยโคลัมเบียแล้วย้ายไปเป็นบรรณารักษ์ห้องสมุดแห่งรัฐนิวยอร์กที่เมืองอัลบานี (Albany) ซึ่งมีผลให้โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ต้องย้ายตามไปด้วย และลิวอี้ได้วางหลักการศึกษานี้ให้เป็นแบบแผนต่างไปจากเดิม โดยกำหนดให้นักศึกษาเรียนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในชั้นปีที่ 3 และ 4 ดังรายวิชาต่อไปนี้

ชั้นปีที่ 3 กำหนดให้เรียนวิชาเหล่านี้ 12 สัปดาห์ ได้แก่ วิชาการทำบัตรรายการ บัตรแจ้งหมู่หนังสือ การลงทะเบียนหนังสือและการจัดห้องสมุดเบื้องต้น นอกจากนี้ยังมี

วิชาการเรียงบัตรรายการ (4 สัปดาห์) การจัดทำหนังสือ (4 สัปดาห์) การจัดทำสมุด (8 สัปดาห์) และการฝึกงานในห้องสมุดตลอดจนการศึกษาห้องสมุดต่าง ๆ (8 สัปดาห์) รวมเวลาเรียนทั้งหมด 9 เดือน

ชั้นปีที่ 4 มีเวลาเรียนทั้งหมด 9 เดือน โดยแบ่งเวลาเรียนเป็น 3 ระยะ คือ (White, 1976 : 64)

- 1) เป็นการเรียนเกี่ยวกับภาคทฤษฎีในเรื่องเหล่านี้ เช่น การทำบรรณานุกรม การทำบัตรรายการ การจัดทำหนังสือและการดำเนินงานห้องสมุด
- 2) การฝึกงานในห้องสมุด
- 3) การเรียนวิชาบรรณารักษศาสตร์เฉพาะด้าน

จากการกำหนดรายวิชาต่าง ๆ ข้างต้นจะเห็นได้ว่า คำนี้ได้แบ่งช่วงการเรียนเป็น 2 ระยะคือช่วงแรกกำหนดให้ผู้เรียนได้ศึกษาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติควบคู่กันไปในเรื่องการจัดทำหนังสือ การจัดทำเนื้องานห้องสมุด การทำบัตรรายการ และการเรียงบัตรรายการ ส่วนในช่วงหลังจะศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการบริหารห้องสมุดและงานห้องสมุดเฉพาะด้านอย่างละเอียด แต่รายวิชาเหล่านี้ก็ยังครอบคลุมงานห้องสมุดทั้ง 4 หัวข้อ คือ การบริหารห้องสมุด การทำบรรณานุกรม งานเทคนิค และการฝึกงาน

จากความสำเร็จของคำนี้ในการจัดตั้งโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ขึ้นอีกหลายแห่ง โดยอยู่ในความรับผิดชอบและความคุมของสมาคมห้องสมุดอเมริกัน เช่น โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ของสถาบันแนรท (The Pratt Institute School of Library Science) (ค.ศ. 1890), โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยซีเรคิวส์ (The Syracuse University Library School) (ค.ศ. 1897), โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์คาร์เนกี (Carnegie Library School) (ค.ศ. 1900), โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์มหาวิทยาลัยเวสต์เคิร์นรีเสิร์ฟ (Western Reserve University Library School (ค.ศ. 1904), โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน (University of Wisconsin Library School (ค.ศ. 1906), โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งวอชิงตัน (University of Washington Library School (ค.ศ. 1911), โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์เซนต์หลุยส์ (St. Louis Library School (ค.ศ. 1917) (Encyclopedia of Library and Information Science, 1975 : 419-420)

ในขณะเดียวกันสมาคมห้องสมุดอเมริกันก็มุ่งให้การฝึกอบรมแก่บรรณารักษ์และให้เข้ารับการฝึกงานจากห้องสมุด ปรัชญาและการฝึกงานในชั้นแรกได้วางระเบียบและ

เนื้อหาการฝึกงานให้สัมพันธ์กับการสอนบรรณารักษศาสตร์ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ด้วย (Gates, 1976 : 91)

ในปี ค.ศ. 1919 ได้มีการตั้งสมาคมห้องสมุดโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์อเมริกัน (Association of American Library Schools) เพื่อทำงานร่วมกับสมาคมห้องสมุดอเมริกัน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริมโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ให้มีการสอนเป็นมาตรฐานเดียวกัน และยกฐานะด้านบรรณารักษศาสตร์ให้สูงขึ้น ในปีเดียวกันนี้ ชาลส์ ซี. วิลเลียมสัน (Charles C. Williamson) เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์โดยเริ่มเปลี่ยนแปลงแนววิชาให้บรรณารักษ์ให้มาเกี่ยวข้องกับสังคมและได้นำความคิดเห็นด้านวิชาการใหม่ ๆ เข้ามาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์กับกิจกรรมห้องสมุด วิลเลียมสันได้ทำการสำรวจจากผลการจัดการศึกษาทุกระดับในโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ 185 แห่ง โดยได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากมูลนิธิคาร์เนกี และจัดทำรายงานเรื่อง การฝึกอบรมสำหรับบริการห้องสมุด (Training for Library Service) ออกเผยแพร่ในปี ค.ศ. 1923 นับเป็นเอกสารที่มีอิทธิพลต่อการปรับปรุงวิชาบรรณารักษศาสตร์มากที่สุดในเวลานั้น ซึ่งข้อเสนอแนะจากรายงานนี้ได้กลายมาเป็นเป้าหมายในการวางแผนปรับปรุงการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในเวลาต่อมา มีรายละเอียด 11 ข้อดังนี้ (Encyclopedia of Library and Information Science, 1975 : 421-422)

- 1) มีความแตกต่างระหว่างงานอาชีพกับงานเสริมในทั้งในห้องสมุดและการศึกษา โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ต้องจัดสอนเฉพาะงานอาชีพ
- 2) มีข้อตกลงน้อยมากระหว่างโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ ในการเทียบเคียงความสำคัญของวิชาและรายวิชาต่าง ๆ ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน
- 3) ควรมีการคัดเลือกรับเข้าศึกษาที่เป็นมาตรฐาน
- 4) ผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีคุณภาพในระดับปริญญาโท และคุณภาพดังกล่าวควรจริงจัง โดยการให้เงินเดือนที่ต่ำกว่า ควรเพิ่มจำนวนผู้สอนเต็มเวลา (อย่างน้อย 4 คนต่อโรงเรียน) และเพิ่มจำนวนตำราต่าง ๆ การฝึกงานนั้นถือได้ว่าเป็นมีความสำคัญทางวิชาการ
- 5) การเงินของโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ไม่เพียงพอ แต่ละโรงเรียนสมควรได้รับเงินสนับสนุนที่เป็นอิสระ
- 6) เนื่องจากนักศึกษายังเลือกเรียนวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นจำนวนไม่มากนัก เพราะสถานภาพทางอาชีพต่ำ และเงินเดือนน้อย จึงควรให้ทุนแก่ผู้เรียน
- 7) โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ควรจะมีการจัดการในลักษณะแผนกวิชาในมหาวิทยาลัย เพื่อคงความมีชื่อเสียง มาตรฐานที่เหมาะสม และบุคลากรที่ดี

8) การบริการของห้องสมุดเน้นบริการจำเพาะเจาะจงมากขึ้นทุกที่ โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์จึงควรจัดให้เรียนหลักทั่วไปในปีแรก และปลูกฝังความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในปีที่สอง

9) ผู้ทำงานในห้องสมุดจะต้องแสวงหาความก้าวหน้าทางวิชาชีพ และปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ดังนั้นควรจัดให้มีการเรียนทางไปรษณีย์ขึ้น

10) ไม่มีมาตรฐานสำหรับความเหมาะสมของงานห้องสมุด ระบบในการให้ประกาศนียบัตรสำหรับบรรณารักษควรปรับปรุง และโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์จะต้องมีมาตรฐานเดียวกันจากการจัดให้มีการรับรองมาตรฐาน

11) จะต้องมีการพัฒนาปรับปรุงรายวิชาพิเศษ เพื่อฝึกฝนบรรณารักษห้องสมุดขนาดเล็กที่มีงบประมาณจำกัด

ข้อเสนอแนะของวิลเลียมสันช่วยกระตุ้นให้สมาคมห้องสมุดอเมริกันแต่งตั้งคณะกรรมการรับรองวิทยฐานะของโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์และมีการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ขึ้นในปี ค.ศ. 1925 และได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับพัฒนาการของการศึกษามหาวิทยาลัย มาตราฉบับที่ 2 จัดทำเมื่อ ค.ศ. 1933 ฉบับที่ 3 จัดทำเมื่อ ค.ศ. 1951 และฉบับที่ 4 จัดทำเมื่อ ค.ศ. 1972 มาตรฐานสำหรับโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ที่จะได้รับรองวิทยฐานะจากสมาคมห้องสมุดอเมริกันฉบับปี ค.ศ. 1972 ซึ่งกำหนดเฉพาะการศึกษาในระดับปริญญาโทและโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ จะต้องแสดงความจำนงให้สมาคมห้องสมุดฯทราบ ทางสมาคมฯมีคณะกรรมการรับรองวิทยฐานะซึ่งต้องเดินทางไปตรวจสอบคุณภาพทุกด้านของโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์แห่งนั้น ๆ ก่อนที่จะมีการรับรอง (Totten, 1990 : 8-9)

ในปัจจุบันการศึกษามหาวิทยาลัยได้พัฒนาสูงขึ้นเพื่อที่จะให้ทันกับความเจริญของสังคม ซึ่งข่าวสารความรู้ และความคิดของมนุษย์ได้เพิ่มขึ้นอย่างมากมาและเพื่อที่จะพัฒนาทางด้านสารสนเทศให้สามารถสนองความต้องการของผู้ใช้เป็นหลัก (Client-Centered Basis) (ประภาวดี สืบสันต์, 2527 : 2) โดยนำเอาเทคโนโลยีมาผสมผสานเพื่อให้บริการสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพขึ้น บทบาทของบรรณารักษจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคสารสนเทศ ลานเฮอร์ และ เมสเซอร์ (Lanier and Messer, 1984) ได้ชี้ให้เห็นว่าแรงผลักดันที่ทำให้วงการบรรณารักษศาสตร์เปลี่ยนไปคือ จำนวนสารสนเทศที่มากขึ้น อันเนื่องมาจากการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ช่วยในการผลิต โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนาซึ่งยอมรับความสำคัญของสารสนเทศมากขึ้น และกำลังตื่นตัวกับวิวัฒนาการของเทคโนโลยีในปัจจุบัน อีกทั้งยังมีแนวโน้มสูงขึ้นในอนาคต ฉะนั้นเพื่อเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับสารสนเทศในยุคสารสนเทศ และพัฒนาความรู้และ

ทักษะในการปฏิบัติงานให้ทันกับยุคสมัย จึงใช้ชื่อ สารนิเทศศาสตร์ร่วมกับบรรณารักษศาสตร์ สำหรับการศึกษามหาวิทยาลัยและสารนิเทศศาสตร์

การศึกษาสารนิเทศศาสตร์ได้ปรากฏเด่นชัดขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อได้เกิดนิยามความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสาขาต่าง ๆ โดยเฉพาะ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ การสื่อสารโทรคมนาคม และเทคโนโลยีการพิมพ์ ทำให้เกิดภาวะการเพิ่มปริมาณของสารนิเทศอย่างมากมาย การเผยแพร่ แลกเปลี่ยน และไหลเวียนของข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ทุกสาขาวิชาเป็นไปอย่างรวดเร็ว ผู้ต้องการใช้สารนิเทศไม่สามารถติดตามได้ครบถ้วนทั้งหมดที่ต้องการและภายในเวลาที่ทันต่อเหตุการณ์ รวมทั้งเป็นเรื่องที่เกินความสามารถของมนุษย์ที่มีขีดจำกัดในเรื่องความจำ แรงงาน และอื่น ๆ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดการกับสารนิเทศที่มากมายเหล่านั้น โดยจะต้องรวบรวม และมีการจัดเก็บที่เป็นระบบ รวมถึงการค้นคืนเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ให้สอดคล้องกับความต้องการและทันต่อวิชาการที่ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วอีกด้วย จากเหตุผลดังกล่าวนี้เอง บรรณารักษศาสตร์ซึ่งเป็นศาสตร์ดั้งเดิมเกี่ยวกับการเก็บสะสมความรู้ จึงจำเป็นต้องพัฒนาโดยขยายขอบเขตให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ซึ่งส่งผลให้เกิดการเรียนการสอนวิชาสารนิเทศศาสตร์ขึ้น

การศึกษาสารนิเทศศาสตร์เป็นศาสตร์ที่อาศัยศาสตร์สาขาต่าง ๆ มากมาย หลายนสาขาค้นหาการมาประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา โดยเริ่มประมาณปี ค.ศ. 1950 ที่มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น รีเซิร์ฟ (Western Reserve University) วิชาที่สอนคือวิชาทางด้าน การเอกสาร (Documentation) และในปี ค.ศ. 1951 มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ได้เปิดสอนสารนิเทศศาสตร์ (Miski, 1986 : 51) ในปี ค.ศ. 1955 มหาวิทยาลัยเวสเทิร์นรีเซิร์ฟ ได้เปิดสอนรายวิชา การค้นวรรณกรรมด้วยเครื่องจักร (Machine Literature Searching) ซึ่งเป็นวิชาในด้าน การค้นคืนสารนิเทศ (Information Retrieval) (นงลักษณ์ ไม้หน่ายกิจ, 2532 : 181) ต่อมาก็ได้มีการพัฒนาหลักสูตรและโปรแกรมการสอนทางด้านสารนิเทศศาสตร์ มีการเปิดสอนในสถาบันต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และแคนาดา (สุภูมิ เจริญทรัพย์, 2533 : 2) จากการวิเคราะห์สถาบันที่เปิดสอนโปรแกรมทางด้านสารนิเทศศาสตร์ 36 โปรแกรมในสหรัฐอเมริกาและแคนาดา ปรากฏว่า เปิดสอนในโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์มากที่สุดคือ 47.2% และรองลงมาเป็นการเปิดสอนในโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ 19.4% นอกจากนั้นเปิดสอนในโรงเรียนการสื่อสาร 8.3% โรงเรียนสารนิเทศศาสตร์ 5.5% เปิดสอนรวมกันในโรงเรียนคอมพิวเตอร์ศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ 5.5% เปิดสอนในโรงเรียนการบริหารและการจัดการ 5.5% และเปิดสอนในคณะวิศวกรรมศาสตร์ 2.7% (นงลักษณ์ ไม้หน่ายกิจ, 2532 : 181)

จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนสารนิเทศศาสตร์นั้นกระจายอยู่ตาม
โรงเรียนที่เปิดสอนสาขาต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่ร้อยละ 66.6 สอนอยู่ในโรงเรียน
บรรณารักษศาสตร์กับโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ จากการสำรวจในปี
ค.ศ. 1981 โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ และโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
ในสหรัฐอเมริกาและแคนาดาที่ได้รับการรับรองวิทยฐานะจากสมาคมห้องสมุดอเมริกันที่จำนวน
69 แห่ง และประมาณ 37 แห่งใช้ชื่อว่า โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
(School of Library and Information Science) (เนงลักซ์ ไม้หน่ายกิจ,
2531 : 182)

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า หลักสูตรสารนิเทศศาสตร์ที่เปิดสอนในสหรัฐอเมริกาจะ
เปิดสอนในโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์เป็นส่วนใหญ่และมี 2 แห่งที่เปิดสอนโปรแกรม
สารนิเทศศาสตร์โดยตรง คือ ที่ภาควิชาสารนิเทศศาสตร์ (Interdisciplinary
Department of Information Science - IDIS) โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์และ
สารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพิตส์เบิร์ก (School of Library and Information
Science, University of Pittsburgh) เปิดสอนเป็นทางการ 4 ระดับ ได้แก่
ปริญญาบัณฑิต มหาบัณฑิต ประกาศนียบัตร และคุณวุฒิบัณฑิต และยังมีการสอนชั้นสูงกว่า
ปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตอย่างไม่เป็นทางการด้วย (เนงลักซ์ ไม้หน่ายกิจ, 2524 : 44) และ
มหาวิทยาลัยซีเรคิวส์ (Syracuse University) ก็เปิดสอน 4 ระดับ คือ ระดับมหาบัณฑิต
สาขามหาบัณฑิต สาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์ด้านวิทยาการจัดการทรัพยากร
สารนิเทศ ระดับประกาศนียบัตร และระดับคุณวุฒิบัณฑิตด้านการถ่ายทอดสารนิเทศ (Doctoral
Degree in Information Transfer) (ลานนา ทวีเศรษฐ, 2530 : 76-77)

โปรแกรมการศึกษาในระดับปริญญาโทของโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ในสหรัฐ
อเมริกาส่วนใหญ่ได้รับการรับรองมาตรฐานจากสมาคมห้องสมุดอเมริกันซึ่งกำหนดว่าหน่วยกิต
ที่นักศึกษาต้องเรียนไว้เป็น 36 หน่วยกิตเพื่อขอรับปริญญาโททางบรรณารักษศาสตร์และ
สารนิเทศศาสตร์ แต่ก็มีโรงเรียนบางแห่งที่ขยายจำนวนหน่วยกิตเป็น 48 หน่วยกิต เช่นที่
โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งนอร์ทคาโรไลนา (School of Library
Science, University of North Carolina at Chapel Hill) และ บัณฑิตศึกษา
สาขามหาบัณฑิตและสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งแคลิฟอร์เนีย (Graduate
School of Library and Information Science, University of California
at Los Angeles) (Darling and Belanger, 1980)

สำหรับการศึกษามหาบัณฑิตและสารนิเทศศาสตร์ในเอเชีย จะกล่าวถึง
เฉพาะประเทศอินเดียและประเทศญี่ปุ่นเท่านั้น เนื่องจากประเทศอินเดียเป็นประเทศที่เปิด

สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในระดับปริญญาเอก และยังมีบุคคลสำคัญในวงการบรรณารักษศาสตร์ คือ เอส. อาร์. รังกะนาธาน (S.R. Ranganathan) ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งบรรณารักษศาสตร์ในอินเดีย ส่วนประเทศญี่ปุ่นก็เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในระดับปริญญาเอกเช่นเดียวกับประเทศอินเดีย ประกอบกับเป็นประเทศที่มีการพัฒนาความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีเด่นชัดกว่าประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคนี้

ประเทศอินเดียเริ่มการศึกษาระดับปริญญาตรี โดยมีการเปิดฝึกอบรมแก่เจ้าหน้าที่ห้องสมุด ในปี ค.ศ. 1911 มีการจัดตั้งโรงเรียนฝึกอบรมบรรณารักษศาสตร์เป็นทางการครั้งแรกในรัฐบาโรดา (Baroda State) (Mockerjee, 1969 : 458) แต่การศึกษาในระดับปริญญาตรีเปิดสอนครั้งแรกในปี ค.ศ. 1931 ที่มหาวิทยาลัยมัทราส (Madras University) ระดับปริญญาโทและปริญญาเอกเปิดสอนครั้งแรกในปี ค.ศ. 1948 ที่มหาวิทยาลัยเดลี (Delhi University) (Neelameghan, 1974 : 328) สำหรับระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีในอินเดียจัดการศึกษาเป็น 6 ระดับ คือ ระดับปริญญาเอก ปริญญาโท ปริญญาตรี ประกาศนียบัตรชั้นสูง (Diploma in Library Science) ประกาศนียบัตร (Certificate in Library Science) และระดับ Associateship in Documentation (เทียบเท่าปริญญาโท) (Neelameghan, 1974 : 314-315)

ประเทศญี่ปุ่นเริ่มเปิดการศึกษาระดับปริญญาตรีเป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1903 และในปี ค.ศ. 1986 มีมหาวิทยาลัย 113 แห่งและวิทยาลัย 105 แห่ง เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับประกาศนียบัตรสำหรับบรรณารักษ์หรือครูบรรณารักษ์ (เนงลักซ์หม์ ไม่น่ายกิจ, 2529 : 62) โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเคียวโต (Keio University) ตั้งอยู่ในกรุงโตเกียว นับเป็นโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ที่สำคัญและเก่าแก่ที่สุด ซึ่งปัจจุบันได้จัดการศึกษาเป็น 3 ระดับ คือ ระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก (กฤติยา อิตถากร, 2534 : 64-65)

สำหรับการศึกษาระดับปริญญาตรีและสารนิเทศศาสตร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะขอลงมาถึงเฉพาะ 4 ประเทศเท่านั้น คือ ประเทศฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และไทย

ประเทศฟิลิปปินส์เริ่มมีการศึกษาระดับปริญญาตรีเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1914 ที่คณะศิลปศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยแห่งฟิลิปปินส์ (University of the Philippines) (Bolos, 1993 : A28) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่ออบรมเจ้าหน้าที่ห้องสมุดให้กับหอสมุดแห่งชาติ ในปี ค.ศ. 1916 มหาวิทยาลัยแห่งฟิลิปปินส์ได้เปิดการศึกษาระดับ

บรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรีหลักสูตร 4 ปี มีจุดมุ่งหมายเพื่อเตรียมบรรณารักษ์อาชีพทำงานในห้องสมุดต่าง ๆ และเพื่อผลิตครูบรรณารักษ์ที่จะเป็นผู้สอนในโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ด้วย และในปี ค.ศ. 1971 มหาวิทยาลัยแห่งฟิลิปปินส์ได้เปิดสอนรายวิชาสารนิเทศศาสตร์ในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาโทเป็นครั้งแรก (Picache, 1983 : 46) ในปัจจุบันประเทศฟิลิปปินส์มีสถาบันที่เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์มากกว่า 40 สถาบัน (Bolos, 1993 : A28)

ประเทศอินโดนีเซียได้จัดตั้งแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ตั้งแต่ ค.ศ. 1959 ได้เริ่มเปิดสอนในระดับปริญญาโทในปี ค.ศ. 1969 และในปี ค.ศ. 1970 ได้เพิ่มรายวิชาสารนิเทศศาสตร์ในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ (Picache, 1983 : 41) ในปัจจุบันมีมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์อยู่ 10 มหาวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ 8 มหาวิทยาลัย และ มหาวิทยาลัยของเอกชน 2 มหาวิทยาลัย (Hardjoprakoso, 1993 : A18-A19)

สำหรับการศึกษามหาวิทยาลัยและสารนิเทศศาสตร์ในประเทศสิงคโปร์ เปิดสอนเฉพาะวิชาสารนิเทศศาสตร์ในระดับปริญญาโทโดยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีเนียงยาง (The Nanyang Technological University) เพื่อผลิตผู้เรียนให้สามารถทำงานในห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ศูนย์สารนิเทศ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับสารนิเทศ (Weng, 1993 : A45-A46)

การศึกษาระดับหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย

การศึกษาระดับหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทยมีพัฒนาการมาประมาณสี่สิบปีเศษ นับว่ามีพัฒนาการที่ยาวนานพอสมควร ซึ่งในขั้นนี้จัดแบ่งพัฒนาการเกี่ยวกับหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์เป็นระยะต่าง ๆ ดังนี้

1. พัฒนาการของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ในระยะแรก (พ.ศ. 2494 - 2503)

การศึกษาระดับหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย เริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2494 มีการเปิดสอนวิชาจัดห้องสมุดในลักษณะของการศึกษากาญจนศึกษาในตอนเย็น ณ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สุกชิตลักษณ์ อำนางค์, 2518 : 1) โดยได้รับความร่วมมือจากมูลนิธิฟีลิปโปเรตตี จัดส่งอาจารย์ชาวอเมริกันมาทำการสอนวิชาจัดห้องสมุดปีละ 1 คน เป็นเวลาติดต่อกัน 5 ปี หลักสูตรประกอบด้วยวิชาจัดห้องสมุดเบื้องต้น 6 วิชา คือ วิชาจัดห้องสมุดเบื้องต้น การทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือ บริการตอบคำถาม การเลือก

ข้อวัสดุในหอสมุด การทำบัตรรายการและการจัดหมู่หนังสือชั้นสูง และการบริหารงานหอสมุด รายวิชาต่าง ๆ เหล่านี้นับเป็นพื้นฐานของการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ที่จะนำไปสู่การศึกษาในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอกในเวลาต่อมา

ในปี พ.ศ. 2502 ได้มีการเปิดสอนหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับปริญญาตรีเป็นครั้งแรก ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีจุดมุ่งหมายให้ความรู้ขั้นพื้นฐานโดยทั่วไปซึ่งบัณฑิตจะนำไปปฏิบัติงานในหอสมุดได้ (สฤทธิลักษณ์ อำนวยการ, 2518 : 4)

พัฒนาการในระยะแรกนับเป็นระยะเริ่มแรกในการพัฒนาการของวิชาบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งมีการเปิดสอนในระดับปริญญาตรีเพียงสถาบันเดียว

2. พัฒนาการของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ในระยะที่ 2 (พ.ศ. 2504 - 2513)

ในระยะนี้ การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์เริ่มพัฒนาขึ้นจากระยะแรกอย่างต่อเนื่อง คือในปี พ.ศ. 2505 ดร.มอริส เอ.เกลแลนด์ ผู้เชี่ยวชาญขององค์การศึกษาระหว่างประชาชาติได้สำรวจเพื่อวางโครงการปรับปรุงหอสมุดแห่งชาติและเพื่อประเมินการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีความเห็นว่าเป็นหลักสูตรที่เหมาะสมดีจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2514 จึงได้มีการแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับการใช้ระบบหน่วยกิตและจัดหลักสูตรเพื่อสนองความต้องการของประเทศ นิสิตที่เรียนวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์จะต้องเรียนวิชาทั้งหมดรวม 32 หน่วยกิต และถ้าเลือกเป็นวิชาโทจะต้องเรียน 16 หน่วยกิต จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตรอักษรศาสตรบัณฑิต 144 หน่วยกิต ในระดับปริญญาตรีที่มีการสอนวิชาหอสมุดโรงเรียน วิชาวัสดุประกอบหลักสูตรโรงเรียน เพื่อส่งเสริมให้ผู้ศึกษาไปทำงานหอสมุดโรงเรียนมากขึ้น

ในปี พ.ศ. 2507 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เริ่มเปิดสอนหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ ในคณะศิลปศาสตร์ในระดับปริญญาตรี และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเริ่มเปิดสอนหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับปริญญาโท นิสิตจะต้องใช้เวลาเรียนประมาณ 2-5 ปี หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร 60 หน่วยกิต คือเป็นการนั่งปาฐกถา 30 หน่วยกิต และการค้นคว้าและเขียนวิทยานิพนธ์ 30 หน่วยกิต รายวิชาที่สอนได้แก่ วิชาการจัดหมวดหมู่หนังสือและบัตรรายการ บริการตอบคำถามและงานเทคนิคต่าง ๆ ของหอสมุด

หลักสูตรชั้นปริญญาโทในระยะแรกมีจุดมุ่งหมายให้ผู้ศึกษาไปทำงานหอสมุดได้ทุกประเภทรวมทั้งการฝึกอบรมนักจดหมายเหตุ (Archivists) สำหรับทำงานเกี่ยวกับการจัดดำเนินงานเอกสารจดหมายเหตุและเอกสารราชการ (สฤทธิลักษณ์ อำนวยการ, 2518 : 4) นอกจากนี้ยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อสนองความต้องการของผู้ที่ประสงค์จะศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ชั้นสูงทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อให้ผู้มีอาชีพบรรณารักษศาสตร์ได้มี

โอกาสศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ชั้นสูง เพื่อนำไปปรับปรุงงานห้องสมุดที่ปฏิบัติอยู่และ
เลื่อนวิทยฐานะให้สูงขึ้นและเพื่อเผยแพร่วิชาบรรณารักษศาสตร์ให้แพร่หลาย ซึ่งเป็นกา
รส่งเสริมการศึกษาและใช้บริการด้านห้องสมุดให้มากขึ้น (โครงการเปิดสอนวิชา
บรรณารักษศาสตร์ชั้นปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2507 : 177)

ในปี พ.ศ. 2508 สภาคณบดีแห่งประเทศไทย ได้ร่วมมือกับหน่วยงาน
ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดทั่วประเทศ จัดทำมาตรฐานการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์
กำหนดวิชาพื้นฐานที่ถือว่าเป็นหัวใจของการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ประกอบด้วย
หมวดวิชาด้านการจัดหา การจัดหาหนังสือและทำบัตรรายการ การบริการ การบริหาร
ห้องสมุดกับสังคม พร้อมทั้งได้กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร คือ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจ
ห้องสมุดในฐานะที่เป็นสถาบันของสังคม และบทบาทของห้องสมุดในการพัฒนาประเทศ
เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และความเข้าใจในหลักการบริหารงานห้องสมุด เพื่อดำเนินการและ
แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานของห้องสมุด และเพื่อให้ผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้อย่างกว้าง
ขวางและลึกซึ้งในวรรณกรรมแขนง มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ และ
สามารถให้บริการช่วยการค้นคว้าและวิจัยในด้านต่าง ๆ แต่มาตรฐานฉบับนี้ไม่มีการนำมาใช้
เนื่องจากขณะนั้นมีมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับปริญญาตรี เพียง 2
แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (พ.ศ. 2502) และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
(พ.ศ. 2507) ซึ่งต่างก็มีจุดมุ่งหมายในการที่จะผลิตบรรณารักษ์ให้มีความสามารถในการ
ปฏิบัติงานห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ความแตกต่างกันในด้านหลักสูตรและคุณภาพของบัณฑิตจึง
ยังไม่ปรากฏชัดเจน (อนุชาติ โทศล และสุนทร แก้วฉาย, 2534 : 1-26)

ในปี พ.ศ. 2510 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ขณะนั้นคือ
วิทยาลัยวิชาการศึกษา) ได้เปิดสอนหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับปริญญาโท
(บุญศรี ไนรัตน์, 2522 : 14)

ในปี พ.ศ. 2511 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เริ่มเปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ใน
ระดับปริญญาตรี ในขณะเดียวกัน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เริ่มเปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์
เปรียบเทียบ (Comparative Librarianship) (สุทธิลักษณ์ อ่ำพินวงษ์, 2518 : 4)

การพัฒนาการวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระยะที่ 2 นี้มากขึ้นเป็นลำดับจะเห็นได้
จากการเปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์เพิ่มขึ้นในระดับปริญญาตรี และเริ่มเปิดสอนใน
ระดับปริญญาโทถึง 2 สถาบัน และความพยายามของบุคคลในวงการห้องสมุดที่จะจัดทำ
มาตรฐานการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งเป็นระยะที่ใช้ให้เห็นว่า พัฒนาการของวิชา
บรรณารักษศาสตร์จะมีการพัฒนามากขึ้นในระยะต่อมา

ในระยะเวลาที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในวงการต่าง ๆ มากขึ้น โดยเฉพาะทางด้านธุรกิจ อุตสาหกรรม การศึกษา รวมทั้งวงการสารนิเทศด้วย ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์จึงนำรายวิชาสารนิเทศศาสตร์ซึ่งเป็นวิชาที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาในหลักสูตร และสถาบันที่เปิดการศึกษาทางด้านบรรณารักษศาสตร์หลายสถาบันได้ปรับปรุงและเปลี่ยนชื่อหลักสูตรเป็นบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

3. พัฒนาการของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในระยะที่ 3 (พ.ศ. 2514 - 2523)

ระยะนี้มีสถาบันที่เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับปริญญาตรีเพิ่มขึ้น 3 มหาวิทยาลัย คือ มหาวิทยาลัยรามคำแหง (พ.ศ. 2514) มหาวิทยาลัยขอนแก่น (พ.ศ. 2518) และ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (พ.ศ. 2518) ทุกมหาวิทยาลัยมีจุดมุ่งหมายเหมือนกัน คือ เพื่อเตรียมบรรณารักษ์ที่สามารถปฏิบัติงานในห้องสมุดทุกประเภท

ในปี พ.ศ. 2514 คุรุสภาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เปิดสอนรายวิชาด้านสารนิเทศศาสตร์ คือ วิชาบริการจัดและเผยแพร่ความรู้ของห้องสมุดโดยเครื่องมือทางเทคนิค (Mechanization of Library Information Services) (งลค. ไม้หน่วยกิจ, 2529 : 1)

เกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์ในระยะนี้มีงานการศึกษาวิจัยของ บรรจง จันทรสา (Banchoong Chantrasa, 1974 : 231-232) เกี่ยวกับการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทยเพื่อเสนอมาตรฐานการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า จุดมุ่งหมายของหลักสูตรทำให้การจัดหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์มีข้อจำกัดมากเกินไประยะนี้แต่ละสถาบันก็จัดหลักสูตรแตกต่างกันไป เพราะไม่มีมาตรฐานทางการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ที่รับรองกันอย่างเป็นทางการ

4. พัฒนาการของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในระยะที่ 4 (พ.ศ. 2524 - 2533)

ระยะนี้เป็นระยะที่เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นมากมายในวงการการศึกษา วิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ จึงแบ่งการนิเทศเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2524 - 2528) และช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2529 - 2533)

4.1 ช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2524 - 2528)

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสังคม มีการนำเอาเทคโนโลยีและสิ่งประดิษฐ์

ใหม่ ๆ เข้ามาพัฒนาประเทศรวมทั้งนำเอาเทคโนโลยีการสื่อสารเข้ามาเผยแพร่ความรู้อย่าง กว้างขวาง ทำให้สังคมไทยเข้าสู่ยุคสารนิเทศอย่างรวดเร็ว ประชาชนเริ่มเล็งเห็นความ สำคัญของข่าวสารข้อมูลที่มีต่อการตัดสินใจในการบริหารและการดำรงชีวิตประจำวัน องค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของรัฐบาลและเอกชนเริ่มมีความต้องการบุคลากรที่สามารถจัดการ ข่าวสารที่อยู่ในรูปใหม่ ซึ่งต้องอาศัยการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร รวมทั้งคอมพิวเตอร์ เข้าช่วยจัดการเพื่อให้ได้รับข่าวสาร ความรู้รวดเร็วทันต่อความต้องการใช้ ในวงการ วิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์เองมีความตื่นตัวและเห็นความสำคัญของ เทคโนโลยีสารนิเทศ มีการตั้งเป้าหมายที่จะนำเอาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้ามาเป็น เครื่องมือช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดการให้บริการข่าวสารแก่ผู้ใช้ของตน การรับเอาเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้ในห้องสมุด และในสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ ข่าวสารยังเป็นไปช้ามาก เนื่องจากขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถที่จะ ใช้เครื่องมือสมัยใหม่ดังกล่าว (อมาวดี โภสกล และสุนทร แก้วลาษ, 2534 : 1-27)

การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์มีเพิ่มมากขึ้นในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งใน ระดับปริญญาโท คือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม เริ่มเปิดสอนในปี พ.ศ. 2525 และในระดับปริญญาตรี คือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน มหาสารคาม และสงขลา เริ่มเปิดสอนในปี พ.ศ. 2526

ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ในมหาวิทยาลัยที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยต่างก็เล็ง เห็นความจำเป็นอย่างรีบด่วนในการจัดการเรียนการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ จึงมีการ เปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์เป็นวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์ เพื่อผลิตบุคลากรออกไปสู่ตลาดงานใหม่นี้ โดยเฉพาะในระดับปริญญา โทมีการเพิ่มเติมรายวิชาทางสารนิเทศศาสตร์มากขึ้น มีการจัดประชุมสัมมนาขึ้นหลายครั้ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 เพื่อหาแนวทางผลิตบัณฑิตให้เหมาะสมกับตลาดแรงงาน (นิมลพรรณ แรณเพชร, 2531 : 103-104 ; สุขุม เฉลยภรณ์, 2533 : 26) ดังนี้

ในปี พ.ศ. 2524 ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัด ประชุมทางวิชาการเพื่อพัฒนาหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการทางวิชาชีพในปัจจุบัน และเพื่อสร้างความ ร่วมมือระหว่างสถาบันที่สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ ผลของการสัมมนามุ่งไปที่ความร่วมมือ ในการจัดการเรียนการสอน เช่น การลงทะเบียสนระหว่างมหาวิทยาลัย การผลิตตำรา วารสารวิชาการ ข่าวสารทันสมัย ตลอดจนการรวมกลุ่มผู้สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ (อัมพร กิษะระ, 2529 : 90-91)

พ.ศ. 2525 ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง จัดสัมมนาทางวิชาการเรื่อง การปรับปรุงหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ โดยมีหลักการและเหตุผลว่า เพื่อขยาย เปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ให้เหมาะสม มีมาตรฐานใกล้เคียงกัน ซึ่งได้มีการสรุปผลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยรามคำแหง วิชาพื้นฐาน วิชาเลือก ความรู้ใหม่ ๆ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยี ที่ควรจัดการศึกษาเพิ่มเติม เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร มีข้อเสนอแนะที่พอสรุปได้เป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. วิชาบรรณารักษศาสตร์ มีลักษณะเป็นวิชาชีพซึ่งมีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องปริมาณของนักศึกษาและสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน สำหรับวิชาพื้นฐานทั่วไปทางด้านสังคมศาสตร์ควรเพิ่มวิชามนุษยสัมพันธ์ วิชาการประชาสัมพันธ์ ทางด้านมนุษยศาสตร์ควรเพิ่มวิชาที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมไทย สำหรับกลุ่มวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษาเสนอให้เพิ่มวิชาภาษาอังกฤษและภาษาไทย โดยเน้นทักษะการใช้ภาษาและการเขียน กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ควรบังคับเรียนวิชาสถิติ และวิชาที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่

2. ควรรวมวิชาบริหารห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ไว้เป็นกระบวนวิชาเดียวกัน วิชาที่ว่าด้วยการบริหารงานห้องสมุด ควรรวมงานธุรการไว้ด้วยกัน เพิ่มการศึกษาแหล่งวัสดุทางธุรกิจ ทางเศรษฐกิจ และการเมือง เพื่อช่วยให้การหางานของบัณฑิตกว้างขวางขึ้น ด้านงานเทคนิคของห้องสมุดควรเพิ่มเนื้อหาให้มีรายละเอียดเกี่ยวกับการนำเอาเครื่องคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้ในงานห้องสมุดด้วย ส่วนงานด้านบริการควรเพิ่มเนื้อหาและหน่วยกิตให้มากขึ้น เพิ่มวิชาที่ว่าด้วยบริการทางสื่อต่าง ๆ เพิ่มวิชาความรู้เบื้องต้นทางคอมพิวเตอร์ ซึ่งจะนำมาใช้ในการเก็บและเผยแพร่สารนิเทศ เพิ่มวิชาความรู้เบื้องต้นสำหรับวิชาที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัย ควรกำหนดเนื้อหาให้เป็นเรื่องหลักการวิจัยเบื้องต้น

3. ควรให้มีการประชุมร่วมกันระหว่างภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เพื่อจัดทำหลักสูตรโดยให้สำรวจความต้องการและจำนวนบัณฑิตทางบรรณารักษศาสตร์เพื่อจัดหลักสูตร รวมทั้งควรจะมีการตกลงร่วมกันในการนิยามศัพท์ทางบรรณารักษศาสตร์ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับและไม่ใช้ให้แตกต่างกัน (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2525 : 62)

พ.ศ. 2527 ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นจัดสัมมนาเรื่อง การปรับปรุงหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ ระดับปริญญาตรี

ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงาน ซึ่งสืบเนื่องจากวิวัฒนาการทางเทคโนโลยี เพื่อให้ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และผู้แทนของตลาดงานสำหรับวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้เรื่องหลักสูตรและเทคโนโลยี เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตร ซึ่งผลของการสัมมนา มีข้อสรุปว่า ในขณะที่หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ของทุกสถาบันจำเป็นต้องสนองการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย การผลิตบัณฑิตควรเน้นความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในเรื่องหลักสูตรและรายวิชาหลักสูตรระดับปริญญาตรีที่ควรจะเป็นนั้น ควรเพิ่มเติมเนื้อหาเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศเบื้องต้น ระบบบริการสารสนเทศแก่ชุมชน ระบบการสื่อสารสำหรับบรรณารักษ์ การวิเคราะห์ระบบงาน แหล่งและลักษณะของสารสนเทศการบริหารสำนักงาน การใช้ไมโครคอมพิวเตอร์ในงานห้องสมุด ภาษาอังกฤษสำหรับบรรณารักษศาสตร์ (ภรณี ศิริโชค, 2528 : 19-20)

4.2 ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2529 - 2533)

ในช่วงที่ 2 ของระยะที่ 4 นี้ ความเปลี่ยนแปลงในด้านหลักสูตร บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์มีมากขึ้น นั่นก็คือ การนำรายวิชาทางด้านสารนิเทศศาสตร์เข้ามาร่วมกับบรรณารักษศาสตร์มากขึ้น การตั้งชื่อหลักสูตรก็เริ่มเปลี่ยนแปลงจากสาขาบรรณารักษศาสตร์ เป็นบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ทั้งในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท

ในปี พ.ศ. 2529 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เริ่มเปิดสอนหลักสูตร บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในระดับปริญญาโท นับเป็นแห่งแรกที่ใช้ชื่อ สารนิเทศศาสตร์ร่วมกับบรรณารักษศาสตร์ และในปีเดียวกันนี้ สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย จัดการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2529 ณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในหัวข้อ มาตรฐานเพื่อพัฒนาบริการห้องสมุด ได้มีการกำหนดรูปแบบจำลองมาตรฐานการศึกษา วิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ (อัมพร ที่ชะระ, 2529 : 1-5) รูปแบบจำลองมาตรฐานการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์เป็นมาตรฐานฉบับที่ 2 ที่มีการจัดทำขึ้นต่อจากมาตรฐานการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ปี พ.ศ. 2508 หลักสูตร ในรูปแบบจำลองมาตรฐานการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ปี พ.ศ. 2529 ยังคงหมวดวิชา พื้นฐานที่ถือว่าเป็นหัวใจทางบรรณารักษศาสตร์เช่นเดียวกับปี พ.ศ. 2508 แต่ได้นำเอาวิชา ในสาขาสารนิเทศศาสตร์มาผสมผสานเข้าด้วยกันโดยเน้นการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ

มาจัดการสารนิเทศเพื่อการบริหารแก่ผู้ใช้มากขึ้น นอกจากนี้ยังกำหนดว่าภาควิชาควรมีการจัดโครงการเสริมความรู้และการศึกษาต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ เช่น จัดโครงการสัมมนาทางวิชาการ ฝึกอบรม เป็นต้น และมีการวางแผนสำหรับอนาคต คือภาควิชาจะต้องจัดทำแผนงานระยะสั้น และระยะยาว เช่น การปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี การวางแผนสำหรับอนาคตให้มีความยืดหยุ่น โดยให้ยึดถือวัตถุประสงค์ของภาควิชาเป็นหลัก ดังตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ และหลักสูตรรูปแบบมาตรฐานการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ปี พ.ศ. 2508 และ พ.ศ. 2529

ตาราง 1 เปรียบเทียบวัตถุประสงค์และแนวคิดด้านหลักสูตรในมาตรฐานปี พ.ศ. 2508 และ ปี พ.ศ. 2529

มาตรฐาน ปี พ.ศ. 2508	มาตรฐาน ปี พ.ศ. 2529
1. เพื่อให้บัณฑิตและนักศึกษาเข้าใจในห้องสมุดในฐานะที่เป็นสถาบันของสังคม และบทบาทของห้องสมุดในการพัฒนาประเทศ	1. เพื่อให้บัณฑิตและนักศึกษาเข้าใจห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศในฐานะที่เป็นสถาบันของสังคม และบทบาทของห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ
2. เพื่อให้บัณฑิตและนักศึกษามีความรู้และความเข้าใจในหลักการบริหารงานห้องสมุดเพื่อดำเนินการและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานของห้องสมุด	2. เพื่อให้บัณฑิตและนักศึกษามีความรู้และความเข้าใจในหลักการบริหารงานห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานของห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ
3. เพื่อให้บัณฑิตและนักศึกษามีพัฒนาความรู้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้งในวรรณกรรมแขนงมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ และสามารถให้บริการช่วยการค้นคว้าและวิจัยในด้านต่าง ๆ	3. เพื่อให้บัณฑิตและนักศึกษามีพัฒนาความรู้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้งในวรรณกรรมในแขนงมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสามารถให้บริการช่วยการค้นคว้าสารนิเทศ เพื่อวิจัยด้านต่าง ๆ ด้วย

ตาราง 1 (ต่อ)

มาตรฐาน ปี พ.ศ. 2508	มาตรฐาน ปี พ.ศ. 2529
หลักสูตร	
<p>ประกอบด้วยวิชาพื้นฐานที่สำคัญต่อไปนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ห้องสมุดและสิ่งพิมพ์ 2. การเลือกซื้อหนังสือและอุปกรณ์ 3. การจัดหมู่หนังสือและอุปกรณ์ห้องสมุด 4. การดำเนินงานและบริการงานห้องสมุดรวมทั้งวิชาประกอบในแผนงานอื่นที่เกี่ยวข้อง 	<p>ประกอบด้วยรายวิชาพื้นฐาน ๑๒ ด้านดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. หน้าที่ของห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศในฐานะหน่วยงานด้านการสื่อสาร 2. หลักการและระบบวิธีการของบรรณานุกรม 3. หลักการและระบบวิธีการต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดหมวดหมู่วิทยากร เช่น การจัดทำบัตรรายการ การจัดหมู่ เป็นต้น 4. หลักการและระบบวิธีการต่าง ๆ เกี่ยวกับการให้บริการตอบคำถาม บริการสารนิเทศ และการให้บริการแก่ผู้อ่าน 5. หลักการและระบบวิธีการจัดหมวดหมู่วิทยากรทั้งที่เป็นวัสดุตีพิมพ์และวัสดุไม่ตีพิมพ์ 6. หลักการและระบบวิธีการจัดดำเนินการห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ 7. หลักการและระบบวิธีการรวบรวมบรรณานุกรม 8. หลักการและกลวิธีเกี่ยวกับการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ 9. หลักการและระบบวิธีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ 10. หลักการและระบบวิธีการจัดเก็บเอกสารสารนิเทศ เอกสารจดหมายเหตุ

ตาราง 1 (ต่อ)

มาตรฐาน ปี พ.ศ. 2508	มาตรฐาน ปี พ.ศ. 2529
	11. หลักการและระบบวิธีการวางแผนการ ออกแบบตึกและอาคารห้องสมุดและ ศูนย์สารนิเทศ 12. ประวัติห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ การศึกษาต่อเนื่อง ภาควิชาควรมีการจัด โครงการเสริมความรู้ และการศึกษาต่อ หนึ่งอย่างสม่ำเสมอ เช่น จัดโครงการ สัมมนาทางวิชาการ การฝึกอบรม เป็นต้น

ที่มา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534 : 1-31 - 1-32.

ในปี พ.ศ. 2529 เช่นเดียวกัน คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดสัมมนาทางวิชาการเรื่อง แนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อพิจารณาสภาพการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ในระดับอุดมศึกษา เพื่อพิจารณาสภาพการทำงานของบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ และการประยุกต์ความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์ต่อการปฏิบัติงานของบัณฑิต เพื่อศึกษาบทบาทของบรรณารักษนิเทศศาสตร์ที่ตลาดงานต้องการ และเพื่อหาแนวทางในการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ที่มีความสามารถและคุณลักษณะในการจัดการและบริการสารนิเทศสำหรับส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา ตลอดจนส่งเสริมประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและความเจริญก้าวหน้าของผู้ใช้และหน่วยงานต่าง ๆ ในเอกสารประกอบการสัมมนาได้รวบรวมรายงาน การศึกษาสภาพภาพการทำงานของบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์จาก 8 สถาบัน คือ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาลัยครู
สมเด็จพระเจ้าพระยา และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รายงานดังกล่าวให้ผลการศึกษาสอดคล้อง
กันว่า บัณฑิตจากทุกสถาบันต่างเสนอแนะให้ปรับปรุงหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ระดับ
ปริญญาตรีให้ทันสมัย โดยเพิ่มเติมความรู้ใหม่ ๆ ทางสารนิเทศ เทคโนโลยีใหม่ เช่น เทคนิค
การใช้เครื่องมือในห้องสมุด สารนิเทศศาสตร์ การสื่อสาร เป็นต้น (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2529) ในช่วงปี พ.ศ. 2529 นี้ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติจากทบวงมหาวิทยาลัยให้เปิดสอนหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มีการปรับปรุงรายวิชาโดยเพิ่มเติมวิชาด้าน
เทคโนโลยีสารนิเทศเข้าไปในหลักสูตรมากขึ้น

ในปีการศึกษา 2530 มหาวิทยาลัยหลายแห่งได้ปรับปรุงหลักสูตรหรือเพิ่มเติม
หลักสูตรใหม่โดยปรับปรุงหรือเพิ่มเติมรายวิชาสารนิเทศศาสตร์มากขึ้น เช่น มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น ได้เปิดหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รับอนุมัติในหลักการให้เปิดหลักสูตรศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ (ขณะนั้นยังไม่ได้เปิดรับนักศึกษา
เข้าศึกษา) ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาสารคาม ได้เปิดระดับบัณฑิตศึกษา สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ซึ่งเป็น
หลักสูตรเดียวกับมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ในปี พ.ศ. 2531 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เริ่มเปิดสอน
ในระดับปริญญาโทสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ส่วนภาควิชา
บรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้เปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตร
บัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

จะเห็นว่าทั้ง 2 ช่วงของการพัฒนาในระยะที่ 4 นี้ มหาวิทยาลัยที่รับผิดชอบ
ในการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ต่างก็สนใจในเรื่องของหลักสูตร
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์อย่างมาก เช่นการศึกษาในระดับปริญญาโทซึ่งเปิด
สอนเพิ่มขึ้นอีก 3 มหาวิทยาลัย และเริ่มเปิดหลักสูตรในชั้นที่สูงกว่าระดับปริญญาโท
ตลอดจนการจัดประชุมสัมมนาเพื่อปรับตัวและเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพื่อให้เหมาะสมและเกิด
ความก้าวหน้าอยู่เสมอ และการจัดประชุมสัมมนาในลักษณะเช่นนี้ยังคงมีต่อเนื่องไปในระยะ
ที่ 5

5. พัฒนาการของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในระยะที่ 5 (พ.ศ. 2534 - ปัจจุบัน (พ.ศ. 2535))

ในระยะนี้มีการประชุมหารือกันเรื่องหลักสูตรและการเปิดหลักสูตรใหม่ในระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดคือ

ในปี พ.ศ. 2534 ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร จัดสัมมนาทางวิชาการ เรื่องความก้าวหน้าของการศึกษามหาวิทยาลัยและสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยครั้งที่ 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ นักการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการจัดการศึกษามหาวิทยาลัยและสารนิเทศศาสตร์ในแนวใหม่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและเพื่อให้ นักการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์ บรรณารักษ์และผู้ประกอบวิชาชีพเกี่ยวกับสารนิเทศได้เสนอผลงานการวิจัย เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ การสัมมนาครั้งนี้ พจน์ สะเพียรชัย (2534 : 1-11) ได้กล่าวถึงเรื่องหลักสูตรว่า ปัจจุบันสถาบันที่จัดหลักสูตรทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มักประสบปัญหาในการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยและการจัดการระบบวิชาตามแนวใหม่ เช่น ด้านที่เกี่ยวกับการประยุกต์คอมพิวเตอร์ ระบบโทรคมนาคม เพื่อการเผยแพร่สารนิเทศ เทคโนโลยีสารนิเทศ ตลอดจนระบบสารนิเทศเฉพาะสาขาวิชา โดยเฉพาะในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เนื่องจากขาดทรัพยากรบุคคล การจัดการระบบวิชาเหล่านี้จำเป็นต้องใช้บุคคลนอกภาควิชา และต้องร่วมมือกับกลุ่มวิชาหรือคนอื่นเพื่อลดปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่ชำนาญการของตนเอง

ผลสรุปในประเด็นที่เกี่ยวกับเนื้อหาของหลักสูตรและการจัดหลักสูตรซึ่งพิจารณาในระดับปริญญาโทเป็นหลักนั้น ผู้ประชุมมีความเห็นสรุปได้ดังนี้ (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534)

1) เนื้อหาของหลักสูตร ที่ประชุมเห็นว่า นอกเหนือจากวิชาต่าง ๆ ที่มีเปิดสอนอยู่ในหลักสูตรปัจจุบันแล้ว ควรเพิ่มเติมกลุ่มวิชาดังต่อไปนี้

1.1) วิชาที่เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ โดยหลักสูตรที่มีจุดหมายหลายปลายทางอยู่ที่การพัฒนาคณะและสังคม หลักสูตรจึงควรให้ความสำคัญกับ คน มากกว่า การยึดถืออารยธรรมเป็นหลัก จึงควรศึกษาเรื่องเกี่ยวกับ คน เพื่อให้สามารถใช้ปัจจัยทางด้านสารนิเทศ ส่งเสริมหรือสร้างคุณภาพชีวิตของมนุษย์ได้อย่างแท้จริง

1.2) วิชาที่เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ หลักสูตรสามารถสร้างบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถถึงขั้นพัฒนาซอฟต์แวร์ด้านสารนิเทศได้ด้วย นอกเหนือจากการเน้นศึกษา

อบรมความรู้ในแง่ผู้ใช้และฝึกทักษะการใช้ซอฟต์แวร์ที่มีอยู่ในท้องตลาด นอกจากนี้ควรเน้น การศึกษาที่ก่อให้เกิดสติปัญญาถึงขั้นที่ช่วยให้คิดได้ว่า จะใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี ต่าง ๆ อย่างไร จึงจะสามารถเอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้ค้อยโอกาสในสังคมได้ด้วย

1.3) วิชาที่เกี่ยวกับการสื่อสารโทรคมนาคม เพื่อขยายขีดความสามารถ ในการใช้เครื่องมือสร้างสรรค์หรือขยายบริการให้ถึงผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชากรในชนบท ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ แต่ยังคงอยู่ในภาวะ เสี่ยงเปราะบางในการเข้าถึงสารสนเทศ

1.4) วิชาด้านการตลาด วิชากลุ่มนี้มิได้หมายความเฉพาะการเรียนรู้เรื่อง สินค้า การผลิต การบริโภค กำไร ขาดทุน หรือการวิเคราะห์จุดคุ้มทุนเท่านั้น แต่ต้องให้ผู้ ศึกษาตระหนักได้ว่า ผลที่ได้จากงานบริการสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพนั้น มิได้จำกัดเฉพาะตัว เงินที่เป็นส่วนกำไร แต่มีความหมายลึกซึ้งไปถึงคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ของประชาชนในชุมชน ในสังคมระดับประเทศ ตลอดจนสังคมโลก และความพึงพอใจที่ได้รับจากการบริการที่มี ประสิทธิภาพย่อมนับเป็นผลตอบแทนอีกส่วนหนึ่งด้วย

1.5) วิชาเกี่ยวกับสื่อ ควรให้ผู้ศึกษามีความรู้และทักษะเพียงพอในการ ใช้ พัฒนา และการสร้างสื่อเพื่อการบริการสารสนเทศได้อย่างเหมาะสม เพื่อเสริมสร้าง สัมฤทธิผลในการใช้สารสนเทศ

1.6) วิชาด้านการบริหารงานบุคคลและการจัดการ เพื่อการดำเนินงาน ระดับบริหารและจัดการ

1.7) วิชาเกี่ยวกับหน่วยงานสารสนเทศ เนื่องจากการดำเนินงาน สารสนเทศในรูปหน่วยงาน มีแนวโน้มสูงขึ้น ผู้ศึกษาจึงควรรอบรู้ในเรื่องของหน่วยงาน ต่าง ๆ ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และรู้ซึ่งถึงขั้นประเมินประสิทธิภาพประสิทธิผลและ ความเหมาะสมในการให้บริการแก่ผู้ใช้

นอกจากนี้^{๕๗} ประชุมเห็นว่าในทุกวิชาควรสอดแทรกหลักจริยธรรมแนวคิดที่ถูกต้อง ในการบริการ และความมีจิตสำนึกที่คำนึงต่อส่วนรวม

2) การจัดหลักสูตร ที่ประชุมเสนอประเด็นประกอบการพิจารณาจัดหลักสูตร ดังต่อไปนี้

2.1) หลักสูตรควรเน้นด้านทฤษฎีให้มากพอกับด้านประยุกต์

2.2) หลักสูตรควรเอื้อสำหรับผู้ศึกษาที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน โดยให้มีทางเลือก เพื่อการพัฒนาสติปัญญาสำหรับ

2.2.1) ผู้ที่มีพื้นฐานความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์อย่างเดียว

2.2.2) ผู้ที่มีพื้นฐานความรู้แขนงอื่น และมาศึกษาต่อทาง

บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

2.3) ควรจัดหลักสูตรให้สามารถจูงใจผู้ที่มีพื้นฐานการศึกษาสาขาวิชาอื่น
ให้มาศึกษาทางสารนิเทศศาสตร์ให้มากขึ้น

2.4) ควรพัฒนาหลักสูตรให้เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางว่า สาขาวิชา
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาคน ซึ่งเป็น
ปัจจัยสำคัญของการพัฒนาทุกระดับ

2.5) ในการพิจารณาคัดเลือกผู้เข้าศึกษาในระดับปริญญาโท ส่วนหนึ่งควร
พิจารณาเสาะหาผู้ที่มีอุดมการณ์ในการพัฒนาสังคม เพื่อให้ได้บัณฑิตที่จะออกไปมีบทบาทใน
การใช้สารนิเทศเพื่อการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาชนบท

ในปี พ.ศ. 2535 มหาวิทยาลัยรามคำแหง เริ่มเปิดรับนักศึกษาในระดับปริญญาโท
สาขามรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

จากพัฒนาการของการศึกษาและหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
ของไทย ตั้งแต่ระยะแรกจนถึงระยะที่ 5 จะเห็นว่าการศึกษาและหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์
และสารนิเทศศาสตร์ได้พัฒนามาตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน (พ.ศ. 2535) การ
ศึกษาในสาขามรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์จะเพิ่มบทบาทสำคัญยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อที่จะ
ให้ทันกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่ เพื่อให้ผู้ที่ศึกษาสามารถนำ
ความรู้ไปใช้ในการประกอบวิชาชีพได้อย่างเหมาะสม

ระดับการศึกษาและสถาบันที่เปิดสอนสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
ในประเทศไทย

การศึกษามรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ที่เปิดสอนในประเทศไทยใน
ปัจจุบันแบ่งได้เป็น 5 ระดับ คือ

1. ระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง เปิดสอนเฉพาะในวิทยาลัยครู สังกัดกระทรวง
ศึกษาธิการ
2. ระดับอนุปริญญาศิลปศาสตร์ เปิดสอนเฉพาะในวิทยาลัยครู สังกัด
กระทรวงศึกษาธิการ

3. ระดับปริญญาตรี เปิดสอนทั้งในมหาวิทยาลัยสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และวิทยาลัยครูสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ สำหรับมหาวิทยาลัยที่รับผิดชอบการสอนวิชา บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในระดับปริญญาตรีมีดังต่อไปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปีการศึกษา 2502 ในคณะอักษรศาสตร์ ปริญญาที่ได้รับคือ อ.บ.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2507 ในคณะศิลปศาสตร์ ปริญญาที่ได้รับคือ ศศ.บ.

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2511 ในคณะมนุษยศาสตร์ ปริญญาที่ได้รับ คือ ศศ.บ.

มหาวิทยาลัยรามคำแหง ตั้งแต่ปีการศึกษา 2514 ในคณะมนุษยศาสตร์ ปริญญาที่ได้รับ คือ ศศ.บ.

มหาวิทยาลัยขอนแก่น ตั้งแต่ปีการศึกษา 2518 ในคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปริญญาที่ได้รับ คือ ศศ.บ.

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ตั้งแต่ปีการศึกษา 2518 ในคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปริญญาที่ได้รับ คือ ศศ.บ.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ตั้งแต่ปีการศึกษา 2524 ในคณะมนุษยศาสตร์ ปริญญาที่ได้รับ คือ กศ.บ.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2526 ในคณะมนุษยศาสตร์ ปริญญาที่ได้รับ คือ กศ.บ.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม ตั้งแต่ปีการศึกษา 2526 ในคณะมนุษยศาสตร์ ปริญญาที่ได้รับ คือ กศ.บ.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2526 ในคณะมนุษยศาสตร์ ปริญญาที่ได้รับ คือ กศ.บ.

มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2530 ในคณะอักษรศาสตร์ ปริญญาที่ได้รับคือ อ.บ.

4. ระดับปริญญาโท สถาบันที่เปิดสอนสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในระดับปริญญาโทมีมหาวิทยาลัยที่รับผิดชอบการสอนอยู่ 6 สถาบันคือ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในคณะอักษรศาสตร์ เปิดสอนเป็นแห่งแรก ตั้งแต่ปีการศึกษา 2507 ปริญญาที่ได้รับคือ อ.ม.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เปิดสอน 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) ตั้งแต่ปีการศึกษา 2510 ปริญาที่ได้รับคือ กศ.ม. และหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์) ตั้งแต่ปีการศึกษา 2529 ปริญาที่ได้รับคือ ศศ.ม.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม เปิดสอน 2 หลักสูตรและใช้หลักสูตรเช่นเดียวกับ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร คือหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) ตั้งแต่ปีการศึกษา 2525 ปริญาที่ได้รับคือ กศ.ม. และหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์) ตั้งแต่ปีการศึกษา 2530 ปริญาที่ได้รับคือ ศศ.ม.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในคณะศิลปศาสตร์ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2529 ปริญาที่ได้รับคือ ศศ.ม.

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ในคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2531 ปริญาที่ได้รับคือ ศศ.ม.

มหาวิทยาลัยรามคำแหง ในคณะมนุษยศาสตร์ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2535 ปริญาที่ได้รับ คือ ศศ.ม.

5. ระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต สถาบันที่เปิดสอน คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปีการศึกษา 2531 มี 2 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาการจัดการห้องสมุด และสาขาวิชาระบบห้องสมุดอัตโนมัติและสารนิเทศศาสตร์ ประกาศนียบัตรที่ได้รับคือ ประกาศนียบัตรบัณฑิต

รายชื่อทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

จากเอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ความก้าวหน้าของการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยครั้งที่ 1 อุมวดี โกลล์ และสุนทร แก้วลาษ (2534 : 1-34 - 1-38) ได้รวบรวมรายชื่อวิชาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ จากการประมวลเอกสาร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบทความวารสาร สามารถรวบรวมรายชื่อวิชาที่ได้รับการเสนอแนะโดยรวบรวมจัดเป็นหมวดหมู่ได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

1. บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และเทคนิคสมัยใหม่ในการจัดการสารนิเทศรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในห้องสมุด

2. บรรณารักษศาสตร์เกี่ยวกับการบริหารและการจัดการห้องสมุด

3. วิชาที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ได้แก่ วิชานอกเหนือจาก กลุ่ม 1 และ 2 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ประกอบด้วยรายวิชา 10 หมวด โดยยึดถือการจัดหมวดรายวิชาจากบทความของ เค. สับรันยัน (K. Subranyam, 1986 : 166-167) เรื่อง Information Technology and Library Education จาก Encyclopedia of Library and Information Science Vol.41 ดังนี้

1.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และกระบวนการข้อมูล

(General and Introductory Courses on Computers and Data Processing)

1.1.1 คอมพิวเตอร์และการประมวลผลสารนิเทศเบื้องต้น

(Introduction to Computers and Information Processing)

1.1.2 เทคโนโลยีการจัดเก็บและการเผยแพร่สารนิเทศ

(Technology of Information Storage and Dissemination)

1.1.3 การสื่อสารและเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์

(Communication and Computer Technologies)

1.1.4 คอมพิวเตอร์เบื้องต้น

(Introduction to Computers)

1.1.5 สารนิเทศศาสตร์เบื้องต้น

(Introduction to Information Science)

1.1.6 เทคโนโลยีสารสนเทศ

(Information Technology)

- 1.2 การค้นคืนสารนิเทศระบบออนไลน์จากฐานข้อมูลทางไกล
(On-line Information Retrieval From Remote Data Bases)
  - 1.2.1 การสืบค้นบรรณานุกรมระบบออนไลน์
(On-line Bibliographic Searching)
  - 1.2.2 การค้นคืนบรรณานุกรมระบบออนไลน์
(On-line Bibliographic Retrieval)
  - 1.2.3 การสืบค้นด้านการแพทย์
(Biomedical Searching)
  - 1.2.4 การสืบค้นระบบออนไลน์ขั้นสูง
(Advanced On-line Searching)
  - 1.2.5 การปฏิบัติการณ์ระบบออนไลน์แบบเข้ม
(Intensive On-line Workshop)
  - 1.2.6 การใช้ประโยชน์จากคอมพิวเตอร์ในการวิจัยด้านกฎหมาย
(Computer - Assisted Legal Research)
- 1.3 การจัดการและการออกแบบฐานข้อมูล
(Data Base Design and Management)
  - 1.3.1 การค้นคืนสารนิเทศด้วยคอมพิวเตอร์
(Computer-Based Information Retrieval)
  - 1.3.2 ระบบการจัดการสารนิเทศ
(Management Information Systems)
  - 1.3.3 การจัดการบันทึกทางการแพทย์
(Medical Records Management)
  - 1.3.4 การจัดเก็บและการค้นคืนสารนิเทศ
(Information Storage and Retrieval)
  - 1.3.5 ระบบสารนิเทศ
(Information Systems)
  - 1.3.6 การจัดการฐานข้อมูล
(Data Base Management)

- 1.4 การวิเคราะห์ ออกแบบและประเมินค่าระบบ
(Systems Analysis, Design, and Evaluation)
  - 1.4.1 การออกแบบระบบการค้นคืนสารนิเทศ
(Information Retrieval System Design)
  - 1.4.2 การวิเคราะห์ระบบและการประเมินค่า
(Systems Analysis and Evaluation)
  - 1.4.3 การวิเคราะห์ระบบสารนิเทศ
(Information Systems Analysis)
  - 1.4.4 การวิเคราะห์ระบบงานห้องสมุด
(Library Systems Analysis)
  - 1.4.5 การออกแบบระบบปฏิสัมพันธ์
(Design of Interactive Systems)
- 1.5 การประยุกต์เทคโนโลยีเพื่อการประมวลผลในงานห้องสมุด
(Technology Applied to Library Processes)
  - 1.5.1 ระบบห้องสมุดอัตโนมัติ
(Library Automation)
  - 1.5.2 ห้องปฏิบัติการ OCLC
(OCLC Laboratory)
  - 1.5.3 เทคนิคการบริการระบบออนไลน์ของช่างงาน OCLC
(On-line Technical Services - OCLC)
  - 1.5.4 ห้องสมุดอัตโนมัติและบริการสารนิเทศ
(Automation of Library and Information Services)
  - 1.5.5 การประยุกต์ไมโครคอมพิวเตอร์ใช้กับงานห้องสมุด
(Library Applications of Microcomputers)
- 1.6 โปรแกรมคอมพิวเตอร์
(Computer Programming)
  - 1.6.1 โปรแกรมสำหรับระบบสารนิเทศ
(Programming for Information Systems)
  - 1.6.2 วิธีการคอมพิวเตอร์ในการประมวลผลด้วยภาษา
(Computer Methods in Language Processing)

- 1.6.3 โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับการประมวลผลสารสนเทศ
(Computer Programming for Information Processing)
- 1.6.4 การประมวลผลอักขระด้วยคอมพิวเตอร์
(Text Processing by Computers)
- 1.6.5 โปรแกรมคอมพิวเตอร์
(Computer Programming)
- 1.7 หน่วยงานและการสร้างหน่วยงาน
(Networks and Networking)
  - 1.7.1 ระบบหน่วยงาน
(Networking Systems)
  - 1.7.2 สถาบันหน่วยงานของห้องสมุด
(Institute on Library Networking)
  - 1.7.3 หน่วยงานห้องสมุดและสารสนเทศ
(Library Information Networks)
  - 1.7.4 หน่วยงานสารสนเทศ
(Information Networks)
  - 1.7.5 ประโยชน์จากบรรณานุกรมและหน่วยงาน
(Bibliographic Utilities and Networks)
- 1.8 สารสนเทศศาสตร์, ปรัชญาและสังคมวิทยาศาสนเทศศาสตร์และเศรษฐกิจสารสนเทศ
(Information Science, Philosophy and Sociology of Information Science, and Economics of Information)
  - 1.8.1 เศรษฐศาสตร์สารสนเทศ
(The Economics of Information)
  - 1.8.2 ปัจจัยมนุษย์ในระบบสารสนเทศ
(Human Factors in Information Systems)
  - 1.8.3 พื้นฐานของสารสนเทศศาสตร์
(Informatology : Foundations of Information Science)

- 1.8.4 สังคมวิทยาสารนิเทศศาสตร์
(Sociology of Information Science)
- 1.8.5 ปรัชญาสารนิเทศศาสตร์
(Philosophy of Information Science)
- 1.9 คอมพิวเตอร์ศาสตร์
(Computer Science Courses)
  - 1.9.1 ปัญญาประดิษฐ์
(Artificial Intelligence)
  - 1.9.2 การรับรู้และรู้จักรูปแบบ
(Pattern Recognition and Perception)
  - 1.9.3 กราฟิกส์ปฏิสัมพันธ์
(Interactive Graphics)
  - 1.9.4 การแสดงผลสารนิเทศ
(Information Display)
  - 1.9.5 วิศวกรรมซอฟต์แวร์และอุปกรณ์ซอฟต์แวร์
(Software Engineering and Software Tools)
- 1.10 คณิตศาสตร์และสถิติ
(Mathematics and Statistics Courses)
  - 1.10.1 คณิตศาสตร์พื้นฐานสำหรับสารนิเทศศาสตร์
(Basic Mathematics for Information Science)
  - 1.10.2 คณิตศาสตร์ในสารนิเทศศาสตร์
(Mathematics in Information Science)
  - 1.10.3 สถิติในสารนิเทศศาสตร์
(Statistics in Information Science)
  - 1.10.4 ระเบียบวิธีเชิงปริมาณ
(Quantitative Methods)

2. บรรณารักษศาสตร์ จัดเป็นกลุ่มได้ 8 หมวดวิชาตามลักษณะของการปฏิบัติ
งานในห้องสมุด ดังนี้ (อุมวดี โทศล และสุนทร แก้วลาษ, 2534 : 1-36 - 1-37)

- 2.1 บรรณารักษศาสตร์เบื้องต้น
(Library Science : General and Introduction Courses)
  - 2.2 ระบบงานห้องสมุด
(Library System)
  - 2.3 การบริหาร/การจัดการงานห้องสมุด
(Library Administration / Management)
  - 2.4 การจัดการทรัพยากรและองค์การ
(Collection Management & Organization)
  - 2.5 การศึกษาผู้ใช้
(User Education / User Studies)
  - 2.6 การบริการผู้ใช้และบริการอ้างอิง
(User Service/ Reference Service)
  - 2.7 ทรัพยากรห้องสมุด
(Library Resources)
  - 2.8 เทคนิคและเครื่องมือทางบรรณานุกรม
(Bibliographic Tools and Techniques)
3. วิชาที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ แบ่งออกเป็น 6 หมวด ตามที่ผู้การเสนอแนะดังนี้
    - 3.1 การศึกษา
(Education)
    - 3.2 การบริหาร การจัดการ และการบัญชี
(Administration/ Management/ Accounting)
    - 3.3 การสื่อสาร
(Communications)
    - 3.4 ภาษาต่างประเทศ
(Foreign Language)
    - 3.5 เศรษฐศาสตร์
(Economics)
    - 3.6 การวิจัย
(Research)

จากการสำรวจผลงานวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ของสถาบันที่เปิดสอนของประเทศในเอเชีย โดย อับดัส ซาห์ทาร์ ชาวดีรี (Abdus Sattar Chaudhry 1988 : 187-202) สามารถสรุปรายวิชาด้านสารนิเทศศาสตร์ในสถาบันที่เปิดสอนบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในระดับปริญญาโทของประเทศในเอเชียได้เป็น 5 กลุ่ม และรายวิชาต่าง ๆ ที่จัดไว้ในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

- 1) การจัดเก็บและการค้นคืนสารนิเทศ
(Information Storage and Retrieval)
  - 1.1) การทำบัตรรายการและจัดหมวดหมู่ขั้นสูง
(Advanced Cataloging & Classification)
  - 1.2) การจัดเก็บและการค้นคืนสารนิเทศ
(Information Storage & Retrieval)
  - 1.3) การเอกสารและการค้นคืนสารนิเทศ
(Documentation & Information Retrieval)
  - 1.4) การบริการการทำสาระสังเขปและดรรชนี
(Abstracting and Indexing Services)
  - 1.5) สารนิเทศศาสตร์เบื้องต้น
(Introduction to Information Science)
  - 1.6) การประมวลผลและการดำเนินงานสารนิเทศ
(Information Processing & Organization)
  - 1.7) ระบบการจัดเก็บและการค้นคืนสารนิเทศ
(Information Storage & Retrieval System)
  - 1.8) การเอกสารเบื้องต้น
(Introduction to Documentation)
  - 1.9) การประมวลผลสารนิเทศ
(Information Processing)
  - 1.10) สถิติพื้นฐานและสารนิเทศศาสตร์
(Elements of Statistics & Information Science)
  - 1.11) การเอกสารและการค้นคืนสารนิเทศ
(Documentation & Information Retrieval Work)

- 1.12) สัมมนาเรื่องการจัดหมู่และการทำดรรชนี
(Seminar in Classification & Indexing)
- 1.13) การวิเคราะห์สารนิเทศ
(Information Analysis)
- 1.14) การจัดหมวดหมู่ขั้นสูงและการทำดรรชนีขั้นสูง
(Depth Classification and Advanced Indexing)
- 1.15) การทำดรรชนี, สารสังเขปและการถ่ายสำเนาเอกสาร
(Indexing, Abstracting & Reprography)
- 1.16) การจัดหมวดหมู่ขั้นสูง (ทฤษฎี)
(Depth Classification) (Theory)
- 1.17) การจัดหมวดหมู่ขั้นสูง (ทฤษฎี)
(Advanced Classification) (Theory)
- 1.18) การจัดหมวดหมู่และการทำดรรชนีขั้นสูง
(Advances in Classification & Indexing)
- 1.19) การค้นคืนสารนิเทศ
(Information Retrieval)

2) ระบบและโปรแกรมสารนิเทศ

- (Information Systems and Programs)
- 2.1) ระบบสารนิเทศสำหรับแผนงานสุขภาพและอุตสาหกรรม
(Information Systems for Planning Health, and Industry)
  - 2.2) แหล่งและวัสดุสารนิเทศ
(Information Resources and Materials)
  - 2.3) บริการและแหล่งสารนิเทศ
(Information Services and Sources)
  - 2.4) โปรแกรมและระบบบริการสารนิเทศแห่งชาติ ภูมิภาค และโลก
(National, Regional and Global Information Systems, Services and Programs)
  - 2.5) ระบบและโปรแกรมสารนิเทศ
(Information Systems and Programs)

- 2.6) การบริการสารนิเทศ
(Information Services)
  - 2.7) ระบบสารนิเทศ
(Information Systems)
  - 2.8) เรื่องเฉพาะด้านในสารนิเทศศาสตร์
(Special Topics in Information Science)
  - 2.9) สื่อสารนิเทศ
(Information Media)
  - 2.10) ทรัพยากรสารนิเทศและการบริการ
(Information Resources and Services)
  - 2.11) แหล่งและสื่อสารนิเทศ
(Information Sources and Media)
  - 2.12) ระบบสารนิเทศสำหรับการอุตสาหกรรม
(Industrial Information Systems)
- 3) ห้องสมุดอัตโนมัติ
(Library Automation)
- 3.1) ห้องสมุดอัตโนมัติ
(Library Automation)
  - 3.2) บริการของห้องสมุดและสารนิเทศโดยใช้เครื่องจักรกล
(Mechanization of Library & Information Services)
  - 3.3) เทคโนโลยีสารนิเทศและการออกแบบระบบ
(Information Technology & Systems Designing)
  - 3.4) การประมวลผลข้อมูลในห้องสมุด
(Data Processing in Libraries)
  - 3.5) สารนิเทศศาสตร์และเทคโนโลยี
(Information Science and Technology)
  - 3.6) เทคนิคปฏิบัติการคอมพิวเตอร์
(Computer Operations Technique)

- 3.7) เทคโนโลยีสารสนเทศ
(Information Technology)
  - 3.8) การดำเนินงานสารสนเทศด้วยจักรกล
(Mechanization in Information Handling)
  - 3.9) การประยุกต์ใช้คอมพิวเตอร์ในงานห้องสมุด
(Computer Applications in Libraries)
  - 3.10) การประยุกต์ใช้คอมพิวเตอร์ในการจัดเก็บสารสนเทศ
(Computer Applications in Information Storage)
  - 3.11) คอมพิวเตอร์และการประยุกต์ใช้คอมพิวเตอร์ในห้องสมุด
(Computer and Its Applications in Libraries)
- 4) ทฤษฎีสารสนเทศและการสื่อสาร
(Information and Communication Theory)
- 4.1) จักรวาลของความรู้
(Universe of Knowledge (its Structure))
  - 4.2) สารสนเทศศาสตร์
(Information Science)
  - 4.3) สารสนเทศและการดำเนินงานสารสนเทศ
(Informatics)
  - 4.4) สารสนเทศและสังคม
(Information and Society)
  - 4.5) สารสนเทศและการสื่อสาร
(Information and Communication)
  - 4.6) การสื่อสารสารสนเทศและสังคม
(Information Communication and Society)
  - 4.7) สิ่งแวดล้อมสารสนเทศ
(Information Environment)
  - 4.8) วิวัฒนาการและรูปแบบของความรู้
(Evolution and Patterns of Knowledge)
  - 4.9) พื้นฐานสารสนเทศศาสตร์
(Foundation of Information Science)

- 4.10) พื้นฐานและพัฒนาการขององค์การแห่งความรู้
(Foundation and Development of Organization
of Knowledge)
  - 4.11) โครงสร้างสารสนเทศ
(Structure of Information)
- 5) การวิเคราะห์ระบบ
(Systems Analysis)
- 5.1) การวิเคราะห์ระบบ
(Systems Analysis)
  - 5.2) การจัดดำเนินงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศอย่างเป็นระบบ
(Scientific Management of Libraries and
Information Centers)
  - 5.3) เทคนิคการจัดการและวิเคราะห์ระบบ
(Management Techniques and Systems Analysis)
  - 5.4) การจัดการระบบสารสนเทศ
(Information Systems Management)
  - 5.5) การวิเคราะห์ระบบงานห้องสมุดและระเบียบวิธีทางสถิติเบื้องต้น
(Library Systems Analysis and Elements of
Statistical Methods)
  - 5.6) การดำเนินงานของตัวแทนสารสนเทศ
(Management of Information Agencies)
  - 5.7) องค์การและการจัดการระบบสารสนเทศ
(Information Systems Organization and Management)
  - 5.8) การวิเคราะห์ระบบในบรรณารักษศาสตร์
(Systems Analysis in Library Science)
  - 5.9) องค์การระบบสารสนเทศ
(Information Systems Organization)

การศึกษาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในอนาคต

ผลกระทบต่อหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ จีวรธรรม
ภักดีบุตร (2529 : 5) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอนที่ควร
เปลี่ยนแปลงดังนี้ คือ

- 1) ปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาดแรงงาน
และความต้องการของประเทศ โดยเฉพาะเน้นศึกษาในวิชาการออกแบบวีดิโรระบบ
การวิจัย การดำเนินงาน และการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์
- 2) ควรส่งเสริมให้นักศึกษาจากสาขาวิชาอื่น นอกเหนือจากสาขาทาง
มนุษยศาสตร์มีโอกาสเข้าศึกษามากขึ้น โดยเฉพาะในสาขาสังคมศาสตร์และสาขา
วิทยาศาสตร์ประยุกต์เนื่องจากมีพื้นฐานการศึกษาที่จะสนับสนุนให้เรียนทางคอมพิวเตอร์ได้
- 3) ผู้สอนควรเพิ่มพูนความรู้ และความชำนาญ ตลอดจนติดตามความก้าวหน้า
ทางวิทยาการ เทคโนโลยี และวิธีการปฏิบัติงาน
- 4) หน่วยงานห้องสมุดควรให้ความร่วมมือในการเตรียมการและรับการฝึก
ภาคปฏิบัติของนักศึกษา เพื่อให้ได้บรรณารักษ์หรือนักสารนิเทศที่พร้อมทั้งความรู้ และความ
ชำนาญจากการผ่านการฝึกอบรมมาแล้วเป็นอย่างดี
- 5) สนับสนุนให้มีการฝึกอบรมนอกเหนือจากการปฏิบัติงาน หรือระหว่าง
ปฏิบัติงาน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ของบรรณารักษ์ หรือนักสารนิเทศที่ปฏิบัติงานอยู่แล้ว ให้มี
โอกาสติดตามความก้าวหน้าของวิทยาการสมัยใหม่

สหัชชา สิริสุคนิmith, 2533 : 37) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรวิชา
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในอนาคตว่า บรรณารักษ์หรือนักสารนิเทศควรมี
พื้นฐานความรู้ปริญญาดุษฎีในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง และความรู้ในระดับปริญญาโททาง
บรรณารักษศาสตร์หรือสารนิเทศศาสตร์ที่มีลักษณะ เป็นสหสาขาวิชาที่สอดคล้องกับหลักสูตร
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ซึ่งมีสถาบันที่เปิดสอนเปิดรับนักศึกษา
โดยนักศึกษาไม่จำเป็นต้องจบการศึกษาในระดับปริญญาตรีในสาขาบรรณารักษศาสตร์หรือ
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

ยุพิน เตชะมณี (2529 : 44-48) ได้ให้ความคิดเห็นว่า บทบาทของ
บรรณารักษ์หรือนักสารนิเทศในระดับปริญญาตรีควรเป็นนักปฏิบัติมากกว่านักวิชาการ
โดยจะต้องมีทักษะในการใช้เครื่องมือทางวิชาชีพสำหรับจัดระบบสารนิเทศ และเรียกค้น
สารนิเทศได้ 60% และความรู้ทางด้านวิทยาการ 40% ส่วนบทบาทของบรรณารักษ์ หรือ
นักบริการสารนิเทศระดับปริญญาโทควรเป็นนักวิชาการมากกว่านักปฏิบัติ กล่าวคือ จะต้อง

ความรู้ด้านปรัชญา วิชาการ 60% และทักษะในการใช้เครื่องมือทางวิชาชีพสำหรับการสร้างระบบสารนิเทศ และเรียกค้นสารนิเทศ 40% และประภาวดี สืบสนธิ (2529 : 23-24) กล่าวว่า บทบาทของบรรณารักษ์ นักสารนิเทศในอนาคตจะต้องมีความรู้ความสามารถในการวิจัย เพื่อเป็นประโยชน์ในการแสวงหาสิ่งใหม่ในการดำเนินงาน

ฮาร์เวิร์ด-วิลเลียมส์ (Harward-Williams, 1989 : 2-13) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในอนาคตไว้ดังนี้คือ

1) สถาบันการศึกษาที่สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ควรเปิดสอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมของสาขาอื่น ๆ ได้แก่ วรรณกรรมล้านพาลิชัยศาสตร์ อุตสาหกรรมศาสตร์ นอกเหนือจากรายวิชาที่เปิดสอนทางด้านจดหมายเหตุ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

2) เพิ่มคำว่า สารนิเทศศาสตร์ ต่อท้ายวิชาบรรณารักษศาสตร์ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของเนื้อหาวิชาที่เปิดสอน เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้สำเร็จการศึกษาหางานทำได้ง่ายขึ้น

3) เน้นการผลิตบรรณารักษ์เพื่อธุรกิจเอกชน ที่มุ่งให้บริการข่าวสารที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้มากไปกว่าเดิม ให้บริการหรือจัดกิจกรรมห้องสมุด

ในปี ค.ศ. 1986 ซึ่งเป็นวาระครบรอบ 100 ปีของการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในประเทศสหรัฐอเมริกา สมาคมห้องสมุดเฉพาะได้ส่งแบบสอบถามไปยังสถาบันการศึกษามหาวิทยาลัยและสารนิเทศศาสตร์หลายแห่ง เพื่อถามถึงการเปลี่ยนแปลงในการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ว่ามีผลกระทบอย่างไรต่อวิชาชีพนี้ ซึ่งได้รับคำตอบบางประเด็นที่น่าสนใจต่อการพัฒนาการสอนในรายวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เป็นอย่างยิ่ง (Special Library, 1986 : 217-225 อ้างถึงใน สุขุม เฉลยทรัพย์, 2533 : 46) ซึ่งพอสรุปแนวความคิดเห็นได้ดังต่อไปนี้

1) มีการเปลี่ยนแปลงผลกระทบของเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทำให้โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ต้องเพิ่มเติมรายวิชาใหม่ ๆ ไว้ในหลักสูตร

2) วิชาชีพทางบรรณารักษศาสตร์จะพัฒนามาจากแรงงานอิสระ เป็นวิชาชีพทางเทคโนโลยีอิสระมากขึ้น

3) มีสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนในระดับปริญญาเอกเพิ่มมากขึ้นเป็น 23 แห่ง ในปัจจุบันมีผลต่อการพัฒนาการศึกษาในวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์เป็นอย่างมาก

4) ห้องปฏิบัติการไมโครคอมพิวเตอร์ เข้ามามีบทบาทแทนห้องบริการหนังสือ
อ้างอิงทำให้สะดวกต่อการเรียนการสอน

5) คำว่า บรรณารักษ์ จะเปลี่ยนแปลงไปและเรียกชื่อตัวชื่ออื่น เช่น
ผู้จัดการสารนิเทศ เป็นต้น แต่การปฏิบัติหน้าที่ยังคงเหมือนเดิม เพียงแต่มีเครื่องมือในการ
ปฏิบัติงานที่ทันสมัยขึ้น

6) มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างชื่อของสถาบันการศึกษา เป็นโรงเรียน
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เพื่อพัฒนาหลักสูตรทางด้านสารนิเทศศาสตร์ให้
สอดคล้องกับการจัดการสารนิเทศในปัจจุบัน

จากการสำรวจและวิจัยเกี่ยวกับรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับสารนิเทศศาสตร์พบว่า
อยู่ในกลุ่มรายวิชาที่สำคัญ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มโปรแกรมวิชาคอมพิวเตอร์ศาสตร์ กลุ่ม
วิชาบรรณารักษศาสตร์ และกลุ่มโปรแกรมธุรกิจและการจัดการ (Svenonius and
Witthus, 1981 : 299) ผู้ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับสารนิเทศจึงมีโอกาสได้ศึกษา
รายวิชาต่าง ๆ ตามความสามารถทางวิชาชีพ การเรียนในกลุ่มวิชาบรรณารักษศาสตร์ได้
พัฒนาเป็นกลุ่มวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และคาดว่าจะกลายมา
เป็นกลุ่มโปรแกรมวิชาสารนิเทศศาสตร์โดยตรง (สุขุม เฉลยทรัพย์, 2533 : 47) ดังเช่น
ในประเทศไทยก็มีการเปลี่ยนแปลง อย่างเช่นในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 7
ทบวงมหาวิทยาลัยได้ให้ความเห็นชอบให้ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้จัดตั้งเป็นคณะสารนิเทศศาสตร์ นับเป็นแห่งแรกในประเทศ
เนื่องจากทบวงมหาวิทยาลัยตระหนักถึงความต้องการของประเทศด้านทรัพยากรมนุษย์ระดับ
ปริญญาที่มีความรู้ความสามารถด้านการจัดการสารนิเทศตามทิศทางการใหม่ ซึ่งประเทศจะต้อง
เผชิญทั้งในปัจจุบันและอนาคต (พจน์ สะเพียรชัย, 2534 : 4)

วิเคราะห์หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับปริญญาโทในประเทศไทย

ในการวิเคราะห์หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับปริญญาโทของมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนในประเทศไทย ผู้วิจัยศึกษาจากเอกสารหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และคู่มือการศึกษาระดับปริญญาโทจำนวน 6 สถาบัน ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยจะกล่าวถึงประเด็นต่าง ๆ คือ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง และรายวิชาของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร จากการศึกษาเอกสารหลักสูตร

บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในระดับปริญญาโทของสถาบันที่เปิดสอนพบว่า ส่วนใหญ่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างผู้สอนด้านบรรณารักษศาสตร์และ/หรือสารนิเทศศาสตร์ เพื่อผลิตมหาบัณฑิต เป็นผู้นำทางด้านวิชาชีพและผู้บริหารระดับสูงทางบรรณารักษศาสตร์และ/หรือสารนิเทศศาสตร์

จุดมุ่งหมายอื่น ๆ ในการผลิตมหาบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และ/หรือสารนิเทศศาสตร์จะเน้นถึงความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นนักวิชาการที่สามารถทำการค้นคว้าวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และ/หรือสารนิเทศศาสตร์ ความแตกต่างมีดังนี้ คือ ในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างผู้ชำนาญด้านพัฒนาเทคโนโลยีในทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตบรรณารักษ์และนักวิชาการระดับสูง ซึ่งสามารถผสมผสานวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์กับสาขาวิชาอื่น ๆ เพื่อการพัฒนาชุมชน ดังรายละเอียดตารางแสดงให้เห็นจุดมุ่งหมายของแต่ละสถาบันตามตาราง 2

ตาราง 2 เปรียบเทียบจุดมุ่งหมายของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์
และสารนิเทศศาสตร์ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

มหาวิทยาลัย	ชื่อหลักสูตร	จุดมุ่งหมาย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	อม.	เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้เข้รอบพร้อมทางวิชา การสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพใน ตำแหน่งทางวิชาชีพ ได้แก่ ผู้บริหารห้องสมุด และศูนย์สารนิเทศ บรรณารักษ์ บรรณสารารักษ์ นักเอกสารสนเทศ และผู้สอนบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ศศ.ม.	1. เพื่อผลิตมหาบัณฑิตที่เป็นผู้นำทางด้านวิชาชีพ และผู้บริหารระดับสูงทางบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์ 2. เพื่อผลิตมหาบัณฑิตที่มีประสิทธิภาพสูง สามารถใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่พัฒนางานห้อง สมุดหรือศูนย์สารนิเทศ 3. เพื่อผลิตผู้สอนด้านบรรณารักษศาสตร์หรือ สารนิเทศศาสตร์ 4. เพื่อผลิตนักวิชาการที่สามารถทำการค้นคว้า วิจัยทางด้านบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒ ประสานมิตร และ มหาสารคาม	กศ.ม.	1. เพื่อสร้างผู้นำทางวิชาชีพ 2. เพื่อสร้างผู้สอนที่สามารถพัฒนาวิชา บรรณารักษศาสตร์
	ศศ.ม.	1. เพื่อสร้างผู้นำในด้านบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์

ตาราง 2 (ต่อ)

มหาวิทยาลัย	ชื่อหลักสูตร	จุดมุ่งหมาย
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี	ศศ.ม.	<p>2. เพื่อสร้างผู้นำทางด้านพัฒนาเทคนิคในทาง บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์</p> <p>1. เพื่อผลิตบรรณารักษ์และนักวิชาการระดับสูง สำหรับการบริหารและปฏิบัติงานวิชาชีพบรรณา- รักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์</p> <p>2. เพื่อผลิตบรรณารักษ์และนักวิชาการระดับสูง ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษ- ศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์โดยการวิจัย</p> <p>3. เพื่อผลิตบรรณารักษ์และนักวิชาการระดับสูง ซึ่งสามารถผสมผสานวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์กับสาขาวิชาอื่นๆ เพื่อการ พัฒนาชุมชน</p>
มหาวิทยาลัยรามคำแหง	ศศ.ม.	<p>1. เพื่อผลิตบุคลากรที่มีความรู้และความสามารถ ในการใช้เทคโนโลยีสารนิเทศเพื่อการจัดการ และให้บริการสารนิเทศในองค์กรต่าง ๆ ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>2. เพื่อผลิตผู้บริหารและผู้ให้บริการสารนิเทศที่มี ความรู้และความสามารถในสาขาวิชาบรรณา- รักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในระดับสูง</p> <p>3. เพื่อผลิตอาจารย์สอนสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์</p>

ตาราง 2 (ต่อ)

มหาวิทยาลัย	ชื่อหลักสูตร	จุดมุ่งหมาย
		4. เพื่อผลิตบุคลากรให้มีความรู้ในระเบียบวิธีวิจัย ทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ 5. เพื่อส่งเสริมการศึกษาและความก้าวหน้าทาง ด้านวิชาการที่เกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีสมัย ใหม่มาประยุกต์ใช้ในวิชาที่บรรณารักษศาสตร์กับ สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง 6. เพื่อสนองความต้องการของตลาดงานในการ ผลิตบุคลากรทางด้านวิชาที่บรรณารักษศาสตร์ที่มี ความรู้และความชำนาญเฉพาะด้าน

2. โครงสร้างหลักสูตร ในการกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรแต่ละสถาบัน จะยึดถือเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรปริญญาโท พ.ศ. 2522 และ พ.ศ. 2533 โดยมีจำนวน หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2531 ; 2533) ฉะนั้นจำนวนหน่วยกิตของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ของมหาวิทยาลัยทั้ง 6 แห่งจึงมีความแตกต่างกันน้อยมาก คือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร และ มหาสารคาม ในหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยรามคำแหง กำหนดจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร 48 หน่วยกิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวนหน่วยกิตรวม 42 หน่วยกิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และมหาสารคามในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์) จำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 40 หน่วยกิต และมหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรอย่างน้อย 45 หน่วยกิต ดังรายละเอียดตารางเปรียบเทียบหน่วยกิตระหว่างมหาวิทยาลัยตามตาราง 3

ตาราง 3 เปรียบเทียบจำนวนหน่วยกิตรวมของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

มหาวิทยาลัย	จำนวนกรมมหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง	ผศ. ประธานมิตร และ มหาสารคาม	
					ศศ.ม. ¹	ศศ.ม.
คณะวนศาสตร์	อ.ม.	ศศ.ม.	ศศ.ม.	ศศ.ม.		
ราชภัฏวชิรเวศน์	15	18	22	18	13	19
ราชภัฏวไลยอลงกรณ์	-	-	-	12	-	-
ราชภัฏวชิรเวศน์	21	15	14	6	8	15
วิทยาลัยเทคโนโลยีและสหวิทยาการ	12	9	9	12	6	6
วิทยาลัยเทคโนโลยีและสหวิทยาการ	-	-	-	-	12	-
วิทยาลัยเทคโนโลยีและสหวิทยาการ	-	-	-	-	6	-
จำนวนหน่วยกิตรวมตลอด หลักสูตร	48	42	45	48	48	40

(จำนวนกรมมหาวิทยาลัย, 2532 : 1-2 ; มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531 : 290-296 ; มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2529 : 152-161 ; มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2531 : 151-152 ; มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2535 : 24-26)

¹ ในหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี ประธานมิตรและมหาสารคาม ในโครงสร้างหลักสูตรกำหนดจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร 48 หน่วยกิต ดังนั้นนักศึกษาจะสำเร็จเลือกเรียนกระบวนวิชาเลือกเลือกเสรี หรือวิชาเลือกเพิ่มเติมก็ได้ไม่น้อยกว่า 3 หน่วยกิต

หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ กำหนดโครงสร้างหลักสูตรและจำนวนหน่วยกิตในวิชาต่าง ๆ โดยมีความแตกต่างด้านจำนวนหน่วยกิตตามจุดมุ่งหมายที่เฉพาะของแต่ละมหาวิทยาลัยดังนี้คือ จุดประสงค์มหาวิทยาลัยกำหนดให้เรียนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร 48 หน่วยกิต คือ จำนวนหน่วยกิตวิชาเรียน 36 หน่วยกิต เป็นกระบวนวิชาบังคับ 15 หน่วยกิต วิชาเลือก 21 หน่วยกิต และจำนวนหน่วยกิตวิทยานิพนธ์ 12 หน่วยกิต (จุดประสงค์มหาวิทยาลัย, 2532 : 2) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กำหนดให้เรียนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร 42 หน่วยกิต คือ จำนวนหน่วยกิตวิชาเรียน 33 หน่วยกิต เป็นกระบวนวิชาบังคับ 18 หน่วยกิต วิชาเลือก 15 หน่วยกิต และวิทยานิพนธ์ 9 หน่วยกิต (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531 : 290-293) มหาวิทยาลัยรามคำแหงกำหนดให้เรียนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร 48 หน่วยกิต เป็นกระบวนวิชาบังคับ 18 หน่วยกิต วิชาเอก 12 หน่วยกิต วิชาเลือก 6 หน่วยกิตและกระบวนวิชาวิทยานิพนธ์ 12 หน่วยกิต (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2535 : 24) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม ใช้หลักสูตรเดียวกันโดยเปิดสอนเป็น 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์) กำหนดให้เรียนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร 40 หน่วยกิต เป็นกระบวนวิชาบังคับ 19 หน่วยกิต วิชาเอกเลือก 10 หน่วยกิต วิชาเอกเลือกเสรีไม่น้อยกว่า 5 หน่วยกิตและวิทยานิพนธ์ 6 หน่วยกิต อีกหนึ่งหลักสูตรคือ การศึกษามหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) กำหนดหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร 48 หน่วยกิต เป็นหมวดวิชาพื้นฐานการศึกษาไม่น้อยกว่า 12 หน่วยกิต หมวดวิชาบังคับ 13 หน่วยกิต วิชาเอกเลือกไม่น้อยกว่า 8 หน่วยกิต หมวดวิชาเลือกเสรีไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต และวิทยานิพนธ์ 6 หน่วยกิต (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2529 : 152-161 ; 286-298) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำหนดให้เรียนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร 45 หน่วยกิต เป็นกระบวนวิชาบังคับ 22 หน่วยกิต วิชาเลือก 14 หน่วยกิต และกระบวนวิชาวิทยานิพนธ์ 9 หน่วยกิต (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2531 : 151-152)

จากโครงสร้างหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ของทั้ง 6 มหาวิทยาลัยที่เปิดสอนระดับปริญญาโท จะเห็นได้ว่าจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์) ของจุดประสงค์มหาวิทยาลัยและหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และมหาสารคาม มหาวิทยาลัยรามคำแหงมีจำนวนมากที่สุด คือ 48 หน่วยกิต รองลงมามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี คือ 45 หน่วยกิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และมหาสารคามในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขามหาวิทยาลัยและสารนิเทศศาสตร์)

จำนวน 42 หน่วยกิต และ 40 หน่วยกิตตามลำดับ

สำหรับกระบวนวิชาวิชานิพนธ์ซึ่งเป็นกระบวนวิชาหนึ่งในการศึกษาระดับปริญญาโท มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ศึกษาวิเคราะห์และวิจัยในสาขาวิชาที่ศึกษาเพื่อนำความรู้ดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง หลักสูตรในระดับปริญญาโทของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ จึงกำหนดให้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา มหาวิทยาลัยทั้ง 6 แห่งกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรในกระบวนวิชาวิชานิพนธ์ ไม่แตกต่างกันมากนัก คือ จุดวางกรงหมมหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยรามคำแหงกำหนดหน่วยกิตวิชาวิชานิพนธ์ 12 หน่วยกิต (ซึ่งตรงตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาโทของทบวงมหาวิทยาลัยปี พ.ศ. 2533) ในขณะที่มหาวิทยาลัทธิธรรมศาสตร์และมหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำหนดจำนวนหน่วยกิตกระบวนวิชาวิชานิพนธ์หรือเท่ากัน คือ 9 หน่วยกิต และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และมหาสารคามกำหนดหน่วยกิตวิชาวิชานิพนธ์เพียง 6 หน่วยกิตทั้ง 2 หลักสูตร

3. รายวิชา ในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ของมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนในระดับปริญญาโทโดยทั่วไปจะจัดรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับรายวิชาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์รวมกันไป ทั้งในกระบวนวิชาบังคับและวิชาเลือกมีเพียงมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่จัดเป็นกระบวนวิชาเอก 4 สาขาวิชา ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

3.1 กระบวนวิชาบังคับ ในกระบวนวิชาบังคับส่วนใหญ่จะประกอบด้วยรายวิชาต่าง ๆ ดังนี้ คือ การจัดหมวดหมู่และทำบัตรรายการชั้นสูง การบริการสารนิเทศ สารนิเทศศาสตร์เบื้องต้น การบริหารห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศชั้นสูง เทคโนโลยีสารนิเทศหรือความรู้เกี่ยวกับเรื่องคอมพิวเตอร์ และวิธีการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ซึ่งรายวิชาเหล่านี้มีความจำเป็นสำหรับผู้ศึกษาในการนำไปใช้ในวิชาชั้นบรรณารักษหรือนักสารนิเทศ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ จึงเห็นความสำคัญและความจำเป็นจึงจัดเป็นกระบวนวิชาบังคับ นอกจากนี้ในกระบวนรายวิชาบังคับยังมีรายวิชาที่แตกต่างกัน ซึ่งมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งจัดขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย เช่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เปิดสอนรายวิชาสารนิเทศเพื่อการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และมหาสารคามจัดรายวิชาจริยธรรมวิชาชีพบรรณารักษ และมหาวิทยาลัยรามคำแหงเปิดสอนรายวิชามิติใหม่ทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เป็นกระบวนวิชาบังคับ

3.2 กระบวนวิชาเอก ในกระบวนวิชาเอกนี้มีเพียงมหาวิทยาลัยรามคำแหงเพียงสถาบันเดียวที่ผู้ศึกษาจะต้องเลือกเรียนรายวิชาในกระบวนวิชาเอก ซึ่งใน

หลักสูตรกำหนดไว้ 4 สาขาวิชา คือ 1) สาขาวิชาการจัดการห้องสมุดยุคใหม่ ประกอบด้วย รายวิชาการบริหารงานบุคคลในห้องสมุด สัมมนาปัญหาการบริหารและการบริการสารนิเทศ ของห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ ระบบอัตโนมัติในการบริหารห้องสมุด 2) สาขาวิชา สารนิเทศศาสตร์ ประกอบด้วยรายวิชาการประมวลผลข้อมูลสำหรับห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ การวิเคราะห์ระบบสารนิเทศ ธรรมเนียมและสาระสิ่งเขียน การจัดการฐานข้อมูลในห้องสมุดและ ศูนย์สารนิเทศ 3) สาขาวิชาสื่อสารนิเทศ ประกอบด้วยรายวิชาการบริหารงานศูนย์สื่อ สารนิเทศ การจัดการบริการโครงการสร้างสรรค์ ระบบอัตโนมัติในการบริหารงานห้องสมุด และ 4) สาขาวิชาจดหมายเหตุและหนังสือหายาก ประกอบด้วยรายวิชาการอนุรักษ์เอกสาร จดหมายเหตุ เทคโนโลยีสารนิเทศในการบริหารงานเอกสาร การบริหารงานจดหมายเหตุ นอกจากนี้ในแต่ละสาขาวิชาเอกยังมีรายวิชาที่กำหนดไว้ในกลุ่มวิชาเลือกอื่น ๆ และรายวิชา เอกบางรายวิชาที่จัดในกระบวนวิชาเลือกอีกด้วย

3.3 กระบวนวิชาเลือก กระบวนวิชาเลือก (ในโครงสร้างหลักสูตรของ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒใช้เป็นวิชาเอกเลือก) มหาวิทยาลัยทุกแห่งที่เปิดสอนระดับปริญญาโท ทั้งในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ จะประกอบด้วยรายวิชาที่เกี่ยวกับการดำเนินงานและการบริการในห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นรายวิชาที่เน้นความถนัดเฉพาะด้านทั้งในด้านสาขาวิชาเฉพาะ เช่น การวิเคราะห์ระบบงานห้องสมุด ทรัพยากรสารนิเทศ เรื่องไทยศึกษา วารสารหรือสิ่งพิมพ์ ต่อเนื่อง ทรัพยากรสารนิเทศทางมนุษยศาสตร์ ทรัพยากรสารนิเทศทางสังคมศาสตร์ ทรัพยากรสารนิเทศทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิ่งพิมพ์รัฐบาลและองค์การระหว่าง ประเทศ โสตทัศนวัสดุในห้องสมุด เป็นต้น รายวิชาเกี่ยวกับสถาบันบริการสารนิเทศ เช่น ห้องสมุดเฉพาะ ห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา เป็นต้น รายวิชาที่ เกี่ยวกับการนำคอมพิวเตอร์เข้ามาจัดการกับสารนิเทศ เช่น โปรแกรมคอมพิวเตอร์ สำหรับงานสารนิเทศ โครงสร้างข้อมูลและการจัดระบบแฟ้มข้อมูล การจัดการแฟ้มข้อมูล ระบบการจัดการฐานข้อมูล ตลอดจนรายวิชาที่นำคอมพิวเตอร์เข้ามาประยุกต์ใช้ในงาน ห้องสมุด เป็นต้น รายวิชาบางรายวิชาแต่ละสถาบันอาจจะกำหนดในกระบวนวิชาแตกต่างกัน เช่น รายวิชาสัมมนาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และมหาสารคาม กำหนดเป็นรายวิชาบังคับ แต่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กำหนดในกระบวนวิชาเลือก

3.4 กระบวนวิชาพื้นฐาน ในกระบวนรายวิชาพื้นฐานแต่ละมหาวิทยาลัย กำหนดให้สำหรับผู้ศึกษาที่ไม่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีในสาขาบรรณารักษศาสตร์ หรือ บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เรียนโดยไม่นับหน่วยกิต ซึ่งแต่ละรายวิชาจะเป็น

ความรู้พื้นฐานในการศึกษาในชั้นสูงต่อไป เช่น การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ การทำ
 มีตรารายการและจัดหมวดหมู่หนังสือ บริการอ้างอิงและสารนิเทศ การบริหารงานห้องสมุด
 และศูนย์สารสนเทศ ทักษะมหาวิทยาลัยกำหนดรายวิชาพื้นฐานเหมือนกัน เว้นแต่มหาวิทยาลัย
 สงขลานครินทร์ ที่ไม่กำหนดให้เรียนรายวิชา การบริหารงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ
 ในการกำหนดชื่อรายวิชาบางรายวิชาแตกต่างกัน ในขณะที่เนื้อหาของรายวิชา
 เหมือนกัน เช่น รายวิชาบริการอ้างอิงและสารนิเทศ จุดประสงค์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และมหาสารคาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต
 ปัตตานี ใช้ชื่อบริการอ้างอิงเหมือนกัน แต่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ใช้ชื่อรายวิชาว่า หนังสือ
 ประกอบการค้นคว้า มหาวิทยาลัยรามคำแหงไม่ได้กำหนดให้ผู้เรียนที่ไม่จบการศึกษาระดับ
 ปริญญาตรีในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์เรียนในรายวิชาพื้นฐานแต่ต้องสอบผ่านวิชาเสริม
 พื้นฐานในรายวิชาการจัดเก็บวัสดุสารนิเทศเพียง 1 รายวิชา และยังมีรายวิชาการพัฒนา
 ทรัพยากรสารสนเทศที่มหาวิทยาลัยอื่นกำหนดให้เป็นวิชาพื้นฐานในขณะที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 กำหนดให้เป็นรายวิชาเลือก

สำหรับรายวิชาในหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) ของ
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และมหาสารคาม ผู้ศึกษาจะต้องศึกษาราย
 วิชาในหมวดรายวิชาพื้นฐานทางการศึกษาเป็นวิชารากฐานของการศึกษาในหลักสูตรปริญญา
 การศึกษาทุกวิชาเอก และในรายวิชาทางบรรณารักษศาสตร์ซึ่งเป็นวิชาเอกประกอบด้วย
 วิชาเอกบังคับ วิชาเอกเลือก รายวิชาเอกบังคับที่เหมือนกับหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์
 และสารนิเทศศาสตร์ คือ การจัดหมู่และทำบัตรรายการ 2 สัมนนาทางบรรณารักษศาสตร์
 และสารนิเทศศาสตร์ รายวิชาที่แตกต่างกัน คือทักษะเพื่อการสื่อสารด้านบรรณารักษศาสตร์
 และสารนิเทศศาสตร์ บรรณารักษศาสตร์ในปัจจุบัน บรรณารักษศาสตร์ภาคปฏิบัติ แต่รายวิชา
 ที่เป็นรายวิชาในกระบวนวิชาบังคับของหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาบรรณารักษ-
 ศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์) จะเป็นกระบวนรายวิชาเอกเลือกในหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต
 (บรรณารักษศาสตร์) เช่น วิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ในกระบวน
 วิชาเลือกจะประกอบด้วยรายวิชาต่าง ๆ เหมือนกันในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
 (สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์) ดังรายละเอียดตารางแสดงการเปรียบเทียบ
 เทียบรายวิชาต่าง ๆ ของแต่ละมหาวิทยาลัย สำหรับหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต
 (สาขาบรรณารักษศาสตร์) จะกล่าวถึงเฉพาะกลุ่มวิชาเอกบังคับและวิชาเอกเลือก ซึ่งเกี่ยวข้องกับ
 สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ดังนี้

ตาราง 4 เปรียบเทียบรายวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

มหาวิทยาลัย	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย				มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์				มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์				มหาวิทยาลัยรามคำแหง				มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และมหาสารคาม							
																	พลีกส์ตร ศศ.ม			พลีกส์ตร กศ.ม				
	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	
รายวิชา																								
รายวิชาบังคับ วิชาเลือกและวิชาเลือก																								
การทำบัตรรายการและจัดหาหนังสือ/การจัดหมู่ และทำบัตรรายการ 2/การจัดวัสดุสารนิเทศขึ้นส่ง	3	-	-	-	3	-	-	-	3	-	-	-	3	-	-	-	3	-	-	-	3	-	-	-
การบริหารงานห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศขึ้นส่ง	3	-	-	-	3	-	-	-	3	-	-	-	3	-	-	-	3	-	-	-	-	-	2	-
การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์	3	-	-	-	3	-	-	-	4	-	-	-	3	-	-	-	-	-	2	-	-	-	2	-
สารนิเทศศาสตร์เบื้องต้น	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	3	-
เทคโนโลยีสารนิเทศ/เทคโนโลยีสารนิเทศในการ การบริหารงานเอกสาร	3	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	3 ^A	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
บริการสารนิเทศ/บริการข่าวค้นคว้าและบริการสาร นิเทศ	-	-	-	-	3	-	-	-	3	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
คอมพิวเตอร์กับบริการสารนิเทศ	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

มหาวิทยาลัย	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย				มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์				มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์				มหาวิทยาลัยรามคำแหง				มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และมหาสารคาม								
																	ผลิตสูดฯ ศศ.ม.				ผลิตสูดฯ สศ.ม.				
	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	
รายวิชา																									
สัมมนาปัญหาพื้นฐานทางสารสนเทศศาสตร์	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ประวัติจากคำบอกเล่า/เอกสารจากคำบอกเล่า	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
การวิเคราะห์เรื่อง	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
หนังสือและบริการสำหรับเด็ก/วรรณกรรมสำหรับเด็ก	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-
หนังสือและบริการสำหรับวัยรุ่น/วรรณกรรมสำหรับวัยรุ่น	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-
สื่อสารสนเทศสำหรับบุคคลเฉพาะกลุ่ม	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
บริการสารสนเทศสำหรับเด็กเฉพาะกลุ่ม	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
วารสาร/สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ทรัพยากร/แหล่งสารสนเทศทางมนุษยศาสตร์	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-
ทรัพยากร/แหล่งสารสนเทศทางสังคมศาสตร์	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-

มหาวิทยาลัย	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย				มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์				มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์				มหาวิทยาลัยรามคำแหง				มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และมหาสารคาม											
																	หลักสูตร ศศ.ม				หลักสูตร กศ.ม							
	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน				
การจัดทำระบบหลุมฝังศพกลางแจ้ง	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
การจัดการทรัพยากรสารสนเทศ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
สัมมนาการจัดหมวดหมู่และทำรายการ	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
สัมมนาการบริหารและการจัดการของห้องสมุด	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
สัมมนาเรื่องวัสดุทัศนวัสดุและวัสดุสิ้นเปลือง	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
สัมมนาทางบริการสื่อสารสนเทศ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
สัมมนาทางสารสนเทศศาสตร์	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
การอภิปรายปัญหาวิชาชีพ	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ประสบการณ์ห้องสมุด	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
การออกแบบการใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่า	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ความรู้และการใช้ความรู้	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-

มหาวิทยาลัย	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย				มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์				มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์				มหาวิทยาลัยรามคำแหง				มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และมหาสารคาม							
																	หลักสูตร ศศ.ม				หลักสูตร กศ.ม			
	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน
รายวิชา																								
การศึกษาประสิทธิภาพของห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
การเจ้าหน้าที่/การเล่าเรื่อง	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
การแนะนำการอ่าน	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
การศึกษาอิสระ (ภาคทฤษฎี)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
การศึกษาอิสระ (ภาคปฏิบัติ)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
การศึกษาเฉพาะเรื่อง	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2-3	-
การศึกษาเอกเทศ/การศึกษาอิสระ	-	-	2	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-
อาคารห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ/อาคารห้องสมุดและครุภัณฑ์	-	-	2	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ภาคปฏิบัติ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-

มหาวิทยาลัย	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย				มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์				มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์				มหาวิทยาลัยรามคำแหง				มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และมหาสารคาม							
																	หลักสูตร ศศ.บ			หลักสูตร กศ.บ				
	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	
รายวิชา																								
สัปดาห์ที่รับนักบรรณารักษ์/สัปดาห์ที่รับงานบรรณารักษ์	-	-	2	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ศาสตราจารย์และสารนิเทศศาสตร์																								
วิชาการทางสัปดาห์ที่รับการวิจัย	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-
สัมมนาการวิจัย	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	2	-
จิตวิทยาประยุกต์สำหรับบรรณารักษ์	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
ธุรกิจการพิมพ์และ النشر/การจัดพิมพ์และตลาดหนังสือ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
การบริหารงานหนังสือสารนิเทศ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3 ³	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
การจัดเตรียมการโครงการสร้างสรรค์	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3 ³	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ระบบอัตโนมัติในการบริหารงานห้องสมุด ²	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3 ³ 3 ¹	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
การควบคุมและบริหารการบรรณานุกรม/ดัชนีและเทคนิคในการรวบรวมบรรณานุกรม	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-

² รายวิชา ระบบอัตโนมัติในการบริหารงานห้องสมุด ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นทั้งรายวิชาในวิชาเอกสาขาวิชาการจัดห้องสมุดสมัยใหม่ และวิชาเอกสาขาวิชาสารนิเทศ

มหาวิทยาลัย	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย				มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์				มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์				มหาวิทยาลัยรามคำแหง				มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และมหาสารคาม									
																	หลักสูตร ศศ.ม				หลักสูตร กศ.ม					
	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน		
การพัฒนาคำสั่งงานคอมพิวเตอร์สำหรับงานด้าน สารนิเทศ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-
การพัฒนาระบบควบคุมการพิมพ์คอมพิวเตอร์	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-
การพัฒนาระบบวิเคราะห์และลำดับรายการด้วย คอมพิวเตอร์	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-
การดำเนินงานห้องสมุดด้วยระบบคอมพิวเตอร์แบบ บูรณาการ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-
โครงสร้างข้อมูลและการจัดระบบแฟ้มข้อมูล/การจัดแฟ้ม ข้อมูล	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-
ระบบการจัดฐานข้อมูล/การจัดการฐานข้อมูลในห้องสมุด และศูนย์สารนิเทศ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	3 ^a	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-

ตาราง 4 (ต่อ)

มหาวิทยาลัย	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย				มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์				มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์				มหาวิทยาลัยรามคำแหง				มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และมหาสารคาม								
																	หลักสูตร ศศ.ม				หลักสูตร กศ.ม				
	บังคับ	เลือก	เลือก % พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก % พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก % พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก % พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก % พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือก % พื้นฐาน	เสรี พื้นฐาน	
การให้ระบบการติดตามข้อมูลสำเร็จรูปในการ ห้องสมุด	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-
เทคนิคการสืบค้นฐานข้อมูลเชิงพาณิชย์ระบบออนไลน์	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-
การใช้ไมโครคอมพิวเตอร์ในกิจการห้องสมุด	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-
การสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับงานห้องสมุด/ โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับงานสารนิเทศ	-	-	3	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ห้องงานห้องสมุดและสารนิเทศ	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
เทคนิคสืบค้นในหนังสือและศูนย์สารนิเทศ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
การค้นคืนสารนิเทศ/การจัดเก็บและค้นคืนสารนิเทศ	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
โครงสร้างข้อมูล	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ระบบเผยแพร่สารนิเทศด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์/สื่อสาร	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-
โทรคมนาคมและบริการ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
เทคนิคปฏิบัติการสารนิเทศ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	3	-

มหาวิทยาลัย	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ²				มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์				มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์				มหาวิทยาลัยรามคำแหง				มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และมหาสารคาม								
																	หลักสูตร ศศ.ม				หลักสูตร กศ.ม				
	บังคับ	เลือก	เลือกเสริมพื้นฐาน	เสริมพื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือกเสริมพื้นฐาน	เสริมพื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือกเสริมพื้นฐาน	เสริมพื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือกเสริมพื้นฐาน	เสริมพื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือกเสริมพื้นฐาน	เสริมพื้นฐาน	บังคับ	เลือก	เลือกเสริมพื้นฐาน	เสริมพื้นฐาน	
รายวิชา																									
<u>รายวิชาบังคับเสริมพื้นฐาน¹</u>																									
การพัฒนาวิทยากรสำหรับเทค/การเลือกหนังสือและวัสดุประกอบการอ่าน	-	-	-	2	-	-	-	3	-	-	-	3	-	-	3	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-
การศึกษาระบบราชการและการจัดหมู่	-	-	-	4	-	-	-	3	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-
บริหารอ้างอิงและสารนิเทศ/หนังสือประกอบการค้นคว้า	-	-	-	2	-	-	-	3	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
การบริหารงานห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ/การจัดและบริหารห้องสมุดทั่วไป	-	-	-	2	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-

¹ รายวิชาบังคับเสริมพื้นฐานสำหรับนักศึกษาในสาขาการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาบริหารธุรกิจหรือบริหารการศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอก

² หลักสูตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไม่กำหนดจำนวนหน่วยกิต แต่กำหนดให้เรียนถึง 4 รายวิชาในเวลา 10 ชั่วโมงต่อ 1 ปี ตลอดหนึ่งภาคการศึกษา

หมายเหตุ

ตัวเลขที่กำหนดไว้บนจำนวนหน่วยกิตในกระบวนวิชา เอกของมหาวิทยาลัย
รวมค่าแห่งมีความหมาย ดังนี้

- 1 หมายถึง จำนวนหน่วยกิตและรายวิชาในวิชาเอกสาขาการ จัดห้อง
สมุดสมัยใหม่
- 2 หมายถึง จำนวนหน่วยกิตและรายวิชาในวิชาเอกสาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์
- 3 หมายถึง จำนวนหน่วยกิตและรายวิชาในวิชาเอกสาขาวิชาสื่อสารนิเทศ
- 4 หมายถึง จำนวนหน่วยกิตและรายวิชาในวิชาเอกสาขาวิชาจดหมายเหตุ
และหนังสือหายาก

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษา หลักสูตร วิเคราะห์ประเมินผลหลักสูตรวิชา
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ได้มีผู้ทำการวิจัยไว้ไม่มากนัก และส่วนใหญ่เป็นการ
วิจัยที่ทำขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับปริญญาโทหรือสูงกว่าทั้งของไทยและ
ต่างประเทศ ซึ่งการวิจัยดังกล่าว สามารถสรุปได้เป็น 4 ประเด็นใหญ่ ดังนี้ คือ
มาตรฐานหลักสูตร แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ การ
ประเมินผลหลักสูตร และบุคลากรในตลาดแรงงานที่เกี่ยวกับการบริการสารนิเทศ

1. มาตรฐานหลักสูตร

มาตรฐานหลักสูตรทางด้านบรรณารักษศาสตร์เท่าที่ค้นพบชิ้นแรกคือ ของ
บรรจง จันทรสา ซึ่งจัดทำในปี พ.ศ. 2517 ได้เสนอผลงานวิจัยเรื่อง Proposed
Standards for Education for Librarianship in Thailand โดยได้ศึกษา
การสอนบรรณารักษศาสตร์ในระดับมหาวิทยาลัยของประเทศไทยจำนวน 5 แห่ง ระหว่างปี
พ.ศ. 2494-2515 มีวัตถุประสงค์เพื่อจะปรับปรุง วิเคราะห์ และประเมินค่า การศึกษา
วิชาบรรณารักษศาสตร์ในเรื่องหลักสูตร ผู้สอน เงินอุดหนุน อุปกรณ์และวัสดุสิ่งพิมพ์ โดยนำ
ข้อเท็จจริงที่ได้มาเปรียบเทียบกับมาตรฐานการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ของประเทศอังกฤษ
และสหรัฐอเมริกา เพื่อจะกำหนดมาตรฐานที่เหมาะสมและนำมาใช้ได้กับโรงเรียนบรรณารักษ-
ศาสตร์ทุกแห่งในประเทศไทย ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับหลักสูตร พบว่ามีปัญหา คือ หลักสูตรการ
สอนในระดับปริญญาโทยังไม่ได้พอ และไม่มีมาตรฐานทางการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์
ที่รับรองกันเป็นทางการ

2. แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

เกี่ยวกับเรื่องนี้มีผู้ศึกษาไว้หลายคน โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง และสถานที่เก็บข้อมูลแตกต่างกันดังนี้

ในปี พ.ศ. 2518 แวนซ์, แมกริลล์ และโดว์เนน (Vance, Magrill and Downen) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการศึกษามหาวิทยาลัยที่ควรเป็นในอนาคตโดยใช้เทคนิคเดลฟาย สรุปว่า การศึกษาของมหาวิทยาลัยควรมีเป้าหมาย เน้นความรู้ความสามารถของผู้เรียนเป็นหลัก ควรมีลักษณะดังนี้

- 1) เน้นทฤษฎี ปรึกษา หลักทั่วไปที่ประยุกต์ได้กับทุก ๆ ด้านของบรรณารักษศาสตร์แทนการให้การศึกษอบรมงานห้องสมุดเฉพาะด้าน
- 2) การศึกษามหาวิทยาลัยควรตอบสนองแนวโน้มของการศึกษาวัฒนธรรม และสังคมในอนาคต
- 3) เน้นให้บรรณารักษ์มีความเข้าใจในวิชาชีพนี้โดยให้มีความรับผิดชอบต่อชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ของวิชาชีพโดยตรง

ในด้านของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์จึงควรพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถ ดังนี้

- 1) มีความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการสื่อสารของมนุษย์ และมีความสามารถในการสื่อสาร
- 2) มีแนวคิดที่ว่า ห้องสมุดเป็นระบบสารนิเทศรวมทั้งสมุดรณี
- 3) มีความชำนาญในการให้บริการ โดยเฉพาะบริการสารนิเทศ

ในปี พ.ศ. 2529 ชุ่มจิตต์ แชนด์น ได้ศึกษาแนวโน้มหลักสูตรและการสอนบรรณารักษศาสตร์ในมหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้มของหลักสูตรและการสอนบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยปี พ.ศ. 2538 กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญทางบรรณารักษศาสตร์ สารนิเทศศาสตร์ และอุดมศึกษา จำนวน 26 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เทคนิคเดลฟาย จำนวน 3 รอบ รอบที่ 1 ใช้แบบสอบถามปลายเปิดเพื่อสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 2 และรอบที่ 3 ใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 6 สเกลเพื่อให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้น้ำหนักความเป็นไปได้ โดยที่แบบสอบถามทั้ง 2 รอบหลังใช้ข้อความเดียวกันแต่รอบที่ 3 ได้เพิ่มคำมีช้อยฐานและพิสัยระหว่างควอไทล์แสดงไว้ในแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่ามัธยฐาน ฐานนิยม และพิสัยระหว่างควอไทล์ ซึ่งผลการวิจัยปรากฏว่า จุดมุ่งหมายของหลักสูตรควรเพิ่มเติมด้าน

ความสามารถในการเป็นนักสารนิเทศ และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด หลักสูตรจะเน้นการผลิตบุคลากรเพื่อทำงานในภาคธุรกิจ เอกชน ห้องสมุดเฉพาะ และห้องสมุดประชาชน เนื้อหาหมวดวิชาที่บรรณารักษศาสตร์จะประกอบด้วยวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ผสมผสาน และเน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

ในปี พ.ศ. 2533 สุ่ม เฉลยทรัพย์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสารนิเทศศาสตร์ของวิทยาลัยครูในปีพุทธศักราช 2540 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและความสามารถของนักสารนิเทศ และศึกษาหลักสูตรสารนิเทศศาสตร์ระดับปริญญาตรีของวิทยาลัยครูในปีพุทธศักราช 2540 เฉพาะด้านจุดมุ่งหมาย โครงสร้าง และรายวิชา เป็นการวิจัยอนาคตโดยใช้เทคนิคเดลฟาย ผลการวิจัยด้านหลักสูตรสารนิเทศระดับปริญญาตรีของวิทยาลัยครูในปีพุทธศักราช 2540 โดยส่งแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางวิชาสารนิเทศศาสตร์ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 จำนวน 22 คน กลุ่มที่ 2 จำนวน 27 คน โดยแบ่งผู้เชี่ยวชาญทางด้านสารนิเทศศาสตร์ประกอบด้วย ผู้บริหารสถาบันบริการสารนิเทศ อาจารย์มหาวิทยาลัย และอาจารย์วิทยาลัยครู จำนวน 3 รอบ สรุปได้ว่า ในด้านจุดมุ่งหมายจะมีจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตบรรณารักษ์ นักสารนิเทศ และบุคลากรทางวิชาชีพสารนิเทศขั้นต้น โดยมีความรู้ความสามารถที่ตรงกับความต้องการของสังคม มีคุณธรรม และมีความคิดสร้างสรรค์ โครงสร้างของหลักสูตรจะมีหน่วยกิตรวมระหว่าง 120-150 หน่วยกิต ในส่วนของวิชาเอกสารนิเทศศาสตร์จะแบ่งเป็น 3 กลุ่มวิชา คือ กลุ่มวิชาการจัดการสารนิเทศ 20-25 หน่วยกิต กลุ่มวิชาการบริการสารนิเทศ 20-25 หน่วยกิต และกลุ่มวิชาเทคโนโลยีสารนิเทศ 15-20 หน่วยกิต สำหรับรายวิชาสารนิเทศศาสตร์จะจำแนกตามกลุ่มวิชาดังนี้ กลุ่มวิชาพื้นฐานสลับสัปดาห์เอก กลุ่มวิชาพื้นฐานที่สำคัญของสารนิเทศศาสตร์ กลุ่มวิชาการจัดการสารนิเทศกลุ่มวิชาการบริการสารนิเทศ กลุ่มวิชาเทคโนโลยีสารนิเทศ และรายวิชาการฝึกงานสารนิเทศโดยรายวิชาที่กำหนดในแต่ละกลุ่มวิชาควรมีจำนวนหน่วยกิตรายวิชาละ 3 หน่วยกิต นอกจากนี้ สุ่ม เฉลยทรัพย์ ยังได้ระบุถึงผลกระทบที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรสารนิเทศศาสตร์ระดับปริญญาตรีของวิทยาลัยครูในปี พ.ศ. 2540 ที่เป็นไปได้มากที่สุดคือ ความต้องการสารนิเทศที่ถูกต้องตรงความต้องการอย่างสะดวกและรวดเร็ว นอกจากนั้นผลกระทบที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรสารนิเทศศาสตร์ที่เป็นไปได้มากที่สุดอีกหลายประการ เช่น การสื่อสารของสารนิเทศที่มีรูปแบบที่เพิ่มขึ้น เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว ถูกต้องและตรงกับความต้องการ การแข่งขันทางธุรกิจที่ต้องใช้สารนิเทศประกอบการตัดสินใจ การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการศึกษา เป็นต้น

3. การประเมินผลหลักสูตร

การประเมินผลหลักสูตร ผู้ศึกษามักประเมินผลโดยผ่านอาจารย์ และ นักศึกษา ดังนี้

ในปี พ.ศ. 2518 มาลินี ประเสริฐวงศ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาและ ประเมินผลหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะให้ทราบถึงความเหมาะสมของหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ของ คณะศิลปศาสตร์ในด้านความมุ่งหมาย เนื้อหาและระยะเวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ตลอดจน การสอนการใช้อุปกรณ์การสอน และการประเมินผล เพื่อให้ทราบถึงข้อดีและข้อบกพร่อง ของหลักสูตร และเพื่อแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกันทั้งในด้านความมุ่งหมายของเนื้อหาและกำหนดเวลา เรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยผู้สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์สาขา บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 7 คน ผู้สำเร็จ การศึกษาสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์จำนวน 94 คน และผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามสำหรับกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มโดยใช้ 4 รูปแบบ คือ แบบถาม ตอบสั้น ๆ แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบบให้เลือกตอบ และแบบสอบถามปลาย เปิด ส่วนผลการวิจัยได้สรุปแยกความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นสองประเภทคือ อาจารย์ ผู้สอนและบัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษา ในด้านของอาจารย์ผู้สอนมีความเห็นว่าจุดมุ่งหมายของ หลักสูตรเหมาะสมดีแล้ว เนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย และผู้ เรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานได้มาก สำหรับผลการสรุปเรื่อง จุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร พบว่าบัณฑิตส่วนใหญ่มีความเข้าใจจุดมุ่งหมายเป็นอย่างดี สามารถนำไปใช้ กับงานห้องสมุดทั่วไปได้ดี โดยเฉพาะงานเทคนิค และการให้บริการ เนื้อหาวิชาตรงต่อ ความสนใจสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อสถานการณ์ปัจจุบันได้ ปี พ.ศ. 2529 ภาควิชา บรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ได้ทำการสำรวจสภาพ การทำงานของบัณฑิต โดยสอบถามความเห็นของมหาบัณฑิตและบัณฑิตที่มีต่อหลักสูตร 5 ประการคือจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร จำนวนรายวิชาที่เปิดสอนในหลักสูตร เนื้อหาของ แต่ละรายวิชา ความทันสมัยของหลักสูตร และความทันสมัยของเนื้อหาแต่ละรายวิชา ในส่วน ความเห็นของมหาบัณฑิตมีความเห็นว่า จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรเหมาะสม ส่วนจำนวน รายวิชา เนื้อหา ความทันสมัย ในทุกหัวข้อที่เหลือทั้งหมดควรปรับปรุง และเสนอแนะว่าภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ควรบรรจุเนื้อหาใหม่ ๆ ให้ทันสมัยและความก้าวหน้าทางด้านวิชาการ ให้ลดวิชาการศึกษา ควรจัดวิชาเลือกใหม่ ๆ เช่น คุณธรรมและจรรยาบรรณสำหรับรายวิชา

ต่าง ๆ ที่ควรเพิ่มเติมในหลักสูตร เห็นสมควรเพิ่มเติมตามความถี่จากมากไปหาน้อยได้แก่ รายวิชาคอมพิวเตอร์ สารนิเทศศาสตร์ เทคโนโลยีสมัยใหม่ ประชาสัมพันธ์ มนุษยสัมพันธ์ ทัศนศิลป์ งานธุรการ จิตวิทยาสำหรับบรรณารักษ์ การเขียนโครงการ และการวิจัย และ รายวิชาที่ควรตัดออกจากหลักสูตรคือ วรรณกรรม/ความรู้ทางด้านต่าง ๆ วรรณกรรมทางการศึกษา บรรณานุกรม และสิ่งพิมพ์รัฐบาล ปี 2533 สหศึกษา ลีริศภูมิได้ทำการศึกษาเรื่อง ความแตกต่างทางด้านสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาของมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีพื้นฐานกับไม่มีพื้นฐานทางบรรณารักษศาสตร์ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ มหาบัณฑิตภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่เข้าศึกษาตั้งแต่ปีการศึกษา 2517-2528 และสำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2519-2530 จำนวน 241 คน แยกเป็น มหาบัณฑิตที่มีพื้นฐานทางบรรณารักษศาสตร์ 168 คน และมหาบัณฑิตที่ไม่มีพื้นฐานทางบรรณารักษศาสตร์ 73 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ฉบับสำหรับมหาบัณฑิตที่มีพื้นฐานกับไม่มีพื้นฐานทางบรรณารักษศาสตร์ ผลสรุปจากการวิจัยที่เกี่ยวกับหลักสูตร พบว่า ผู้ตอบเห็นด้วยอย่างยิ่งที่ควรจะมีการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยสอดคล้องกับความก้าวหน้าทางวิชาชีพและตลาดแรงงาน โดยเปิดสอนรายวิชาคอมพิวเตอร์และสารนิเทศศาสตร์ให้มากขึ้น

ในปี พ.ศ. 2534 อุมวดี โทศล ได้ศึกษาวิจัยเรื่องศักยภาพในการขยาย การศึกษาด้านสารนิเทศของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงใน สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ระหว่าง ปี พ.ศ. 2521-2531 เพื่อจำแนกและจัดลำดับความสำคัญของแนวคิดที่เกี่ยวกับหลักสูตร และเพื่อที่จะศึกษา ศักยภาพของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตรใน การพัฒนาเพื่อการขยายการศึกษาไปสู่หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และ สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง เก็บรวบรวมข้อมูล 2 วิธี คือสำรวจจากเอกสารชั้นปฐมภูมิและ ทุติยภูมิ และสัมภาษณ์ผู้บริหารมหาวิทยาลัยจำนวน 3 คน คณบดี 1 คน หัวหน้าภาควิชา 1 คน และอาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จำนวน 18 คน ผลการวิจัยในส่วนของ ความคาดหวังเกี่ยวกับหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในอนาคต พบว่า 1) จุดมุ่งหมายในการผลิตบัณฑิตจะเน้นผลิตบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด แรงงานและความต้องการของประเทศโดยเฉพาะตลาดแรงงานด้านเอกชน เพิ่มเติมความ สามารถในการเป็นนักเอกสารสนเทศและความสามารถในการใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับ ห้องสมุด 2) แนวทางในการจัดหลักสูตรควรจะเป็นสหสาขาวิชา เน้นหาหมวดวิชาจะ ประกอบด้วยวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ผสมผสานกัน โดยเน้นความรู้ใน

เรื่องทั่วไป หรือพื้นฐานในสาขาที่ห้องสมุดหรือศูนย์สารนิเทศเน้นเฉพาะ มีวิชาเลือกหลาย ๆ สาขา เพื่อประยุกต์ประกอบอาชีพอื่นได้ หลักสูตรควรเพิ่ม ลด รวมรายวิชาให้สอดคล้องกับพัฒนาการทางวิชาชีพและตลาดแรงงานโดยควรกำหนดตลาดแรงงานของบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ให้ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนผลิตบัณฑิตให้เหมาะสม และ 3) ข้อเสนอแนะในการจัดรายวิชา รายวิชาที่กล่าวถึงมากที่สุดเป็นความรู้เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ การใช้คอมพิวเตอร์กับงานห้องสมุด เทคโนโลยีสารนิเทศ สารนิเทศศาสตร์ และวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาษาคอมพิวเตอร์ การจัดการ การตลาด การสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ ในการจำแนกและจัดลำดับความสำคัญทางแนวความคิดด้านการจัดหลักสูตร ในส่วนของกระบวนวิชาซึ่งจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มสาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ กลุ่มสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ และกลุ่มวิชาที่เกี่ยวข้อง เมื่อพิจารณาจากการจัดลำดับความสำคัญของรายวิชา พบว่า กลุ่มสาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ กลุ่มรายวิชาที่มีการเสนอรายชื่อมากที่สุดอยู่ในกลุ่ม การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในงานห้องสมุด อันดับ 2 คือกลุ่มรายวิชาการออกแบบและการจัดการฐานข้อมูล การสื่อสาร การเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ สารนิเทศศาสตร์ และปรัชญาและสังคมวิทยาเกี่ยวกับสารนิเทศ กลุ่มรายวิชาในสาขาบรรณารักษศาสตร์ อันดับ 1 ได้แก่ การจัดการทรัพยากร และองค์การ อันดับ 2 ได้แก่ ผู้ใช้บริการและบริการอ้างอิง และในกลุ่มสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง อันดับ 1 คือกลุ่มรายวิชาด้านการบริหาร การจัดการ และบัญชี

4. บุคลากรในตลาดแรงงานที่เกี่ยวข้องกับการบริการสารนิเทศ

บุคลากรในตลาดแรงงานบริการสารนิเทศ นับเป็นผลผลิตของหลักสูตร ปัจจุบันหนึ่งที่สะท้อนภาพของหลักสูตร ดังนั้นจึงมีผู้ศึกษาบุคลากรเหล่านั้น และสำรวจความต้องการบุคลากรในตลาดแรงงาน เพื่อนำผลที่ได้มาเป็นปัจจัยในการจัดทำ เปลี่ยนแปลง และแก้ไขหลักสูตรด้วย

ในปี พ.ศ. 2525 ออตโต (Otto) ทำการศึกษาเรื่องบรรณารักษ์ห้องสมุด มหาวิทยาลัยในศตวรรษที่ 21 มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมคำทำนายจากผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับหน้าที่ บทบาท สถานภาพของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ตลอดจนทักษะ และความรู้ในอนาคต โดยใช้เทคนิคเดลฟายจำนวน 3 รอบ สอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ 123 คน จากบรรณารักษ์ ผู้บริหารห้องสมุด (ผู้อำนวยการ) และอาจารย์บรรณารักษศาสตร์ ผลจากการวิจัยในด้านที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์สรุปว่า วิชาการบริหารงานห้องสมุด การทำบัตรรายการ และการจัดหา ยังคงเป็นวิชาที่สำคัญ และวิชาที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าควรมีในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 คือ เทคโนโลยีการศึกษา ทักษะการวิจัย

การสื่อสารระหว่างบุคคล และทักษะในวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศศาสตร์ สำหรับระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับหลักสูตรปริญญาโททางบรรณารักษศาสตร์ในอนาคตรวใช้เวลา 2 ปี และ ในปีเดียวกันนี้ แฮร์ริส (Harris) ศึกษาเกี่ยวกับบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย เช่นเดียวกัน เห็นว่า บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเป็นผู้ที่ไ้รู้ ต้องการสำรวจหาข้อเท็จจริง ฉะนั้นบรรณารักษ์จึงควรชำนาญการวิจัย สำหรับการศึกษาบรรณารักษศาสตร์ที่เหมาะสมนั้น แฮร์ริสเห็นว่า หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ควรมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเร่งด่วน เช่น การมีวิชาการให้การศึกษาแก่ผู้ใช้ วิธีการสอนและเทคโนโลยีการศึกษา การเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ระดับพื้นฐาน สอนให้บรรณารักษ์อย่างน้อย รู้จักประยุกต์ใช้ไมโครคอมพิวเตอร์กับงานห้องสมุด ในส่วนของวิชาหลักทางบรรณารักษศาสตร์ คือ วิชาการถ่ายถอดสารสนเทศ (Information Transfer) ซึ่งเป็นวิชาที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการทางวิชาชีพอย่างยิ่ง แฮร์ริสไม่รวมถึงการจัดการจัดหมู่และทำบัตรรายการ และยังได้ตั้งข้อสังเกตว่า ยิ่งระบบห้องสมุดให้ความสนใจกับงานเทคนิคนี้มากเท่าใด ห้องสมุดล้ำหลังมากขึ้นเท่านั้น ทั้งนี้เพราะเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่ปรากฏในขณะนี้ ตลอดจนพัฒนาการของช่างงานบรรณารักษณ์ ทำให้งานการทำบัตรรายการลดความสำคัญลง บรรณารักษ์ต้องไปทำงานสารสนเทศอย่างอื่น รู้จักใช้ฐานข้อมูลด้วยเครื่องจักรกล

ในปี พ.ศ. 2532 มุกิตา ไตรลิขิต ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ลักษณะตำแหน่งงานด้านการจัดการสารสนเทศตามความต้องการของสถาบันธุรกิจเอกชน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปริมาณ แนวโน้มการเติบโตและลักษณะของตำแหน่งงานด้านการจัดการสารสนเทศในภาคเอกชนจากประกาศรับสมัครงานในหนังสือพิมพ์ธุรกิจ จำนวน 428 ฉบับ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสำรวจความต้องการกำลังคนจากประกาศรับสมัครงานและตารางวิเคราะห์ตำแหน่งงาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ผลการศึกษา พบว่า ตำแหน่งงานในวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ส่วนใหญ่ต้องการกำลังคนที่มีคุณสมบัติพิเศษด้านความรู้ภาษาต่างประเทศ ประสบการณ์ในการทำงาน ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์ และปี 2534 ราหุน วรสิทธิ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สถานภาพและแนวโน้มของบริการสารสนเทศเชิงพาณิชย์ในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจบริการสารสนเทศเชิงพาณิชย์ในประเทศไทยในด้านจำนวน ลักษณะและขนาดของธุรกิจ ประเภทของฐานข้อมูลที่ให้บริการ ลักษณะและจำนวนบุคลากร และจำนวนของผู้ใช้จำแนกตามวิธีให้บริการ นอกจากนี้ยังมุ่งคาดคะเนจำนวนของธุรกิจนี้ในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2533-2543 เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล คือแบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลจากศูนย์เอกสารธุรกิจกระทรวงพาณิชย์ ซึ่งรวบรวมได้จากแหล่งโฆษณา และนิตยสารทางธุรกิจจำนวน 40 บริษัท วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ผลการวิจัยในด้านความสามารถของบุคคล ากรที่ให้บริการ

สารสนเทศต้องเป็นบุคลากรที่มีความชำนาญพิเศษด้านคอมพิวเตอร์ คือต้องการให้บุคลากรที่ปฏิบัติงานใช้ไมโครคอมพิวเตอร์ได้มากที่สุด ความชำนาญพิเศษที่บริษัทต้องการในอนาคต ได้แก่ ทักษะภาษาต่างประเทศ และปัญหาที่พบมากที่สุด คือการขาดแคลนบุคลากรที่จะรองรับการขยายตัวของธุรกิจบริการสารสนเทศเชิงพาณิชย์ และบุคลากรขาดความชำนาญในงานบริการสารสนเทศ ซึ่งผู้วิจัยให้ความเห็นว่าควรจะมีการพัฒนาหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ให้สอดคล้องกับตลาดแรงงาน เช่น ความรู้ด้านภาษาต่างประเทศ การเรียนรู้ระบบเทคโนโลยีใหม่ ๆ ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อให้บัณฑิตในสาขามีโอกาสในการแข่งขันเข้าทำงานมากขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ขอสรุปเป็นประเด็นสำคัญ 2 ประเด็นคือ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร และบุคลากรในตลาดแรงงานที่เกี่ยวข้องกับการบริการสารสนเทศ

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์จะเป็นการศึกษาเรื่องของหลักสูตรทั้งในปัจจุบันและอนาคต ต่างมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญเพื่อต้องการทราบว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด หลักสูตรควรเป็นอย่างไร และควรจะมีการปรับปรุงหลักสูตรอย่างไรทั้งในด้านจุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหารายวิชา การเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผล ผลการวิจัยส่วนใหญ่จะปรากฏออกมาใกล้เคียงกัน คือหลักสูตรด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์จะต้องปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ และสอดคล้องกับความก้าวหน้าของวิชาการ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทั้งนี้เพื่อที่จะผลิตผู้สำเร็จการศึกษาได้ตรงตามความต้องการของสังคมและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านเนื้อหาวิชาจะพบว่านอกจากเนื้อหาวิชาบรรณารักษศาสตร์แล้ว ควรจะมีการเพิ่มรายวิชาทางด้านสารสนเทศศาสตร์ให้มากขึ้น เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ในงานห้องสมุด เทคโนโลยีสารสนเทศ สารสนเทศศาสตร์ การออกแบบและการวิเคราะห์ระบบ ฯลฯ และวิชาที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น ภาษาต่างประเทศ การสื่อสาร เป็นต้น

สำหรับบุคลากรในตลาดแรงงานที่เกี่ยวข้องกับการบริการสารสนเทศ ผลการวิจัยส่วนใหญ่พบว่า ตลาดแรงงานมีความต้องการบุคลากรในด้านบริการสารสนเทศที่มีความสามารถทำงานได้ทั้งภาครัฐและเอกชน และต้องมีความชำนาญหรือปฏิบัติงานโดยใช้เครื่องมือสมัยใหม่ได้ เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ ผลการวิจัยเหล่านี้จะมีผลกระทบถึงหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ที่ต้องปรับปรุงหรือพัฒนาหลักสูตร เพื่อที่จะผลิตผู้สำเร็จการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

หลักสูตรในระดับมหัฒตึตึนึบ เป็นหลักสูตรที่มุ่งผลิตบุคลากรระดับสูงเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานในตลาดแรงงานได้ตรงกับความต้องการและมีประสิทธิภาพ จึงเห็นว่าการศึกษาวิจัยเพื่อคาดการณ์ในอนาคตของหลักสูตรบรรณาธิภษศาสตรึและสารนิเทศศาสตรึระดับมหัฒตึตึนึบ เป็นสิ่งที่จำ เป็นอย่างชึ้งในสังคมยุคสารนิเทศ เพื่อที่จะใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทาง นโยบาย ในการจัดหลักสูตรบรรณาธิภษศาสตรึและสารนิเทศศาสตรึต่อไป

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยแนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research)
มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
และผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ
สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทย ใน 10 ปีข้างหน้าตามความเห็นของ
ผู้เชี่ยวชาญโดยใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบเดลฟาย (Delphi Technique) ผู้วิจัยได้
กำหนดการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

1.1 คุณสมบัติของประชากร

ประชากรที่ศึกษาได้แก่ผู้เชี่ยวชาญทางด้านบรรณารักษศาสตร์และ
สารนิเทศศาสตร์ซึ่งมีคุณสมบัติดังนี้

1.1.1 เป็นผู้บริหารสถาบันบริการสารนิเทศ ซึ่งจะเกี่ยวข้อง
โดยการควบคุมการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์หรือนักสารนิเทศ

1.1.2 เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับวิชาบรรณารักษศาสตร์
และสารนิเทศศาสตร์

1.2 คุณวุฒิ ประสบการณ์และผลงานของประชากร

ผู้เชี่ยวชาญทางวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ดังกล่าว
จะต้องมีคุณวุฒิ ประสบการณ์และผลงาน ดังนี้

1.2.1 เป็นผู้สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาโทสาขา
บรรณารักษศาสตร์และ/หรือสารนิเทศศาสตร์ และ

1.2.2 เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์
และ/หรือสารนิเทศศาสตร์ ซึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานไม่ต่ำกว่า 8 ปี หรือเป็นผู้บริหาร
ห้องสมุดหรือสถาบันบริการสารนิเทศซึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานรวมแล้วไม่ต่ำกว่า 8 ปี หรือ

1.2.3 เป็นผู้ที่มีผลงานทางวิชาการสาขาบรรณารักษศาสตร์และ/หรือสารนิเทศศาสตร์ ซึ่งมีคุณภาพดีและได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่มาแล้วต่อเนื่องกันในระยะเวลา 8 ปี หรือเคยเป็นคณะกรรมการในการพิจารณาหลักสูตรทางด้านบรรณารักษศาสตร์และ/หรือสารนิเทศศาสตร์

2. กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสำรวจรายชื่อผู้เชี่ยวชาญ สาขาบรรณารักษศาสตร์และ/หรือสารนิเทศศาสตร์ จากเอกสารของมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ พร้อมทั้งศึกษาจากผลงานทางด้านวิชาการ เช่นการเขียนตำรา บทความที่เกี่ยวข้องกับบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และจากการเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในงานวิจัยสาขาบรรณารักษศาสตร์และ/หรือสารนิเทศศาสตร์ที่ผ่านมา ทั้งนี้ต้องเป็นบุคคลที่มีคุณวุฒิ ประสบการณ์และผลงานตามที่กำหนด คือ

2.1 กลุ่มผู้บริหาร ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบเจาะจงเลือก(Purposive Sampling) เพราะประชากรกลุ่มผู้บริหารตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้มีจำนวนจำกัด

2.2 กลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากสถาบันต่าง ๆ ร้อยละ 38 ของจำนวนอาจารย์ที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดของแต่ละสถาบัน เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่ต้องการดังต่อไปนี้

ตาราง 5 จำนวนประชากรกลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยทั้งหมดและจำนวนกลุ่มตัวอย่าง
ของอาจารย์จำแนกตามสถาบัน

สถาบัน	จำนวนทั้งหมด	กลุ่มตัวอย่าง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	14	5
มหาวิทยาลัยขอนแก่น	12	4
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	11	4
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	7	3
มหาวิทยาลัยรามคำแหง	11	4
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร	12	4
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม	7	3
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	6	3
รวม	80	30

ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญทางบรรณารักษศาสตร์และ/หรือสารนิเทศศาสตร์จำนวน 30 คน จะประกอบด้วยผู้บริหารสถาบันบริการสารนิเทศจำนวน 10 คน อาจารย์มหาวิทยาลัยจำนวน 20 คน เพื่อตอบแบบสอบถามครั้งที่ 1 ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิดให้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระเกี่ยวกับหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตของไทยใน 10 ปีข้างหน้า

กลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญทางวิชาบรรณารักษศาสตร์และ/หรือสารนิเทศศาสตร์ จำนวน 40 คน จะประกอบด้วยผู้บริหารสถาบันบริการสารนิเทศจำนวน 10 คน อาจารย์มหาวิทยาลัย

จำนวน 30 คน ซึ่งผู้เชี่ยวชาญส่วนหนึ่งจะเป็นผู้เชี่ยวชาญที่อยู่ในกลุ่มที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มที่ 2 นี้จะเป็นผู้ตอบแบบสอบถามครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 ตามลักษณะของการวิจัยอนาคตด้วยเทคนิคเดลฟาย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ใช้เทคนิคเดลฟาย โดยใช้แบบสอบถาม สอบถามผู้เชี่ยวชาญ 3 รอบ แต่ละรอบใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้าง มีรายละเอียดดังนี้

1. แบบสอบถามแนวโน้มนำในรอบที่ 1 ในการสร้างแบบสอบถามแนวโน้มนำหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามขึ้นจากผลการศึกษาหลักสูตร เกณฑ์การเปิดหลักสูตรระดับปริญญาโทของทบวงมหาวิทยาลัย วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำรา รายงานการประชุมและการศึกษาวิจัย และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ทั้งในภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ จำนวน 1 ชุด เป็นคำถามลักษณะปลายเปิด (Open-end Questions) จำนวน 5 ข้อ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร (สัดส่วนการเรียนวิชาในหมวดต่าง ๆ ชั่วโมงการเรียน จำนวนหน่วยกิต และสัดส่วนวิทยานิพนธ์) ลักษณะเนื้อหาวิชา รายวิชา และผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 จำนวน 30 คนเป็นผู้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ และนำคำตอบจากการตอบแบบสอบถามครั้งที่ 1 มารวบรวมเป็นข้อกระทงในแบบสอบถามรอบที่ 2

2. แบบสอบถามรอบที่ 2 ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามขึ้นโดยอาศัยข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถามในรอบแรก แล้วนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์แยกเป็นประเด็นเนื้อหาต่าง ๆ เพื่อสร้างแบบสอบถามโดยให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มนำหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 224 ข้อ แยกเนื้หาคำถามได้ 12 เรื่องดังนี้

1. จุดมุ่งหมายและลักษณะโดยทั่วไปของหลักสูตร 7 ข้อ
2. จุดมุ่งหมายในการผลิตมหาบัณฑิตของหลักสูตร 23 ข้อ
3. โครงสร้างของหลักสูตร 11 ข้อ

4. หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร 7 ข้อ
5. โครงสร้างในหมวดวิชาบังคับ 4 ข้อ
6. โครงสร้างในหมวดวิชาเลือก 5 ข้อ
7. โครงสร้างในหมวดวิชาสัมพันธ์ 3 ข้อ
8. โครงสร้างในหมวดวิชาวิทยานิพนธ์ 11 ข้อ
9. เนื้อหาในหลักสูตร 28 ข้อ
10. รายวิชาในหลักสูตร
  - 10.1 การจัดกลุ่มเนื้อหาในวิชาบังคับและวิชาเลือก 13 ข้อ
  - 10.2 การจัดรายวิชา
    - รายวิชาบังคับ 20 ข้อ
    - รายวิชาเลือก 59 ข้อ
    - รายวิชาที่มีความสัมพันธ์กับศาสตร์สาขาอื่น ๆ 5 ข้อ
11. จำนวนหน่วยกิตในรายวิชา 1 ข้อ
12. ผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของหลักสูตร 27 ข้อ

3. แบบสอบถามรอบที่ 3 ผู้วิจัยนำคำตอบรอบที่ 2 ที่ได้รับจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแต่ละข้อความ สร้างเป็นแบบสอบถามใหม่ที่ใช้ข้อความเดิม แต่มีข้อความบางข้อที่ผู้วิจัยได้ตัดออกไปตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเห็นว่าข้อความนั้นมีความหมายเหมือนกัน แล้วเพิ่มตำแหน่งของมัธยฐาน ช่วงพิสัยระหว่างควอไทล์ และตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญคนนั้น ๆ ตอบจากแบบสอบถามครั้งที่ 2 ให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนทบทวนแล้วตอบกลับมาอีกครั้งหนึ่ง รวมเป็นจำนวนข้อความถามในรอบนี้ 217 ข้อ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายและลักษณะโดยทั่วไปของหลักสูตร 7 ข้อ
2. จุดมุ่งหมายในการผลิตมหาบัณฑิตของหลักสูตร 23 ข้อ

3. โครงสร้างของหลักสูตร 11 ข้อ
4. หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร 6 ข้อ
5. โครงสร้างในหมวดวิชาบังคับ 4 ข้อ
6. โครงสร้างในหมวดวิชาเลือก 5 ข้อ
7. โครงสร้างในหมวดวิชาสัมพันธ์ 3 ข้อ
8. โครงสร้างในหมวดวิชาวิทยานิพนธ์ 11 ข้อ
9. เนื้อหาในหลักสูตร 28 ข้อ
10. รายวิชาในหลักสูตร
  - 10.1 การวัดกลุ่มเนื้อหาในวิชาบังคับและวิชาเลือก 13 ข้อ
  - 10.2 การจัดรายวิชา
    - รายวิชาบังคับ 19 ข้อ
    - รายวิชาเลือก 54 ข้อ
    - รายวิชาที่มีความสัมพันธ์กับศาสตร์สาขาอื่น ๆ 5 ข้อ
11. จำนวนหน่วยกิตในรายวิชา 1 ข้อ
12. ผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของหลักสูตร

27 ข้อ

ในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนจะทราบว่า ตนมีความเห็นแตกต่างหรือไม่แตกต่างจากความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดเพียงไร จะได้พิจารณาว่าเห็นด้วยหรือไม่ หากไม่เห็นด้วยก็ให้แสดงเหตุผลประกอบการยืนยันคำตอบเดิมที่อยู่นอกพิสัยระหว่างคว่ำไถ่ไฉน หรืออาจจะเห็นด้วยโดยเปลี่ยนแปลงคำตอบใหม่ให้สอดคล้องกับความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญก็ได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บข้อมูลในรอบที่ 1 ผู้วิจัยได้ทำหนังสือเพื่อขอความร่วมมือในการวิจัยจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ถึงผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด 30 ท่าน ทั้งโดยทางไปรษณีย์และติดต่อด้วยตนเอง โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 4 สิงหาคม 2535 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2535 รวมเวลาที่ไป 58 วัน ผู้วิจัยได้แบบสอบถามคืน 25 ชุด แต่มีผู้เชี่ยวชาญ 1 ท่านไม่ได้ตอบแบบสอบถามเนื่องจากไม่มีเวลาเพราะติดราชการ ผู้วิจัยจึงได้ข้อมูลในรอบที่ 1

สำหรับนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นแบบสอบถามในรอบที่ 2 จำนวน 24 ชุด คิดเป็นร้อยละ 80 ของจำนวนผู้เชี่ยวชาญที่กำหนดไว้ในการตอบแบบสอบถามรอบที่ 1 โดยเป็นผู้เชี่ยวชาญกลุ่มผู้บริหารสถาบันบริการสารสนเทศจำนวน 7 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญกลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยจำนวน 17 ท่าน

2. การเก็บข้อมูลในรอบที่ 2 ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามถึงผู้เชี่ยวชาญจำนวน 40 ท่าน ซึ่งในจำนวนนี้จะเป็นผู้เชี่ยวชาญที่ตอบแบบสอบถามในรอบที่ 1 ด้วย การเก็บข้อมูลในรอบนี้ได้เริ่มตั้งแต่วันที่ 25 พฤศจิกายน 2535 ถึงวันที่ 27 ธันวาคม 2535 เป็นระยะเวลา 33 วัน ได้แบบสอบถามคืนมาจำนวน 31 ฉบับคิดเป็นร้อยละ 70.75 ของจำนวนผู้เชี่ยวชาญที่ได้ขอความร่วมมือและกำหนดไว้ในการตอบแบบสอบถามรอบที่ 2 โดยเป็นผู้เชี่ยวชาญกลุ่มผู้บริหารสถาบันบริการสารสนเทศจำนวน 10 ท่าน และกลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยจำนวน 21 ท่าน ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามรอบที่ 2 จำนวน 31 ฉบับ

3. การเก็บข้อมูลในรอบที่ 3 ผู้วิจัยใช้วิธีเดียวกับการเก็บข้อมูลในรอบที่ 2 โดยส่งแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 31 ท่านที่ตอบมาในรอบที่ 2 เริ่มเก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 17 มกราคม 2536 ถึงวันที่ 30 มีนาคม 2536 รวมระยะเวลา 73 วัน ได้แบบสอบถามคืนมาจำนวน 30 ฉบับ น้อยกว่าครั้งที่ 2 จำนวน 1 ฉบับ โดยผู้เชี่ยวชาญในกลุ่มผู้บริหารสถาบันบริการสารสนเทศไม่ตอบกลับมา 1 ฉบับ ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามจำนวน 30 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 96.76 จากจำนวนผู้เชี่ยวชาญที่ตอบในรอบที่ 2

ตาราง 6 จำนวนผู้เชี่ยวชาญกลุ่มผู้บริหารสถาบันบริการสารนิเทศที่ออกแบบสอบถาม
ในรอบที่ 2 และ 3

สถาบันบริการสารนิเทศ	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ
ศูนย์เอกสารการวิจัยแห่งประเทศไทย	1
สำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์	1
สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช	1
สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น	1
สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม	1
สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	2
สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยรามคำแหง	1
สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร	1
หอสมุดและศูนย์สารสนเทศมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์	1
รวม	10

ตาราง 7 จำนวนผู้เชี่ยวชาญกลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยที่ตอบแบบสอบถามในรอบที่ 2 และ 3 จำแนกตามสถาบัน

สถาบัน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	5
มหาวิทยาลัยขอนแก่น	2
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	2
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	1
มหาวิทยาลัยรามคำแหง	2
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร	3
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม	3
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	3
รวม	21

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยทางไปรษณีย์และด้วยตนเอง โดยใช้แบบสอบถามทั้งหมด 3 รอบ รอบแรกเป็นแบบสอบถามปลายเปิดให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ที่เป็นไปได้ใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2544) จากคำตอบในรอบนี้นำมาสร้างแบบสอบถามรอบที่ 2 ในลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามเกณฑ์ของไลเคิร์ต (Likert Scale) และจากคำตอบในครั้งที่ 2 ผู้วิจัยทำการคำนวณหาค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ พร้อมทั้งแสดงตำแหน่ง

ของค่ามัธยฐาน พิสัยระหว่างควอไทล์ของแต่ละข้อความ และตำแหน่งของคำตอบของผู้เชี่ยวชาญ ได้พิจารณาและทบทวนคำตอบเดิมของตนเองอีกครั้งในรอบที่ 3 จากคำตอบที่ได้ในรอบที่ 3 นี้ผู้วิจัยนำมาคำนวณหาค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ค่าฐานนิยม และค่าความแตกต่างระหว่างฐานนิยมและมัธยฐาน แล้วนำมาแปลผล ดังนี้

1. ค่ามัธยฐาน (Median) จากข้อมูลของแบบสอบถามที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า โดยให้นำหน้าหนักของคะแนนแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตามเกณฑ์ของไลเคิร์ต (Likert Scale) (Best, 1978 : 189) แต่ละระดับมีความหมายดังนี้

5	คะแนน หมายถึง สำหรับข้อความที่เป็นไปได้	มากที่สุด
4	คะแนน หมายถึง สำหรับข้อความที่เป็นไปได้	มาก
3	คะแนน หมายถึง สำหรับข้อความที่เป็นไปได้	ปานกลาง
2	คะแนน หมายถึง สำหรับข้อความที่เป็นไปได้	น้อย
1	คะแนน หมายถึง สำหรับข้อความที่เป็นไปได้	น้อยที่สุด

ค่ามัธยฐานที่คำนวณได้จากคำตอบของกลุ่มตัวอย่าง ได้กำหนดเกณฑ์ในการแปลผลดังนี้ (ชินะพันธ์ ชื่นเดชุ่ม, 2528 ; ประคอง ทรนสูตร, 2528 : 70)

- ค่ามัธยฐานระหว่าง 4.50 ถึง 5.00 หมายความว่า ข้อความนั้นเป็นไปได้อย่างมากที่สุด
 ค่ามัธยฐานระหว่าง 3.50 ถึง 4.49 หมายความว่า ข้อความนั้นเป็นไปได้อย่างมาก
 ค่ามัธยฐานระหว่าง 2.50 ถึง 3.49 หมายความว่า ข้อความนั้นเป็นไปได้อย่างปานกลาง
 ค่ามัธยฐานระหว่าง 1.50 ถึง 2.49 หมายความว่า ข้อความนั้นเป็นไปได้น้อย
 ค่ามัธยฐานระหว่าง 1.00 ถึง 1.49 หมายความว่า ข้อความนั้นเป็นไปได้น้อยที่สุด

2. ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ค่าความแตกต่างระหว่างควอไทล์ที่ 3 กับควอไทล์ที่ 1 ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ที่คำนวณได้ของแนวโน้มใดมีค่าน้อยกว่า หรือเท่ากับ 1.50 แสดงว่าความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อความนั้นสอดคล้องกัน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของข้อความใดมีค่ามากกว่า 1.50 แสดงว่าความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อความนั้นไม่สอดคล้องกัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2532 ; ชินะพันธ์ ชื่นเดชุ่ม, 2528)

3. ค่าความแตกต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน การตีความหมายกำหนดว่า ถ้าค่าของความแตกต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐานไม่เกิน 1.00 จะถือว่า

ค่าความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อความนั้นสอดคล้องกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการสนับสนุน
ความสอดคล้องกันของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2532 ;
ชินะวัฒน์ ชื่นแดนสุขุม, 2528 ; เจริญ ตันติเวชกุล, 2532)

4. การพิจารณาความสอดคล้อง ข้อความใดที่มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ไม่
เกิน 1.50 ข้อความนั้นมีความสอดคล้อง ในกรณีที่ข้อความใดมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ไม่
เกิน 1.50 แต่ค่าความแตกต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐานเกิน 1.00 หรือกลับกัน จะถือ
ว่าข้อความนั้นไม่มีความสอดคล้อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2532 ; ชินะวัฒน์ ชื่นแดนสุขุม,
2528 ; เจริญ ตันติเวชกุล, 2532)

สูตรที่ใช้ในการวิจัย

1. การหาค่ามัธยฐาน (Median)

สูตรที่ใช้ในการคำนวณหาค่ามัธยฐานของแต่ละข้อความดังนี้

$$\text{มัธยฐาน} = L + I \left(\frac{\frac{N}{2} - F_1}{F_2} \right)$$

เมื่อ	L	คือ	ขีดจำกัดล่างของอันดับคะแนนที่มีค่ามัธยฐานอยู่
	I	คือ	อัตราภาคชั้นคะแนน
	N	คือ	จำนวนความถี่
	F ₁	คือ	ความถี่สะสมจากชั้นคะแนนต่ำสุดถึงชั้นคะแนนที่ต่ำกว่าชั้นคะแนนที่มีค่ามัธยฐานอยู่
	F ₂	คือ	ความถี่ของคะแนนในชั้นที่มีมัธยฐาน

2. การหาค่าฐานนิยม (Mode)

สูตรที่ใช้คำนวณหาค่าฐานนิยมของแต่ละข้อความมีดังนี้

$$\text{ฐานนิยม} = L + I \left(\frac{\Delta_1}{\Delta_1 + \Delta_2} \right)$$

เมื่อ L คือ ขีดจำกัดล่างของชั้นและแนกที่มีค่าฐานนิยมอยู่

I คือ อัตรากว้างชั้นและแนก

Δ_1 คือ ผลต่างระหว่างความถี่ของชั้นที่มีค่าฐานนิยม
กับความถี่ของชั้นก่อนหน้าที่มีฐานนิยมอยู่

Δ_2 คือ ผลต่างระหว่างความถี่ของชั้นที่มีค่าฐานนิยม
กับความถี่ของชั้นถัดจากที่มีฐานนิยมตกอยู่

3. การหาค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquatile Range)

พิสัยระหว่างควอไทล์ คือ ค่าความแตกต่างระหว่างควอไทล์ที่ 3 กับ

ควอไทล์ที่ 1

สูตรที่ใช้ในการคำนวณใช้สูตรการหาค่าควอไทล์ที่ 1 และควอไทล์ที่ 3 โดย
แทนค่า $\frac{N}{2}$ ด้วย $\frac{N}{4}$ ในการหาค่าควอไทล์ที่ 1 และ แทนค่า $\frac{N}{2}$ ด้วย $\frac{3N}{4}$ ในการหาค่า

ควอไทล์ที่ 3 ส่วนค่า L , F_1 , และ F_2 จะเปลี่ยนไปตามที่ควอไทล์นั้นตกอยู่

$$Q_1 = L + I \left(\frac{\frac{N}{4} - F_1}{F_2} \right)$$

$$Q_3 = L + I \left(\frac{\frac{3N}{4} - F_1}{F_2} \right)$$

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2544) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์และผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า โดยใช้เทคนิคเคลฟาย รวบรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ทำการวิเคราะห์และเสนอ ข้อมูลที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องโดยการคำนวณหาค่ามัธยฐาน พิสัยระหว่างควอไทล์และความแตกต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน ดังที่ผู้วิจัยตั้งเกณฑ์ไว้ในบทที่ 3 ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยเรียงลำดับข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าเป็นไปได้มากหรือน้อยเพียงใดตามค่ามัธยฐานจากมากไปหาน้อย เป็นตารางประกอบความ เรียงจำแนกตามหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวโน้มจุดมุ่งหมายของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า
  - 1.1 จุดมุ่งหมายและลักษณะโดยทั่วไปของหลักสูตร แสดงในตาราง 8
  - 1.2 จุดมุ่งหมายในการผลิตมหาบัณฑิตของหลักสูตร แสดงในตาราง 9
2. แนวโน้มโครงสร้างของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า
  - 2.1 ลักษณะโครงสร้างหลักสูตร แสดงในตาราง 10
  - 2.2 หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร แสดงในตาราง 11
  - 2.3 โครงสร้างในหมวดวิชาบังคับ แสดงในตาราง 12
  - 2.4 โครงสร้างในหมวดวิชาเลือก แสดงในตาราง 13
  - 2.5 โครงสร้างในหมวดวิชาสัมพันธ์ แสดงในตาราง 14
  - 2.6 โครงสร้างในหมวดวิทยานิพนธ์ แสดงในตาราง 15
3. แนวโน้มเนื้อหาหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า
  - 3.1 เนื้อหาในหลักสูตร แสดงในตาราง 17
  - 3.2 กลุ่มเนื้อหา
    - 3.2.1 กลุ่มเนื้อหาในหมวดวิชาบังคับ แสดงในตาราง 18
    - 3.2.2 กลุ่มเนื้อหาในหมวดวิชาเลือก แสดงในตาราง 19

4. แนวโน้มรายวิชาในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับ
มหาวิทยาลัยในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า

4.1 รายวิชาบังคับ แสดงในตาราง 20

4.2 รายวิชาเลือก

4.2.1 กลุ่มวิชาการจัดเก็บ การค้นคืน และการบริการสารนิเทศ
แสดงในตาราง 21

4.2.2 กลุ่มวิชาด้านการบริหารและการจัดการสารนิเทศ
แสดงในตาราง 22

4.2.3 กลุ่มวิชาเทคโนโลยีสารนิเทศ แสดงในตาราง 23

4.2.4 กลุ่มวิชาด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ และการติดต่อ
สื่อสาร แสดงในตาราง 24

4.2.5 กลุ่มวิชาด้านแหล่งสารนิเทศและสารนิเทศเฉพาะด้าน
แสดงในตาราง 25

4.3 รายวิชาที่มีความสัมพันธ์กับศาสตร์สาขาอื่น ๆ

แสดงในตาราง 26

5. แนวโน้มจำนวนหน่วยกิตในรายวิชาของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ
สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า

จำนวนหน่วยกิตในแต่ละรายวิชา แสดงในตาราง 27

6. แนวโน้มผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของหลักสูตร
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า

ผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของหลักสูตร

แสดงในตาราง 28

แนวโน้มนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาและสาธิตศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทย
ใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2544)

1. แนวโน้มจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

1.1 จุดมุ่งหมายและลักษณะโดยทั่วไปของหลักสูตร

ตาราง 8 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาและสาธิตศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทย

ลำดับ ที่	ชื่อ ที่	มัธยมศึกษา	ฐานนิยม	ความแตกต่าง ระหว่างฐานนิยม กับมัธยมศึกษา	พิสัยระหว่าง ควอลไทล์	แนวโน้ม ความเป็นไปได้	ความสอดคล้อง ของ ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
1	1.3	4.94	4.97	0.03	0.55	มากที่สุด	สอดคล้อง
2	1.5	4.82	4.89	4.07	0.72	มากที่สุด	สอดคล้อง
3	1.2	4.43	4.50	0.07	1.04	มาก	สอดคล้อง
4	1.6	4.31	4.28	0.03	1.04	มาก	สอดคล้อง
5	1.1	4.21	4.27	0.06	1.14	มาก	สอดคล้อง
6	1.4	4.09	4.08	0.01	0.95	มาก	สอดคล้อง
7	1.7	4.04	4.10	0.06	1.24	มาก	สอดคล้อง

จากตาราง 8 พบว่า แนวโน้มเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและลักษณะโดยทั่วไปของ
หลักสูตรมัธยมศึกษาและสาธิตศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัย ที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็น
สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด 2 ข้อ และมีความเห็นสอดคล้องกันและ
มีโอกาสเป็นไปได้มาก 5 ข้อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ดังนี้

แนวโน้มน้ำที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด 2 ข้อ เรียงตามลำดับ

ข้อ 1.3 ควรจะสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี
สารสนเทศที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว

ข้อ 1.5 เน้นหนักไปทางด้านการใช้เทคโนโลยีในงานห้องสมุด

แนวโน้มน้ำที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 5 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้

ข้อ 1.2 เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาของ
ทบวงมหาวิทยาลัย

ข้อ 1.6 เน้นการจัดการสารนิเทศเฉพาะสาขา

ข้อ 1.1 ต้องมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา
ของชาติที่กำหนดในช่วงนั้น

ข้อ 1.4 มีเนื้อหามากกว่าเดิม ความเป็นสากล และความเป็นเอกลักษณ์
ของแต่ละท้องถิ่น

ข้อ 1.7 เน้นการบริการมากกว่างานเทคนิค

1.2 จุดมุ่งหมายในการผลิตมหาบัณฑิตของหลักสูตร

ตาราง 9 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มจุดมุ่งหมายในการผลิตมหาบัณฑิตของหลักสูตร

ลำดับ ที่	ข้อ ที่	มัธยมศึกษา ฐาน	ฐานนิยม	ความแตกต่าง ระหว่างฐานนิยม กับมัธยมศึกษา	พิสัยระหว่าง ควอไทล์	แนวโน้ม ความเป็นไปได้	ความสอดคล้อง ของ ความคิดเห็น ของผู้ใช้วิชาชีพ
1	2.9	4.82	4.92	0.01	0.74	มากที่สุด	สอดคล้อง
2	2.15	4.79	4.88	0.09	0.83	มากที่สุด	สอดคล้อง
3	2.14	4.75	4.85	0.10	0.91	มากที่สุด	สอดคล้อง
4	2.8	4.75	4.89	0.14	0.99	มากที่สุด	สอดคล้อง
5	2.13	4.71	4.80	0.09	0.93	มากที่สุด	สอดคล้อง
6	2.2	4.56	4.66	0.10	1.03	มากที่สุด	สอดคล้อง
7	2.3	4.50	4.62	0.12	1.08	มากที่สุด	สอดคล้อง
8	2.11	4.50	4.71	0.21	1.18	มากที่สุด	สอดคล้อง
9	2.18	4.28	4.21	0.07	0.96	มาก	สอดคล้อง
10	2.5	4.26	4.23	0.03	1.00	มาก	สอดคล้อง
11	2.19	4.16	4.13	0.03	0.99	มาก	สอดคล้อง
12	2.17	4.15	4.14	0.01	0.96	มาก	สอดคล้อง
13	2.1	4.14	4.08	0.06	0.68	มาก	สอดคล้อง
14	2.20	4.12	4.13	0.03	1.01	มาก	สอดคล้อง
15	2.10	4.10	4.12	0.02	1.07	มาก	สอดคล้อง
16	2.4	4.03	4.05	0.02	0.88	มาก	สอดคล้อง
17	2.12	4.03	4.07	0.04	0.88	มาก	สอดคล้อง
18	2.21	4.03	4.05	0.04	0.88	มาก	สอดคล้อง

ตาราง 9 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ข้อ ที่	มัธยมศึกษา ฐานนิยม	ฐานนิยม	ความแตกต่าง ระหว่างฐานนิยม กับมัธยมศึกษา	พิสัยระหว่าง ควอไทล์	แนวโน้ม ความ เป็นไปได้	ความสอดคล้อง ของ ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
19	2.16	3.97	4.00	0.03	0.88	มาก	สอดคล้อง
20	2.22	3.97	3.98	0.01	0.88	มาก	สอดคล้อง
21	2.23	3.90	3.90	0.00	1.07	มาก	สอดคล้อง
22	2.7	3.86	3.90	0.04	0.85	มาก	สอดคล้อง
23	2.6	3.50	3.58	0.08	1.20	มาก	สอดคล้อง

จากตาราง 9 พบว่า แนวโน้มเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายในการผลิตมหาบัณฑิตของ
หลักสูตรบริหารศึกษาศาสตร์และสาขานิเทศศาสตร์ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีความคิดเห็นที่สอดคล้อง
กันและมีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด 8 ข้อ และมีความคิดเห็นสอดคล้องกันและมี
โอกาสเป็นไปได้มาก 15 ข้อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวโน้มนที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด 8 ข้อ เรียงตามลำดับ
ดังนี้

ข้อ 2.9 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้มีความสามารถด้านการจัดการทรัพยากร
สาขานิเทศฯ เพื่อสนองความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งบริการภายในและภายนอก

ข้อ 2.15 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นบรรณรักษ์หรือนักสาขานิเทศฯให้สามารถ
ออกไปทำงานได้ทั้งภาคธุรกิจ อุตสาหกรรม และห้องสมุด

ข้อ 2.14 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์เกี่ยวกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ และให้สามารถนำเทคโนโลยีเหล่านั้นมาจัดการและบริการสารสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อ 2.8 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้มีความสามารถสื่อสารได้ดีในฐานะเป็นสื่อกลางระหว่างสารสนเทศกับผู้ใช้

ข้อ 2.13 เพื่อผลิตกำลังคนระดับสูงที่มีความสามารถ และความชำนาญในการจัดการข้อมูลสารสนเทศ และบริการสารสนเทศ

ข้อ 2.2 เน้นการเป็นผู้นำทางด้านวิชาชีพมากขึ้น โดยเน้นเฉพาะด้านสารสนเทศศาสตร์มากกว่าบรรณารักษศาสตร์

ข้อ 2.3 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตทางวิชาชีพที่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์นับตั้งแต่ขั้นปฏิบัติการจนกระทั่งพัฒนาความก้าวหน้าไปสู่ชั้นบริหารในระดับสูงขึ้นไปได้

ข้อ 2.11 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นผู้ที่ตระหนักถึงความสำคัญของสารสนเทศในสังคม

แนวนโยบายที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 15 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้

ข้อ 2.18 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นบรรณารักษ์ นักเอกสารสนเทศและนักวิชาการระดับสูงสามารถผสมผสานผลงานวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์กับสาขาวิชาอื่น ๆ เพื่อพัฒนาชุมชน พัฒนาประเทศทั้งในภาครัฐและเอกชน

ข้อ 2.5 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นบรรณารักษ์ หรือนักสารสนเทศที่พร้อมจะให้ความร่วมมือในการทำงานกับห้องสมุดและแหล่งสารสนเทศอื่น ๆ

ข้อ 2.19 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นผู้บริการในสถาบันบริการสารสนเทศทั้งที่ให้บริการโดยไม่มีคิดมูลค่าและธุรกิจบริการสารสนเทศ

ข้อ 2.17 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นผู้กลางสารสนเทศที่มีความรู้ด้านการวิเคราะห์ระบบ และด้านบริหารธุรกิจ

ข้อ 2.1 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตที่ปฏิบัติงานทางด้านการจัดการสารสนเทศในระดับปฏิบัติการทางวิชาชีพมากกว่า เพื่อสร้างผู้สอนหรือผู้นำทางด้านวิชาชีพและผู้บริหาร

ข้อ 2.20 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นผู้ที่สามารถสร้างงานด้านธุรกิจข่าวสารในระดับที่เป็นธุรกิจพาณิชย์ได้

ข้อ 2.10 เพื่อผลิตมหาดบัณฑิตให้เป็นบรรณารักษ์ นักวิจัย นักเอกสารสนเทศ และนักวิชาการระดับสูงที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาวิชาชีพและการวิจัย

ข้อ 2.4 มุ่งพัฒนามหาดบัณฑิตผู้ที่จะสอนหรือปฏิบัติงานในห้องสมุดหรือศูนย์เอกสารให้เป็นผู้มีคุณธรรมและคุณลักษณะของความเป็นครู และความเป็นผู้บริการที่ดี

ข้อ 2.12 เพื่อผลิตมหาดบัณฑิตให้มีความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นซึ่งสามารถนำความรู้ไปใช้ในการบริหารและการให้บริการ

ข้อ 2.21 เพื่อผลิตมหาดบัณฑิตให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่จะบรรณารักษะสนเทศเป็นชุดข้อมูลสำเร็จที่ตรงกับความต้องการของตลาด

ข้อ 2.16 เพื่อผลิตมหาดบัณฑิตให้เป็นผู้นำทางด้านวิชาชีพและเป็นผู้ใช้วิชาชีพนำชุมชน

ข้อ 2.22 เพื่อผลิตมหาดบัณฑิตให้เป็นผู้บริการด้านห้องสมุดแก่ชุมชน และสถาบันการศึกษาระดับโรงเรียนและห้องสมุดเฉพาะมากขึ้น

ข้อ 2.23 เพื่อผลิตมหาดบัณฑิตให้เป็นผู้ประกอบอาชีพอิสระได้

ข้อ 2.7 เพื่อผลิตมหาดบัณฑิตให้เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านวิชาชีพ บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้บริหารในสถาบันบริการสารนิเทศทั้งภาครัฐและเอกชน

ข้อ 2.6 เพื่อผลิตมหาดบัณฑิตให้เป็นนักวิชาการทำหน้าที่เป็นผู้สอนวิชา บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในสถาบันการศึกษาระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย

2. แนวโน้มโครงสร้างของหลักสูตร

2.1 ลักษณะโครงสร้างหลักสูตร

ตาราง 10 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มลักษณะโครงสร้างหลักสูตร

ลำดับ ที่	ข้อ ที่	มัธยมศึกษา	ฐานนิยม	ความแตกต่าง ระหว่างฐานนิยม กับมัธยมศึกษา	พิสัยระหว่าง ควอลไทล์	แนวโน้ม ความเป็นไปได้	ความสอดคล้อง ของ ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
1	3.2	4.87	4.94	0.07	0.63	มากที่สุด	สอดคล้อง
2	3.4	4.42	4.64	0.22	0.99	มาก	สอดคล้อง
3	3.5	4.13	4.21	0.08	1.26	มาก	สอดคล้อง
4	3.1	4.00	4.07	0.07	0.98	มาก	สอดคล้อง
5	3.6	3.97	4.00	0.03	0.88	มาก	สอดคล้อง
6	3.7	3.86	3.88	0.02	1.17	มาก	สอดคล้อง
7	3.8	3.77	3.89	0.12	1.27	มาก	สอดคล้อง
8	3.3	3.77	3.70	0.07	1.40	มาก	สอดคล้อง
9	3.11	3.50	3.45	0.05	1.26	มาก	สอดคล้อง
10	3.9	3.50	3.33	0.17	1.37	มาก	สอดคล้อง
11	3.10	3.30	3.20	0.10	1.40	ปานกลาง	สอดคล้อง

จากตาราง 10 พบว่าแนวโน้มเกี่ยวกับลักษณะโครงสร้างหลักสูตร
บรรณาธิการศาสตร์และสาขานิติศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็น
สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด 1 ข้อ ความเห็นที่สอดคล้องกันและมีโอกาส
เป็นไปได้มาก 9 ข้อ และความเห็นที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้ปานกลาง 1 ข้อ
ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวโน้มนักที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด 1 ข้อ ดังนี้

ข้อ 3.2 ควรมีความยืดหยุ่น คือสามารถปรับเปลี่ยนรายละเอียดในแต่ละกลุ่มหรือประเภทวิชาได้โดยง่าย เพื่อให้ทันกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

แนวโน้มนักที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 9 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้

ข้อ 3.4 จะมีการเปลี่ยนแปลงเป็น 2 โปรแกรม คือโปรแกรมที่มีวิทยานิพนธ์และโปรแกรมที่เลือกเรียนในรายวิชา (Course work) อย่างเดียว

ข้อ 3.5 เพิ่มการเรียนในรายวิชามากขึ้น

ข้อ 3.1 ต้องยึดตามเกณฑ์มาตรฐานของทบวงมหาวิทยาลัย คือจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต

ข้อ 3.6 จะมีแผนการเรียนที่ไม่ต้องทำวิทยานิพนธ์แต่เป็นการสอบประมวลความรู้แทน

ข้อ 3.7 จะเป็นการเรียนรายวิชาอย่างเดี่ยวและให้นักศึกษาทำรายงานชิ้นใหญ่แสดงผลงานหรือความรู้ความชำนาญในสาขาที่นักศึกษาเลือกเรียน

ข้อ 3.8 อาจมีการปรับเปลี่ยนจำนวนหน่วยกิตวิชาบังคับ วิชาเลือก และวิทยานิพนธ์โดยมีจำนวนหน่วยกิตลดลง

ข้อ 3.3 แต่ละสถาบันจะกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรมากกว่าของทบวงมหาวิทยาลัย

ข้อ 3.11 วิชาสัมพันธวงศ์ทำได้ยากเนื่องจากหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรจะต้องเป็นไปตามทบวงมหาวิทยาลัยกำหนด

ข้อ 3.9 ควรกำหนดจำนวนหน่วยกิตในวิชาเลือกมากกว่าวิชาบังคับ

แนวโน้มนักที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้ปานกลาง 1 ข้อ ดังนี้

ข้อ 3.10 โครงสร้างในรายวิชาบังคับและวิชาเลือกคิดเป็นสัดส่วน 2 ใน 3 ของหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร และอีก 1 ใน 3 คิดเป็นหน่วยกิตในวิทยานิพนธ์

2.2 หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร

ตาราง 11 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มของหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร

ลำดับ ที่	ข้อ ที่	มีพื้นฐาน	ฐานนิยม	ความแตกต่าง ระหว่างฐานนิยม กับมีพื้นฐาน	พิสัยระหว่าง ควอลไทล์	แนวโน้ม ความเป็นไปได้	ความสอดคล้องของ ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
1	4.6	3.81	3.90	0.09	1.09	มาก	สอดคล้อง
2	4.1	3.78	3.83	0.05	0.94	มาก	สอดคล้อง
3	4.2	3.72	3.86	0.14	1.14	มาก	สอดคล้อง
4	4.3	3.00	3.00	0.00	1.72	ปานกลาง	ไม่สอดคล้อง
5	4.4	2.12	1.93	0.19	1.46	น้อย	สอดคล้อง
6	4.5	1.47	1.25	0.22	1.20	น้อยที่สุด	สอดคล้อง

จากตาราง 11 พบว่า แนวโน้มเกี่ยวกับหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรของหลักสูตรบริหารวิทยาศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 3 ข้อ ความเห็นไม่สอดคล้องกันแต่มีโอกาไปได้ปานกลาง 1 ข้อ และความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้น้อยและน้อยที่สุดอย่างละ 1 ข้อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวโน้มที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 3 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้
ข้อ 4.6 หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรคาดว่าจะยังไม่มีมีการเปลี่ยนแปลง
(ตามเกณฑ์ของทบวงมหาวิทยาลัยกำหนดให้ไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต)

ข้อ 4.1 การกำหนดจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรจะมีมากขึ้นเมื่อเทียบกับเกณฑ์ของทบวงมหาวิทยาลัยซึ่งกำหนดให้ไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต

ข้อ 4.2 จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรจะอยู่ระหว่าง 36-40 หน่วยกิต

แนวโน้มนั้นที่ไม่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้ปานกลาง 1 ข้อ ดังนี้

ข้อ 4.3 จำนวนหน่วยกิตควรอยู่ระหว่าง 41-45 หน่วยกิต

แนวโน้มนั้นที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้น้อย 1 ข้อ ดังนี้

ข้อ 4.4 จำนวนหน่วยกิตควรอยู่ระหว่าง 46-50 หน่วยกิต

แนวโน้มนั้นที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด 1 ข้อ ดังนี้

ข้อ 4.5 หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรจะเพิ่มขึ้นระหว่าง 51-57 หน่วยกิต

2.3 โครงสร้างในหมวดวิชาบังคับ

ตาราง 12 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มนโครงสร้างในหมวดวิชาบังคับของหลักสูตร

ลำดับ ที่	ข้อ ที่	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ความแตกต่าง ระหว่างฐานนิยม กับมัธยฐาน	พิสัยระหว่าง ควอไทล์	แนวโน้มน ความ เป็นไปได้	ความสอดคล้องของ ความคิดเห็น ของผู้ใช้วิชาฯ
1	5.1	3.82	3.93	0.11	1.45	มาก	สอดคล้อง
2	5.2	3.72	3.92	0.20	1.29	มาก	สอดคล้อง
3	5.4	2.92	3.00	0.08	2.00	ปานกลาง	ไม่สอดคล้อง
4	5.3	2.71	2.81	0.10	1.27	ปานกลาง	สอดคล้อง

จากตาราง 12 พบว่าแนวโน้มเกี่ยวข้องกับโครงสร้างในหมวดวิชาบังคับของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 2 ข้อ มีความเห็นไม่สอดคล้องกันแต่มีโอกาไปได้ปานกลาง 1 ข้อ และมีความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้ปานกลาง 1 ข้อ ดังตารางรายละเอียดต่อไปนี้

แนวโน้มที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 2 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้

ข้อ 5.1 จำนวนหน่วยกิตควรอยู่ระหว่าง 9-13 หน่วยกิต

ข้อ 5.2 จำนวนหน่วยกิตควรอยู่ระหว่าง 14-18 หน่วยกิต

แนวโน้มที่ไม่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้ปานกลาง 1 ข้อ ดังนี้

ข้อ 5.4 จำนวนหน่วยกิตของวิชาบังคับควรเป็น 40 % ของหลักสูตร

แนวโน้มที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้ปานกลาง 1 ข้อ ดังนี้

ข้อ 5.3 จำนวนหน่วยกิตควรจะเป็น 19 หน่วยกิตขึ้นไป

2.4 โครงสร้างในหมวดวิชาเลือก

ตาราง 13 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มโครงสร้างในหมวดวิชาเลือกของหลักสูตร

ลำดับ ที่	ข้อ ที่	มีพื้นฐาน	ฐานนิยม	ความแตกต่าง ระหว่างฐานนิยม กับมีพื้นฐาน	นีสระหว่าง คาอไทล์	แนวโน้ม ความเป็นไปได้	ความสอดคล้องของ ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
1	6.5	4.14	4.19	0.05	1.14	มาก	สอดคล้อง
2	6.1	3.94	4.59	0.65	1.69	มาก	ไม่สอดคล้อง
3	6.3	3.50	3.70	0.20	1.42	มาก	สอดคล้อง
4	6.4	3.35	3.50	0.15	1.45	ปานกลาง	สอดคล้อง
5	6.2	3.03	3.07	0.04	0.90	ปานกลาง	สอดคล้อง

จากตาราง 13 พบว่า แนวโน้มเกี่ยวกับโครงสร้างในหมวดวิชาเลือกของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 2 ข้อ มีความเห็นไม่สอดคล้องกันแต่มีโอกาเป็นไปได้มาก 1 ข้อ และมีความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้ปานกลาง 2 ข้อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวโน้มที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 2 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้
ข้อ 6.5 แต่ละสถาบันไม่ควรลดจำนวนหน่วยกิตในวิชาเลือกกลางจากเดิม เพราะผู้เรียนสามารถเลือกเรียนวิชาที่รองรับเพื่อเสริมงานเดิมที่จะทำ ซึ่งปัจจุบันแต่ละสถาบันกำหนดจำนวนหน่วยกิตอยู่ระหว่าง 6-21 หน่วยกิต

ข้อ 6.3 จำนวนหน่วยกิตในรายวิชาเลือกควรอยู่ระหว่าง 15-21 หน่วยกิต

แนวโน้มที่ไม่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 1 ข้อ ดังนี้

ข้อ 6.1 จำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาเลือกควรเพิ่มมากขึ้น

แนวนโยบายที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้ปานกลาง 2 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้

- ข้อ 6.4 หน่วยกิตในวิชาเลือกควรเป็น 30% ของหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร
ข้อ 6.2 จำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาเลือกควรอยู่ระหว่าง 9-14 หน่วยกิต

2.5 โครงสร้างในหมวดวิชาสัมพันธ์ของหลักสูตร

ตาราง 14 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวนโยบายโครงสร้างในหมวดวิชาสัมพันธ์ของหลักสูตร

ลำดับที่	ข้อที่	มัธยมศึกษา	ฐานนิยม	ความแตกต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยมศึกษา	นิสัระหว่างควอไทล์	แนวนโยบายเป็นไปได้	ความสอดคล้องของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
1	7.1	3.97	4.02	0.05	0.88	มาก	สอดคล้อง
2	7.2	3.50	3.57	0.07	1.12	มาก	สอดคล้อง
3	7.3	3.08	3.06	0.02	0.73	ปานกลาง	สอดคล้อง

จากตาราง 14 พบว่า แนวนโยบายเกี่ยวกับโครงสร้างในหมวดวิชาสัมพันธ์ของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 2 ข้อ และมีความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้ปานกลาง 1 ข้อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวนโยบายที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 2 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้
ข้อ 7.1 หมวดวิชาสัมพันธ์คาดว่าจะได้รับการเอาใจใส่มากขึ้น และจำนวนหน่วยกิตจะเพิ่มขึ้น

ข้อ 7.2 หมวดวิชาสัมพันธ์น่าจะมีบ้างแต่ไม่มากนัก

แนวโน้มที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้ปานกลาง 1 ข้อ ดังนี้
ข้อ 7.3 วิชาสัมพันธศาสตร์เป็น 20% ของหลักสูตร

2.6 โครงสร้างในหมวดศึกษานิพนธ์ของหลักสูตร

ตาราง 15 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มโครงสร้างหมวดศึกษานิพนธ์ของหลักสูตร

ลำดับ ที่	ข้อ ที่	มัธยมศึกษา ฐานนิยม	ฐานนิยม	ความแตกต่าง ระหว่างฐานนิยม กับมัธยมศึกษา	นِسัระหว่าง ควอไทล์	แนวโน้ม ความ เป็นไปได้	ความสอดคล้องของ ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
1	8.9	3.91	3.98	0.07	0.93	มาก	สอดคล้อง
2	8.8	3.58	3.88	3.30	1.64	มาก	ไม่สอดคล้อง
3	8.3	3.50	3.60	0.10	1.31	มาก	สอดคล้อง
4	8.10	3.35	3.89	0.54	1.51	ปานกลาง	ไม่สอดคล้อง
5	8.1	3.17	3.10	0.07	1.54	ปานกลาง	ไม่สอดคล้อง
6	8.11	3.17	3.53	0.36	2.08	ปานกลาง	ไม่สอดคล้อง
7	8.6	2.92	3.03	0.11	1.56	ปานกลาง	ไม่สอดคล้อง
8	8.4	2.88	2.83	0.05	1.90	ปานกลาง	ไม่สอดคล้อง
9	8.7	2.67	2.94	0.27	1.85	ปานกลาง	ไม่สอดคล้อง
10	8.2	2.50	2.75	0.25	1.32	ปานกลาง	สอดคล้อง
11	8.5	2.20	1.83	0.37	1.81	น้อย	ไม่สอดคล้อง

จากตาราง 15 พบว่า แนวโน้มเกี่ยวกับโครงสร้างหมวดศึกษานิพนธ์ของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 2 ข้อ มีความเห็นไม่สอดคล้องกันแต่มีโอกาเป็นไปได้มาก 1 ข้อ มีความเห็นไม่สอดคล้องกันแต่มีโอกาเป็นไปได้ปานกลาง 6 ข้อ มี

ความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้อีกกลาง 1 ข้อ และมีความเห็นไม่สอดคล้องกันแต่มีโอกาเป็นไปได้น้อย 1 ข้อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวนั้นที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้อีกมาก 2 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้

ข้อ 8.9 ควรให้ทางเลือกสำหรับการทำวิทยานิพนธ์โดยให้เลือกทำการศึกษาเฉพาะกรณีที่มีค่าเทียบได้ไม่ถึง 6-12 หน่วยกิต และนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ๆ

ข้อ 8.3 หน่วยกิตของวิทยานิพนธ์ควรอยู่ระหว่าง 6-9 หน่วยกิต

แนวนั้นที่ไม่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้อีกมาก 1 ข้อ ดังนี้

ข้อ 8.8 การทำวิทยานิพนธ์อาจลดความสำคัญลงโดยเรียนวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิจัยแทนและฝึกหัดทำในวิชาที่เรียนแทน

แนวนั้นที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้อีกกลาง 1 ข้อ ดังนี้

ข้อ 8.2 จำนวนหน่วยกิตน่าจะเพิ่มมากขึ้น

แนวนั้นที่ไม่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้อีกกลาง 6 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้

ข้อ 8.10

ข้อ 8.10 นักศึกษาควรทำวิทยานิพนธ์ทุกคน

ข้อ 8.1 หน่วยกิตของวิทยานิพนธ์ควรเป็น 6 หน่วยกิตหรือน้อยกว่า

ข้อ 8.11 ไม่มีการทำวิทยานิพนธ์แต่อาจให้เรียนวิชาอื่น ๆ แทนในจำนวนหน่วยกิตที่เท่ากันหรือมากกว่าเล็กน้อย

ข้อ 8.6 ควรให้น้ำหนักของวิทยานิพนธ์เป็น 1 ใน 4 ถึง 1 ใน 5 ของหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร

ข้อ 8.4 หน่วยกิตวิทยานิพนธ์ควรอยู่ระหว่าง 10-12 หน่วยกิต

ข้อ 8.7 หน่วยกิตวิทยานิพนธ์ควรเป็น 10% ของหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร

แนวนั้นที่ไม่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้น้อย 1 ข้อ ดังนี้

ข้อ 8.5 หน่วยกิตของวิทยานิพนธ์ควรเป็น 1 ใน 3 ของหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร

ตาราง 16 เปรียบเทียบโครงสร้างของหลักสูตรตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรของทบวงมหาวิทยาลัย โครงสร้างของหลักสูตรในปัจจุบัน และแนวโน้มโครงสร้างของหลักสูตรใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2544)

กระบวนวิชา	โครงสร้างของหลักสูตรตามเกณฑ์มาตรฐานของทบวงมหาวิทยาลัย	โครงสร้างของหลักสูตรในปัจจุบัน						แนวโน้มโครงสร้างของหลักสูตรใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2544)
		จฬ	มท	มอ	มร	มศว.ปสธ และ มส		
		อ.ม	ศศ.ม	ศศ.ม	ศศ.ม	กศ.ม	ศศ.ม	
วิชาบังคับ	-	15	18	22	18	13	19	9-13
วิชาเอก	-	-	-	-	12	-	-	-
วิชาเลือก	-	21	15	14	6	8	15	15-21
วิทยานิพนธ์	ไม่น้อยกว่า 12	12	9	9	12	6	6	6-9
วิชาบังคับพื้นฐาน	-	-	-	-	-	12	-	-
ทางการศึกษา	-	-	-	-	-	-	-	-
วิชาสัมพันธ	-	-	-	-	-	-	-	-
วิชาเลือกเสรี	-	-	-	-	-	6	-	-
จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร	ไม่น้อยกว่า 36	48	42	45	48	48	40	36-40

หมายเหตุ จฬ หมายถึง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 มท หมายถึง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 มอ หมายถึง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
 มร หมายถึง มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 มศว.ปสธ และ มส หมายถึง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร และมหาสารคาม

จากตาราง 16 เมื่อเปรียบเทียบระหว่างโครงสร้างของหลักสูตรในปัจจุบันกับใน 10 ปีข้างหน้า พบว่าจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรในปัจจุบันมีมากกว่าใน 10 ปีข้างหน้า คือ จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรในปัจจุบันอยู่ระหว่าง 40-48 หน่วยกิต แต่ใน 10 ปีข้างหน้าตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญควรอยู่ระหว่าง 36-40 หน่วยกิต แต่ทั้งโครงสร้างของหลักสูตรในปัจจุบันและใน 10 ปีข้างหน้า จะสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2533 ของทบวงมหาวิทยาลัย ที่กำหนดจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต

โครงสร้างในหมวดวิชาบังคับ วิชาเอก วิชาเลือก วิชาบังคับพื้นฐานทางการศึกษา และวิชาเลือกเสรี ทบวงมหาวิทยาลัยไม่ได้กำหนดไว้ในเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญแนวโน้มโครงสร้างในหมวดวิชาบังคับมีจำนวนหน่วยกิตน้อยกว่าโครงสร้างในปัจจุบัน คือจำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาบังคับในปัจจุบันอยู่ระหว่าง 13-22 หน่วยกิต แต่ใน 10 ปีข้างหน้า ควรอยู่ระหว่าง 9-13 หน่วยกิต สำหรับโครงสร้างในหมวดวิชาเลือกไม่แตกต่างกันมากนัก แต่ใน 10 ปีข้างหน้าจะมีจำนวนหน่วยกิตมากกว่าเล็กน้อย คือ จำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาเลือกในหลักสูตรปัจจุบันอยู่ระหว่าง 6-21 หน่วยกิต แต่ใน 10 ปีข้างหน้าอยู่ระหว่าง 15-21 หน่วยกิต

ส่วนโครงสร้างในหมวดศึกษานิพนธ์นั้น ตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2533 ของทบวงมหาวิทยาลัย แผน ก แบบ ก (2) กำหนดจำนวนหน่วยกิตไม่น้อยกว่า 12 หน่วยกิต แต่ใน 10 ปีข้างหน้าตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ หน่วยกิตวิทยานิพนธ์ควรอยู่ระหว่าง 6-9 หน่วยกิตเท่านั้น ซึ่งความเห็นนี้ไม่สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรของทบวงมหาวิทยาลัย สำหรับจำนวนหน่วยกิตวิทยานิพนธ์ของหลักสูตรในปัจจุบันอยู่ระหว่าง 6-12 หน่วยกิต ซึ่งมี 2 มหาวิทยาลัยที่กำหนดจำนวนหน่วยกิต 12 หน่วยกิตตรงตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2533 ซึ่งกำหนดให้ไม่น้อยกว่า 12 หน่วยกิต คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยรามคำแหง

3. แนวโน้มเนื้อหาในหลักสูตร

3.1 เนื้อหาในหลักสูตร

ตาราง 17 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มเนื้อหาในหลักสูตร

ลำดับ ที่	ข้อ ที่	มัธยมศึกษา ฐานนิยม	ฐานนิยม	ความแตกต่าง ระหว่างฐานนิยม กับมัธยมศึกษา	นِسัระหว่าง ควอไทล์	แนวโน้ม ความเป็นไปได้	ความสอดคล้องของ ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
1	9.24	4.67	4.78	0.11	0.99	มากที่สุด	สอดคล้อง
2	9.11	4.56	4.70	0.14	1.07	มากที่สุด	สอดคล้อง
3	9.6	4.50	4.50	0.00	1.00	มากที่สุด	สอดคล้อง
4	9.10	4.50	4.50	0.00	1.00	มากที่สุด	สอดคล้อง
5	9.20	4.50	4.50	0.00	1.00	มากที่สุด	สอดคล้อง
6	9.2	4.38	4.34	0.04	1.01	มาก	สอดคล้อง
7	9.18	4.32	4.26	0.06	1.00	มาก	สอดคล้อง
8	9.1	4.25	4.22	0.03	1.04	มาก	สอดคล้อง
9	9.13	4.24	4.17	0.07	0.91	มาก	สอดคล้อง
10	9.27	4.21	4.27	0.06	1.14	มาก	สอดคล้อง
11	9.22	4.20	4.21	0.01	1.06	มาก	สอดคล้อง
12	9.12	4.20	4.13	0.07	0.84	มาก	สอดคล้อง
13	9.3	4.17	4.19	0.02	1.08	มาก	สอดคล้อง
14	9.15	4.12	4.17	0.05	1.21	มาก	สอดคล้อง
15	9.5	4.10	4.07	0.03	0.75	มาก	สอดคล้อง
16	9.21	4.09	4.07	0.02	0.91	มาก	สอดคล้อง
17	9.16	4.09	4.09	0.00	0.88	มาก	สอดคล้อง
18	9.9	4.06	4.04	0.02	0.83	มาก	สอดคล้อง

ตาราง 17 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ข้อ ที่	มัธยมศึกษา	ฐานนิยม	ความแตกต่าง ระหว่างฐานนิยม กับมัธยมศึกษา	นِسึระหว่าง ควอไทล์	แนวโน้มน ความ เป็นไปได้	ความสอดคล้อง ของ ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
19	9.28	4.05	4.05	0.00	0.75	มาก	สอดคล้อง
20	9.23	3.97	4.00	0.03	0.78	มาก	สอดคล้อง
21	9.4	3.86	3.88	0.02	1.17	มาก	สอดคล้อง
22	9.19	3.81	3.83	0.02	1.03	มาก	สอดคล้อง
23	9.14	3.73	3.70	0.03	1.22	มาก	สอดคล้อง
24	9.8	3.72	3.83	0.12	1.38	มาก	สอดคล้อง
25	9.7	3.30	3.21	0.09	1.15	ปานกลาง	สอดคล้อง
26	9.17	3.29	3.13	0.16	1.05	ปานกลาง	สอดคล้อง
27	9.25	3.14	3.08	0.06	1.00	ปานกลาง	สอดคล้อง
28	9.26	2.97	3.00	0.03	0.78	ปานกลาง	สอดคล้อง

จากตาราง 17 พบว่าแนวโน้มนเกี่ยวข้องกับเนื้อหาในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด 5 ข้อ มีความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 19 ข้อ และมีความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้ปานกลาง 4 ข้อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวโน้มนที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด 5 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้

ข้อ 9.24 เนื้อหาของแต่ละวิชาต้องปรับเปลี่ยนให้ทันกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและให้เหมาะสมต่อสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมโดยยังให้ระดับความรู้ตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน ขั้นกลาง, และขั้นสูง

ข้อ 9.11 การจัดการและการตลาด

ข้อ 9.6 เนื้อหาด้านระบบควบคุมสารสนเทศ ทั้งระบบจัดเก็บ ระบบค้นคืน การบริการ เพื่อเป็นหลักของวิชาชีพ

ข้อ 9.10 การออกแบบและการวิเคราะห์ระบบ

ข้อ 9.20 เนื้อหาเกี่ยวกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ทางด้าน บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ที่สำคัญ ๆ

แนวนั้นมีที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 19 ข้อ เรียงตามลำดับ ดังนี้

ข้อ 9.2 เนื้อหาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศขั้นสูง เพื่อการใช้เทคโนโลยีของ คอมพิวเตอร์ในวิชาชีพ ตลอดจนกฎเกณฑ์และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่จะทำให้ การประกอบอาชีพทันสมัยและสนองความต้องการของผู้ใช้อย่างรวดเร็วและเฉพาะเจาะจง

ข้อ 9.18 เนื้อหาเกี่ยวกับพฤติกรรมความต้องการและการใช้สารสนเทศของผู้ใช้

ข้อ 9.1 เนื้อหาในรายวิชาที่สำคัญที่จะให้ความรู้ทางวิชาชีพแก่ผู้เรียน ประกอบด้วย 4 วิชา (4'c) คือ 1. Collection 2. Classification 3. Communication 4. Computers

ข้อ 9.13 การจัดการหน่วยงานบริการห้องสมุดหรือหน่วยงานบริการสารสนเทศ

ข้อ 9.27 เนื้อหาในหลักสูตรระเนนการเป็นสหสาขาวิชามากขึ้น

ข้อ 9.22 เพิ่มเติมเนื้อหาวิชาการจัดการสารสนเทศที่ไม่ใช่สิ่งพิมพ์ โดยเฉพาะของหน่วยงานธุรกิจ

ข้อ 9.12 การวิจัยและการประเมินผล

ข้อ 9.3 เนื้อหาด้านการสัมมนาทางวิชาชีพ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และ ประสบการณ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

ข้อ 9.15 เนื้อหาเกี่ยวกับสื่อความรู้ประเภทต่าง ๆ ที่มีมากขึ้น แทนที่จะเน้น เรื่องสิ่งพิมพ์ประเภทเดียว

ข้อ 9.5 เนื้อหาเกี่ยวกับการเสนอบริการรูปแบบต่าง ๆ ต่อสังคม

ข้อ 9.21 เนื้อหาวิชาว่าด้วยความร่วมมือระหว่างห้องสมุด

ข้อ 9.16 เนื้อหาของรายวิชาต่าง ๆ จะไปในทางลึกของผู้เรียน

ข้อ 9.9 ระบบสารสนเทศ และนโยบายสารสนเทศ

ข้อ 9.28 การจัดวิชาอาจจัดเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ แล้วให้เลือกวิชาย่อยในกลุ่ม มากกว่าจะเป็นการจัดวิชาเดี่ยว ๆ

ข้อ 9.23 เนื้อหาในวิชาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารอาคารสถานที่จะต้องปรับปรุง เพราะลักษณะของทรัพยากรสารสนเทศจะมีลักษณะเน้นหนักในรูปแบบดิจิทัล วัสดุทัศนวัสดุและอื่น ๆ

ข้อ 9.4 เนื้อหาด้านปรัชญา คุณธรรมและจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ เพื่อให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง

ข้อ 9.19 เนื้อหาเกี่ยวกับการสงวนรักษา และบริการทรัพยากรสารสนเทศที่เป็นเอกลักษณ์ของภูมิภาคนั้น ๆ

ข้อ 9.14 เนื้อหาในกลุ่มวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ดั้งเดิมยังคงมีอยู่ ซึ่งเป็นกลุ่มความรู้หลักของวิชาชีพเพื่อการประยุกต์ใช้ในระดับสูงต่อไป

ข้อ 9.8 ความสำคัญของสารสนเทศในสังคม

แนวโน้มที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้ปานกลาง 4 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้

ข้อ 9.7 เนื้อหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์หนังสือโดยวิธีการใหม่ ๆ เพื่อถนอมหนังสือเก่าที่เสื่อมสภาพ

ข้อ 9.17 เนื้อหาความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสำหรับการประกอบอาชีพในด้าน การบริการสารสนเทศ การขายสารสนเทศ

ข้อ 9.25 เนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมต่าง ๆ เช่น วรรณกรรม สังคมศาสตร์ วรรณกรรมมนุษยศาสตร์ จะมีประโยชน์น้อยคงต้องเลิกเรียน

ข้อ 9.26 เนื้อหาควรส่งเสริมให้ผู้ศึกษาสามารถจัดการวางแผนให้กับห้องสมุดโรงเรียน เพราะการวางแผนที่ดีให้กับการศึกษาระยะต้น (ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา) น่าจะคุ้มกว่าการวางแผนในระยะปลาย

3.2 กลุ่มเนื้อหาในหมวดวิชาบังคับและวิชาเลือก

3.2.1 กลุ่มเนื้อหาในหมวดวิชาบังคับ

ตาราง 18 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มของเนื้อหาในหมวดวิชาบังคับ

ลำดับ ที่	ข้อ ที่	มัธยมศึกษา	ฐานนิยม	ความแตกต่าง ระหว่างฐานนิยม กับมัธยมศึกษา	พิสัยระหว่าง ควอไทล์	แนวโน้ม ความเป็นไปได้	ความสอดคล้องของ ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
1	2	4.37	4.37	0.00	1.05	มาก	สอดคล้อง
2	1	4.33	4.25	0.08	0.96	มาก	สอดคล้อง
3	4	4.28	4.24	0.04	1.01	มาก	สอดคล้อง
4	5	4.25	4.24	0.01	1.04	มาก	สอดคล้อง
5	3	4.22	4.18	0.04	0.94	มาก	สอดคล้อง
6	6	4.06	4.06	0.00	0.83	มาก	สอดคล้อง
7	7	3.90	3.90	0.00	1.06	มาก	สอดคล้อง
8	8	3.81	3.90	0.09	1.09	มาก	สอดคล้อง

จากตาราง 18 พบว่า แนวโน้มเกี่ยวกับเนื้อหาในหมวดวิชาบังคับของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิต ที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 8 ข้อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวโน้มที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 8 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้

ข้อ 2 เป็นวิชาเกี่ยวกับสารนิเทศศาสตร์เบื้องต้นหรือการใช้เทคโนโลยี

สมัยใหม่ในห้องสมุด

ข้อ 1 เป็นวิชาเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากร การบริการทรัพยากร และการ

จัดระบบทรัพยากรสารนิเทศ

ข้อ 4 เป็นวิชาเกี่ยวกับการบริการสารนิเทศทั้งในและนอกสถานที่

ข้อ 5 เป็นวิชาที่เกี่ยวกับฐานข้อมูลต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ

ข้อ 3 เป็นวิชาทางด้านงานเทคนิค การวิเคราะห์ การกำหนดหัวเรื่องและคำสำคัญ

ข้อ 6 เป็นวิชาที่เกี่ยวกับการสื่อสาร

ข้อ 7 เป็นวิชาที่เกี่ยวกับการวิจัย

ข้อ 8 เป็นวิชาเกี่ยวกับจริยธรรมวิชาชีพ และวิชาจิตวิทยาสำหรับบรรณารักษ์

3.2.2 กลุ่มเนื้อหาในหมวดวิชาเลือก

ตาราง 19 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มของเนื้อหาในหมวดวิชาเลือก

ลำดับ ที่	ข้อ ที่	มีพื้นฐาน	ฐานนิยม	ความแตกต่าง ระหว่างฐานนิยม กับมีพื้นฐาน	พิสัยระหว่าง ควาไทล์	แนวโน้ม ความเป็นไปได้	ความสอดคล้องของ ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
1	1	4.23	4.15	0.08	0.83	มาก	สอดคล้อง
2	4	4.15	4.09	0.06	0.65	มาก	สอดคล้อง
3	2	4.09	4.05	0.04	0.86	มาก	สอดคล้อง
4	3	4.06	4.07	0.01	0.86	มาก	สอดคล้อง
5	5	3.89	3.96	0.07	0.89	มาก	สอดคล้อง

จากตาราง 19 พบว่าแนวโน้มเกี่ยวกับเนื้อหาในหมวดวิชาเลือกของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 5 ข้อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวโน้มที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 5 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้

ข้อ 1 เป็นรายวิชาในกลุ่มเทคโนโลยี

ข้อ 4 เนื้อหาในรายวิชาเลือกควรเป็นวิชาที่สัมพันธ์กับศาสตร์สาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการงานสารนิเทศศาสตร์

ข้อ 2 มีวิชาเลือกสาขาอื่น ๆ ตามความสนใจของผู้เรียนโดยเน้นการนิเทศวิทยุซึ่งผู้เรียนได้ใช้ประโยชน์ได้มากในการเป็นพื้นฐานการทำงาน

ข้อ 3 เป็นรายวิชาในกลุ่มการตลาด การประชาสัมพันธ์ และการติดต่อสื่อสาร

ข้อ 5 ลักษณะของรายวิชาเลือกควรเป็นการค้นคว้าอิสระและการค้นคว้าด้วยตนเอง

4. แนวโน้มรายวิชาในหลักสูตร

4.1 รายวิชาบังคับ

ตาราง 20 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มรายวิชาบังคับในหลักสูตร

ลำดับ ที่	ชื่อ ที่	มัธยมศึกษา ฐาน	ฐานนิยม	ความแตกต่าง ระหว่างฐานนิยม กับมัธยมศึกษา	พิสัยระหว่าง ค่าเฉลี่ย	แนวโน้ม ความเป็นไปได้	ความสอดคล้อง ของ ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
1	1	4.62	4.73	0.11	1.02	มากที่สุด	สอดคล้อง
2	2	4.56	4.66	0.10	1.03	มากที่สุด	สอดคล้อง
3	13	4.43	4.50	0.07	1.07	มาก	สอดคล้อง
4	14	4.43	4.43	0.00	1.03	มาก	สอดคล้อง
5	11	4.38	4.33	0.05	1.01	มาก	สอดคล้อง
6	12	4.30	4.30	0.00	1.08	มาก	สอดคล้อง
7	19	4.29	4.35	0.06	1.13	มาก	สอดคล้อง
8	3	4.24	4.17	0.07	0.91	มาก	สอดคล้อง
9	6	4.24	4.17	0.07	0.91	มาก	สอดคล้อง
10	9	4.15	4.12	0.03	0.96	มาก	สอดคล้อง
11	8	4.15	4.09	0.06	0.65	มาก	สอดคล้อง
12	4	4.13	4.11	0.02	0.82	มาก	สอดคล้อง
13	18	4.13	4.09	0.04	0.82	มาก	สอดคล้อง
14	5	4.11	4.08	0.03	0.87	มาก	สอดคล้อง
15	7	4.08	4.07	0.01	0.79	มาก	สอดคล้อง
16	10	3.90	3.94	0.04	1.09	มาก	สอดคล้อง
17	16	3.98	4.00	0.02	0.71	มาก	สอดคล้อง
18	17	3.92	3.98	0.06	0.79	มาก	สอดคล้อง
19	15	3.77	3.77	0.00	1.09	มาก	สอดคล้อง

จากตาราง 20 พบว่า แนวโน้มเกี่ยวกับรายวิชาบังคับในหลักสูตร
 บริหารศึกษาศาสตร์และสาขานิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิต ที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็น
 สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด 2 ข้อ และมีความเห็นสอดคล้องกันและ
 มีโอกาสเป็นไปได้มาก 17 ข้อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ค. ผู้
 ดึงใน
 แนวโน้มที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด 2 ข้อ เรียงตามลำดับ

- ข้อ 1 เทคโนโลยีสาขานิเทศ : ทฤษฎีและการประยุกต์
- ข้อ 2 การจัดการและการบริการของศูนย์สาขานิเทศ

แนวโน้มที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 17 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้

- ข้อ 13 การประมวลผลข้อมูล
- ข้อ 14 ระบบฐานข้อมูล
- ข้อ 11 การจัดเก็บและการค้นคืนสาขานิเทศ
- ข้อ 12 สาขานิเทศศาสตร์เบื้องต้น
- ข้อ 19 ภาษาอังกฤษ
- ข้อ 3 การวิเคราะห์ทรัพยากรสาขานิเทศและการทำรายการชั้นสูง
- ข้อ 6 การวิเคราะห์และการออกแบบระบบ
- ข้อ 9 การพัฒนาทรัพยากรสาขานิเทศ
- ข้อ 8 การบริหารงานห้องสมุดหรือศูนย์สาขานิเทศชั้นสูง
- ข้อ 4 การวิจัยทางบริหารศึกษาศาสตร์และสาขานิเทศศาสตร์
- ข้อ 18 สารสนเทศและครรชน
- ข้อ 5 การบริการสาขานิเทศเชิงพาณิชย์
- ข้อ 7 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์
- ข้อ 10 คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับบรรณารักษ์และนักสาขานิเทศ
- ข้อ 16 สังคมสาขานิเทศและการสื่อสาร
- ข้อ 17 ระบบสาขานิเทศแห่งชาติ
- ข้อ 15 จิตวิทยาบรรณารักษ์

4.2 ราชวิชาเลือก

4.2.1 กลุ่มวิชาการจัดเก็บ การคั่นคืน และการบริการสารนิเทศ

ตาราง 21 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มราชวิชาเลือกในกลุ่มวิชาการจัดเก็บ การคั่นคืน และการบริการสารนิเทศ

ลำดับ ที่	ข้อ ที่	มัธยมศึกษา ฐานนิยม	ฐานนิยม	ความแตกต่าง ระหว่างฐานนิยม กับมัธยมศึกษา	พิสัยระหว่าง ควอไทล์	แนวโน้ม ความเป็นไปได้	ความสอดคล้องของ ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
1	1.2	4.59	4.70	0.11	1.03	มากที่สุด	สอดคล้อง
2	1.1	4.39	4.43	0.04	1.06	มาก	สอดคล้อง
3	1.8	4.25	4.20	0.05	0.99	มาก	สอดคล้อง
4	1.5	4.07	4.09	0.02	1.01	มาก	สอดคล้อง
5	1.3	4.03	4.05	0.02	0.90	มาก	สอดคล้อง
6	1.7	3.73	3.83	0.10	1.14	มาก	สอดคล้อง
7	1.4	3.40	3.24	0.16	1.16	ปานกลาง	สอดคล้อง
8	1.6	3.08	3.04	0.04	0.73	ปานกลาง	สอดคล้อง

จากตาราง 21 พบว่า แนวโน้มเกี่ยวกับราชวิชาเลือกในกลุ่มวิชาการจัดเก็บ การคั่นคืน และการบริการสารนิเทศของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ระดับมหาบัณฑิตที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด 1 ข้อ มีความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 5 ข้อ และมีความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้ปานกลาง 2 ข้อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวโน้มที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด 1 ข้อ ดังนี้

ข้อ 1.2 การจัดระบบสารสนเทศ

แนวโน้มที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 5 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้

ข้อ 1.1 การค้นจากฐานข้อมูล

ข้อ 1.8 ความต้องการและการใช้สารสนเทศ

ข้อ 1.5 การเอกสารและการค้นคืนสารสนเทศ

ข้อ 1.3 บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า

ข้อ 1.7 การบริการสารสนเทศต่อสังคม

แนวโน้มที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้ปานกลาง 2 ข้อ เรียงตาม

ลำดับดังนี้

ข้อ 1.4 การจัดหมู่หนังสือระบบรัฐสภาอเมริกัน

ข้อ 1.6 การแปลสารสนเทศ

4.2.2 กลุ่มวิชาด้านการบริหารและการจัดการสารสนเทศ

ตาราง 22 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มรายวิชาเลือกในกลุ่มวิชาด้านการบริหารและการจัดการสารสนเทศ

ลำดับ ที่	ชื่อ ที่	มัศฺฐฐาน	ฐานนิยม	ความแตกต่าง ระหว่างฐานนิยม กับมัศฺฐฐาน	พิสัยระหว่าง ควอไทล์	แนวโน้ม ความเป็นไปได้	ความสอดคล้อง ของ ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
1	2.1	4.65	4.79	0.14	1.04	มากที่สุด	สอดคล้อง
2	2.7	4.46	4.57	0.11	1.08	มาก	สอดคล้อง
3	2.2	4.19	4.14	0.05	0.90	มาก	สอดคล้อง
4	2.8	4.19	4.15	0.04	1.90	มาก	สอดคล้อง
5	2.3	4.08	4.06	0.04	1.90	มาก	สอดคล้อง
6	2.4	4.80	4.06	0.02	0.81	มาก	สอดคล้อง
7	2.5	3.72	3.83	0.11	1.09	มาก	สอดคล้อง
8	2.6	3.46	3.28	0.18	1.15	ปานกลาง	สอดคล้อง

จากตาราง 22 พบว่า แนวโน้มเกี่ยวกับรายวิชาเลือกในกลุ่มวิชาด้านการบริหารและการจัดการสารสนเทศของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด 1 ชื่อ มีความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 6 ชื่อ และมีความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้ปานกลาง 1 ชื่อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวโน้มน้ำที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด 1 ข้อ ดังนี้

ข้อ 2.1 การจัดการสารนิเทศ

แนวโน้มน้ำที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 6 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้

ข้อ 2.7 การจัดการเทคโนโลยีสารนิเทศ

ข้อ 2.2 การบริหารบุคคลในห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ

ข้อ 2.8 กลยุทธ์การวางแผน

ข้อ 2.3 การบริหารโครงการ

ข้อ 2.4 การสัมมนาด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

ข้อ 2.5 การฝึกอบรม

แนวโน้มน้ำที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้ปานกลาง 1 ข้อ ดังนี้

ข้อ 2.6 การบริหารห้องสมุดประเภทต่าง ๆ

4.2.3 กลุ่มวิชาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

ตาราง 23 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มรายวิชาเลือกในกลุ่มวิชาด้านเทคโนโลยี

ลำดับ ที่	ข้อ ที่	มัธยมศึกษา ฐานนิยม	ฐานนิยม	ความแตกต่าง ระหว่างฐานนิยม กับมัธยมศึกษา	พิสัยระหว่าง ควาไทล์	แนวโน้ม ความเป็นไปได้	ความสอดคล้อง ของ ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
1	3.1	4.78	4.85	0.07	0.83	มากที่สุด	สอดคล้อง
2	3.3	4.78	4.85	0.07	0.83	มากที่สุด	สอดคล้อง
3	3.11	4.74	4.84	0.10	0.93	มากที่สุด	สอดคล้อง
4	3.9	4.69	4.78	0.09	0.94	มากที่สุด	สอดคล้อง
5	3.2	4.65	4.73	0.08	0.97	มากที่สุด	สอดคล้อง
6	3.7	4.59	4.67	0.08	0.99	มากที่สุด	สอดคล้อง
7	3.5	4.53	4.67	0.14	1.08	มากที่สุด	สอดคล้อง
8	3.10	4.53	4.62	0.09	1.04	มากที่สุด	สอดคล้อง
9	3.8	4.47	4.44	0.03	1.00	มาก	สอดคล้อง
10	3.6	4.39	4.43	0.04	1.06	มาก	สอดคล้อง
11	3.4	4.19	4.14	0.05	0.90	มาก	สอดคล้อง

จากตาราง 23 พบว่า แนวโน้มเกี่ยวกับรายวิชาเลือกในกลุ่มวิชาด้านเทคโนโลยีของหลักสูตรบริหารศึกษาศาสตร์และสาขานิติศาสตร์ระดับมหาบัณฑิต ที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด 8 ข้อ และมีความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 3 ข้อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวโน้มที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด 8 ข้อ เรียงตามลำดับ

ดังนี้

- ข้อ 3.1 ระบบและโปรแกรมสารสนเทศ
- ข้อ 3.3 การประยุกต์ใช้คอมพิวเตอร์ในงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ
- ข้อ 3.11 การสร้างฐานข้อมูลและจัดการฐานข้อมูล
- ข้อ 3.9 เทคนิคการค้นคืนและการค้นคืนสารสนเทศด้วยคอมพิวเตอร์
- ข้อ 3.2 ระบบห้องสมุดและสำนักงานอัตโนมัติ
- ข้อ 3.7 เทคนิคสมัยใหม่ในห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ
- ข้อ 3.5 ระบบเผยแพร่สารสนเทศด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์
- ข้อ 3.10 หน่วยงานห้องสมุดและสารสนเทศ

แนวโน้มที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 3 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้

- ข้อ 3.8 การค้นด้วยระบบออนไลน์
- ข้อ 3.6 โครงสร้างข้อมูล
- ข้อ 3.4 ทัศนคติของบุคลากร

4.24 กลุ่มวิชาด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ และ
การติดต่อสื่อสาร

ตาราง 24 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มรายวิชาเลือกในกลุ่มวิชาด้านการตลาด
การประชาสัมพันธ์ และการติดต่อสื่อสาร

ลำดับ ที่	ข้อ ที่	มัธยมศึกษา ฐานนิยม	ฐานนิยม	ความแตกต่าง ระหว่างฐานนิยม กับมัธยมศึกษา	นِسัระหว่าง ควอไทล์	แนวโน้ม ความเป็นไปได้	ความสอดคล้อง ของ ความคิดเห็น ของผู้ใช้วิชาสาข
1	4.5	4.63	4.74	0.11	1.01	มากที่สุด	สอดคล้อง
2	4.6	4.22	4.15	0.07	0.89	มาก	สอดคล้อง
3	4.3	4.13	4.10	0.03	0.74	มาก	สอดคล้อง
4	4.7	4.08	4.06	0.02	0.81	มาก	สอดคล้อง
5	4.2	4.06	4.05	0.01	0.86	มาก	สอดคล้อง
6	4.4	4.00	4.02	0.02	0.78	มาก	สอดคล้อง
7	4.1	3.83	3.83	0.00	1.08	มาก	สอดคล้อง

จากตาราง 24 พบว่า แนวโน้มเกี่ยวกับรายวิชาเลือกในกลุ่มวิชาด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ และการติดต่อสื่อสารของหลักสูตรบริหารศาสตรและ
ศาสตรนิเทศศาสตรระดับมหาบัณฑิตที่กลุ่มผู้เข้าวิชาญมีความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็น
ไปได้มากที่สุด 1 ข้อ และมีความสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 6 ข้อ
ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวโน้มที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด 1 ข้อ ดังนี้
ข้อ 4.5 การตลาดสำหรับบริการของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ

แนวโน้มที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 6 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้

ข้อ 4.6 การบริการสารนิเทศทางธุรกิจและอุตสาหกรรม

ข้อ 4.3 การประชาสัมพันธ์ห้องสมุด

ข้อ 4.7 ทักษะเพื่อการสื่อสารด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

ข้อ 4.2 เศรษฐศาสตร์สารนิเทศ

ข้อ 4.4 มนุษยสัมพันธ์

ข้อ 4.1 ธุรกิจการพิมพ์และตลาดหนังสือ

4.2.5 กลุ่มวิชาด้านแหล่งสารนิเทศ และสารนิเทศเฉพาะด้าน

ตาราง 25 แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มรายวิชาเลือกในกลุ่มวิชาด้าน
แหล่งสารนิเทศและสารนิเทศเฉพาะด้าน

ลำดับ ที่	ข้อ ที่	มัธยมศึกษา ฐานนิยม	ฐานนิยม	ความแตกต่าง ระหว่างฐานนิยม กับมัธยมศึกษา	พิสัยระหว่าง ควอไทล์	แนวโน้ม ความเป็นไปได้	ความสอดคล้องของ ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
1	5.5	4.06	4.08	0.02	0.97	มาก	สอดคล้อง
2	5.11.1	4.00	4.00	0.00	0.76	มาก	สอดคล้อง
3	5.11.3	3.98	3.98	0.00	0.73	มาก	สอดคล้อง
4	5.12	3.97	3.98	0.01	0.81	มาก	สอดคล้อง
5	5.11.6	3.94	3.95	0.01	0.86	มาก	สอดคล้อง
6	5.4	3.93	4.00	0.07	1.17	มาก	สอดคล้อง
7	5.11.4	3.93	3.95	0.02	0.73	มาก	สอดคล้อง
8	5.11.2	3.92	3.94	0.02	0.81	มาก	สอดคล้อง
9	5.11.5	3.88	3.92	0.04	0.73	มาก	สอดคล้อง
10	5.1	3.81	3.87	0.06	1.06	มาก	สอดคล้อง

ตาราง 25 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ข้อ ที่	มัธยมศึกษา	ฐานนิยม	ความแตกต่าง ระหว่างฐานนิยม กับมัธยมศึกษา	หีสัยระหว่าง ควอไทล์	แนวโน้ม ความ เป็นไปได้	ความสอดคล้อง ของ ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
11	5.2	3.77	3.81	0.04	1.12	มาก	สอดคล้อง
12	5.10	3.75	3.83	0.08	1.19	มาก	สอดคล้อง
13	5.7	3.60	3.72	0.12	1.10	มาก	สอดคล้อง
14	5.9	3.45	3.11	0.34	1.07	ปานกลาง	สอดคล้อง
15	5.3	3.30	3.22	0.08	1.15	ปานกลาง	สอดคล้อง
16	5.8	3.29	3.28	0.01	1.29	ปานกลาง	สอดคล้อง
17	5.13	3.25	3.11	0.14	1.04	ปานกลาง	สอดคล้อง
18	5.6	3.20	3.15	0.05	1.09	ปานกลาง	สอดคล้อง
19	5.15	3.02	3.00	0.02	0.60	ปานกลาง	สอดคล้อง
20	5.14	2.50	2.96	0.46	0.63	ปานกลาง	สอดคล้อง

จากตาราง 25 พบว่า แนวโน้มเกี่ยวกับราชวิชาเลือกในกลุ่มวิชาด้านแหล่ง
สารนิเทศเฉพาะด้านของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิต
ที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 13 ข้อ และมี
ความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้ปานกลาง 7 ข้อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวโน้มนที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 13 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้

ข้อ 5.5 สื่อโสตทัศนวัสดุในห้องสมุด

ข้อ 5.11.1 แหล่งและบริการสารนิเทศสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ข้อ 5.11.3 แหล่งและบริการสารนิเทศทางอุตสาหกรรม

- ข้อ 5.12 สารนิเทศท้องถิ่น
- ข้อ 5.11.6 แหล่งและบริการสารนิเทศทางการเกษตร
- ข้อ 5.4 จดหมายเหตุและการบันทึกสมัยใหม่
- ข้อ 5.11.4 แหล่งและบริการสารนิเทศทางการแพทย์
- ข้อ 5.11.2 แหล่งและบริการสารนิเทศทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
- ข้อ 5.11.5 แหล่งและบริการสารนิเทศทางกฎหมาย
- ข้อ 5.1 สิ่งพิมพ์รัฐบาล
- ข้อ 5.2 สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง
- ข้อ 5.10 ห้องสมุดเฉพาะ
- ข้อ 5.7 ห้องสมุดมหาวิทยาลัย

แนวโน้มนักสื่อดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้ปานกลาง 7 ข้อ เรียงตาม

ลำดับดังนี้

- ข้อ 5.9 หอสมุดแห่งชาติ
- ข้อ 5.3 หนังสือหายาก
- ข้อ 5.8 ห้องสมุดประชาชน
- ข้อ 5.13 สารนิเทศสำหรับบุคคลเฉพาะกลุ่ม
- ข้อ 5.6 ห้องสมุดโรงเรียน
- ข้อ 5.15 ระบบสารนิเทศสำหรับเด็กและวัยรุ่น
- ข้อ 5.14 ระบบสารนิเทศสำหรับคนชรา

4.3 รายวิชาที่มีความสัมพันธ์กับศาสตร์สาขาอื่น ๆ

ตาราง 26 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มรายวิชาที่มีความสัมพันธ์กับศาสตร์สาขาอื่น ๆ

ลำดับที่	ข้อที่	มัธยมศึกษา	ฐานนิยม	ความแตกต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยมศึกษา	หีสึระหว่างควอไทล์	แนวโน้มความเป็นไปได้	ความสอดคล้องของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
1	4	3.68	3.50	0.18	1.36	มาก	สอดคล้อง
2	1	3.37	3.18	0.19	1.24	ปานกลาง	สอดคล้อง
3	2	3.20	3.08	0.12	1.17	ปานกลาง	สอดคล้อง
4	3	3.20	3.25	0.05	1.57	ปานกลาง	ไม่สอดคล้อง
5	5	3.17	3.08	0.09	0.96	ปานกลาง	สอดคล้อง

จากตาราง 26 พบว่า แนวโน้มเกี่ยวกับรายวิชาที่มีความสัมพันธ์กับศาสตร์สาขาอื่น ๆ ของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 1 ข้อ มีความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้ปานกลาง 3 ข้อ และมีความเห็นไม่สอดคล้องกันแต่มีโอกาเป็นไปได้ 1 ข้อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวโน้มที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 1 ข้อ ดังนี้
ข้อ 4 สถิติ

แนวนั้มีที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้ปานกลาง 3 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้

ข้อ 1 พฤติกรรมศาสตร์

ข้อ 2 การศึกษา

ข้อ 5 สังคมวิทยา

แนวนั้มีที่ไม่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้ปานกลาง 1 ข้อ ดังนี้

ข้อ 3 ภาษาต่างประเทศอื่น ๆ เช่น ภาษาญี่ปุ่น ภาษาจีน

5. แนวนั้มีจำนวนหน่วยกิตในรายวิชาของหลักสูตร

จำนวนหน่วยกิตในแต่ละรายวิชาในหลักสูตร

ตาราง 27 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวนั้มีจำนวนหน่วยกิตในรายวิชา

ลำดับที่	ข้อที่	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ความแตกต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน	นั้สระหว่างควอไทล์	แนวนั้มีความเป็นไปได้	ความสอดคล้องของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
1	-	4.17	4.06	0.11	0.90	มาก	สอดคล้อง

จากตาราง 27 พบว่าแนวนั้มีเกี่ยวกับจำนวนหน่วยกิตในรายวิชาต่าง ๆ ของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 1 ข้อ คือ จำนวนหน่วยกิตในแต่ละรายวิชาควรกำหนดไว้รายวิชาละ 3 หน่วยกิต

6. แนวโน้มผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของหลักสูตร
ผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของหลักสูตร

ตาราง 28 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มของผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
และพัฒนาการของหลักสูตร

ลำดับ ที่	ข้อ ที่	พื้นฐาน	ฐานนิยม	ความแตกต่าง ระหว่างฐานนิยม กับพื้นฐาน	นِسัระหว่าง ควอไทล์	แนวโน้ม ความเป็นไปได้	ความสอดคล้อง ของ ความคิดเห็น ของผู้ใช้วิชาฯ
1	12.2	4.94	4.97	0.03	0.55	มากที่สุด	สอดคล้อง
2	12.3	4.87	4.93	0.06	0.63	มากที่สุด	สอดคล้อง
3	12.4	4.87	4.94	0.07	0.63	มากที่สุด	สอดคล้อง
4	12.1	4.82	4.91	0.09	0.73	มากที่สุด	สอดคล้อง
5	12.10	4.82	4.91	0.09	0.73	มากที่สุด	สอดคล้อง
6	12.21	4.79	4.90	0.11	0.85	มากที่สุด	สอดคล้อง
7	12.9	4.67	4.75	0.08	0.95	มากที่สุด	สอดคล้อง
8	12.15	4.67	4.81	0.14	1.03	มากที่สุด	สอดคล้อง
9	12.20	4.67	4.81	0.14	1.06	มากที่สุด	สอดคล้อง
10	12.8	4.62	4.76	0.14	1.06	มากที่สุด	สอดคล้อง
11	12.22	4.56	4.70	0.14	1.07	มากที่สุด	สอดคล้อง
12	12.5	4.38	4.31	0.07	0.98	มาก	สอดคล้อง
13	12.7	4.37	4.37	0.00	1.05	มาก	สอดคล้อง
14	12.26	4.22	4.17	0.05	0.94	มาก	สอดคล้อง
15	12.23	4.19	4.15	0.04	0.90	มาก	สอดคล้อง
16	12.13	4.18	4.13	0.05	0.88	มาก	สอดคล้อง

ตาราง 28 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ข้อ ที่	มัธยมศึกษา	ฐานนิยม	ความแตกต่าง ระหว่างฐานนิยม กับมัธยมศึกษา	นีสัระหว่าง ควอไทล์	แนวโน้ม ความ เป็นไปได้	ความสอดคล้อง ของ ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
17	12.14	4.15	4.10	0.05	0.78	มาก	สอดคล้อง
18	12.19	4.12	4.08	0.04	0.72	มาก	สอดคล้อง
19	12.24	4.08	4.06	0.02	0.40	มาก	สอดคล้อง
20	12.16	4.06	4.10	0.04	0.97	มาก	สอดคล้อง
21	12.18	4.06	4.08	0.02	0.97	มาก	สอดคล้อง
22	12.17	4.03	4.02	0.01	0.88	มาก	สอดคล้อง
23	12.25	4.00	4.17	0.17	1.42	มาก	สอดคล้อง
24	12.11	3.94	4.67	0.73	1.82	มาก	ไม่สอดคล้อง
25	12.12	3.88	4.00	0.12	1.32	มาก	สอดคล้อง
26	12.27	3.81	3.92	0.11	1.32	มาก	สอดคล้อง
27	12.6	3.63	4.31	0.68	1.08	มาก	สอดคล้อง

จากตาราง 28 พบว่า แนวโน้มเกี่ยวกับผลกระทบที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด 11 ข้อ มีความเห็นสอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 15 ข้อ และมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน แต่มีโอกาไปได้มาก 1 ข้อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวโน้มที่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด 11 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้

ข้อ 12.2 เทคโนโลยีที่ก้าวหน้า คอมพิวเตอร์ที่มีบทบาทมากขึ้นจนเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องมีในหลักสูตร

ข้อ 12.3 การผลิตบุคลากรด้านการจัดการสารสนเทศที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสนองความต้องการของตลาดแรงงานในสาขาวิชาอื่น ๆ ด้วย ไม่เฉพาะแต่งานห้องสมุดเท่านั้น ดังนั้นหลักสูตรจะต้องสอดคล้องกับการผลิตบุคลากรด้วย

ข้อ 12.4 ถ้าหลักสูตรไม่สนองตอบความต้องการของสังคมจะทำให้เกิดการแทรกแซงจากบุคลากรในวิชาชีพอื่นที่มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีใหม่มากกว่า

ข้อ 12.1 ระบบเครือข่ายสารสนเทศและความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและแหล่งสารสนเทศมีมากขึ้น

ข้อ 12.10 ผู้สอนทางด้านเทคโนโลยีอาจไม่ใช่บรรณารักษ์โดยตรงแต่ต้องมีบุคลากรจากสาขาคอมพิวเตอร์หรือเทคโนโลยีมาเป็นผู้ให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการจัดการข้อมูลสารสนเทศ

ข้อ 12.21 ผู้นำทางด้านสารสนเทศต้องมีความรู้ในสาขาอื่น ๆ มากขึ้นเพื่อรองรับกับวิทยาการในสาขาต่าง ๆ ที่ก้าวหน้ามากขึ้น

ข้อ 12.9 การปฏิสัมพันธ์ (Interactive) ระหว่างผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการจะมีมากขึ้น เพื่อที่จะได้ทราบความต้องการของผู้ใช้อย่างลึกซึ้งและสนองความต้องการได้ตรงตามหลักสูตร

ข้อ 12.15 ผู้เรียนต้องมีความสามารถทั้งด้านภาษาและเทคโนโลยีมากขึ้น

ข้อ 12.20 มาตรฐานในการลงรายการต่าง ๆ จะมีความจำเป็นมากยิ่งขึ้น เนื่องจากจะมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลมากขึ้น

ข้อ 12.8 ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการผลิตสื่อความรู้ทั้งด้านรูปลักษณ์และปริมาณ และด้านการสื่อสาร

ข้อ 12.22 ระบบสำนักงานอัตโนมัติที่ต้องการใช้อุปกรณ์เครื่องมือกลอำนวยความสะดวกในการจัดเก็บและค้นคืนสารสนเทศเพิ่มมากขึ้น ใช้บุคลากรและพื้นที่ในการดำเนินการน้อยที่สุด

แนวโน้มนักสื่อสารมวลชนและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 15 ข้อ เรียงตามลำดับดังนี้

ข้อ 12.5 ระบบธุรกิจสารนิเทศจะได้รับความนิยมและพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการที่เฉพาะเจาะจงและทันต่อความต้องการของผู้ใช้

ข้อ 12.7 การแข่งขันในด้านข่าวสารข้อมูล

ข้อ 12.26 การเปลี่ยนหลักสูตรให้รับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ต้องคำนึงถึงสภาพความเป็นจริงของสังคมไทยและความสามารถในการให้บริการสารนิเทศและการใช้สารนิเทศที่แตกต่างกันของแต่ละภาคหรือแต่ละท้องถิ่น

ข้อ 12.23 ต้องมีสมาคมวิชาชีพรับผิดชอบพัฒนาความก้าวหน้า วางมาตรฐานวิชาชีพบรรณาธิการหรือนักสารนิเทศ

ข้อ 12.13 มีความร่วมมือช่วยเหลือกันในระดับนานาชาติมากยิ่งขึ้น

ข้อ 12.14 มีการขายสารนิเทศกันมากขึ้น

ข้อ 12.19 บริษัท องค์การ หน่วยงานอื่น ๆ อาจต้องการบรรณาธิการหรือนักสารนิเทศที่เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชามากขึ้น

ข้อ 12.24 โรงเรียนบรรณาธิการศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์จำเป็นต้องมีการแข่งขันกันมากขึ้น คือต้องแข่งกับคณะวิชาอื่น ๆ ในสถาบันเดียวกันเพื่องบประมาณและแข่งขันกับโรงเรียนบรรณาธิการศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์สถาบันอื่นทั้งในด้านที่เกี่ยวกับผู้เรียนและข้อจำกัดในเรื่องตลาดแรงงาน

ข้อ 12.16 ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจะมีอิทธิพลและก้าวหน้ามากขึ้นและเร็วมากขึ้นจนบรรณาธิการศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยปรับตัวไม่ทัน

ข้อ 12.18 สักยภาพของวงการธุรกิจจะทำให้สามารถทำงานร่วมกับกลุ่มวิศวกรผู้พัฒนา Hardware ได้ใกล้ชิดกว่ากลุ่มบรรณาธิการศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

ข้อ 12.17 ความคล่องตัวในการปรับเปลี่ยนหลักสูตรจะมีมากขึ้นโดยพัฒนาในแง่ความรวดเร็วทันเหตุการณ์

ข้อ 12.25 ปรัชญาและบทบาทของวงการธุรกิจจะครองความเป็นผู้นำทางด้านบริการสารนิเทศและระบบอัตโนมัติ ซึ่งจะส่งผลให้หลักสูตรและการศึกษาทางด้านบริหารธุรกิจเอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนที่รู้คหน้ากว่าที่บรรณาธิการศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์จะตามกัน

ข้อ 12.12 บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ต้องแยกตัวเองให้เด่นชัด ไม่เช่นนั้นจะถูกลบหายไป และต้องปิดตัวเองลง

ข้อ 12.27 ปรัชญาของบรรณารักษศาสตร์ต้องเปลี่ยนจาก Service on non - profit basis มาเป็น to gain profit efficiently

ข้อ 12.6 ห้องสมุดหรือศูนย์สารนิเทศต้องใช้ระบบธุรกิจมาใช้ในการให้ ข่าวสาร

แนวโน้มที่ไม่สอดคล้องกันและมีโอกาสเป็นไปได้มาก 1 ข้อ ดังนี้

ข้อ 12.11 สถาบันหลายแห่งได้เปิดสอนสาขาคอมพิวเตอร์หรือสาขา วิชาการจัดการ ซึ่งทั้ง 2 สาขาวิชานี้ได้ผนวกวิชาเกี่ยวกับการจัดการด้านข่าวสารด้วย คอมพิวเตอร์ไว้ด้วย ก็เท่ากับวิชาด้านบรรณารักษศาสตร์จะถูกบูรณาการ

บทที่ 5

บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้มของหลักสูตร
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์และผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและ
พัฒนาการของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ระดับมหาลัยติดใน
ประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2544) โดยใช้เทคนิคเดลฟาย กลุ่มตัวอย่าง
ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มผู้บริหารสถาบันบริการสารนิเทศและกลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัย
ที่เกี่ยวข้องกับวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์รวมจำนวน 31 คน การเลือก
กลุ่มผู้เชี่ยวชาญใช้วิธีการเลือกแบบจำเพาะเจาะจงและแบบสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้
ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามจำนวน 3 ชุด ชุดแรกเป็นคำถามปลายเปิด
จำนวน 5 ข้อ ให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระเกี่ยวกับแนวโน้มหลักสูตร
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาลัยติดในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า
นำข้อมูลจากคำถามรอบแรกมาวิเคราะห์เนื้อหาและประเด็นต่าง ๆ แล้วสร้างเป็นแบบ-
สอบถามรอบที่ 2 ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วน 5 ระดับ จำนวน 224 ข้อ นำคำตอบจาก
แบบสอบถามชุดที่ 2 มาคำนวณหาค่ามัธยฐานและพิสัยระหว่างควอไทล์ มาสร้างแบบสอบ
ถามชุดที่ 3 จำนวน 217 ข้อ โดยผู้วิจัยได้ตัดข้อความบางข้อที่เหมือนกันตามคำแนะนำ
ของผู้เชี่ยวชาญ แล้วแสดงตำแหน่งของมัธยฐาน พิสัยระหว่างควอไทล์และตำแหน่งคำตอบ
ของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนที่ตอบในรอบที่ 2 ไว้ด้วย รอบที่ 3 ส่งแบบสอบถามดังกล่าวไป
ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาและตอบอีกครั้งหนึ่ง นำคำตอบที่ได้มาคำนวณหาค่ามัธยฐาน ฐานนิยม
ความแตกต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน และพิสัยระหว่างควอไทล์ แล้วนำมาสรุปผลเป็น
แนวโน้มหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาลัยติดในประเทศไทยใน
10 ปีข้างหน้าต่อไป

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะรายงานผลเฉพาะแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ตั้งแต่
ระดับมากขึ้นไป คือ แนวโน้มที่ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และเป็นแนวโน้มที่มีความ
สอดคล้องกันตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ กล่าวคือ เป็นแนวโน้มที่มีความแตกต่าง
ระหว่างควอไทล์ที่ 3 กับควอไทล์ที่ 1 ไม่เกิน 1.50 และมีความแตกต่างระหว่างฐาน
นิยมกับมัธยฐานไม่เกิน 1.00 ผลการวิจัยมีสาระสำคัญดังนี้

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ
สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิต

1.1 จุดมุ่งหมายโดยทั่วไปของหลักสูตรที่จะเป็นไปได้อย่างดี คือ ในการจัด
หลักสูตรจะต้องมีจุดมุ่งหมายที่เป็นไปตามมาตรฐานของหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาของทบวง
มหาวิทยาลัยและมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาของชาติในช่วง
นั้น ๆ เน้นการจัดการสารนิเทศเฉพาะสาขาวิชาและการบริการมากกว่างานเทคนิค

สำหรับลักษณะของหลักสูตรที่จะเป็นไปได้อย่างดีที่สุด คือ ควรจะสอดคล้องกับการ
เปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีสารนิเทศที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็วและเน้นหนักทางด้าน
การใช้เทคโนโลยีในงานห้องสมุด และที่จะเป็นไปได้อย่างดีคือ มีเนื้อหามากกว่าเดิม มีความ
เป็นสากล และมีความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น

1.2 จุดมุ่งหมายในการผลิตมหาบัณฑิตมีแนวโน้มที่จะเป็นไปได้อย่างดีที่สุดคือ
เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้มีความสามารถด้านการจัดการทรัพยากรสารนิเทศ มีความรู้ ทักษะและ
ประสบการณ์เกี่ยวกับเทคโนโลยีสมัยใหม่และสามารถนำเทคโนโลยีเหล่านั้นมาจัดการกับการ
บริการสารนิเทศในรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นบรรณา-
รักษ์หรือนักสารนิเทศให้สามารถทำงานได้ทั้งภาคธุรกิจ อุตสาหกรรม และห้องสมุด เพื่อผลิต
มหาบัณฑิตที่มีความสามารถสื่อสารได้ดีในฐานะเป็นสื่อกลางระหว่างสารนิเทศและผู้ใช้ เพื่อ
ผลิตมหาบัณฑิตทางวิชาชีพที่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์นับตั้งแต่ขั้นปฏิบัติ
จนกระทั่งพัฒนาความก้าวหน้าไปสู่ขั้นบริหารในระดับสูงตลอดจนเป็นผู้ที่มีความตระหนักถึงความ
สำคัญของสารนิเทศในสังคม

สำหรับแนวโน้มที่จะเป็นไปได้อย่างดี คือ เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นบรรณารักษ์ นัก
เอกสารสนเทศ และนักวิชาการระดับสูงในการที่จะผสมผสานผลงานวิชาชีพกับสาขาวิชาอื่น ๆ
เพื่อพัฒนาชุมชน พัฒนาประเทศทั้งในภาครัฐและเอกชน เป็นผู้ให้ความร่วมมือในการทำงาน
กับห้องสมุดและแหล่งสารนิเทศอื่น ๆ และให้บริการในสถาบันบริการสารนิเทศทั้งที่ให้บริการ
โดยไม่มีค่านิยมค่าและธุรกิจบริการสารนิเทศ เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นบุคลากรทางด้าน
สารนิเทศที่มีความรู้ด้านการวิเคราะห์ระบบ ด้านการบริหารธุรกิจ นักวิจัย นักสารนิเทศ
นักวิชาการระดับสูงที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาวิชาชีพและการวิจัย เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้มีคุณธรรม
เป็นผู้บริการที่ดี มีความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำความรู้ไปใช้ในการบริหารและ
การบริการ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่จะบรรจุสารนิเทศเป็นชุดข้อมูลสำเร็จกับความ
ต้องการของตลาด เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ตลอดจนเป็น
นักวิชาการที่เป็นผู้สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในสถาบันการศึกษาระดับอุดม
ศึกษา

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงสร้างของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิต

2.1 ลักษณะโครงสร้างของหลักสูตรมีแนวโน้มที่จะเป็นไปได้มากที่สุดคือ ควรมีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนรายละเอียดในแต่ละกลุ่มหรือประเภทวิชาได้โดยง่าย เพื่อให้ทันกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ส่วนแนวโน้มที่จะเป็นไปได้มาก คือ จะมีการเปลี่ยนแปลงเป็น 2 โปรแกรมคือ โปรแกรมที่มีวิทยานิพนธ์และโปรแกรมที่เลือกเรียนในรายวิชาอย่างเดี่ยว เน้นการเรียนในรายวิชามากขึ้น โดยต้องยึดตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัย มีแผนการเรียนที่ไม่ต้องทำวิทยานิพนธ์แต่เป็นการสอบประมวลความรู้แทนเป็นแผนการเรียนในรายวิชาอย่างเดี่ยวและให้นักศึกษาทำรายงานชิ้นใหญ่แสดงผลงานหรือความรู้ความชำนาญในสาขาวิชาที่นักศึกษาเลือกเรียน อาจมีการปรับเปลี่ยนจำนวนหน่วยกิตวิชาบังคับ วิชาเลือก และวิทยานิพนธ์โดยมีจำนวนหน่วยกิตลดลง แต่ละสถาบันจะกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรมากกว่าเกณฑ์ของทบวงมหาวิทยาลัย การจัดวิชาสัมพันธจะทำให้ยากเนื่องจากหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรจะต้องเป็นไปตามทบวงมหาวิทยาลัยกำหนด และการกำหนดจำนวนหน่วยกิตในวิชาเลือกมากกว่าวิชาบังคับ

2.2 หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรมีแนวโน้มที่จะเป็นไปได้มาก คือ หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรคาดว่าจะยังไม่มีมีการเปลี่ยนแปลง และจะมีมากขึ้นเมื่อเทียบกับเกณฑ์ของทบวงมหาวิทยาลัยที่กำหนดให้ไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต และจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรควรอยู่ระหว่าง 36-40 หน่วยกิต

2.3 โครงสร้างในหมวดวิชาบังคับของหลักสูตรมีแนวโน้มที่จะเป็นไปได้มากคือ จำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาบังคับควรอยู่ระหว่าง 9-13 หน่วยกิต และ 14-18 หน่วยกิต

2.4 โครงสร้างในหมวดวิชาเลือกของหลักสูตรมีแนวโน้มที่จะเป็นไปได้มากคือ แต่ละสถาบันไม่ควรลดจำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาเลือกและควรอยู่ระหว่าง 15-21 หน่วยกิต

2.5 โครงสร้างในหมวดวิชาสัมพันธของหลักสูตรมีแนวโน้มที่จะเป็นไปได้มากคือ หมวดวิชาสัมพันธจะมีความสำคัญมากขึ้นและจำนวนหน่วยกิตจะเพิ่มขึ้นแต่ไม่มากนัก

2.6 โครงสร้างในหมวดวิทยานิพนธ์ของหลักสูตรมีแนวโน้มที่จะเป็นไปได้มากคือ ควรมีทางเลือกสำหรับการทำวิทยานิพนธ์โดยให้เลือกทำการศึกษาเฉพาะกรณีและนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ได้จริง ๆ ซึ่งควรมีจำนวนหน่วยกิตอยู่ระหว่าง 6-9 หน่วยกิต

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ
สารนิเทศศาสตร์ ระดับมหาบัณฑิต

3.1 เนื้อหาในหลักสูตรมีแนวโน้มที่จะเป็นไปได้อย่างมากที่สุด คือ เนื้อหาของ
แต่ละวิชาต้องปรับเปลี่ยนให้ทันต่อความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและให้เหมาะสมต่อสภาพ
เศรษฐกิจและสังคมโดยยังคงให้ความรู้ตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน ชั้นกลางและขั้นสูง เป็นเนื้อหาเกี่ยว
กับการจัดการ การตลาด ระบบควบคุมสารนิเทศทั้งระบบจัดเก็บ ค้นคืน และบริการ
การออกแบบและการวิเคราะห์ระบบ ตลอดจนเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์
ทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

สำหรับแนวโน้มที่จะเป็นไปได้อย่างมาก คือ เป็นเนื้อหาด้านเทคโนโลยีสารนิเทศขั้นสูง
เพื่อใช้เทคนิคของคอมพิวเตอร์ในวิชาชีพตลอดจนทฤษฎีและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารนิเทศ
ที่จะทำให้ประกอบอาชีพทันสมัยและสนองความต้องการของผู้ใช้อย่างรวดเร็วและชี้เฉพาะเจาะ
จง เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับพฤติกรรมความต้องการและการใช้สารนิเทศ การจัดเก็บและการ
วิเคราะห์สารนิเทศ การสื่อสารการจัดการและบริการของห้องสมุดซึ่งเป็นวิชาที่สำคัญที่จะ
ให้ความรู้ทางวิชาชีพ ความร่วมมือระหว่างห้องสมุด การบริหารสถานที่ จรรยาบรรณวิชาชีพ
การสงวนรักษาและการบริการทรัพยากรสารนิเทศท้องถิ่นและการอนุรักษ์หนังสือโดยวิธีการ
ใหม่ ๆ สื่อความรู้ประเภทต่าง ๆ ที่ไม่ใช่สิ่งพิมพ์ และเนื้อหาจะต้องมีความเป็นสหสาขาวิชา
มากขึ้นแต่ละรายวิชาจะเน้นไปในทางลึกตามความสนใจของผู้เรียน

3.2 กลุ่มเนื้อหาในรายวิชามีแนวโน้มที่จะเป็นไปได้อย่างมาก คือ เป็นเนื้อ
หาเกี่ยวกับสารนิเทศศาสตร์เบื้องต้นหรือการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่กับงานห้องสมุด การพัฒนา
ทรัพยากร การบริการและการจัดระบบทรัพยากรสารนิเทศ การกำหนดหัวเรื่องและคำสำคัญ
ฐานข้อมูล การสื่อสาร การวิจัย จริยธรรมและจิตวิทยาสำหรับบรรณารักษ์

3.3 กลุ่มเนื้อหาในรายวิชาเลือกมีแนวโน้มที่จะเป็นไปได้อย่างมาก คือ เป็นเนื้อ
หาทางด้านเทคโนโลยีสารนิเทศ การตลาด การประชาสัมพันธ์ และเป็นเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์
กับศาสตร์สาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานสารนิเทศมากขึ้น

4. ความคิดเห็นเกี่ยวกับรายวิชาในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ
สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิต

4.1 รายวิชาบังคับในหลักสูตรมีแนวโน้มที่จะเป็นไปได้อย่างมากที่สุด คือ
เทคโนโลยีสารนิเทศ : ทฤษฎีและการประยุกต์ และการจัดการและบริการของศูนย์
สารนิเทศ สำหรับรายวิชาที่มีแนวโน้มที่คาดว่าจะเป็นอย่างมากที่สุด คือ การประมวลผลข้อมูล

สำหรับบริการสารสนเทศ ระบบฐานข้อมูล การจัดเก็บและการค้นคืนสารสนเทศ สารสนเทศ ศาสตร์เบื้องต้น ภาษาอังกฤษ การวิเคราะห์สารสนเทศและการทำรายการขั้นสูง การวิเคราะห์ระบบและการออกแบบระบบ การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ การบริหารงานห้องสมุดหรือศูนย์สารสนเทศขั้นสูง การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ สารสนเทศเชิงประจักษ์ การบริการสารสนเทศเชิงพาณิชย์ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับบรรณารักษ์และนักสารสนเทศ สังคมสารสนเทศ และการสื่อสาร ระบบสารสนเทศแห่งชาติ และจิตวิทยาบรรณารักษ์

4.2 ราชวิชาเลือก

4.2.1 กลุ่มวิชาการจัดเก็บ การค้นคืน และการบริการสารสนเทศ มีแนวโน้มที่จะเป็นไปได้มากที่สุดคือ การจัดระบบสารสนเทศ ส่วนราชวิชาที่มีแนวโน้มจะเป็นไปได้มากที่สุด คือ การค้นจากฐานข้อมูล ความต้องการและการใช้สารสนเทศ การเอกสารและการค้นคืนสารสนเทศ บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า และการบริการสารสนเทศต่อสังคม

4.2.2 กลุ่มวิชาด้านการบริหารและการจัดการสารสนเทศ มีแนวโน้มที่จะเป็นไปได้มากที่สุด คือ การจัดการสารสนเทศ ส่วนแนวโน้มราชวิชาที่จะเป็นไปได้มากที่สุด คือ การจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ การบริหารบุคคลในห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ กลยุทธ์การวางแผน การบริหารโครงการ การสัมมนาด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์และการฝึกอบรม

4.2.3 กลุ่มวิชาด้านเทคโนโลยี มีแนวโน้มที่จะเป็นไปได้มากที่สุดคือ ระบบและโปรแกรมสารสนเทศ การประยุกต์ใช้คอมพิวเตอร์ในงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ การสร้างฐานข้อมูลและการจัดการฐานข้อมูล เทคนิคการค้นคืนและการค้นคืนสารสนเทศด้วยคอมพิวเตอร์ ระบบห้องสมุดและสำนักงานอัตโนมัติ เทคนิคสมัยใหม่ในงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ ระบบเผยแพร่สารสนเทศด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และช่างงานห้องสมุดและสารนิเทศ ส่วนแนวโน้มที่จะเป็นไปได้มากที่สุดคือ การค้นด้วยระบบออนไลน์ โครงสร้างข้อมูล และโทรคมนาคมเบื้องต้น

4.2.4 กลุ่มวิชาด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ และการติดต่อสื่อสาร มีแนวโน้มที่จะเป็นไปได้มากที่สุด คือ การตลาดสำหรับบริการของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ ส่วนแนวโน้มที่จะเป็นไปได้มากที่สุด คือ การบริการสารสนเทศทางธุรกิจ และอุตสาหกรรม การประชาสัมพันธ์ห้องสมุด ทักษะเพื่อการสื่อสารด้าน

บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เศรษฐศาสตร์สารนิเทศ มนุษยสัมพันธ์ และ
ธุรกิจการพิมพ์และตลาดหนังสือ

4.2.5 กลุ่มวิชาค้ำยันแหล่งสารนิเทศ และสารนิเทศเฉพาะด้าน
มีแนวโน้มที่จะเป็นไปได้มาก คือ สื่อโสตทัศนวัสดุในห้องสมุด แหล่งและบริการสารนิเทศ
สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แหล่งและบริการสารนิเทศทางอุตสาหกรรม สารนิเทศ
ท้องถิ่น บริการสารนิเทศทางการแพทย์ แหล่งและบริการสารนิเทศทางมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ แหล่งและบริการสารนิเทศทางกฎหมาย สิ่งพิมพ์รัฐบาล สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง
ห้องสมุดเฉพาะ และห้องสมุดมหาวิทยาลัย

4.3 รายวิชาที่มีความสัมพันธ์กับศาสตร์สาขาอื่น ๆ มีแนวโน้มที่จะเป็น
ไปได้มากคือ วิชาสถิติ

5. ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มหน่วยกิตในแต่ละรายวิชาของหลักสูตร
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิต

จำนวนหน่วยกิตในรายวิชาจะมีจำนวนหน่วยกิตในแต่ละรายวิชา 3 หน่วยกิต

6. ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการ
ของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิต

ผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของหลักสูตรมีแนวโน้ม
ที่จะเป็นไปได้มากที่สุด คือ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่พัฒนาและก้าวหน้าไปอย่าง
รวดเร็ว ระบบเครือข่ายและความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและแหล่งสารนิเทศมีมากขึ้น
ความต้องการของตลาดแรงงาน ความก้าวหน้าของวิทยาการสาขาต่าง ๆ ที่มีมากขึ้น
การบริการที่ต้องการความสะดวกรวดเร็ว ถูกต้อง และตรงกับความต้องการและความ
ก้าวหน้าในการผลิตสื่อความรู้ทั้งด้านรูปแบบและปริมาณ สำหรับแนวโน้มที่จะเป็นไปได้มาก
คือ ความนิยมในระบบธุรกิจสารนิเทศ การแข่งขันในด้านข่าวสารข้อมูล ความแตกต่างกัน
ของแต่ละท้องถิ่นในการใช้และการให้บริการสารนิเทศ บทบาทของสมาคมวิชาชีพในการ
วางมาตรฐานวิชาชีพ ความร่วมมือกันในระดับนานาชาติมีมากขึ้น ข้อจำกัดในเรื่องของ
งบประมาณและการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศ-
ศาสตร์ และวงการธุรกิจจะเข้ามามีบทบาทในการบริการสารนิเทศและการจัดการเรียน
การสอนทางด้านสารนิเทศมากขึ้น

กล่าวโดยสรุป แนวโน้มหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับ
มหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า พบว่า จุดมุ่งหมายและลักษณะโดยทั่วไปของ
หลักสูตรควรจะสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าและพัฒนาไป

อย่างรวดเร็ว และมุ่งผลิตมหาบัณฑิตให้มีความสามารถในการจัดการและบริการทรัพยากรสารสนเทศ มีความรู้ ทักษะและประสบการณ์เกี่ยวกับเทคโนโลยีสมัยใหม่และสามารถนำเทคโนโลยีเหล่านั้นมาจัดการกับการบริการสารสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และให้เป็นบรรณารักษ์หรือนักสารสนเทศและนักวิชาการระดับสูงที่สามารถทำงานได้ทั้งภาครัฐ ธุรกิจและอุตสาหกรรม เป็นผู้ที่มีความสามารถในการวิจัย วิเคราะห์ และออกแบบระบบผสมผสานงานในวิชาชีพกับสาขาวิชาอื่น ๆ ตลอดจนเป็นผู้สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้ โครงสร้างของหลักสูตรควรมีความยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนรายละเอียดในแต่ละกลุ่มหรือประเภทวิชาได้โดยง่าย เพื่อให้ทันกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จะมีการเปลี่ยนแปลงเป็น 2 โปรแกรม คือ โปรแกรมที่มีวิทยานิพนธ์และโปรแกรมที่เลือกเรียนในรายวิชาอย่างเด็ดขาด แต่ทั้งนี้ต้องยึดตามเกณฑ์มาตรฐานของทบวงมหาวิทยาลัย หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรคาดว่าจะไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากปัจจุบัน แต่ละสถาบันจะกำหนดจำนวนหน่วยกิตมากกว่าตามเกณฑ์ที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนด และจำนวนหน่วยกิตควรอยู่ระหว่าง 36-40 หน่วยกิต จำนวนหน่วยกิตในวิชาบังคับและวิชาเลือกควรอยู่ระหว่าง 9-13 หน่วยกิต และ 15-21 หน่วยกิตตามลำดับ หมวดวิชาสัมพันธ์จะได้รับการเอาใจใส่และจำนวนหน่วยกิตเพิ่มขึ้น และโครงสร้างในหมวดวิทยานิพนธ์ควรมีจำนวนหน่วยกิตอยู่ระหว่าง 6-9 หน่วยกิต

ด้านเนื้อหาและรายวิชาในหลักสูตรจะเป็นเนื้อหาและรายวิชาที่ประกอบด้วยวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ผสมผสานกัน คือ มีเนื้อหาที่เกี่ยวกับความรู้ทางวิชาชีพแบบเดิมและเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ ทั้งรายวิชาบังคับและวิชาเลือกไม่เปลี่ยนแปลงจากปัจจุบัน ในรายวิชาบังคับมีรายวิชาที่มีระดับความเข้มแข็งไปได้มากที่สุด 2 รายวิชา คือ เทคโนโลยีสารสนเทศ : ทฤษฎีและการประยุกต์ และการจัดการและการบริการของศูนย์สารสนเทศ สำหรับรายวิชาเลือก ประกอบด้วยรายวิชาในกลุ่มการจัดเก็บ การค้นคืน และการบริการสารสนเทศ กลุ่มวิชาด้านการบริหารและการจัดการสารสนเทศ กลุ่มวิชาด้านเทคโนโลยี กลุ่มด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ และการสื่อสาร และกลุ่มวิชาด้านสารสนเทศเฉพาะด้าน และแหล่งสารสนเทศ กลุ่มวิชาที่มีแนวโน้มที่คาดว่าจะเข้มแข็งไปได้มากที่สุดถึง 8 รายวิชา คือกลุ่มเทคโนโลยี นอกจากนี้ยังมีรายวิชาในศาสตร์สาขาอื่นที่ควรจัดในรายวิชาเลือกคือวิชาที่เกี่ยวกับสถิติ

จำนวนหน่วยกิตในแต่ละรายวิชาควรมี 3 หน่วยกิตต่อรายวิชา

ทางด้านผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของหลักสูตรพบว่า มีหลายกรณี คือ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ระบบเครือข่ายและความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและแหล่งสารสนเทศที่มีมากขึ้น ความต้องการของตลาดแรงงาน และความก้าวหน้าของวิทยาการต่าง ๆ ที่มีมากขึ้น การบริการที่ต้องการความรวดเร็ว ถูกต้อง และตรงกับความต้องการของสังคมในอุตสาหกรรมสารสนเทศ ความก้าวหน้าในการผลิตสื่อความรู้ทั้งด้านรูปแบบและปริมาณ ความนิยมในระบบธุรกิจสารสนเทศ และการแข่งขันในด้านข่าวสารข้อมูลมีมากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะอภิปรายเฉพาะความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีแนวโน้มของความเป็นไปได้ตั้งแต่ระดับมากที่สุดและระดับมากเท่านั้น ผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อในการอภิปรายผลรวม 6 ข้อคือ

1. แนวโน้มจุดมุ่งหมายของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิต
  2. แนวโน้มโครงสร้างของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิต
  3. แนวโน้มเนื้อหาของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิต
  4. แนวโน้มรายวิชาในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิต
  5. แนวโน้มจำนวนหน่วยกิตในแต่ละรายวิชาของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิต
  6. แนวโน้มผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิต
- โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวโน้มจุดมุ่งหมายของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิต
  - 1.1 จุดมุ่งหมายและลักษณะโดยทั่วไปของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรควรจะสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีสารสนเทศที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว

เน้นหนักในด้านการใช้เทคโนโลยีในห้องสมุด การจัดการสารนิเทศเฉพาะสาขาวิชาและการบริการมากกว่างานเทคนิคมีเนื้อหามากกว่าเดิม มีความเป็นสากล และมีความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น

จากแนวนโยบายนี้เป็นแนวนโยบายที่เด่นชัด สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 7 สรุปได้ว่า ได้ปรับนโยบายการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม (พจน์ สะเพียรชัย, 2534 : 13) ในปี พ.ศ. 2529 สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย จัดประชุมใหญ่สามัญประจำปีในหัวข้อมาตรฐานเพื่อพัฒนาบริการห้องสมุด ในส่วนของมาตรฐานการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ได้กำหนดว่าภาควิชาควรมีการจัดการโครงการเสริมความรู้และการศึกษาต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ เช่น การปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ดังนั้นแนวพิจารณาในการกำหนดทิศทางการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ควรจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและความต้องการของตลาดงานในประเทศ และสอดคล้องกับการศึกษาของ ราหุณ วรสิทธิ์ (2534) เรื่อง สถานภาพและแนวนโยบายของบริการสารนิเทศเชิงพาณิชย์ในประเทศไทย พบว่า ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ ความต้องการความชำนาญพิเศษของผู้ปฏิบัติงานบริการสารนิเทศซึ่งแสดงให้เห็นว่าควรจะมีการพัฒนาหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน เพื่อให้บัณฑิตในสาขาวิชามีโอกาสในการเข้าทำงานมากขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการวิจัยเรื่องศักยภาพในการขยายการศึกษาด้านสารนิเทศของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ของ อุมาวดี โภทผล (2534) เกี่ยวกับความคาดหวังของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในอนาคตพบว่า จุดมุ่งหมายในการผลิตบัณฑิตจะเน้นในการผลิตให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานและความต้องการของประเทศโดยเฉพาะตลาดแรงงานด้านเอกชนเพิ่มเติมความสามารถในการเป็นนักสารนิเทศและความสามารถในการใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด เช่นเดียวกับที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2529 : 31) กล่าวว่าหลักสูตรที่ดีต้องมีลักษณะสอดคล้องกับความต้องการของสังคม เหมาะกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศและให้ทันกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

สำหรับแนวนโยบายที่เน้นการบริการมากกว่างานเทคนิคนั้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ แฮร์ริส (Harris, 1982) พบว่า ถ้าระบบงานห้องสมุดให้ความสำคัญกับงานเทคนิคมากเกินไป ห้องสมุดจะล้าหลังมากขึ้นเท่านั้น ทั้งนี้เพราะเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่จะปรากฏในอนาคตตลอดจนพัฒนาการของหน่วยงานบรรณานุกรม ทำให้งานการบำบัดรายการ

ลดความสำคัญลง และสอดคล้องกับ จีวรารณ ภักดีบุตร (2529 : 53) กล่าวว่า เป้าหมายสูงสุดของห้องสมุด หรือศูนย์สารนิเทศ คือการให้บริการ

ส่วนแนวโน้มที่ว่ามีเนื้อหามากกว่าเดิม มีความเป็นสากล และมีความเป็นเอกลักษณะของแต่ละท้องถิ่น สอดคล้องกับหลักสูตรในปัจจุบันที่เพิ่มรายวิชาทางด้านสารนิเทศศาสตร์มากขึ้น และจากการประชุม เรื่องมาตรฐานเพื่อพัฒนาบริการของห้องสมุดของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย (2529) ได้กำหนดรูปแบบจำลองมาตรฐานหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ปรากฏว่า มาตรฐานหลักสูตรในปี พ.ศ. 2508 ประกอบด้วยวิชาพื้นฐานสำคัญเพียง 4 ด้าน แต่มาตรฐานหลักสูตรในปี พ.ศ. 2529 ประกอบด้วยวิชาพื้นฐานถึง 12 ด้าน ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการผลิตมหาบัณฑิตให้เหมาะสมกับตลาดแรงงาน โดยจะเน้นให้มีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ และความก้าวหน้าของวิชาการต่าง ๆ นอกจากนี้ ถ้าหากเป็นดังเช่นความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ว่า จะมีการร่วมมือช่วยเหลือกันในระดับนานาชาติมากยิ่งขึ้น หลักสูตรของแต่ละประเทศก็ต้องมีความสัมพันธ์กัน เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากรายวิชาต่าง ๆ ของสถาบันที่เปิดสอนในต่างประเทศจะมีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกันกับของประเทศไทยทั้งรายวิชาที่เปิดสอนอยู่ในปัจจุบันและรายวิชาที่จะเป็นไปได้ในอนาคตตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ สำหรับแนวโน้มที่ให้ความเป็นเอกลักษณะของแต่ละท้องถิ่นนั้น ก็เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพของแต่ละท้องถิ่น และเพื่อให้ผู้ศึกษาได้มีความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานสารนิเทศของแต่ละท้องถิ่นได้ตรงตามความต้องการของผู้ใช้ หรือมีความจำเพาะเจาะจงในการใช้สารนิเทศ เช่น หลักสูตรในปัจจุบัน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เปิดสอนรายวิชาทรัพยากรสารนิเทศเรื่องไทยศึกษา ทรัพยากรสารนิเทศเรื่องเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เปิดสอนรายวิชาแหล่งและบริการสารนิเทศเกี่ยวกับภาคใต้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเปิดสอนรายวิชาทรัพยากรสารนิเทศเกี่ยวกับมรดกไทย

1.2 จุดมุ่งหมายในการผลิตมหาบัณฑิตของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า ผลการวิจัย พบว่าผู้เชี่ยวชาญ มีความคิดเห็นว่าจุดมุ่งหมายจะต้องผลิตมหาบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการทรัพยากรสารนิเทศ มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์เกี่ยวกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ และสามารถนำเทคโนโลยีมาจัดการกับการบริการสารนิเทศในรูปแบบต่าง ๆ ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถทำงานได้ทั้งภาคธุรกิจอุตสาหกรรมและห้องสมุด เป็นผู้ที่มีความสามารถในการเป็นสื่อกลางระหว่างสารนิเทศและผู้ใช้ตระหนักความสำคัญของ

สารนิเทศในสังคมและผสมผสานผลงานวิชาชีพกับสาขาวิชาอื่น ๆ ให้ความร่วมมือในการทำงานกับห้องสมุดและแหล่งสารนิเทศอื่น ๆ เป็นบรรณารักษ์ นักสารนิเทศ และนักวิชาการระดับสูงที่มีความรู้ในการวิเคราะห์และออกแบบระบบ มีส่วนร่วมในการสัมมนาวิชาชีพและการวิจัย มีความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ตลอดจนเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์และเป็นผู้สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้

จากจุดมุ่งหมายดังกล่าวมีความสอดคล้องกับเป้าหมายพื้นฐานในการจัดการศึกษาในค่านับบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ดังที่ พจนี สะเพียรชัย (2534 : 15) ได้กล่าวไว้ในเรื่องความต้องการค่านับการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยว่า เป้าหมายของการจัดการศึกษาจากข้อมูลสภาพแวดล้อม และสภาพการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย เป้าหมายในการจัดการศึกษาในระดับปริญญาตรีจะต้องมีความรู้ความสามารถและคุณสมบัติคือ สามารถเชื่อมโยงความต้องการสารนิเทศของบุคคลที่อยู่ในสังคมที่แตกต่างกันและมีความเหลื่อมล้ำกันในด้านเทคโนโลยีและสามารถสนองความต้องการด้านการจัดการและบริการสารนิเทศในตลาดงานใหม่ ได้แก่ ภาคธุรกิจและอุตสาหกรรม สาธารณสุขและการแพทย์ สื่อมวลชน หน่วยงานภาครัฐ ธุรกิจการเงินและธนาคารและสถาบันลักษณะอื่นนอกภาครัฐให้มีจำนวนสอดคล้องกับความต้องการนั้น ๆ และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่สูงกว่าระดับปริญญาตรี คือ เพื่อให้ได้บัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถที่เป็นผู้นำในการพัฒนาระบบสารนิเทศแบบเดิมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และสามารถดำเนินงานบริการสารนิเทศให้เกิดผลดีสอดคล้องกับกาลสมัย เป็นบัณฑิตสำหรับตอบสนองตลาดงานใหม่ซึ่งต้องการบุคลากรระดับสูงสำหรับเป็นผู้นำในการวางแผนและจัดระบบสารนิเทศ ตลอดจนสามารถบริหารเทคโนโลยีสารนิเทศให้เกิดประสิทธิภาพต่อองค์กรอย่างยิ่ง และจะเป็นการผลิตบุคลากรเพื่อให้สามารถนำใช้เทคโนโลยีสารนิเทศประกอบวิชาชีพบริการสารนิเทศตามความถนัดและศักยภาพของบัณฑิตเอง และควรเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจบทบาทและภาระหน้าที่ของวิชาชีพที่มีต่อสังคม เข้าใจถึงหลักการเพื่อปูพื้นฐานทางสติปัญญาและทักษะอย่างกว้าง ๆ สามารถพิจารณาตัดสินใจในการรับเอาความเปลี่ยนแปลงหรือเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ได้อย่างเหมาะสมมีค่านับเอาไปประยุกต์ใช้จัดการข่าวสารและค้นหาความรู้เพื่อสนองความต้องการของผู้ใช้กลุ่มต่าง ๆ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ มุกิตา ไตรลิขิต (2532 : 49) ที่ศึกษาถึงลักษณะตำแหน่งงานด้านการจัดการสารนิเทศตามความต้องการของธุรกิจเอกชน ในส่วนของตำแหน่งงานในวิชาชีพบรรณารักษ์และนักสารนิเทศ พบว่าส่วนใหญ่ต้องการกำลังคนที่มีคุณสมบัติพิเศษ

ด้านความรู้ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์ และ ฮาร์ดแวร์-วิลเลียมส์ (Harward-Williams, 1989 : 2-13) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์ในอนาคตจะเน้นการผลิตบรรณารักษ์เพื่อธุรกิจเอกชน

ส่วนจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นผู้มีความสามารถในการเป็นสื่อกลางระหว่างสารนิเทศและผู้ใช้ เป็นบรรณารักษ์ นักสารนิเทศ และนักวิชาการระดับสูง ที่มีความรู้ในการวิเคราะห์และออกแบบระบบ มีส่วนร่วมในการสัมมนาวิชาชั้นสูงและการวิจัย สอดคล้องกับ จีวรพล ยักคัมบุตร (2529 : 52-53) กล่าวว่า บรรณารักษ์และนักสารนิเทศในอนาคตจะมีฐานะเป็นตัวกลาง เป็นผู้สื่อความหมายโดยนำสารนิเทศจากห้องสมุดไปสู่ผู้ใช้ และเป็นสื่อนำความคิดเห็นของผู้ใช้มาป้อนกลับแก่ห้องสมุดหรือศูนย์สารนิเทศ เพื่อนำมาปรับปรุงในการบริการสารนิเทศ และในส่วนของหลักสูตรควรปรับปรุงให้มีการศึกษาในวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบ และการวิจัย เช่นเดียวกับ ประภาวดี สืบสนธิ์ (2529 : 23-24) กล่าวว่า บทบาทของบรรณารักษ์ นักสารนิเทศในอนาคตจะต้องมีความรู้ความสามารถในการวิจัย เพื่อจะเป็นประโยชน์ในการแสวงหาสิ่งใหม่ในการดำเนินงาน และจากการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนและการผลิตบัณฑิตของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (2529) พบว่า ควรผลิตมหาบัณฑิตให้มีความสามารถทางการวิจัย

สำหรับจุดมุ่งหมายการผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นผู้มีความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ว่า หลักสูตรในอนาคตควรเป็นสหสาขาวิชา มีวิชาเลือกมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ศึกษาได้มีความรู้ในหลาย ๆ ด้าน และสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนแนวโน้มจุดมุ่งหมายผลิตมหาบัณฑิตเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และเป็นผู้สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาได้ เป็นแนวโน้มที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปจากจุดมุ่งหมายของหลักสูตรในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะทุกสถาบันจะต้องมีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาของชาติ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาในมาตรฐานวิชาการและวิชาชีพ

2. แนวโน้มโครงสร้างหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิต

2.1 ลักษณะโครงสร้างของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตใน 10 ปีข้างหน้า ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างของหลักสูตรควรมีความยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนรายละเอียดในแต่ละกลุ่มหรือประเภทวิชาได้โดยง่าย เพื่อให้ทันความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สอดคล้องกับการศึกษา ของ

ซุมจิตต์ แฮ์ฉัน (2529) พบว่า โครงสร้างของหลักสูตรควรมีความยืดหยุ่นมากขึ้น เพื่อสะดวกในการจัดหลักสูตรซึ่งเน้นให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียนตามความสนใจและความคล่องตัวของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา และสอดคล้องกับ สันต์ ธรรมบำรุง (2527 : 8) กล่าวว่าหลักสูตรควรมีความคล่องตัวพอสมควรและสามารถที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี และ ก่อ สวัสดิพาณิชย์ (2518 : 20-24) กล่าวว่า หลักสูตรที่ควรมีลักษณะที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ผู้เรียน และมีลักษณะยืดหยุ่นได้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ พิมลพรรณ เรพเพอร์ (2531 : 103-104) กล่าวถึงทิศทางการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในอนาคตว่า ปัจจุบันวงการการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ต่างก็มีความสนใจและตระหนักถึงความจำเป็นที่จะร่วมกันพิจารณากำหนดทิศทางการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสังคมยุคใหม่ของไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกล่าวถึงการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาซึ่งไทยได้นำมาเป็นแบบอย่างมาแต่ต้นนี้ให้มีการจัดโปรแกรมการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นมากเพื่อสนองความต้องการและความสนใจเฉพาะด้าน

นอกจากนี้การวิจัยครั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่า หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์จะมีการเปลี่ยนแปลงเป็น 2 โปรแกรม คือ โปรแกรมที่มีวิทยานิพนธ์อย่างเดียว และโปรแกรมที่เรียนในรายวิชาอย่างเดียว แต่จะต้องมีการสอบประมวลความรู้แทน หรือทำรายงานชิ้นใหญ่เพื่อแสดงผลงานหรือความรู้ความชำนาญในสาขาวิชาที่นักศึกษาเลือกเรียน แต่ทั้งนี้ต้องยึดตามเกณฑ์มาตรฐานของทบวงมหาวิทยาลัย แนวโน้มนี้สอดคล้องกับการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรทบวงมหาวิทยาลัยระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2533 ในส่วนโครงสร้างหลักสูตรระดับปริญญาโท ซึ่งแบ่งการศึกษาเป็น 2 แผน คือ แผน ก เป็นแผนการศึกษาที่เน้นการวิจัยโดยมีการทำวิทยานิพนธ์ การศึกษาตามแผน ก นี้มี 2 แบบ คือ แบบ ก(1) ทำเฉพาะวิทยานิพนธ์ ซึ่งมีค่าเทียบได้ไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต โดยสถาบันอุดมศึกษา อาจกำหนดให้เรียนรายวิชาเพิ่มเติมหรือทำกิจกรรมทางวิชาการอื่นเพิ่มก็ได้โดยไม่นับหน่วยกิต แต่ต้องมีผลสัมฤทธิ์ตามที่สถาบันอุดมศึกษา กำหนด แบบ ก(2) ทำวิทยานิพนธ์ซึ่งมีค่าเทียบได้ไม่น้อยกว่า 12 หน่วยกิต และต้องศึกษารายวิชาอื่นอีกไม่น้อยกว่า 12 หน่วยกิต และ แผน ข เป็นแผนที่เน้นการศึกษางานรายวิชาโดยไม่ต้องทำวิทยานิพนธ์ แต่ต้องมีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองไม่น้อยกว่า 3 หน่วยกิต แต่ไม่เกิน 6 หน่วยกิต (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2533) และในการที่สถาบันต่าง ๆ จะเปิดสอนหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัยได้กำหนดแนวทางและวิธีการพิจารณา

หลักสูตรในส่วนของเงื่อนไขในการพิจารณาหลักสูตรนั้น ได้ระบุว่า ต้องมีโครงสร้างหรือองค์ประกอบของหลักสูตรสอดคล้องตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนด ทั้งนี้ เพื่อให้การพิจารณาหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาได้มาตรฐานเดียวกัน

2.2 หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร ของหลักสูตรบริหารศึกษาศาสตร์ และสาขานิเทศศาสตร์ในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า จากการวิจัยพบว่าหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรจะไม่มี การเปลี่ยนแปลง แต่สถาบันจะกำหนดมากกว่าเกณฑ์ของทบวงมหาวิทยาลัย และจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรควร จะอยู่ระหว่าง 36-40 หน่วยกิต แนวโน้มในข้อนี้จะไม่เปลี่ยนแปลงมากนักจากปัจจุบัน สิ่งที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรบริหารศึกษาศาสตร์และสาขานิเทศศาสตร์ของสถาบันต่าง ๆ ที่เปิดสอนระดับปริญญาโท กำหนดจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรอยู่ระหว่าง 40-48 หน่วยกิต ทั้งนี้ เพราะทุกสถาบันจะต้องยึดตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัยคาดว่าในอนาคตก็ยังไม่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพราะส่วนใหญ่หลักสูตร จะกำหนดให้ใช้เวลาในการศึกษา 2-4 ปีรวมทั้งการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นจำนวน หน่วยกิตที่สอดคล้องกับระยะเวลาที่กำหนดให้ และจำนวนหน่วยกิตนี้มีมาตรฐานเดียวกับ การศึกษาระดับปริญญาโทของโรงเรียนบริหารศึกษาศาสตร์ในสหรัฐอเมริกาที่ได้รับการ รับรองจากสมาคมห้องสมุดอเมริกันซึ่งกำหนดจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร 36 หน่วยกิต และบางสถาบันขยายจำนวนหน่วยกิตเป็น 48 หน่วยกิต (Darling and Belanger, 1980)

2.3 โครงสร้างในหมวดวิชาบังคับของหลักสูตรบริหารศึกษาศาสตร์ และสาขานิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า จำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาบังคับควรอยู่ระหว่าง 9-13 หน่วยกิต ซึ่งเป็นจำนวนหน่วยกิต ที่น้อยกว่าจำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาบังคับในปัจจุบัน คือ สถาบันที่เปิดสอนระดับปริญญาโท ในปัจจุบันกำหนดจำนวนหน่วยกิตอยู่ระหว่าง 13-22 หน่วยกิต ดังนี้ มหาวิทยาลัยสงขลาค นครินทร์กำหนดจำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาบังคับ 22 หน่วยกิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และมหาสารคามในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต 19 หน่วยกิต มหาวิทยาลัย- ธรรมศาสตร์และมหาวิทยาลัยรามคำแหง 18 หน่วยกิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 15 หน่วยกิต และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และมหาสารคาม หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต 13 หน่วยกิต

2.4 โครงสร้างในหมวดวิชาเลือกของหลักสูตรบริหารศึกษาศาสตร์ และสาขานิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า ผลการวิจัยพบว่า

ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า แต่ละสถาบันไม่ควรลดจำนวนหน่วยกิตในวิชาเลือกลงจากเดิม เพราะผู้เรียนสามารถเลือกเรียนวิชาที่รองรับเพื่อเสริมงานเดิมที่จะทำ และจำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาเลือกควรอยู่ระหว่าง 15-21 หน่วยกิต นับเป็นแนวโน้มที่ใกล้เคียงกับจำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาเลือกในปัจจุบัน คือ สถาบันที่เปิดสอนระดับปริญญาโทในปัจจุบันกำหนดจำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาเลือก 6-21 หน่วยกิต สถาบันที่กำหนดหน่วยกิตในหมวดวิชาเลือกน้อยกว่าสถาบันอื่น ๆ คือ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กำหนดจำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาเลือกเพียง 6 หน่วยกิต แต่หลักสูตรของมหาวิทยาลัยรามคำแหงยังจัดกลุ่มวิชาเอก โดยต้องเรียนรายวิชาในกลุ่มวิชาเอก 12 หน่วยกิต จึงทำให้วิชาเลือกน้อยลง และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และมหาสารคามในหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต กำหนดจำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาเลือก 8 หน่วยกิต เพราะในหลักสูตรนี้ผู้เรียนต้องเรียนรายวิชาในกลุ่มวิชาที่เกี่ยวกับการศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

จากแนวโน้มโครงสร้างในหมวดวิชาบังคับและหมวดวิชาเลือกของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ จำนวนหน่วยกิตตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาบังคับจะอยู่ระหว่าง 9-13 หน่วยกิต และจำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาเลือกจะอยู่ระหว่าง 15-21 หน่วยกิต เมื่อเทียบเป็นรายวิชาโดยกำหนดให้รายวิชาละ 3 หน่วยกิต ในหมวดวิชาบังคับจะมี 3-4 รายวิชา ในหมวดวิชาเลือกจะมี 5-7 รายวิชา จะเห็นได้ว่าจำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาเลือกจะมีมากกว่าในหมวดวิชาบังคับ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญหลายท่านที่ให้ความเห็นว่า ในอนาคตหมวดวิชาบังคับควรจะลดน้อยลงหรือมีน้อยกว่าจำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาเลือก เพราะรายวิชาเลือกนอกจากจะเป็นรายวิชาที่ส่งเสริมวิชาบังคับแล้ว ยังเปิดโอกาสให้ผู้ศึกษาได้ศึกษาในรายวิชาที่สนใจจะศึกษาให้ลึกซึ้ง และยังมีมีความสำคัญในการสร้างพื้นฐานและความชำนาญพิเศษแก่ผู้ที่เลือกเรียนในรายวิชานั้น ๆ

2.5 โครงสร้างในหมวดวิชาสัมพันธ์ของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า ผลการวิจัย พบว่าผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า หมวดวิชาสัมพันธ์จะมีความสำคัญมากขึ้นและจำนวนหน่วยกิตจะเพิ่มขึ้น แต่ไม่มากนักจากแนวโน้มนี้จะเห็นได้ว่า ในการศึกษาที่จะเพิ่มจำนวนหน่วยกิต ในหมวดวิชาสัมพันธ์มากขึ้นก็เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเลือกเรียนวิชาที่สามารถนำไปใช้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพบรรณารักษและนักสารนิเทศและให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเลือกเรียนตามความสนใจมากขึ้น

2.6 โครงสร้างในหมวดวิทยานิพนธ์ของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า ผลการวิจัยพบว่าควรรักษาผู้ศึกษามีทางเลือกในการทำวิทยานิพนธ์โดยให้เลือกทำการศึกษาเฉพาะกรณีที่มีค่าเทียบไม่ถึง 6-12 หน่วยกิต (ซึ่งเป็นจำนวนหน่วยกิตของหลักสูตรในปัจจุบัน) แต่นำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ได้จริง ๆ สอดคล้องกับแผนการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัย แผน ข ซึ่งเป็นแผนที่เน้นการศึกษารายวิชา โดยไม่ต้องทำวิทยานิพนธ์แต่ต้องมีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองไม่น้อยกว่า 3 หน่วยกิต แต่ไม่เกิน 6 หน่วยกิต (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2533) การศึกษาตามแผน ข อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต เมื่อพิจารณาจากแนวโน้มมุ่งหมายการผลิตมหาบัณฑิตในสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์จะเน้นความสนใจในการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้ผู้ศึกษาได้นำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานมากกว่าที่จะมีประสบการณ์ในการวิจัย และจะเห็นได้ว่าการศึกษาระดับปริญญาโทในปัจจุบันมีหลายสาขาวิชาที่เปิดหลักสูตรการศึกษาตามแผน ข นี้ สำหรับแผนการศึกษาที่มีการทำวิทยานิพนธ์ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าควรถูกกำหนดจำนวนหน่วยกิตระหว่าง 6-9 หน่วยกิต ทั้งนี้เพื่อให้มีจำนวนหน่วยกิตสำหรับผู้เรียนได้เลือกเรียนในรายวิชามากขึ้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับมาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2533 ที่กำหนดจำนวนหน่วยกิตในวิทยานิพนธ์ไม่น้อยกว่า 12 หน่วยกิต และในปัจจุบันหลักสูตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยรามคำแหงได้กำหนดจำนวนหน่วยกิตในวิทยานิพนธ์ตามมาตรฐานนี้แล้ว และคาดว่าในอนาคตสถาบันอื่น ๆ และสถาบันที่จะเปิดสอนในระดับปริญญาโทตามแผน ก แบบ (ก) นี้ ก็จะต้องกำหนดจำนวนหน่วยกิตในวิทยานิพนธ์ไม่น้อยกว่า 12 หน่วยกิต เพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัย ถ้าหากว่าทบวงมหาวิทยาลัยไม่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

3. แนวโน้มเนื้อหาในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า

3.1 เนื้อหาในหลักสูตร ผลจากการวิจัย ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าในแต่ละวิชาต้องปรับเปลี่ยนให้ทันต่อความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและให้เหมาะสมต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งต้องมีเนื้อหาเกี่ยวกับระบบควบคุมสารนิเทศทั้งระบบงานเดิมและเนื้อหาด้านเทคโนโลยีสารนิเทศ ที่จะทำให้การประกอบวิชาชีพทันสมัยและสนองความต้องการของผู้ใช้อย่างรวดเร็ว เช่น เนื้อหาเกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ การสื่อสาร การออกแบบและการวิเคราะห์ระบบ การวิเคราะห์สารนิเทศ ความร่วมมือระหว่างห้องสมุด การจัดการและการตลาด ตลอดจนเนื้อหาที่เกี่ยวกับการสงวนรักษาและการบริการทรัพยากรสารนิเทศท้องถิ่นและจรรยาบรรณของวิชาชีพจากแนวโน้มนี้เห็นได้ชัดว่า เทคโนโลยีเข้ามามี

บทบาทในหลักสูตรตั้งแต่ความเห็นของแนวโน้มนโยบายของหลักสูตรต้องสอดคล้องกับเทคโนโลยีที่พัฒนาก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับผลของการประชุมใหญ่ของสมาคมห้องสมุดในปี พ.ศ. 2529 ในหัวข้อมาตรฐาน เพื่อพัฒนาบริการของห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ ในส่วนของหลักสูตรได้จัดทำรูปแบบจำลองมาตรฐานการศึกษา วิชาบรรณารักษศาสตร์ว่ายังคงหมวดวิชาพื้นฐานที่ถือว่าเป็นหัวใจทางบรรณารักษศาสตร์อยู่ และนำเอาวิชาในสาขาสารนิเทศศาสตร์มาผสมผสานเข้าด้วยกัน โดยเน้นการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาจัดการกับสารนิเทศเพื่อการบริหารแก่ผู้ใช้มากขึ้น และสอดคล้องกับผลสรุปของการสัมมนาเรื่องความก้าวหน้าของการศึกษามหาวิทยาลัยและสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ในประเด็นที่เกี่ยวกับเนื้อหาของหลักสูตรและการจัดหลักสูตรซึ่งพิจารณาในระดับปริญญาโทเป็นหลักนั้น ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นว่าควรมีเนื้อหานอกเหนือจากวิชาต่าง ๆ ที่เปิดสอนอยู่ในหลักสูตรเพิ่มเติม คือ เนื้อหาเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ เพื่อให้สามารถวิจัยทางด้านสารนิเทศ ส่งเสริมหรือสร้างคุณภาพชีวิตของมนุษย์ได้อย่างแท้จริง เนื้อหาเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ เพื่อให้หลักสูตรสามารถสร้างผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อจัดการสารนิเทศ เนื้อหาเกี่ยวกับการสื่อสารโทรคมนาคม เพื่อขยายขีดความสามารถในการใช้เครื่องมือ หรือขยายบริการให้ถึงผู้ใช้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เนื้อหาด้านการตลาด เพื่อให้ผู้ศึกษาได้ตระหนักว่า ผลที่ได้จากงานบริการสารนิเทศที่มีประสิทธิภาพนั้นมีได้จำกัดเฉพาะตัวเงินที่เป็นส่วนกำไร แต่มีความหมายลึกซึ้งไปถึงคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชนในชุมชน เนื้อหาเกี่ยวกับสื่อ เพื่อให้ผู้ศึกษามีความรู้และทักษะเพียงพอในการใช้พัฒนา และการสร้างสื่อเพื่อการบริหารสารนิเทศได้อย่างเหมาะสม เนื้อหาเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลและการจัดการเพื่อการดำเนินงานระดับบริหารและจัดการ และเนื้อหาเกี่ยวกับช่างงานสารนิเทศ เพื่อให้ผู้ศึกษามีความรู้ในเรื่องช่างงานต่าง ๆ ให้มากที่สุด เพราะมีแนวโน้มว่า ในอนาคตจะมีการดำเนินงานสารนิเทศในรูปช่างงานมากขึ้น

3.2 เนื้อหาในหมวดวิชาบังคับ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าจะเป็นที่เนื้อหาเกี่ยวกับสารนิเทศศาสตร์เบื้องต้นหรือการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่กับงานห้องสมุด การพัฒนาทรัพยากร การบริหารและการจัดระบบทรัพยากรสารนิเทศ การกำหนดหัวเรื่องและคำสำคัญฐานข้อมูล การสื่อสาร การวิจัย จริยธรรมและจิตวิทยาบรรณารักษ์

จากแนวนโยบาย สอดคล้องกับความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในส่วนของเนื้อหาในหลักสูตร แต่ในกลุ่มของเนื้อหาในรายวิชาบังคับจะเป็นการเห็นเนื้อหาวิชาที่เป็นหัวใจของการศึกษามหาวิทยาลัยศาสตร์และสาขานิเทศศาสตร์ หรือเป็นหลักในวิชาชีพ เพราะเนื้อหาเหล่านี้จะส่งเสริมให้ผู้ศึกษาสามารถบริหารและบริการในห้องสมุดหรือศูนย์สารนิเทศได้อย่างครบถ้วน ตั้งแต่การวางแผน บริหาร บริการ และจัดเตรียมวัสดุสารนิเทศต่าง ๆ ทั้งด้วยวิธีการแบบดั้งเดิมและวิธีการสมัยใหม่ได้ และจะเป็นผู้บริการในวิชาชีพได้

3.3 กลุ่มเนื้อหาในหมวดวิชาเลือก ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า เป็นเนื้อหาทางด้านเทคโนโลยีสารนิเทศ การตลาด การประชาสัมพันธ์ และเป็นเนื้อหาวิชาที่มีความสัมพันธ์กับศาสตร์สาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการงานสารนิเทศมากขึ้น

แนวนโยบายจะมีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ให้ผู้ศึกษาสามารถทำงานในหน่วยงานต่าง ๆ ได้ทั้งของรัฐและเอกชนโดยเนื้อหาในเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นเนื้อหาเฉพาะด้านเพื่อส่งเสริมเพิ่มความรู้ในวิชาบังคับให้มีความหนักแน่นขึ้น ซึ่งตรงกับแนวการจัดหลักสูตรของสหรัฐอเมริกา ที่นอกจากเนื้อหาในวิชาบังคับซึ่งเกี่ยวกับการวิเคราะห์ทรัพยากรสารนิเทศและการบริการแล้วยังจัดให้มีเนื้อหาวิชาในกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งจัดเป็นวิชาเฉพาะด้านเพื่อส่งเสริมเพิ่มความรู้ในวิชาแกนให้แข็งแกร่งขึ้น และยังจัดหลักสูตรแบบสหวิทยาการโดยให้ผู้ศึกษาเรียนข้ามคณะวิชาได้เพื่อให้ได้ความรู้ที่ต้องการ เช่น คณิตศาสตร์ สถิติ การติดต่อสื่อสาร ภาษาศาสตร์ การบริหารและการจัดการ และวิชาในกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการนำระบบอัตโนมัติและเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ในห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ (พิมพ์พรณ เรพเพอร์, 2531 : 105-106) นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับ สัททสา ลีวิสุถนินิต (2533 : 37) กล่าวว่าความรู้ในระดับปริญญาโททางบรรณารักษศาสตร์และสาขานิเทศศาสตร์ควรมีลักษณะ เป็นสหสาขาวิชาที่สอดคล้องกับหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสาขานิเทศศาสตร์

4. แนวนโยบายรายวิชาในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสาขานิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า

รายวิชาบังคับและวิชาเลือกของหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า รายวิชาทั้งในวิชาบังคับและวิชาเลือกจะประกอบด้วยรายวิชาทั้งในกลุ่มบรรณารักษศาสตร์และสาขานิเทศศาสตร์ผสมผสานกัน รายวิชาในกลุ่มบรรณารักษศาสตร์เป็นวิชาที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น การวิเคราะห์ทรัพยากรสารนิเทศ การพัฒนาทรัพยากรสารนิเทศ สารสนเทศและบรรณารักษศาสตร์ การบริหารงานห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ และรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับ

แหล่งสารนิเทศสาขาต่าง ๆ เช่น แหล่งและบริการสารนิเทศสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สาขากฎหมาย สาขาการเกษตร ฯลฯ และรายวิชาในกลุ่มสารนิเทศศาสตร์ เป็นรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาผสมผสานหลายรายวิชาที่ทั้งที่แยกสอนเป็นวิชาเดี่ยว ๆ และที่ได้นำเอาเทคโนโลยีเข้ามาเป็นเครื่องมือช่วยให้บรรลุเป้าหมายดั้งเดิมของห้องสมุด เช่น เทคโนโลยีสารนิเทศ ระบบฐานข้อมูล การประมวลผลข้อมูลสำหรับการบริการสารนิเทศ หน่วยงานสารนิเทศ เทคนิคสมัยใหม่ในงานห้องสมุด การค้นคว้าระบบออนไลน์ สอดคล้องกับการศึกษาของ แฮร์ริส (Harris, 1982) ที่ว่า หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ ควรมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเร่งด่วน ควรให้มีวิชาเกี่ยวกับการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ระดับพื้นฐาน หรือให้บรรณารักษะรู้จักใช้ไมโครคอมพิวเตอร์กับงานห้องสมุด อย่างไรก็ตามรายวิชาเหล่านี้ก็มีเปิดสอนแล้วในปัจจุบันเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างชื่อของหลักสูตรคือ การเพิ่มคำว่า สารนิเทศศาสตร์ต่อท้ายวิทยุบรรณารักษศาสตร์ (Peter Harward-Williams, 1989 : 2-13) นอกจากนี้ยังมีรายวิชาอื่นที่แนวโน้มว่าในอนาคตจะเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการบริการสารนิเทศ เช่น การตลาดสำหรับบริการสารนิเทศ การบริการสารนิเทศเชิงพาณิชย์ และรายวิชาที่มีความสัมพันธ์กับศาสตร์สาขาอื่น ๆ เช่น วิชาสถิติ

4.1 รายวิชาบังคับในหลักสูตร พบว่า จะไม่เปลี่ยนแปลงมากนักเมื่อเทียบกับหลักสูตรของสถาบันต่าง ๆ ในปัจจุบัน และยังมีหลากหลายในรายวิชา คือ ไม่ได้มีความคิดรวบยอดที่ออกมาเป็นจุดเดียวกันว่า ความรู้ และทักษะในรายวิชาใดจำเป็นที่สุดต่อการสร้างบัณฑิตในวิชาชีพ จากความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ รายวิชาบังคับยังประกอบด้วยรายวิชาต่าง ๆ ทั้งที่เป็นความรู้และวิธีการที่เคยใช้มาแต่ดั้งเดิมและที่ต้องใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนสามารถออกไปปฏิบัติงานได้ตามความต้องการของตลาดงานที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในห้องสมุดทั่วไป ห้องสมุดเฉพาะ และองค์กรหรือหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งของเอกชนและของรัฐ สอดคล้องกับการศึกษาของ ออตโต (Otto, 1982) เกี่ยวกับหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 พบว่า วิชาการบริหารห้องสมุด การทำบัตรรายการ และการจัดหายังคงเป็นวิชาที่สำคัญ และยังพบอีกว่า วิชาที่ควรมีในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 คือ วิชาทักษะในเทคโนโลยีสารนิเทศ และสอดคล้องกับการศึกษาบรรณารักษศาสตร์ในสหรัฐอเมริกาที่โรงเรียนส่วนใหญ่ยังเห็นความสำคัญของวิชาความรู้พื้นฐานทางบรรณารักษศาสตร์ประกอบด้วยวิชาต่าง ๆ ในกลุ่ม 3 C's ซึ่งได้แก่วิชาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาทรัพยากร การจัดการสารนิเทศ การจัดหมู่และการทำบัตรรายการ และ

การสื่อสาร (Collect, Classification, Communication) ปัจจุบันได้เพิ่ม C ที่ 4 (Computer) เกี่ยวข้องกับการนำเอาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้ามาเสริมปรับปรุงให้ผู้ที่ศึกษาได้เรียนรู้วิธีจัดการสารนิเทศด้วยเครื่องอิเล็กทรอนิกส์สมัยใหม่ (Stewart, 1985 อ้างถึงใน พิมพ์พรพร เวฬุเพอร์, 2531 : 106) รายวิชาต่าง ๆ ในรายวิชามังคัมประกอบด้วย เทคโนโลยีสารนิเทศ : ทฤษฎีและการประยุกต์ การจัดการและการบริการของศูนย์สารนิเทศ การประมวลผลข้อมูลสำหรับบริการสารนิเทศ ระบบฐานข้อมูล การจัดเก็บและการค้นคืนสารนิเทศ สารนิเทศศาสตร์เบื้องต้น ภาษาอังกฤษ การวิเคราะห์ทรัพยากรสารนิเทศและการทำรายการขั้นสูง การวิเคราะห์และออกแบบระบบ การพัฒนาทรัพยากรสารนิเทศ การบริหารงานห้องสมุดหรือศูนย์สารนิเทศขั้นสูง การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ สารสนเทศและดัชนี การบริการสารนิเทศเชิงพาณิชย์ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับบรรณารักษ์และนักสารนิเทศ สังคมสารนิเทศและการสื่อสาร ระบบสารนิเทศแห่งชาติ และจิตวิทยาบรรณารักษ์

เมื่อพิจารณาตามความเป็นจริงของหลักสูตรแล้ว รายวิชาที่จะเป็นวิชาบังคับนี้มีเพียง 3-4 รายวิชา เมื่อเปรียบเทียบกับความเห็นที่สอดคล้องกันของผู้เชี่ยวชาญในส่วนของจำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาบังคับ ซึ่งรายวิชาต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่มีความสำคัญต่อการประกอบอาชีพบรรณารักษ์และนักสารนิเทศ แต่รายวิชาที่มีแนวโน้มเด่นชัดคือ เทคโนโลยีสารนิเทศ : ทฤษฎีและการประยุกต์ และวิชาการจัดการและการบริการของศูนย์สารนิเทศ ทั้ง 2 วิชาจะเป็นวิชาที่สำคัญในสาขามรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เช่นเดียวกับการสำรวจของ อุมาวดี โทศล (2534) ในส่วนของการจัดลำดับความสำคัญของกลุ่มรายวิชาที่แบ่งเป็นกลุ่มรายวิชาบรรณารักษศาสตร์ และกลุ่มรายวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ปรากฏว่า กลุ่มรายวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ที่มีการเสนอรายชื่ออันดับ 1 คือ กลุ่มการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในงานห้องสมุด (Technology Applied to Library Process) และกลุ่มรายวิชาบรรณารักษศาสตร์อันดับ 1 คือ การจัดการทรัพยากรและองค์กร (Collection Management & Organization) นอกจากนี้ในการศึกษาหลักสูตรในปัจจุบัน พบว่า มีอยู่หลายรายวิชาในรายวิชาเหล่านี้ที่แต่ละสถาบันกำหนดให้เรียนในหมวดรายวิชาบังคับ ซึ่งอาจจะเหมือนหรือแตกต่างกัน ก็ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรของแต่ละสถาบัน และเหตุผลดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น เช่น วิชาการบริหารห้องสมุดหรือ

ศูนย์สารนิเทศชั้นสูง ทุกสถาบันกำหนดให้เป็นรายวิชาบังคับ คงมีเพียงหลักสูตรการศึกษา
มหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และมหาสารคาม เท่านั้นที่ไม่
กำหนดให้เป็นรายวิชาบังคับ วิชาเทคโนโลยีสารนิเทศเป็นรายวิชาบังคับของจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วิชาการประมวลผลข้อมูลสำหรับบริการ
สารนิเทศและวิชาการประมวลผลสำหรับงานห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ เป็นรายวิชา
บังคับของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และมหาสารคาม ในหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตและมหาวิทยาลัทธิธรรมศาสตร์ วิชาการวิเคราะห์ทรัพยากร
สารนิเทศและการทำรายการชั้นสูง เป็นรายวิชาบังคับของทุกสถาบันแต่ใช้ชื่อวิชา
แตกต่างกัน เป็นต้น

สำหรับวิชาภาษาอังกฤษจะเป็นรายวิชาที่บังคับให้เรียนแต่ไม่นับหน่วยกิต
นอกจากนี้ยังมีรายวิชาอื่น ๆ ที่ไม่เป็นรายวิชาบังคับของหลักสูตรในปัจจุบัน
บางรายวิชาอาจจะอยู่ในกลุ่มวิชาเลือก และในอนาคตบางรายวิชาจะเป็นวิชาที่มีการ
เรียนการสอนก่อนการศึกษาระดับปริญญาโท เช่น วิชาคอมพิวเตอร์เบื้องต้น

4.2 รายวิชาเลือกในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า

รายวิชาเลือกจะมีรายวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรสารนิเทศ
การใช้เทคโนโลยีสารนิเทศ และเทคนิคการให้บริการเป็นส่วนใหญ่ แต่ละรายวิชาจะช่วย
ผู้ศึกษาสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานจริงทั้งในด้านการบริหารและบริการสารนิเทศในห้อง
สมุดหรือศูนย์สารนิเทศ และในการวางแผนหรือกระบวนการเพื่อส่งเสริมการถ่ายทอดข้อมูล
จากแหล่งต่าง ๆ ให้แก่ผู้ใช้สารนิเทศ จากการวิจัยพบว่า รายวิชาในกลุ่มวิชาด้านเทคโนโลยี
มีแนวโน้มที่จะเป็นไปได้มากที่สุดถึง 8 รายวิชา ในขณะที่รายวิชาในกลุ่มวิชาการจัดเก็บ การ
ค้นคืน และการบริการสารนิเทศ กลุ่มวิชาด้านการบริหารและการจัดการสารนิเทศ และกลุ่ม
วิชาด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ และการติดต่อสื่อสาร มีแนวโน้มที่จะเป็นไปได้มากที่สุด
เพียง 1 รายวิชาเท่านั้น สอดคล้องกับการศึกษาของ อุมาวดี โทศล (2534) เกี่ยวกับ
ความคาดหวังในการจัดรายวิชาของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในอนาคต
สรุปได้ว่า รายวิชาที่กล่าวถึงมากที่สุด เป็นความรู้เกี่ยวกับวิชาคอมพิวเตอร์ การใช้
คอมพิวเตอร์กับงานห้องสมุด เทคโนโลยีสารนิเทศ สารนิเทศศาสตร์ และรายวิชาที่ควรตัดออก
จากหลักสูตรในระดับปริญญาโท ได้แก่ รายวิชาจดหมายเหตุ สัมมนาห้องสมุดประเภทต่าง ๆ

นอกจากนี้ รายวิชาต่าง ๆ ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญยังสอดคล้องกับรายวิชาที่ เค. สัมบรินัยม (K.Subranyam, 1986) ได้กล่าวไว้ใน Encyclopedia of Library and Information Science Vol.41 และของ อับดัส ซาห์ทาร์ ชาวดรี (Abdus Sattar Chaudhry, 1988) ที่ได้สรุปจากการสำรวจผลงานวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์ของสถาบันที่เปิดสอนของประเทศในเอเชีย ซึ่งรายละเอียดของรายวิชาเลือกตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำแนกตามกลุ่มวิชาต่าง ๆ ดังนี้

4.2.1 กลุ่มวิชาการจัดเก็บ การค้นคืน และการบริการสารนิเทศ จะมีรายวิชาต่อไปนี้คือ การจัดระบบสารนิเทศ จะมีความเป็นไปได้มากที่สุดเพราะจะเป็นรายวิชาที่จะช่วยให้ผู้ศึกษาได้ทราบถึงแนวคิดในการวางแผน ออกแบบระบบสารนิเทศโดยอาจจะเอาเทคนิคสมัยใหม่มาใช้ในการจัดเก็บ รวบรวม เผยแพร่ และให้บริการสารนิเทศ รวมทั้งศึกษาบทบาทของบรรณารักษ์และความต้องการของผู้ใช้ นอกจากนี้จะมีรายวิชา การค้นจากฐานข้อมูล ความต้องการและการใช้สารนิเทศ การเอกสารและการค้นคืนสารนิเทศ บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า และการบริการสารนิเทศต่อสังคม

4.2.2 กลุ่มวิชาด้านการบริหาร และจัดการสารนิเทศ จะมีรายวิชาต่อไปนี้คือ การจัดการสารนิเทศ จะมีความเป็นไปได้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ศึกษาได้ทราบถึงการบริหารทรัพยากรสารนิเทศในองค์กรทั้งของเอกชนและของรัฐ ศึกษาองค์ประกอบของทรัพยากรสารนิเทศ โดยเน้นการศึกษาผู้ใช้ ระบบทรัพยากรในหน่วยงานระบบห้องสมุด การประมวลผลข้อมูล เป็นต้น นอกจากนี้จะมีรายวิชา การจัดการเทคโนโลยีสารนิเทศ การบริหารบุคคลในห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ กลยุทธ์การวางแผน การบริหารโครงการ การสัมมนาด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์และการฝึกอบรม

4.2.3 กลุ่มวิชาด้านเทคโนโลยี จะมีรายวิชาต่อไปนี้ คือ ระบบและโปรแกรมสารนิเทศ การประยุกต์ใช้คอมพิวเตอร์ในงานห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ การสร้างฐานข้อมูลและจัดการฐานข้อมูล เทคนิคการค้นคืนและการค้นคืนสารนิเทศด้วยคอมพิวเตอร์ ระบบห้องสมุดและสำนักงานอัตโนมัติ เทคนิคสมัยใหม่ในงานห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ ระบบเผยแพร่สารนิเทศด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ข่ายงานห้องสมุดและสารนิเทศ รายวิชาเหล่านี้จะมีความเป็นไปได้มากที่สุด สอดคล้องกับความเห็นของ

ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องแนวโน้มมุ่งหมาย ลักษณะโดยทั่วไปของหลักสูตรและเนื้อหาในหลักสูตร ที่ต้องให้ทันและสอดคล้องกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยี และผลกระทบของเทคโนโลยีที่เข้ามา มีบทบาทมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีรายวิชา การค้นคว้าระบบออนไลน์ โครงสร้างข้อมูล และโทรคมนาคมเบื้องต้น

4.2.4 กลุ่มวิชาด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ และการติดต่อสื่อสาร จะมีรายวิชาต่อไปนี้เป็น การตลาดสำหรับบริการของห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศจะมีความเป็นไปได้มากที่สุด ทั้งนี้เพราะในอนาคต บรรณารักษ์ นักสารนิเทศต้องรู้เทคนิคการตลาด ต้องแข่งขันกับบุคคลในอาชีพอื่นโดยพยายามให้มีผู้ใช้หนังสือ วารสาร หรือเอกสารต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้มากที่สุด (ครุณา สัมบุรณกุล, 2529 : 30) นอกจากนี้ยังมีรายวิชาการบริการสารนิเทศทางธุรกิจและอุตสาหกรรม การประชาสัมพันธ์ห้องสมุด ทักษะเพื่อการสื่อสารด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เศรษฐศาสตร์สารนิเทศมนุษยสัมพันธ์ และธุรกิจการพิมพ์และการตลาด

4.2.5 กลุ่มวิชาด้านแหล่งสารนิเทศและสารนิเทศเฉพาะด้าน จะมีรายวิชาต่อไปนี้เป็น สื่อโสตทัศนวัสดุในห้องสมุด แหล่งและบริการสารนิเทศสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แหล่งและบริการสารนิเทศทางอุตสาหกรรม สารนิเทศท้องถิ่น แหล่งและบริการสารนิเทศทางเกษตร จดหมายเหตุดและการบันทึกสมัยใหม่ แหล่งและบริการสารนิเทศทางการแพทย์ แหล่งและบริการสารนิเทศทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ แหล่งและบริการสารนิเทศทางกฎหมาย สิ่งพิมพ์รัฐบาล สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง ห้องสมุดเฉพาะ และห้องสมุดมหาวิทยาลัย

4.3 รายวิชาที่มีความสัมพันธ์กับศาสตร์สาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญคือ รายวิชาสถิติ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ว่า เพื่อผลิตมหาบัณฑิตที่มีความสามารถในการวิจัย และสอดคล้องกับการเรียนรายวิชาการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ซึ่งผู้ศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ทางด้านสถิติ เพราะมีความจำเป็นมากในการวิจัยและในการบริหารงานแบบใหม่ที่เน้นการประเมินผลงานโดยใช้สถิติเข้าช่วย

5. แนวโน้มจำนวนหน่วยกิตในแต่ละรายวิชาของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า

จำนวนหน่วยกิตในแต่ละรายวิชาควรกำหนดวิชาละ 3 หน่วยกิต เพื่อให้ผู้ศึกษาได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ได้ในแนวลึกยิ่งขึ้น

6. แนวโน้มผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของหลักสูตร
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า

ผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของหลักสูตรตามความ
เห็นของผู้เชี่ยวชาญ สรุปได้ดังนี้

- 6.1 เทคโนโลยีที่ก้าวหน้า และคอมพิวเตอร์มีบทบาทมากขึ้น
- 6.2 การผลิตบุคลากรด้านการจัดการสารนิเทศมีจุดมุ่งหมายเพื่อสนอง
ความต้องการของตลาดแรงงานในสาขาวิชาอื่น ๆ ไม่เฉพาะแต่งานห้องสมุด
- 6.3 เกิดการแทรกแซงจากบุคลากรในวิชาชีพอื่นที่มีทักษะในการใช้
เทคโนโลยีใหม่มากกว่า
- 6.4 ระบบเครือข่ายสารนิเทศและความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและแหล่ง
สารนิเทศมีมากขึ้น
- 6.5 วิทยาการในสาขาต่าง ๆ ที่มีความก้าวหน้ามากขึ้น
- 6.6 ความต้องการสารนิเทศที่ถูกต้อง ตรงความต้องการ และรวดเร็ว
- 6.7 มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลมากขึ้น และความช่วยเหลือกันในระดับ
นานาชาติมากขึ้น
- 6.8 รูปแบบและปริมาณของสื่อสารนิเทศมีความก้าวหน้าและจำนวนมากขึ้น
- 6.9 ระบบธุรกิจสารนิเทศจะได้รับความนิยมและพัฒนาเพื่อตอบสนองความ
ต้องการที่เฉพาะเจาะจงและทันต่อความต้องการของผู้ใช้
- 6.10 การแข่งขันกันในด้านข่าวสารข้อมูล
- 6.11 สภาพความเป็นจริงของสังคมไทยและความสามารถในการให้
บริการสารนิเทศ และการใช้สารนิเทศที่แตกต่างกันของแต่ละภาคหรือแต่ละท้องถิ่น
- 6.12 บทบาทของสมาคมวิชาชีพในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาสาขา
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
- 6.13 ปัญหาของสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์แต่ละสถาบัน
ในเรื่องงบประมาณ ผู้เรียน และข้อจำกัดในเรื่องของตลาดแรงงาน
- 6.14 ความคล่องตัวในการปรับเปลี่ยนหลักสูตรจะมีมากขึ้นโดยพัฒนาในแง่
ความรวดเร็วทันเหตุการณ์
- 6.15 ปรัชญาและบทบาทของวงการธุรกิจจะครองความเป็นผู้นำทางด้าน
บริการสารนิเทศและระบบอัตโนมัติ

แนวโน้มผลกระทบที่ทำให้หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของหลักสูตรข้างต้นสอดคล้องกับการวิจัยของ สุธม เอลยทรัพย์ (2533) พบว่าผลกระทบที่ทำให้เกิดการพัฒนาศูนย์สารนิเทศศาสตร์ คือ การสื่อสารของสารนิเทศที่มีรูปแบบที่เพิ่มขึ้น เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว ถูกต้อง และตรงกับความต้องการ การแข่งขันทางธุรกิจที่ต้องใช้สารนิเทศประกอบการตัดสินใจ การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีทั้งในด้านประเภท รูปแบบและความสามารถในการใช้งาน การประกอบธุรกิจทางสารนิเทศกว้างขวางขึ้น การเปลี่ยนแปลงของสังคมที่กลายเป็นสังคมระหว่างชาติ และสอดคล้องกับที่ พิมลพรรณ เรพเพอร์ (2531 : 108) กล่าวว่า โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ยังจะมีบทบาทสำคัญในการผลิตบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถสนองต่อความต้องการของตลาดที่เปลี่ยนแปลงไป ความเจริญก้าวหน้าของวิชาการในสาขาวิชาต่าง ๆ ตลอดจนเทคโนโลยีสารนิเทศเข้ามามีบทบาททำให้ห้องสมุดต้องเกี่ยวข้องกับจัดการทรัพยากรความรู้ในรูปแบบของสื่อหลายรูปแบบ ทำให้วิธีการเรียนการสอนและทักษะเกี่ยวกับการจัดการสารนิเทศที่เปลี่ยนแปลงไปตามรูปแบบของสื่อความรู้ที่เปลี่ยนแปลงไป และเช่นเดียวกับที่ พจน์ สะเพียรชัย (2534 : 12-21) กล่าวว่า ความเปลี่ยนแปลงของสังคมและการพัฒนาเทคโนโลยีสารนิเทศทำให้สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์มีความจำเป็นต้องจัดหลักสูตรและรายวิชาเกี่ยวกับการใช้และการจัดการเทคโนโลยีสารนิเทศ มิฉะนั้นจะทำให้ผู้บริหารและคณาจารย์สาขาอื่นไม่เห็นความสำคัญของสาขามบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มีผลให้ได้รับจัดสรรทรัพยากรที่จำกัดทั้งค่านายบประมาณ บุคลากร และวัสดุอุปกรณ์การศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลของการวิจัย ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าควรจัดหลักสูตรให้มีการเรียนในรายวิชามากขึ้น และควรมีจำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาเลือกมากกว่าหมวดวิชาบังคับ โดยหน่วยกิตในหมวดวิชาบังคับควรอยู่ระหว่าง 9-13 หน่วยกิต วิชาเลือกควรอยู่ระหว่าง 15-21 หน่วยกิต และวิทยานิพนธ์ควรอยู่ระหว่าง 6-9 หน่วยกิต หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรควรมีเพียง 36-40 หน่วยกิต และในแต่ละรายวิชาควรมีให้มี 3 หน่วยกิต ถ้าหากจะจัดหลักสูตรให้มีโครงสร้างสอดคล้องกับความความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยขอแสดงความเห็นว่า ควรจัดโครงสร้างของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ โดยพิจารณาข้อมูลจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผลของการวิจัยในครั้งนี้ เป็นเกณฑ์ ดังนี้

หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร	42	หน่วยกิต (เกินจากของผู้ใช้วิชา 2 หน่วยกิต)
หมวดวิชาบังคับ	12	หน่วยกิต
หมวดวิชาเลือก	18	หน่วยกิต
หมวดวิชาสัมพันธ์	6	หน่วยกิต
วิทยานิพนธ์	6	หน่วยกิต

รายวิชาในหมวดวิชาบังคับ 12 หน่วยกิต ประกอบด้วย

1. เทคโนโลยีสารสนเทศ 3 หน่วยกิต
2. การจัดการและการบริการของศูนย์สารสนเทศ 3 หน่วยกิต
3. การวิเคราะห์ทรัพยากรและการจัดระบบสารสนเทศ 3 หน่วยกิต
4. การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ 3 หน่วยกิต

รายวิชาในหมวดวิชาเลือก 18 หน่วยกิต ประกอบด้วยวิชาในกลุ่ม
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์หลายวิชา โดยเฉพาะวิชาที่ควรจัดให้นักศึกษา
เลือกเรียนดังนี้

1. เทคนิคสมัยใหม่ในห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ 3 หน่วยกิต
2. การสร้างฐานข้อมูลและจัดการฐานข้อมูล 3 หน่วยกิต
3. การทำสารระสังเขปและดัชนี 3 หน่วยกิต
4. ระบบและโปรแกรมสารสนเทศ 3 หน่วยกิต
5. การประยุกต์ใช้คอมพิวเตอร์ในงานห้องสมุดและ
ศูนย์สารสนเทศ 3 หน่วยกิต
6. การออกแบบระบบสารสนเทศ 3 หน่วยกิต

รายวิชาในหมวดวิชาสัมพันธ์ 6 หน่วยกิต ประกอบด้วย

1. สถิติสำหรับการวิจัย 3 หน่วยกิต
2. วิชาเลือกอื่น ๆ เช่น วิทยาศาสตร์ การบริหาร
ธุรกิจ หรือวิชาอื่น ๆ ที่ผู้เรียนสามารถเลือกเรียน
ข้ามคณะวิชาได้ตามความสนใจ 1 รายวิชา

2. สถาบันที่เปิดสอนในสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ควรนำผลของการวิจัยไปใช้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทย

3. ผลการวิจัยพบว่านอกจากผลกระทบที่เกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี การเพิ่มขึ้นอย่างมากมายของสารนิเทศทั้งในด้านปริมาณและรูปแบบ การเข้าสู่ยุคสังคมสารนิเทศ ความต้องการของตลาดแรงงานที่เปลี่ยนไป ความร่วมมือกันระหว่างห้องสมุดและนานาชาติ ตลอดจนการแข่งขันกันในด้านข่าวสารข้อมูล ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์แล้ว ยังมีผลกระทบที่เกี่ยวกับทรัพยากรที่มีอุปสรรคต่อการปรับเปลี่ยนหลักสูตรได้แก่ งบประมาณ บุคลากร และวัสดุอุปกรณ์การศึกษาของแต่ละสถาบันซึ่งไม่อำนวยให้มีการปรับเปลี่ยนได้ทันทีดังที่ ดังนั้น ผู้บริหารสถาบันการศึกษาในสถาบันเจ้าสังกัด และภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ควรให้ความสนใจและให้ความสำคัญของการศึกษาในสาขานี้มากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการจัดการเรียนการสอนและการผลิตบัณฑิตสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

4. สมาคมวิชาชีพควรมีบทบาทในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์อย่างจริงจัง เช่นเดียวกับในประเทศสหรัฐอเมริกา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตของการวิจัยเฉพาะจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร และเนื้อหารายวิชาในสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในระดับมหาบัณฑิตหรือปริญญาโทเท่านั้น จึงควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระดับปริญญาโทซึ่งในอนาคตจำเป็นต้องให้ผู้ศึกษาได้รับการศึกษา และฝึกทักษะทางด้านเทคโนโลยีสารนิเทศมากขึ้น

2. ควรศึกษาถึงตลาดแรงงาน เกี่ยวกับแนวโน้มของความต้องการบุคลากรในการทำงานด้านบริการสารนิเทศโดยใช้เทคนิคเคลฟาย

บรรณาการ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

การฝึกหัดครู, กรม. หลักสูตรวิทยาลัยครู สาขาวิทยาศาสตร์ สาขาศิลปศาสตร์
พุทธศักราช 2530-2531. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการ
ฝึกหัดครู, 2531.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 6
(พ.ศ. 2530-2534). กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสำเนียงการพิมพ์, 2529.

คู่มือลงกรณ์มหาวิทยาลัย. การผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์.
กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์, 2530.

_____. โครงการเปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ขึ้นปริญญาโท บัณฑิต
วิทยาลัย. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย, 2507.

_____. แนววิสัยการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ :
เอกสารประกอบการสัมมนา. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์, 2529.

_____. บรรณารักษ 30. กรุงเทพฯ : คณะอักษรศาสตร์, 2528.

_____. หลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และ
สารนิเทศศาสตร์ 2531. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย, 2532.

จัตรายัย อรรถนันท. หลักการบริหารการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5. พิษณุโลก :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2529.

ธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัย. คู่มือการศึกษาชั้นปริญญาโท ปีการศึกษา 2531. กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย, 2531.

ธวัชชัย ชัยจิรธาดา. การพัฒนาหลักสูตร : จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ :
อักษรบัณฑิต, 2529.

นางลักษณ์ ไม่น้อยกิจ. "สารนิเทศศาสตร์ : ความหมาย และขอบเขต," ใน สารนิเทศ
ศาสตร์ : ตำรา-เอกสารวิชาการฉบับที่ 26 หน่วยศึกษานิเทศน์ กรมการฝึกหัดครู.
หน้า 173-184. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ และฟายออบรมวิทยาลัย
ศรีบ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา, 2532.

เบญจวรรณ อธิจารุกุล, นางลักษณ์ ทัศนพานิช และวรรณวิภา ปสันธนาทร. รายงาน
การวิจัยเรื่อง ประเมินผลหลักสูตรสังคมศาสตร์มหาบัณฑิต (สังคมศาสตร์การ
แพทย์และสาธารณสุข). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2529.

ประดอง วรรณสุด. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ : บริษัทศูนย์
หนังสือ ดร.ศรีสง่า จำกัด, ม.ป.ช.

..... สถิติศาสตร์ประยุกต์สำหรับครู. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ :
ไทยวัฒนาพานิช, 2528.

ประภาวดี สืบสนั่น. ความสามารถของบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์ที่ผู้บริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัย
ต้องการ. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
ลัย, 2527.

พจน์ สะเพียรชัย. "ความต้องการด้านการศึกษากางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
ในประเทศไทย," ใน เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ความก้าวหน้า
ของการศึกษากางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ครั้งที่ 1 เล่ม 1.
หน้า 1-1 - 1-6. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534.

พนัส หันนาคินทร์. การมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เลข, 2521.

ไพฑูรย์ สีนลาวัฒน์. หลักและวิธีการสอนระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.

มานพ จิตต์กฤษา. ศัพท์พื้นฐานการวิจัยทางสังคมศาสตร์. ปัตตานี : แผนกวิชาสังคมศาสตร์ และมานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2525.

แก่นมาส ชวลิต. "บทนำ," ใน มาตรฐานเพื่อพัฒนาบริการห้องสมุด. เอกสารวิชาการ จัดพิมพ์เนื่องในการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2529. หน้า 1-9. กรุงเทพฯ : สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย, 2529.

_____ . "บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์," ใน สารนิเทศศาสตร์ : ตำรา-เอกสารวิชาการฉบับที่ 26 หน่วยศึกษานิเทศน์ กรมการฝึกหัดครู. หน้า 1-6. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ และฝ่ายอบรมวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2532.

ยุพิน เตชะมณี. "บทบาทของบรรณารักษ์และนักบริการสารนิเทศในอนาคต," ใน เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง แนวโน้มการผลิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์. หน้า 42-48. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

รัตนา ตันบนเต็ก. การศึกษาเกี่ยวกับปรัชญา. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531.

รามคำแหง, มหาวิทยาลัย. รายงานการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องการปรับปรุงหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์, 2525.

วิชัย วงษ์ใหญ่. พัฒนาหลักสูตรและการสอน-มิติใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2525.

วิชาการ, กรม. แนวการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อริณทร์การพิมพ์, 2522.

ศรีนครินทร์วิโรฒ ประสานมิตร, มหาวิทยาลัย. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ความก้าวหน้าของการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ในประเทศไทยครั้งที่ 1 เล่ม 1, กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์, 2534.

ศรีนครินทร์วิโรฒ, มหาวิทยาลัย. หลักสูตรชั้นบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2529. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย, 2529.

ศรีนครินทร์วิโรฒ มหาสารคาม, มหาวิทยาลัย. คู่มือผลิตปีการศึกษา 2533-2534. มหาสารคาม : งานการศึกษาภาคปกติ ภาควิชาการ, 2533.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. กรมพลศึกษา. รายงานการวิจัยเรื่องบทบาทของกรมพลศึกษา ในทศวรรษหน้า (2533-2543). กรุงเทพฯ : กรมพลศึกษา, 2532.

สงขลานครินทร์, มหาวิทยาลัย. คู่มือการศึกษา 2531 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์. บัณฑิตวิทยาลัย, 2531.

. ประมวลเกณฑ์มาตรฐานในการขอเปิดหลักสูตรใหม่ระดับบัณฑิตศึกษา ของมหาวิทยาลัยและระเบียบ ประกาศ และข้อบังคับของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2531. บัณฑิตวิทยาลัย, 2531.

. หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง). บัณฑิตวิทยาลัย : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 2533.

- สัจด์ อูทรานันท์. พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- สันต์ ธรรมบำรุง. หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา
2527.
- สุกธิดักษณ์ อ่ำพิณวงศ์. บรรณารักษศาสตร์ภูมิหลัง. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช,
2521.
- _____. "20 ปีของแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย 2498-2518," ใน บรรณารักษ์ 20. หน้า 1-15. กรุงเทพฯ :
ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.
- สุนทร แก้วฉาย. "เทคโนโลยีสารนิเทศ," ใน สารนิเทศศาสตร์: ตำรา-เอกสารวิชา
การฉบับที่ 26 หน่วยศึกษานิเทศน์ กรมการฝึกหัดครู. หน้า 163-172.
กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ และฝ่ายอบรมวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้า
พระยา, 2532.
- สุมิตร คุณานุก. หลักสูตรและการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สวน
พิมพ์, 2523.
- _____. หลักสูตรและการสอน. กรุงเทพฯ : แผนกวิชาบริหารการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.
- เสริมศรี ไชยศรี. ระบบหลักสูตร-การสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่ : คณะศึกษา
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2528.
- อัมพร ทีชะระ. "มาตรฐานการศึกษาวิชาชั้นสารนิเทศศาสตร์," ใน มาตรฐานเพื่อพัฒนา
บริการห้องสมุด. เอกสารวิชาการจัดพิมพ์เนื่องในการประชุมใหญ่สามัญประจำปี
2529. หน้า 80-95. กรุงเทพฯ : สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย, 2529.

อัมพร ทีชะระ. ห้องสมุดและสิ่งพิมพ์ : พัฒนาการของบรรณารักษศาสตร์. กรุงเทพฯ :
ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

อมาวดี โภศล และสุนทร แก้วฉาย. "การศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
: เส้นทางสู่การเปลี่ยนแปลงในประเทศไทย," ใน เอกสารประกอบการสัมมนาทาง
วิชาการ เรื่อง ความก้าวหน้าของการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
ในประเทศไทยครั้งที่ 1 เล่ม 1. หน้า 1-18 - 1-56. กรุงเทพฯ : ภาควิชา
บรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534.

บทความ

กฤติยา อัดถฤกร, "การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ณ มหาวิทยาลัย
เคโอ ประเทศญี่ปุ่น," วารสารบรรณารักษศาสตร์, 11 (มกราคม 2534),
64-67.

กฤษดา กรุดทอง, "การวิจัยเชิงอนาคต," วารสารการวิจัยเพื่อการพัฒนา, 3 (2527),
12-49.

ถ้อย สวัสดิ์พาณิชย์, "การศึกษาระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทย," วารสารสภาการศึกษา
แห่งชาติ, 5 (เมษายน 2518), 20-24.

เกษม บุญอ่อน, "เดลฟาย : เทคนิคในการวิจัย," สุปรทัศน์, 4 (ตุลาคม 2522),
26-28.

จิรวรรณ กักดีบุตร, "บรรณารักษ์และนักบริการสารนิเทศ : บทบาทในอนาคต,"
บรรณศาสตร์, (กรกฎาคม 2529), 50-57.

จุมพล พลภัทรชิวิน, "เทคนิคการวิจัยแบบ EDFR," วิจัยสังคมศาสตร์, 3 (มีนาคม 2530), 34-57.

_____, "เทคนิคการวิจัยขนาดแบบ EDFR," วิจัยการศึกษา, 10 (มิถุนายน-กรกฎาคม 2530), 23-29.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์, "หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขา
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์," วิทยบริการ, 9 (ธันวาคม 2530), 67-80.

เจลิษา พันธุ์สีดา, "แนะนำให้รู้จักภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร," บรรณศาสตร์, 1 (เมษายน 2529), 60-65.

เจลิษา พันธุ์สีดา และบุญศรี ไพรัตน์, "หลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ," บรรณศาสตร์, 10 (มกราคม 2530), 53-58.

ชนิดา รักษ์ผลเมือง, "การวิจัยแบบเทคนิคเดลฟาย," วารสารวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 9 (มกราคม-มีนาคม 2528), 89-101.

สุดิมา สัจจาเน็ก, "หลักสูตรวิชาสารนิเทศศาสตร์ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,"
วิทยบริการ, 9 (กรกฎาคม 2530), 55-63.

ดนิษ เกียรติพฒ, "เดลฟายเทคนิคสำหรับผู้บริหาร," ผู้จัดการ, 2 (พฤษภาคม 2529), 118-122.

ดรุณา สัมบุรณกุล, "บทบาทของบรรณารักษ์และนักบริการสารนิเทศในอนาคต,"
บรรณศาสตร์, (กรกฎาคม 2529), 27-31.

- นางลักษณ์ ไหมหน่ายกิจ, "การศึกษาวิชาสารนิเทศศาสตร์ ณ มหาวิทยาลัยจิตส์เบอร์ถ์," ชมรมนิสิตวิชาบรรณารักษศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 1 (2534), 43-52.
- _____, "การศึกษาสารนิเทศศาสตร์ระดับบัณฑิตศึกษา ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย," ชมรมนิสิตวิชาบรรณารักษศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 1 (2534), 1-18.
- _____, "มหาวิทยาลัยบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์," ชมรมนิสิตวิชาบรรณารักษศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 6 (2529), 62-72.
- นางเพ็ญ ใจประไพ, "หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์," วารสารห้องสมุด, 30 (ก.ค.-ก.ย. 2529), 129-135.
- บุญศรี ไพรัตน์, "การศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ," บรรณศาสตร์, 2 (ตุลาคม 2522), 39-70.
- ประพิมพร สถิตวัฒนานนท์, อมรรักษ์ เล็ก และอัญชลี ภูมิธิษฐ์, "จากบรรณารักษศาสตร์ถึงสนเทศศาสตร์," บรรณศาสตร์, 5 (ตุลาคม 2525), 40-57.
- ประภาวดี สืบสนธิ์, "บทบาทของบรรณารักษ์และนักบริการสารนิเทศในอนาคต," บรรณศาสตร์, (กรกฎาคม 2529), 19-25.
- _____, "ห้องสมุด-บรรณารักษ์ บรรณารักษศาสตร์," ชมรมนิสิตวิชาบรรณารักษศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 1 (2524), 68-77.
- พจน์ สะเพียรชัย, "ความต้องการด้านการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย," วารสารห้องสมุด, 35 (ตุลาคม-ธันวาคม 2534), 9-22.
- พิมลพรรณ เทพเพอร์, "ทิศทางการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในอนาคต," วารสารรวมคำแห่งฉบับมนุษยศาสตร์, 12 (กันยายน 2531), 103-110.

- ภรณ์ สิริโชติ, "รายงานการสัมมนาเรื่อง การปรับปรุงหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรี," บรรณารักษศาสตร์ มช., 3 (เมษายน 2528), 19-22.
- ลานนา ทวีเศรษฐ, "บัณฑิตศึกษาด้านสารนิเทศ ณ มหาวิทยาลัยซีเรลิวส์," วารสารห้องสมุด, 31 (ก.ค.-ก.ย. 2530), 75-90.
- วรณ์ สิริสุนทร, "การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ และปัญหาห้องสมุดในประเทศที่กำลังพัฒนา," มศว.ปกมวัน, 15 (มีนาคม 2534), 79-85.
- วาณี ฐาปนวงศ์สานติ, "ห้องสมุดและบรรณารักษ์ในวันนี้," วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์, 11 (กรกฎาคม 2533), 33-39.
- ศรีนครินทร์วิโรฒ ประสานมิตร, มหาวิทยาลัย, "สภาพการทำงานของบัณฑิตและมหาบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ ประสานมิตร," บรรณศาสตร์, 9 (ตุลาคม 2529), 33-48.
- สอางศรี พรสุวรรณ, "บทบาทของบรรณารักษ์กับเทคโนโลยีทางด้านสารนิเทศ," สยามรัฐ, 10 มีนาคม 2530. หน้า 14.
- สุขุม เฉลยทรัพย์, "การศึกษาสารนิเทศศาสตร์ของวิทยาลัยครู จากอดีต ถึง ปัจจุบัน สู่อนาคต," บรรณศาสตร์, 10 (มกราคม 2533), 1-16.
- สุธรรม จันทร์หอม, "เคล็ดลับเทคนิคกับการบริหาร," ศึกษาศาสตร์สาร, 11 (ตุลาคม 2525- มีนาคม 2526), 93-99.
- อัมพร ทีชะระ, "บรรณารักษศาสตร์ในอนาคต," บรรณศาสตร์, (กรกฎาคม 2529), 33-40.

วิทยานิพนธ์

ชินะพัจน์ ชื่นแฉะชุ่ม, "แนวโน้มนิยมของหลักสูตรและการเรียนการสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในช่วงพุทธศักราช 2530-2540" (วิทยานิพนธ์ ปริญญาตรีศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528).

ชุ่มจิตต์ แซ่ฉั่น, "แนวโน้มนิยมหลักสูตรและการสอนบรรณารักษศาสตร์ในมหาวิทยาลัย" (วิทยานิพนธ์ ปริญญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529).

เตรียม ตันติเวชกุล, "แนวโน้มนิยมการประชาสัมพันธ์ของกรมตำรวจ ภายในช่วง พ.ศ. 2532-2542" (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532).

ภรณ์ สิริโชติ, "การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2508 ถึง 2519" (วิทยานิพนธ์ ปริญญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521).

มาลินี ประเสริฐวงศ์, "การศึกษาและการประเมินผลหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์" (วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2518).

มุกิตา ไตรลิขิต, "ลักษณะตำแหน่งงานด้านการจัดการสารนิเทศตามความต้องการของสถาบันธุรกิจเอกชน" (ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2532).

ราหุณ วรสิทธิ์, "สถานภาพและแนวโน้มของบริการสารนิเทศเชิงพาณิชย์ในประเทศไทย" (ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534).

สหัทธา สิริสุกนิมิต, "ความแตกต่างทางด้านสัมฤทธิผลทางการศึกษาของมหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีพื้นฐานกับไม่มีพื้นฐานทางบรรณารักษศาสตร์"
(วิทยานิพนธ์ ปรึญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533).

สุภูมิ เฉลยทรัพย์, "การศึกษาสารนิเทศศาสตร์ของวิทยาลัยครูในปทุมธานี พ.ศ. 2540"
(วิทยานิพนธ์ประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศ-
ศาสตร์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533).

อุมาวดี โทศล, "ศึกษาสภาพในการขยายการศึกษาด้านสารนิเทศของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร" (ปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534).

เอกสารอื่น ๆ

ขอนแก่น, มหาวิทยาลัย. ร่างหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (หลักสูตรปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2532). 1-9.

_____ . ร่างหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2529)
1-18.

มหาวิทยาลัย, ทบวง. เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรปริญญาโท พ.ศ. 2522. ทบวงมหาวิทยาลัย,
2531.

_____ . เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2533. ทบวงมหาวิทยาลัย,
2533.

มหาวิทยาลัย, ทบวง. แนวทางและวิธีการพิจารณาหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2527.
ทบวงมหาวิทยาลัย, 2531.

รามคำแหง, มหาวิทยาลัย. ประกาศมหาวิทยาลัยรามคำแหง เรื่อง การรับสมัครเพื่อรับ
การคัดเลือกเข้าศึกษาชั้นปริญญาโทประจำปีการศึกษา 2535.

สุบิน ปิ่นขยัน. การบรรยายเรื่อง การปรับปรุงหลักสูตรอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพ
ปัญหาและความต้องการของชุมชน ณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 8
ธันวาคม 2529.

ภาษาต่างประเทศ

หนังสือ

Best, John W. Research in Education. 3rd. ed. New Delhi :
Prentice-Hall of India, 1978.

Bolos, Adoracion M. "Library Development and Future Trends in
the Philippines : A Country Report," in Consal ix paper :
Future Dimensions and Library Development. pp. A26-A42.
Bangkok : 1993.

Broadbent, Marianne. "Trends in the educational preparation of
library and information workers in Australia," in
Information Technology in the Library/Information School
Curriculum : an international conference. pp. 73-91 edited
by Chris Armstrong and Stella Keenan. London : Gower
Publishing Company, 1985.

- Darling, R.L. and Belanger, T. Education Programs : Proceedings of Library Services Columbia University 13-14 March 1980. New York : School of Library Service Columbia University, 1980.
- Dean, John. Planning Library Education Programmes. London : Andre Deutsch/Grafton, 1972.
- "Education in Library and Information Science," Encyclopedia of Library and Information Science. 7 (1975), 414-474.
- Gates, Jean Key. "Library Education," in Introduction to Librarianship. pp. 91. 2nd ed. New York : McGraw-Hill Book Co., 1976.
- Hardjoprakoso, Mastini. "Library Development and Future Trends in the Indonesia," in Consal ix paper : Future Dimensions and Library Development. pp. A7-A25. Bangkok : 1993.
- Harrod's Librarians' Glossary and Reference Book. 6th ed. U.S.A. : Gower Publishing Company, 1987.
- Macmillan, Thomas T. "The Delphi Technique," in Paper presented at the annual meeting of the California Junior Colleges Associations Committee on Research and Development. Monterey California : 1971.
- Miski, Abdelhamid. "Education for Information Science," Encyclopedia of Library and Information Science. 41 (1986), 47-65.

- Mockerjec, Subodh Kumar. "Education for Librarian in India,"
in Development of Libraries and Library Science in India.
pp. 458. Culcatta : World Press Private, 1969.
- Neelameghan, A. "India, Education for Librarians and Documentalists
in," Encyclopedia of Library and Information Science. 41
(1974), 312-349.
- Pichache, Ursula G. "Education of Library and Information
Personnel in The ASEAN Region," in The Library in the
Information Revolution. pp. 40-51. Singapore : Marusen
Asia, 1983.
- Pratt, David. Curriculum Design and Development. New York :
Marcourt Brace Jovanvich, Inc., 1980.
- Saylor, Galen J. and Alexander, William M. Planning Curriculum
for Schools. New York : Halt, Rinechart and Winstons, Inc.
1974.
- Subramanyam, K. "Information Technology and Library Education,"
Encyclopedia of Library and Information Science. 41 (1986)
161-193.
- Svenonius, Elaine and Witthus, Ruthurford. "Information Science as
a Profession," Annual Review of Information Science and
Technology. 16 (1981), 291-307.
- Taba, Hilda. Curriculum Development : Theory and Practice. New
York : Harcourt, Brance and World Inc, 1962.

- _____. Curriculum Development : Theory and Practice. New York : Harcourt, Brance and World Inc, 1978.
- Totten, Herman L. "Accredictation of Library Educational Programs," in Library Education and Employer Expectations. pp. 7-23. Denton : The Haworth Press, 1990.
- Veysey, Laurence. "Stability and Experiment in American Undergraduate Curriculum," in Content and Context : Essays on College Education. pp. 22. New York : McGraw-Hill, 1973.
- Vondran, Raymond F. "Rethinking Library Education in the Information Age," in Library Education and Employer Expectations. pp. 27-35. Denton : The Haworth Press, 1990.
- Weng, Chan Fook. "Information Technology and Libraries in Singapore," in Consal ix paper : Future Dimensions and Library Development. pp. A44-A55. Bangkok : 1993.
- White, Carl M. "Maturing of the Training Program : a Case Study," in A Historical Introduction to Library Education : Problems and Progress to 1951. pp. 63. Metuchen, N.J. : Scarecrow Press, 1976.

บทวิจารณ์

- Banchong Chantrasa. "Proposed Standards for Education for Librarianship in Thailand," Doctoral Dissertation, Goerge Peabody College for Teachers, 1974.

"Changes in Library Education : the Dean Reply," Special Libraries,
77 (Fall 1986), 217-225.

Chaudhry, Abdus Sattar. "Information Science Curricula in
Graduate Library School in Asia," International Library
Review, 20 (April 1988), 185-202.

Coffey, Monica Anne. "The evolution of librarianship into a
profession," Dissertation Abstracts International,
5 (February 1991), 2554-A.

Fosdick, Howard. "Trends in Information Science Education,"
Special Libraries, 75 (October 1984), 292-302.

Harris, Keith. "Do library school really understand academic
needs ?," Library Association Record, 84 (October 1982),
351-352.

Harward-Williams, Peter. "The Role of Departments of Library and
Information studies in an Age of Information Technology,"
Library Association Record, (July 1989), 2-13.

Lanier, Don and Messer, Nancy C. "The Education of librarians in an
electronically-oriented society," Technical Services
Quarterly, 1 (Spring 1984), 1-23.

McGarry, K.J. "The Influence of Technology on Professional
Curricula," Aslib Proceedings, 35 (February 1983), 99-105.

- Otto, Theophil M. "The academic librarian of the 21th century,"
Journal of Academic Librarianship, 8 (1982), 85-88.
- Royal, Selvin W. "Information Power : Curriculum Implications,"
Journal of Education for Library and Information Science,
20 (1989), 108-118.
- Vance, Kenneth ; Magrill, Rose Mary and Downen, Thomas. "Future
of library education : 1975 Delphi Study," Journal of
Education for Librarianship, 18 (Summer 1977), 3-19.
- Veanen, Allen B. "Librarians : the next generation," Library
Journal, (April 1984), 623-625.
- White, H. "Subverted by pragmatism," Library Journal, (May 1984)
861-862.
- White, Herberts. "The Future of Library and Information Science
Education," Journal of Education Library and Information
Service, 26 (Winter 1986), 174-181.
- Whitten, Benjamin Jr. and Minder, Thomas. "Education for Librarian
ship in Developing nations : The Hacettepe experience,"
Journal of Education for Librarianship, 14 (1974), 220-233.

ภาคผนวก

ภาคผนวก 1

คำชี้แจงการวิจัย
เรื่อง

แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทย

TRENDS OF MASTER'S DEGREE CURRICULUM
IN LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE IN THAILAND

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อระดมความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้าน
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ในเรื่องของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ
สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิต (ปริญญาโท) ในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2544)
ในด้าน จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาและรายวิชาในหลักสูตร และ
ผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของหลักสูตร เพื่อทราบแนวโน้มของหลักสูตร
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยในอีก 10 ปี ข้างหน้า
ซึ่งผลจากการศึกษาค้นคว้านี้สามารถนำไปเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์
และสารนิเทศศาสตร์ เพื่อให้การผลิตบัณฑิตมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการเปลี่ยนแปลงและ
ต้องการของสังคม การศึกษาค้นคว้านี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามแนวโน้มของหลักสูตรโดยใช้เทคนิค
เดลฟาย ซึ่งเป็นเทคนิคที่นิยมใช้ในการศึกษาเรื่องอนาคตที่ช่วยในการรวบรวมความคิดเห็นที่
สอดคล้องกันของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปต่อสถานการณ์ในอนาคตของการจัดหลักสูตร
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

แบบสอบถามทั้งหมดมี 3 รอบ 3 ชุด รอบแรกมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เชี่ยวชาญแสดง
ความคิดเห็นเกี่ยวกับ แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิต
ในประเทศไทยในอีก 10 ปีข้างหน้าในด้านต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวแล้วด้วยแบบสอบถามปลายเปิด
ซึ่งท่านสามารถแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ และอาจต้องใช้เวลาในการตอบแบบสอบถามมาก
ในรอบที่ 2 และ 3 จะตอบคำถามโดยให้น้ำหนักข้อความตามความคิดเห็นเท่านั้น เพื่อความ
เที่ยงตรงของการวิจัย ช่วงระยะเวลาในการตอบแบบสอบถามแต่ละครั้งควรใช้เวลาที่ไม่ห่าง
กันมากนัก (ประมาณ 1 สัปดาห์) เพื่อให้แต่ละท่านจะได้ไม่ลืมข้อคิดเห็นที่เคยให้ไว้ในครั้งก่อน

จึงขอความกรุณาจากท่านโปรดตอบคำถามรอบแรกนี้ภายในระยะเวลา 1 สัปดาห์

ผู้วิจัยหวังขอความกรุณาจากท่าน ซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในด้าน
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในการแสดงความคิดเห็น โดยความคิดเห็นของท่านจะ
ไม่ถูกนำมาเปิดเผยเป็นรายบุคคล แต่จะใช้เป็นข้อมูลเพื่อพิจารณาพร้อมกับความคิดเห็นของ
ผู้เชี่ยวชาญท่านอื่น ๆ เพื่อหาความสอดคล้องกัน

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งในความอนุเคราะห์จากท่าน ที่จะตอบแบบสอบถามให้ครบ
ทุกรอบ เพราะการตอบทั้ง 3 รอบมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อความเที่ยงตรงในการวิจัย
ครั้งนี้ เมื่อเสร็จสิ้นการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยจะส่งรายงานผลการวิจัยที่ท่านกรุณาให้ความร่วมมือใน
การวิจัยครั้งนี้มาให้ทราบ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความร่วมมือและให้ความอนุเคราะห์ของท่านเป็นอย่าง
สูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายสุรินทร์ ต้นสกุล)

ผู้วิจัย

ภาคผนวก 2

แบบสอบถามรอบที่ 1

แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทย

แบบสอบถามรอบที่ 1 ให้ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระเกี่ยวกับหลักสูตร
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทย ที่เป็นไปได้ใน 10
ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2544)

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตในการให้การ
ศึกษาแก่ผู้เรียน ช่วยในการเลือกเนื้อหาและกิจกรรม เป็นเครื่องชี้ให้ผู้สอนและผู้เรียนรู้
ว่าจะต้องจัดการเรียนการสอนอย่างไร แล้วไหน และวิธีใด ในการเปิดสอนระดับมหาบัณฑิต
(ปริญญาโท) ของแต่ละสถาบันจะต้องมีจุดมุ่งหมายที่สอดคล้องกับปรัชญาและวัตถุประสงค์
ตามเกณฑ์มาตรฐานของหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา ของทบวงมหาวิทยาลัย คือมุ่งให้มีความ
สัมพันธ์สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาของชาติ และของสถาบันอุดมศึกษา
และมาตรฐานทางวิชาการและวิชาชีพ เน้นการพัฒนานักวิชาการและนักวิชาชีพที่มีความรู้
ความสามารถระดับสูงในสาขาวิชาต่าง ๆ สำหรับความมุ่งหมายของการศึกษาระบบ
ศาสตรบัณฑิตและบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิต (ปริญญาโท) ของไทย
ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่มีความมุ่งหมายเพื่อสร้างผู้สอนด้านบรรณารักษศาสตร์และ/หรือ
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เพื่อผลิตมหาบัณฑิตเป็นผู้นำทางด้านวิชาชีพและ
ผู้บริหารระดับสูงทางบรรณารักษศาสตร์และ/หรือบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

ท่านคาดว่าใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2544) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
บรรณารักษศาสตร์และ/หรือบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในระดับมหาบัณฑิต
(ปริญญาโท) ในประเทศไทยควรเป็นอย่างไร

3. เนื้อหานับเป็นส่วนที่สำคัญในการศึกษาตามหลักสูตรระดับอุดมศึกษา การกำหนดเนื้อหาจะสามารถสนองความมุ่งหมายของการศึกษาตลอดจนอัตราส่วนของรายวิชาต่าง ๆ เช่น วิชาบังคับ วิชาเลือก วิชาสัมพันธอื่น ๆ นอกจากนั้นการจัดลำดับเนื้อหาตามธรรมชาติของเนื้อหาวิชาจะช่วยให้เกิดประสิทธิภาพต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนมากขึ้น เช่น วิชาใดที่ต้องเรียนเพิ่มเติม วิชาใดที่ต้องเรียนก่อน และวิชาที่เรียนหลัง และที่สำคัญเนื้อหาของแต่ละวิชาช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำไปประกอบวิชาอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด

ปัจจุบันซึ่งเป็นยุคสารนิเทศ บทบาทของบรรณารักษ์ หรือนักสารนิเทศมีความสำคัญมากขึ้นในด้านการจัดทรัพยากรสารนิเทศ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึง และได้รับสารนิเทศที่ถูกต้อง ตรงความต้องการ และรวดเร็ว โดยเฉพาะ การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น คอมพิวเตอร์ เข้าช่วยในการรวบรวม จัดเก็บ ค้นคืน และเผยแพร่สารนิเทศ บรรณารักษ์หรือนักสารนิเทศจะต้องมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารนิเทศ ความสามารถในการให้บริการ ความสามารถในการสอน การจัดการ การวิจัยและการประเมินผล ความสามารถในการวิเคราะห์ระบบงาน เป็นต้น ดังนั้นเพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำเนินการได้ตามความต้องการดังกล่าว สถาบันที่เปิดสอนในสาขาบรรณารักษศาสตร์ และ/หรือบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ต้องจัดและพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเป็นบรรณารักษ์หรือนักสารนิเทศที่ทันกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสนองตอบความต้องการของสังคมและอื่น ๆ ได้

ท่านคิดว่า ในอีก 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2544) หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ และ/หรือบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิต (ปริญญาโท) ในประเทศไทย ควรจะมีรายวิชาหรือเนื้อหาในกระบวนวิชาบังคับ วิชาเอก วิชาเลือก และวิชาสัมพันธอื่น ๆ เป็นอย่างไร มีรายละเอียดของแต่ละรายวิชาเป็นอย่างไร และแต่ละรายวิชาควรเรียงลำดับก่อนหลังอย่างไร

ภาคผนวก 3

แบบสอบถามรอบที่ 2

แนวโน้มนองหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยคำชี้แจง

ในการวิจัยโดยเทคนิคเดลฟายผู้วิจัยต้องใช้แบบสอบถาม 3 รอบ คือ

รอบที่ 1 ได้สอบถามด้วยแบบสอบถามปลายเปิดจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 24 ท่าน ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลความคิดจากทั้ง 24 ท่าน ดังปรากฏในแบบสอบถามนี้

รอบที่ 2 ผู้วิจัยขอความกรุณาให้ท่านตอบแบบสอบถามฉบับนี้ เพื่อให้ท่านให้ข้อคิด ความสำคัญของข้อความแต่ละข้อที่ท่านเห็นด้วยและคิดว่าเป็นไปได้ใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2544)

รอบที่ 3 ผู้วิจัยจะขอความกรุณาจากท่านอีกครั้งโดยใช้แบบสอบถามเช่นเดียวกับรอบที่ 2 แต่ระบุค่ามีชชฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เพื่อให้ท่านยืนยันคำตอบและให้เหตุผลในความเห็นของท่าน

เพื่อความเที่ยงตรงของการวิจัย ช่วงระยะเวลาในการตอบแบบสอบถามรอบที่ 2 และรอบที่ 3 ควรเป็นระยะที่ห่างกันไม่มากนัก ดังนั้นจึงขอความกรุณาตอบแบบสอบถามและส่งคืนภายใน วันที่ 15 ธันวาคม 2535

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถามรอบที่ 3 อีกครั้ง และขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(นายสุรินทร์ คินสกุล)

ผู้วิจัย

แบบสอบถามรอบที่ 2

แนวโน้มของหลักสูตรบริหารศึกษาศาสตร์และสาขานิเทศศาสตร์
ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทย

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

กรุณาทำเครื่องหมาย / ในช่องที่กำหนดเห็นด้วยกับข้อความนั้น ๆ ตามระดับ
ที่มีความหมายดังนี้

5	(มากที่สุด)	หมายถึง	ข้อความนั้นเป็นไปได้	มากที่สุด
4	(มาก)	หมายถึง	ข้อความนั้นเป็นไปได้	มาก
3	(ปานกลาง)	หมายถึง	ข้อความนั้นเป็นไปได้	ปานกลาง
2	(น้อย)	หมายถึง	ข้อความนั้นเป็นไปได้	น้อย
1	(น้อยที่สุด)	หมายถึง	ข้อความนั้นเป็นไปได้	น้อยที่สุด

แนวโน้มนของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปี ข้างหน้า (พ.ศ. 2544)	อันดับแนวโน้มนความเป็นไปได้ของข้อความ					หมายเหตุ
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
<p>1. <u>จุดมุ่งหมายและลักษณะของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์โดยทั่วไปใน 10 ปีข้างหน้า มีดังนี้</u></p> <p>1.1 ต้องมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับแผนพัฒนา การศึกษาาระดับอุดมศึกษาของชาติที่ได้กำหนดใน ช่วงนั้น ๆ .....</p> <p>1.2 เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของหลักสูตรระดับ บัณฑิตศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัย .....</p> <p>1.3 ควรจะสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และเทคโนโลยีสารนิเทศที่พัฒนาไปอย่าง รวดเร็ว .....</p> <p>1.4 มีเนื้อหามากกว่าเดิม มีความเป็นสากล และ มีความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น .....</p> <p>1.5 เน้นหนักไปทางด้านการใช้เทคโนโลยีใน งานห้องสมุด .....</p> <p>1.6 เน้นการจัดการสารนิเทศเฉพาะสาขาวิชา ...</p> <p>1.7 เน้นการบริการมากกว่างานเทคนิค .....</p>						
<p>2. <u>จุดมุ่งหมายของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ใน 10 ปีข้างหน้าจะผลิตมหาบัณฑิต เป็นบุคลากรที่มีคุณสมบัติ ดังนี้</u></p> <p>2.1 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตที่ปฏิบัติงานทางด้าน จัดการสารนิเทศในระดับปฏิบัติการทางวิชาชีพ มากกว่าเพื่อสร้างผู้สอนหรือผู้นำทางด้านวิชาชีพ และผู้บริหาร .....</p> <p>2.2 เน้นการเป็นผู้นำทางด้านวิชาชีพมากขึ้น โดยเน้นเฉพาะด้านสารนิเทศศาสตร์ มากกว่า บรรณารักษศาสตร์ .....</p> <p>2.3 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตทางวิชาชีพที่สามารถนำ ความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์นับตั้งแต่ ขั้นปฏิบัติการจนกระทั่งพัฒนาความก้าวหน้าไปสู่ ขั้นบริหารในระดับสูงขึ้นไปได้ .....</p>						

แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยใน 10 ปี ถัดหน้า (พ.ศ. 2544):	อันดับแนวโน้มความเป็นไปได้ของข้อความ					หมายเหตุ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
2.4 มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัยที่จะสอนหรือปฏิบัติงานใน ห้องสมุดหรือศูนย์เอกสารให้เป็นผู้มีคุณธรรม และคุณลักษณะของความเป็นครู และความเป็น ผู้บริการที่ดี						
2.5 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นบรรณารักษ์หรือ นักสารนิเทศที่พร้อมจะให้ความร่วมมือในการ ทำงานกับห้องสมุดและแหล่งสารนิเทศอื่น ๆ ..						
2.6 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นนักวิชาการทำหน้าที่ เป็นผู้สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศ- ศาสตร์ในสถาบันการศึกษาระดับวิทยาลัยและ มหาวิทยาลัย						
2.7 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาชีพ บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เพื่อ ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารในสถาบันบริการสารนิเทศ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน						
2.8 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้มีความสามารถสื่อสาร ได้ดีในฐานะเป็นสื่อกลางระหว่างสารนิเทศ และผู้ใช้						
2.9 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้มีความสามารถด้านการ จัดการทรัพยากรสารนิเทศ เพื่อสนองความ ต้องการของผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้ง บริการภายในและภายนอก						
2.10 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นบรรณารักษ์ นักวิจัย นักเอกสารสนเทศ และนักวิชาการระดับสูงที่มี ส่วนร่วมในการพัฒนาวิชาชีพและการวิจัย						
2.11 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นผู้ที่ตระหนักถึงความ สำคัญของสารนิเทศในสังคม						
2.12 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้มีความรู้ในศาสตร์สาขา ต่าง ๆ เพิ่มขึ้นซึ่งสามารถนำความรู้ไปใช้ใน การบริหารและการให้บริการ						
2.13 เพื่อผลิตกำลังคนระดับสูงที่มีความสามารถ และ ความชำนาญในการจัดการข้อมูลสารนิเทศ และ บริการสารนิเทศ						

แนวโน้มนโยบายของหลักสูตรบริหารศึกษาศาสตร์และ สาขานิติศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยใน 10 ปี ข้างหน้า (พ.ศ. 2544)	อันดับแนวโน้มนโยบายความเป็นไปได้ของข้อความ					หมายเหตุ
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
<p>3. <u>โครงสร้างของหลักสูตรบริหารศึกษาศาสตร์และ</u> <u>สาขานิติศาสตร์ใน 10 ปีข้างหน้าจะมีลักษณะดังนี้</u></p> <p>3.1 ต้องยึดตามเกณฑ์มาตรฐานของทบวง มหาวิทยาลัย คือจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต แต่ค่าหน่วยกิตของวิทยานิพนธ์ ควรมีค่าไม่เกิน 6 หน่วยกิต เพื่อเปิดโอกาส ให้ผู้ศึกษาได้มีโอกาสศึกษารายวิชาอื่น ๆ ได้ มากขึ้น .....</p> <p>3.2 ควรมีความยืดหยุ่น คือ สามารถปรับเปลี่ยน รายละเอียดในแต่ละกลุ่มหรือประเภทวิชาได้ โดยง่าย เพื่อให้ทันกับความก้าวหน้าทาง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี .....</p> <p>3.3 แต่ละสถาบันจะกำหนดโครงสร้างของหลักสูตร มากกว่าเกณฑ์ของทบวงมหาวิทยาลัย .....</p> <p>3.4 จะมีการเปลี่ยนแปลงเป็น 2 โปรแกรม คือ โปรแกรมที่มีวิทยานิพนธ์และโปรแกรมที่เลือก เรียนในรายวิชา (Course work) อย่างเดียว .....</p> <p>3.5 เพิ่มการเรียนในรายวิชา (Course work) มากขึ้น .....</p> <p>3.6 จะมีแผนการเรียนที่ไม่ต้องทำวิทยานิพนธ์แต่เป็น การสอบประมวลความรู้แทน .....</p> <p>3.7 จะเป็นแผนการเรียนรายวิชา (Course work) อย่างเดียวและให้นักศึกษาทำรายงานชิ้นใหญ่ แสดงผลงาน หรือความรู้ ความชำนาญในสาขา วิชาที่นักศึกษาเลือกเรียน .....</p> <p>3.8 อาจมีการปรับเปลี่ยนจำนวนหน่วยกิตวิชาบังคับ วิชาเลือก และ วิทยานิพนธ์ โดยมีจำนวน หน่วยกิตลดลง .....</p> <p>3.9 ควรกำหนดจำนวนหน่วยกิตในวิชาเลือกมากกว่า วิชาบังคับ .....</p>						

แนวนโยบายของหลักสูตรบริหารศึกษาศาสตร์และ ศึกษาศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปี ถัดหน้า (พ.ศ.2544)	อันดับแนวนโยบายความเป็นไปได้ของข้อความ					หมายเหตุ
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
3.10 โครงสร้างในรายวิชาบังคับและวิชาเลือก คิดเป็นสัดส่วน 2 ใน 3 ของหน่วยกิตรวมตลอด หลักสูตรและอีก 1 ใน 3 คิดเป็นหน่วยกิตใน วิทยานิพนธ์						
3.11 วิชาสัมมนาคงทำได้ยากเนื่องจากหน่วยกิตรวม ตลอดหลักสูตรจะต้องเป็นไปตามทบทวน มหาวิทยาลัยกำหนด						
4. หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร						
4.1 การกำหนดจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรจะ มีมากขึ้นเมื่อเทียบกับเกณฑ์ของทบวง มหาวิทยาลัยซึ่งกำหนดให้ไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต						
4.2 จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรควรอยู่ ระหว่าง 36 - 40 หน่วยกิต						
4.3 จำนวนหน่วยกิตรวมควรอยู่ระหว่าง 41 - 45 หน่วยกิต						
4.4 จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรควรอยู่ ระหว่าง 46 - 50 หน่วยกิต						
4.5 หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรจะเพิ่มขึ้นระหว่าง 51 - 57 หน่วยกิต						
4.6 จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรรวม 36 - 40 หน่วยกิต น้อยเกินไป เพราะเมื่อเป็น จำนวนหน่วยกิตวิทยานิพนธ์ 6 -12 หน่วยกิต จะเหลือหน่วยกิตในการเรียนรายวิชาต่าง ๆ เพียง 28 - 30 หน่วยกิต						
4.7 หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรคาดว่าจะยังไม่มี การเปลี่ยนแปลง (ตามเกณฑ์ของทบวงมหาวิทยาลัย กำหนดให้ไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต)						

แนวโน้มนของหลักสูตรบรรพชาภิบาลศาสตราจารย์และ สาทรนิเทศศาสตราจารย์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทย 10 ปี ข้างหน้า (พ.ศ. 2544)	อันดับแนวโน้มนความเป็นไปได้ของข้อความ					หมายเหตุ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
5. โครงสร้างในหมวดวิชาบังคับ						
5.1 จำนวนหน่วยกิตควรรออยู่ระหว่าง 9 - 13 หน่วยกิต (ปัจจุบันสถาบันต่าง ๆ กำหนด อยู่ระหว่าง 13 - 22 หน่วยกิต)						
5.2 จำนวนหน่วยกิตควรรออยู่ระหว่าง 14 - 18 หน่วยกิต						
5.3 จำนวนหน่วยกิตควรรวเป็น 19 หน่วยกิตขึ้นไป						
5.4 จำนวนหน่วยกิตของวิชาบังคับควรมีเป็น 40 % ของหลักสูตร						
3. โครงสร้างในหมวดวิชาเลือก						
6.1 จำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาเลือกควรรวมเพิ่ม อีก (ปัจจุบันสถาบันต่าง ๆ กำหนดอยู่ระหว่าง 6 - 21 หน่วยกิต)						
6.2 จำนวนหน่วยกิตในรายวิชาเลือกควรรออยู่ ระหว่าง 9 - 14 หน่วยกิต						
6.3 จำนวนหน่วยกิตในรายวิชาเลือกควรรออยู่ ระหว่าง 15 - 21 หน่วยกิต						
6.4 วิชาเลือกควรรวมเป็น 30 % ของหน่วยกิตรวม ตลอดหลักสูตร						
6.5 แต่ละสถาบันไม่ควรลดจำนวนหน่วยกิตใน วิชาเลือกจากเดิม เพราะผู้เรียนสามารถ เลือกเรียนวิชาที่รองรับเพื่อเสริมงานเดิม ที่จะทำ ซึ่งปัจจุบันแต่ละสถาบันกำหนดจำนวน หน่วยกิตอยู่ระหว่าง 6 - 21 หน่วยกิต						
1. โครงสร้างในหมวดวิชาสัมพันธ						
7.1 หมวดวิชาสัมพันธคาดว่าจะได้รับการเอาใจใส่ มากขึ้นและจำนวนหน่วยกิตจะเพิ่มขึ้น						
7.2 หมวดวิชาสัมพันธน่าจะมีบ้างแต่ไม่มากนัก						
7.3 วิชาสัมพันธควรรวมเป็น 20 % ของหน่วยกิตรวม ตลอดหลักสูตร						

แนวโน้มนของหลักสูตรบริหารศึกษาศาสตร์และ สาหรณิศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยใน 10 ปี ถ้างหน้า (พ.ศ. 2544)	อันดับแนวโน้มนความเป็นไปได้ของข้อความ					หมายเหตุ
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
8. <u>โครงสร้างหมวดวิชานพนธ์</u>						
8.1 หน่วยกิตของวิชานพนธ์ควารเป็น 6 หน่วยกิต หรือน้อยกว่า						
8.2 จำนวนหน่วยกิตวิชานพนธ์น่าจะเพิ่มมากขึ้น (ปัจจุบันสถาบันต่าง ๆ กำหนดอยู่ระหว่าง 6 - 12 หน่วยกิต)						
8.3 หน่วยกิตของวิชานพนธ์ควารอยู่ระหว่าง 6 - 9 หน่วยกิต						
8.4 หน่วยกิตของวิชานพนธ์ควารอยู่ระหว่าง 10 - 12 หน่วยกิต						
8.5 หน่วยกิตของวิชานพนธ์ควารเป็น 1 ใน 3 ของ หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร						
8.6 ควารให้น้ำหนักวิชานพนธ์เป็น 1 ใน 4 ถึง 1 ใน 5 ของหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร						
8.7 หน่วยกิตของวิชานพนธ์ควารเป็น 10 % ของ หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร						
8.8 การทำวิชานพนธ์อาจจะลดความสำคัญลงโดย เรีอนวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับควารวิจัยแทน และ ฝึกหัดทำในวิชาที่เรีอนแทน						
8.9 ควารมีทางเลือกสำหรับการทำวิชานพนธ์โดยให้ เลือกทำการศึกษาเฉพาะกรณีที่มีค่าเทียบไม่ถึง 6 - 12 หน่วยกิต และนำไปประยุกต์ใช้ ประโยชน์ได้จริง ๆ						
8.10 นักศึกษาควารทำวิชานพนธ์ทุกคน						
8.11 ไม่มีการทำวิชานพนธ์แต่อาจให้ เรีอนวิชาอื่น ๆ แทนในจำนวนหน่วยกิตที่เท่ากันหรือมากกว่า เล็กน้อย						

แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2544)	อันดับแนวโน้มความเป็นไปได้ของข้อความ					หมายเหตุ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
9. <u>เนื้อหาในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ</u> <u>สารนิเทศศาสตร์ใน 10 ปีข้างหน้าควรเป็นดังนี้</u> 9.1 เนื้อหาในรายวิชาที่สำคัญคือวิชาบังคับที่จะให้ ความรู้ทางวิชาชีพแก่ผู้เรียนประกอบด้วย 4 วิชา (4'c) คือ 1.Collection 2.Classification 3.Communication 4.Computers ..... 9.2 เนื้อหาด้านเทคโนโลยีสารนิเทศขั้นสูง เพื่อการ ใช้เทคนิคของคอมพิวเตอร์ในวิชาชีพ ตลอดจน ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารนิเทศ ที่จะทำให้การประกอบอาชีพทันสมัยและสนอง ความต้องการของผู้ใช้อย่างรวดเร็วและชี้ เฉพาะเจาะจง ..... 9.3 เนื้อหาด้านการสัมมนาทางวิชาชีพ เพื่อแลกเปลี่ยน เปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างผู้เรียน และผู้สอนให้กว้างและลึกซึ้ง ..... 9.4 เนื้อหาด้านปรัชญา คุณธรรมและจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ เพื่อให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง ..... 9.5 เนื้อหาเกี่ยวกับการเสนอบริการรูปแบบต่าง ๆ ต่อสังคม ..... 9.6 เนื้อหาด้านระบบควบคุมสารนิเทศ ทั้งระบบ จัดเก็บ ระบบค้นคืน การบริการ เพื่อเป็นหลัก ของวิชาชีพ ..... 9.7 เนื้อหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์หนังสือโดยวิธีการ ใหม่ ๆ เพื่อถนอมหนังสือเก่าที่เสื่อมสภาพ ... 9.8 ความสำคัญของสารนิเทศในสังคม ..... 9.9 ระบบสารนิเทศ และนโยบายสารนิเทศ ..... 9.10 การออกแบบและการวิเคราะห์ระบบ ..... 9.11 การจัดการและการตลาด ..... 9.12 การวิจัยและการประเมินผล ..... 9.13 การจัดการหน่วยงานบริการห้องสมุดหรือ หน่วยงานบริการสารนิเทศ						

แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2544)	อันดับแนวโน้มน่าความเป็นไปได้ของข้อความ					หมายเหตุ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
7. เป็นวิชาที่เกี่ยวกับวิชาการวิจัย						
8. เป็นวิชาที่เกี่ยวกับจริยธรรมวิชาชีพ และ วิชาจิตวิทยาสำหรับบรรณารักษ์						
วิชาเลือก						
1. เป็นรายวิชากลุ่มเทคโนโลยี						
2. มีวิชาเลือกสาขาอื่น ๆ ตามความสนใจของ ผู้เรียนโดยการนับหน่วยกิต ซึ่งผู้เรียนได้ใช้ ประโยชน์ได้มากในการเป็นพื้นฐานการ ทำงาน						
3. เป็นรายวิชากลุ่มการตลาด การประชาสัมพันธ์ และการติดต่อสื่อสาร ..						
4. เนื้อหาในรายวิชาเลือกควรเป็นวิชาที่ สัมพันธ์กับศาสตร์สาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ งานสารนิเทศมากขึ้น						
5. ลักษณะของรายวิชาเลือกควรเป็นการค้นคว้า อิสระและการค้นคว้าด้วยตนเอง						
10.2 การจัดการรายวิชา						
รายวิชาบังคับ						
1. เทคโนโลยีสารนิเทศ : ทฤษฎีและการ ประยุกต์						
2. การจัดการและการบริการของศูนย์ สารนิเทศ						
3. การวิเคราะห์ทรัพยากรสารนิเทศและ การทำรายการขั้นสูง						
4. การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์						
5. การบริการสารนิเทศเชิงพาณิชย์						
6. การวิเคราะห์และการออกแบบระบบ						
7. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์						
8. การบริหารงานห้องสมุดหรือศูนย์สารนิเทศ ขั้นสูง						

แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2544)	อันดับแนวโน้มน่าความเป็นไปได้ของข้อความ					หมายเหตุ
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
9. การพัฒนาวิทยากรสารนิเทศ						
10. ศูนย์รวมและวิจัยธรรมสำหรับ บรรณารักษ์และนักสารนิเทศ						
11. การจัดเก็บและการคืนคืนสารนิเทศ						
12. สารนิเทศศาสตร์เบื้องต้น						
13. การประมวลผลข้อมูลสำหรับบริการสารนิเทศ						
14. ระบบฐานข้อมูล						
15. วิทยุวิทยุบรรณารักษ์						
16. การสัมมนาวิชาชีพอ						
17. สังคมสารนิเทศและการสื่อสาร						
18. ระบบสารนิเทศแห่งชาติ						
19. สารสนเทศและกราฟฟี่						
20. ภาษาอังกฤษ						
รายวิชาเลือก						
1. กลุ่มวิชาการจัดการจัดเก็บ การคืนคืน และการ บริการสารนิเทศ						
1.1 การคืนจากฐานข้อมูล						
1.2 การจัดการระบบสารนิเทศ						
1.3 บริการตอบคำถามและช่วยการคืนคืนว่า						
1.4 การบริการสารนิเทศให้เปล่า						
1.5 การจัดทำหนังสือระบบรัฐสภาอเมริกัน						
1.6 การเอกสารและการคืนคืนสารนิเทศ						
1.7 การแปลสารนิเทศ						
1.8 การบริการสารนิเทศต่อสังคม						
1.9 ความต้องการและการใช้สารนิเทศ						
1.10 การดำเนินงานสารนิเทศในห้องสมุด						
2. กลุ่มวิชาด้านการบริหารและการจัดการ สารนิเทศ						
2.1 การจัดการสารนิเทศ						

แนวโน้มนองหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2544)	อันดับแนวโน้มนองความเป็นไปได้ของข้อความ					หมายเหตุ
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
4. กลุ่มวิชาชีพด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ และการติดต่อสื่อสาร						
4.1 ธุรกิจการพิมพ์และตลาดหนังสือ						
4.2 เศรษฐศาสตร์สารนิเทศ						
4.3 การประชาสัมพันธ์ห้องสมุด						
4.4 มนุษย์สัมพันธ์						
4.5 การตลาดสำหรับบริการของห้องสมุด และศูนย์สารนิเทศ						
4.6 การบริการสารนิเทศทางธุรกิจและ อุตสาหกรรม						
4.7 ทักษะเพื่อการสื่อสารด้าน บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์						
5. กลุ่มวิชาชีพด้านแหล่งสารนิเทศ และสารนิเทศ เฉพาะด้าน						
5.1 สิ่งพิมพ์รัฐบาล						
5.2 สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง						
5.3 หนังสือหายาก						
5.4 วดหมายเทศและการบันทึกสมัยใหม่ ..						
5.5 สื่อโสตทัศนวัสดุในห้องสมุด						
5.6 ห้องสมุดโรงเรียน						
5.7 ห้องสมุดมหาวิทยาลัย						
5.8 ห้องสมุดประชาชน						
5.9 ห้องสมุดแห่งชาติ						
5.10 ห้องสมุดเฉพาะ						
5.11 แหล่งบริการสารนิเทศสาขาต่างๆ						
5.11.1 แหล่งและบริการสารนิเทศสาขา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ..						
5.11.2 แหล่งและบริการสารนิเทศสาขา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ..						
5.11.3 แหล่งและบริการสารนิเทศทาง อุตสาหกรรม						

แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2544)	อันดับแนวโน้มความเป็นไปได้ของข้อความ					หมายเหตุ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
5.11.4 แหล่งและบริการสารนิเทศทาง การแพทย์						
5.11.5 แหล่งและบริการสารนิเทศทาง กฎหมาย						
5.11.6 แหล่งและบริการสารนิเทศทาง การเกษตร						
5.12 สารนิเทศท้องถิ่น						
5.13 สารนิเทศศาสตร์สำหรับบุคคลเฉพาะ กลุ่ม						
5.14 ระบบสารนิเทศสำหรับคนชรา						
5.15 ระบบสารนิเทศสำหรับเด็กและวัยรุ่น						
<u>รายวิชาที่มีความสัมพันธ์กับศาสตร์สาขาอื่น ๆ</u> <u>ที่เกี่ยวข้องกับบรรณารักษศาสตร์และ</u> <u>สารนิเทศศาสตร์</u>						
1. พฤติกรรมศาสตร์						
2. การศึกษา						
3. ภาษาต่างประเทศอื่น ๆ เช่น ภาษาญี่ปุ่น ภาษาจีน						
4. สถิติ						
5. สังคมวิทยา						
11. จำนวนหน่วยกิตในรายวิชา						
จำนวนหน่วยกิตในแต่ละรายวิชาควรกำหนดไว้ รายวิชาละ 3 หน่วยกิต						
12. ผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา การของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ใน 10 ปีข้างหน้า						
12.1 ระบบเครือข่ายสารนิเทศและความร่วมมือ ระหว่างห้องสมุดและแหล่งสารนิเทศมีมากขึ้น						

แนวโน้มนของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทย 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2544)	อันดับแนวโน้มนความเป็นไปได้ของข้อความ					หมายเหตุ
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
12.2 เทคโนโลยีที่ก้าวหน้า คอมพิวเตอร์มีบทบาท มากขึ้นจนเป็นสิ่งจำเป็นต้องมีในหลักสูตร						
12.3 การผลิตบุคลากรด้านการจัดการสารนิเทศมี จุดมุ่งหมายเพื่อสนองความต้องการของตลาด แรงงานในสาขาวิชาอื่น ๆ ด้วย ไม่เฉพาะ แต่งานห้องสมุดเท่านั้น ดังนั้นหลักสูตรจะต้อง สอดคล้องกับการผลิตบุคลากรด้วย						
12.4 ถ้าหลักสูตรไม่สนองตอบความต้องการของสังคม จะทำให้เกิดการแทรกแซงจากบุคลากรใน วิชาอื่นที่มีศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีใหม่ มากกว่า						
12.5 ระบบศูทิวสารนิเทศจะได้รับความนิยมและ พัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการที่ชี้เฉพาะ เจาะจงและทันต่อความต้องการของผู้ใช้						
12.6 ห้องสมุดหรือศูนย์สารนิเทศต้องใช้ระบบศูทิว มาใช้ในการให้ข่าวสาร						
12.7 การแข่งขันในด้านข่าวสารข้อมูล						
12.8 ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะ อย่างอื่นในด้านการผลิตสื่อความรู้ทั้งด้าน รูปลักษณะและปริมาณ และด้านการสื่อสาร						
12.9 การปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างผู้ให้ บริการกับผู้ใช้บริการจะมากขึ้น เพื่อที่จะได้ ทราบความต้องการของผู้ใช้อย่างลึกซึ้งและ สนองความต้องการได้ตรงตามวัตถุประสงค์ ..						
12.10 ผู้สอนทางด้านเทคโนโลยีอาจไม่ใช่บรรณารักษ์ โดยตรงแต่ต้องมีบุคลากรจากสาขาคอมพิวเตอร์ หรือเทคโนโลยีมาเป็นผู้ให้ความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องของการจัดการข้อมูลด้านสารนิเทศ ..						
12.11 สถาบันหลายแห่งได้เปิดสอนสาขาคอมพิวเตอร์ หรือสาขาวิชาการจัดการ ซึ่งทั้ง 2 สาขาวิชา ได้ผนวกวิชาที่เกี่ยวกับการจัดการด้านข่าวสาร ด้วยคอมพิวเตอร์ไว้ด้วย ก็เท่ากับว่าวิชาด้าน บรรณารักษศาสตร์จะถูกยุบทราน						

แนวนโยบายของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2544)	อันดับแนวโน้มนโยบายความเป็นไปได้ของข้อความ					หมายเหตุ
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
12.22 ระบบสำนักงานอัตโนมัติที่ต้องการใช้อุปกรณ์ เครื่องมือกลอำนาจความสะดวกในการจัดเก็บ และค้นคืนสารนิเทศเพิ่มมากขึ้น ใช้บุคลากรและ พื้นที่ค่าเงินในการให้น้อยที่สุด						
12.23 ต้องมีสมาคมวิชาชีพรับผิดชอบพัฒนาความ ก้าวหน้า วางมาตรฐานวิชาชีพบรรณารักษ์หรือ นักสารนิเทศ						
12.24 โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์จำเป็นต้องมีการแข่งขันกัน มากขึ้น คือต้องแข่งกับคณะวิชาอื่น ๆ ในสถาบัน เดียวกัน เพื่อจบประมาณและแข่งขันกับโรงเรียน บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์สถาบัน อื่นทั้งในด้านที่เกี่ยวกับผู้เรียนและข้อจำกัดใน เรื่องตลาดแรงงาน						
12.25 ปรัชญาและบทบาทของวงการธุรกิจจะครอง ความเป็นผู้นำทางด้านบริการสารนิเทศและ ระบบอัตโนมัติ ซึ่งจะส่งผลให้หลักสูตรและ การศึกษาทางด้านบริหารธุรกิจเพื่ออำนาจต่อ การเรียนการสอนที่รวดเร็วกว่าที่ บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ จะตามทัน						
12.26 การเปลี่ยนหลักสูตรให้รับความก้าวหน้าทาง เทคโนโลยี ต้องคำนึงถึงสภาพความเป็นจริง ของสังคมไทยและความสามารถในการให้ บริการสารนิเทศและการใช้สารนิเทศที่แตกต่าง กันของแต่ละภาคหรือแต่ละท้องถิ่นด้วย						
12.27 ปรัชญาของบรรณารักษ์คงต้องเปลี่ยนจาก Service on non - profit basis มาเป็น to gain profit efficiently .						

ภาคผนวก 4

แบบสอบถามรอบที่ 3

เรื่อง

แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทย

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นรอบสุดท้ายของการวิจัย เรื่อง แนวโน้มของหลักสูตร
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทย ใน 10 ปีข้างหน้า
(พ.ศ.2544) ในการตอบแบบสอบถามรอบนี้ ขอให้ท่านขีดเครื่องหมาย (/) ลงในช่อง
อันดับแนวโน้มความเป็นไปได้ของข้อความ โดยขอให้ท่านพิจารณาคำตอบของท่านเปรียบเทียบกับ
กับมีชชฐานและนิสัษระหว่างควอไทล์ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด 31 ท่าน ที่ตอบแบบสอบถาม
ในรอบที่แล้ว และได้ระบุคะแนนการตอบของท่านในรอบที่ผ่านมาด้วย

ในรอบนี้ท่านอาจจะเปลี่ยนคำตอบใหม่ หรือจะยังคงยืนยันคำตอบเดิมของท่านก็ได้
หากคำตอบของท่านในรอบสุดท้ายนี้ ข้อใดอยู่ในขอบเขตของนิสัษระหว่างควอไทล์ ขอความกรุณา
ให้ท่านเขียนเหตุผลของการที่ท่านตอบเช่นนั้นด้วย

ในแบบสอบถามฉบับนี้จะมีสัญลักษณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลของการตอบแบบสอบถามในรอบที่
แล้วของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ สัญลักษณ์ต่าง ๆ มีความหมายดังนี้

- สัญลักษณ์ + สีดำ หมายถึง คำมีชชฐานของน้ำหนักคะแนน แนวโน้มจากคำตอบ
ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ
- สัญลักษณ์ สีดำ หมายถึง ขอบเขตของนิสัษระหว่างควอไทล์ของคำตอบ
ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ
- สัญลักษณ์ สีแดง คือคำตอบของท่านในรอบที่แล้ว (ถ้าท่านไม่ได้ตอบข้อใดจะไม่
แสดงไว้)

ในช่องอันดับแนวโน้มนั้นความเป็นไปได้ของข้อความแต่ละระดับมีความหมายดังนี้

5	หมายถึง	แนวโน้มนั้นข้อความนั้นเป็นไปได้	มากที่สุด
4	หมายถึง	แนวโน้มนั้นข้อความนั้นเป็นไปได้	มาก
3	หมายถึง	แนวโน้มนั้นข้อความนั้นเป็นไปได้	ปานกลาง
2	หมายถึง	แนวโน้มนั้นข้อความนั้นเป็นไปได้	น้อย
1	หมายถึง	แนวโน้มนั้นข้อความนั้นเป็นไปได้	น้อยที่สุด

แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2544)	อันดับแนวโน้มความเป็นไปได้ของข้อความ					เหตุผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
1. จุดมุ่งหมายและลักษณะของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์โดยทั่วไปใน 10 ปีข้างหน้า มีดังนี้						
1.1 ต้องมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับแผนพัฒนา การศึกษาระดับอุดมศึกษาของชาติที่ได้กำหนดใน ช่วงนั้น ๆ		+				
1.2 เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของหลักสูตรระดับ บัณฑิตศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัย		+				
1.3 ควรจะสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และเทคโนโลยีสารสนเทศที่พัฒนาไปอย่าง รวดเร็ว	+					
1.4 มีเนื้อหามากกว่าเดิม ความเป็นสากล และ ความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น		+				
1.5 เน้นหนักไปทางด้านการใช้เทคโนโลยีใน งานห้องสมุด	+					
1.6 เน้นการจัดการสารนิเทศเฉพาะสาขาวิชา ...	+					
1.7 เน้นการบริการมากกว่างานเทคนิค	+					
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ใน 10 ปีข้างหน้าจะผลิตมหาบัณฑิต เป็นบุคลากรที่มีคุณสมบัติ ดังนี้						
2.1 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตที่ปฏิบัติงานทางด้าน การจัดการสารนิเทศในระดับปฏิบัติการทางวิชาชีพ มากกว่าเพื่อสร้างผู้สอนหรือผู้นำทางด้านวิชาชีพ และผู้บริหาร		+				
2.2 เน้นการเป็นผู้นำทางด้านวิชาชีพมากขึ้น โดยเน้นเฉพาะด้านสารนิเทศศาสตร์ มากกว่า บรรณารักษศาสตร์		+				
2.3 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตทางวิชาชีพที่สามารถนำ ความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้ เป็นประโยชน์นับตั้งแต่ ขึ้นปฏิบัติการจนกระทั่งพัฒนาความก้าวหน้าไปสู่ ขึ้นบริหารในระดับสูงขึ้นไปได้		+				

แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปี ข้างหน้า (พ.ศ. 2544)	อันดับแนวโน้มความเป็นไปได้ของข้อความ					เหตุผล
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
2.4 มุ่งพัฒนามหาบัณฑิตผู้ที่จะสอนหรือปฏิบัติงานใน ห้องสมุดหรือศูนย์เอกสารให้เป็นผู้มีคุณธรรม และคุณลักษณะของความเป็นครู และความเป็น ผู้บริหารที่ดี		+				
2.5 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นบรรณารักษ์หรือ นักสารนิเทศที่พร้อมจะให้ความร่วมมือในการ ทำงานกับห้องสมุดและแหล่งสารนิเทศอื่น ๆ ..		+				
2.6 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นนักวิชาการทำหน้าที่ เป็นผู้สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศ- ศาสตร์ในสถาบันการศึกษาระดับวิทยาลัยและ มหาวิทยาลัย			+			
2.7 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาชีพ บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เพื่อ ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารในสถาบันบริการสารนิเทศ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน			+			
2.8 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้มีความสามารถสื่อสาร ได้ดีในฐานะเป็นสื่อกลางระหว่างสารนิเทศ และผู้ใช้		+				
2.9 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้มีความสามารถด้านการ จัดการทรัพยากรสารนิเทศ เพื่อสนองความ ต้องการของผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้ง บริการภายในและภายนอก		+				
2.10 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นบรรณารักษ์ นักวิจัย นักเอกสารสนเทศ และนักวิชาการระดับสูงที่มี ส่วนร่วมในการพัฒนาวิชาชีพและการวิจัย			+			
2.11 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นผู้ที่ตระหนักถึงความ สำคัญของสารนิเทศในสังคม		+				
2.12 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้มีความรู้ในศาสตร์สาขา ต่าง ๆ เพิ่มขึ้นซึ่งสามารถนำความรู้ไปใช้ใน การบริหารและการให้บริการ			+			
2.13 เพื่อผลิตกำลังคนระดับสูงที่มีความสามารถ และ ความชำนาญในการจัดการข้อมูลสารนิเทศ และ บริการสารนิเทศ		+				

แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2544)	อันดับแนวโน้มน่าความเป็นไปได้ของข้อความ					เหตุผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
2.14 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้มีความรู้ ทักษะ และ ประสบการณ์เกี่ยวกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ และ ให้สามารถนำเทคโนโลยีเหล่านั้นมาจัดการ และบริการสารนิเทศในรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่าง มีประสิทธิภาพ	+					
2.15 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นบรรณารักษ์หรือนัก สารนิเทศให้สามารถออกไปทำงานได้ทั้งภาค ธุรกิจ อุตสาหกรรมและห้องสมุด	+					
2.16 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นผู้นำทางด้านวิชาชีพ และเป็นผู้ใช้วิชาชีพนำชุมชน		+				
2.17 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นบุคลากรสารนิเทศที่มี ความรู้ด้านการวิเคราะห์ระบบ และด้าน บริหารธุรกิจ	+					
2.18 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นบรรณารักษ์ นักเอก- สารสนเทศและนักวิชาการระดับสูงที่สามารถ ผสมผสานผลงานวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์กับสาขาวิชาอื่น ๆ เพื่อพัฒนา ชุมชน พัฒนาประเทศทั้งในภาครัฐและเอกชน	+					
2.19 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นผู้บริหารในสถาบัน บริการสารนิเทศทั้งที่ให้บริการโดยไม่คิดมูลค่า และธุรกิจบริการสารนิเทศ	+					
2.20 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นผู้ที่สามารถสร้างงาน ด้านธุรกิจข่าวสารในระดับที่เป็นธุรกิจพาณิชย์ได้	+					
2.21 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นผู้มีความรู้ความ สามารถที่จะบรรจุสารนิเทศเป็นชุดข้อมูลสำเร็จ ที่ตรงกับความต้องการของตลาด		+				
2.22 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นผู้บริหารด้านห้องสมุด แก่ชุมชน และสถาบันการศึกษาระดับโรงเรียน และห้องสมุดเฉพาะมากขึ้น		+				
2.23 เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นผู้ประกอบการอาชีพอิสระ ได้		+				

แนวโน้มนองหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยใน 10 ปี ข้างหน้า (พ.ศ.2544)	อันดับแนวโน้มนองความเป็นไปได้ของข้อความ					เหตุผล
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
3. <u>โครงสร้างของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ</u> <u>สารนิเทศศาสตร์ใน 10 ปีข้างหน้าจะมีลักษณะดังนี้</u>						
3.1 ต้องยึดตามเกณฑ์มาตรฐานของทบวง มหาวิทยาลัย คือจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต แต่ค่าหน่วยกิตของวิทยานิพนธ์ ควรมีค่าไม่เกิน 6 หน่วยกิต เพื่อเปิดโอกาส ให้นักศึกษาได้มีโอกาสศึกษารายวิชาอื่น ๆ ได้ มากขึ้น		+				
3.2 ควรมีความยืดหยุ่น คือ สามารถปรับเปลี่ยน รายละเอียดในแต่ละกลุ่มหรือประเภทวิชาได้ โดยง่าย เพื่อให้ทันกับความก้าวหน้าทาง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	+					
3.3 แต่ละสถาบันจะกำหนดโครงสร้างของหลักสูตร มากกว่าเกณฑ์ของทบวงมหาวิทยาลัย		+				
3.4 จะมีการเปลี่ยนแปลงเป็น 2 โปรแกรม คือ โปรแกรมที่มีวิทยานิพนธ์และโปรแกรมที่เลือก เรียนในรายวิชา (Course work) อย่างเดียว	+					
3.5 เพิ่มการเรียนในรายวิชา (Course work) มากขึ้น		+				
3.6 จะมีแผนการเรียนที่ไม่ต้องทำวิทยานิพนธ์แต่เป็น การสอบประมวลความรู้แทน		+				
3.7 จะเป็นแผนการเรียนรายวิชา (Course work) อย่างเดียวและให้นักศึกษาทำรายงานชิ้นใหญ่ แสดงผลงาน หรือความรู้ ความชำนาญในสาขา วิชาที่นักศึกษาเลือกเรียน		+				
3.8 อาจมีการปรับเปลี่ยนจำนวนหน่วยกิตวิชาบังคับ วิชาเลือก และ วิทยานิพนธ์ โดยมีจำนวน หน่วยกิตลดลง		+				
3.9 ควรกำหนดจำนวนหน่วยกิตในวิชาเลือกมากกว่า วิชาบังคับ		+				

แนวโน้มนองหลักสูตรบรรพชาภิษาศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยใน 10 ปี อ้างหน้า (พ.ศ.2544)	อันดับแนวโน้มนองความเป็นไปได้ของข้อความ					เหตุผล
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
3.10 โครงสร้างในรายวิชาบังคับและวิชาเลือก คิดเป็นสัดส่วน 2 ใน 3 ของหน่วยกิตรวมตลอด หลักสูตรและอีก 1 ใน 3 คิดเป็นหน่วยกิตใน วิทยานิพนธ์			+			
3.11 วิชาสัมพันธ์ลงทำได้ยากเนื่องจากหน่วยกิตรวม ตลอดหลักสูตรจะต้องเป็นไปตามทบวง มหาวิทยาลัยกำหนด			+			
4. หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร						
4.1 การกำหนดจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรจะ มีมากขึ้นเมื่อเทียบกับเกณฑ์ของทบวง มหาวิทยาลัยซึ่งกำหนดให้ไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต			+			
4.2 จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรควรอยู่ ระหว่าง 36 - 40 หน่วยกิต			+			
4.3 จำนวนหน่วยกิตรวมควรอยู่ระหว่าง 41 - 45 หน่วยกิต			+			
4.4 จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรควรอยู่ ระหว่าง 46 - 50 หน่วยกิต				+		
4.5 หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรจะเพิ่มขึ้นระหว่าง 51 - 57 หน่วยกิต					+	
4.6 หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรคาดว่าจะยังไม่มี เปลี่ยนแปลง (ตามเกณฑ์ของทบวงมหาวิทยาลัย กำหนดให้ไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต)			+			

แนวโน้มของหลักสูตรบริหารศึกษาศาสตร์และ สาขานิติศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทย 10 ปี ข้างหน้า (พ.ศ. 2544)	อันดับแนวโน้มความเป็นไปได้ของข้อความ					เหตุผล
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
5. โครงสร้างในหมวดวิชาบังคับ						
5.1 จำนวนหน่วยกิตถาวรอยู่ระหว่าง 9 - 13 หน่วยกิต (ปัจจุบันสถาบันต่าง ๆ กำหนด อยู่ระหว่าง 13 - 22 หน่วยกิต)		+				
5.2 จำนวนหน่วยกิตถาวรอยู่ระหว่าง 14 - 18 หน่วยกิต		+				
5.3 จำนวนหน่วยกิตถาวรจะเป็น 19 หน่วยกิตขึ้นไป			+			
5.4 จำนวนหน่วยกิตของวิชาบังคับควรมีเป็น 40 % ของหลักสูตร			+			
6. โครงสร้างในหมวดวิชาเลือก						
6.1 จำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาเลือกควรเพิ่มมาก ขึ้น (ปัจจุบันสถาบันต่าง ๆ กำหนดอยู่ระหว่าง 6 - 21 หน่วยกิต)		+				
6.2 จำนวนหน่วยกิตในรายวิชาเลือกควรอยู่ระหว่าง 9 - 14 หน่วยกิต			+			
6.3 จำนวนหน่วยกิตในรายวิชาเลือกควรอยู่ระหว่าง 15 - 21 หน่วยกิต		+				
6.4 วิชาเลือกควรเป็น 30 % ของหน่วยกิตรวม ตลอดหลักสูตร			+			
6.5 แต่ละสถาบันไม่ควรลดจำนวนหน่วยกิตใน วิชาเลือกลงจากเดิม เพราะผู้เรียนสามารถ เลือกเรียนวิชาที่รองรับเพื่อเสริมงานเดิม ที่จะทำ ซึ่งปัจจุบันแต่ละสถาบันกำหนดจำนวน หน่วยกิตอยู่ระหว่าง 6 - 21 หน่วยกิต		+				
7. โครงสร้างในหมวดวิชาสัมพันธ						
7.1 หมวดวิชาสัมพันธคาดว่าจะได้รับการเอาใจใส่ มากขึ้นและจำนวนหน่วยกิตจะเพิ่มขึ้น		+				
7.2 หมวดวิชาสัมพันธน่าจะมีบ้างแต่ไม่มากนัก			+			
7.3 วิชาสัมพันธควรเป็น 20 % ของหน่วยกิตรวม ตลอดหลักสูตร			+			

แนวโน้มของหลักสูตรบรรพชาภิบาลศึกษาศาสตร์และ สาขานิติศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยใน 10 ปี ข้างหน้า (พ.ศ.2544)	อันดับแนวโน้มความเป็นไปได้ของข้อความ					เหตุผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
8. โครงสร้างหมวดวิชานิติศาสตร์						
8.1 หน่วยกิตของวิชานิติศาสตร์เป็น 6 หน่วยกิต หรือน้อยกว่า			+			
8.2 จำนวนหน่วยกิตวิชานิติศาสตร์จะเพิ่มมากขึ้น (ปัจจุบันสถาบันต่าง ๆ กำหนดอยู่ระหว่าง 6 - 12 หน่วยกิต)			+			
8.3 หน่วยกิตของวิชานิติศาสตร์อยู่ระหว่าง 6 - 9 หน่วยกิต			+			
8.4 หน่วยกิตของวิชานิติศาสตร์อยู่ระหว่าง 10 - 12 หน่วยกิต			+			
8.5 หน่วยกิตของวิชานิติศาสตร์เป็น 1 ใน 3 ของ หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร				+		
8.6 ภาควิชาวิชานิติศาสตร์เป็น 1 ใน 4 ถึง 1 ใน 5 ของหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร			+			
8.7 หน่วยกิตของวิชานิติศาสตร์เป็น 10 % ของ หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร			+			
8.8 การทำวิชานิติศาสตร์จะลดความสำคัญลงโดย วิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับภาควิชาอื่น และ ฝึกหัดทำในวิชาที่เรียนแทน			+			
8.9 ภาควิชาเลือกสำหรับการทำวิชานิติศาสตร์โดยให้ เลือกทำการศึกษาเฉพาะกรณีที่มีค่าเทียบไม่ถึง 6 - 12 หน่วยกิต และนำไปประยุกต์ใช้ ประโยชน์ได้จริง ๆ			+			
8.10 นักศึกษาคณะศึกษานิติศาสตร์ทุกคน			+			
8.11 ไม่มีการทำวิชานิติศาสตร์แต่อาจให้เรียนวิชาอื่น ๆ แทนในจำนวนหน่วยกิตที่เท่ากันหรือมากกว่า เล็กน้อย			+			

แนวโน้มนองหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยใน 10 ปี ข้างหน้า (พ.ศ.2544)	อันดับแนวโน้มนองความเป็นไปได้ของข้อความ					เหตุผล
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
<p>9. <u>เนื้อหาในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ใน 10 ปีข้างหน้าควรเป็นดังนี้</u></p> <p>9.1 เนื้อหาในรายวิชาที่สำคัญคือวิชาบังคับที่จะให้ ความรู้ทางวิชาชีพแก่ผู้เรียนประกอบด้วย 4 วิชา (4'c) คือ 1.Collection 2.Classification 3.Communication 4.Computers .....</p>		+				
<p>9.2 เนื้อหาด้านเทคโนโลยีสารนิเทศขั้นสูง เพื่อการ ใช้เทคโนโลยีของคอมพิวเตอร์ในวิชาชีพ ตลอดจน กฎเกณฑ์และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารนิเทศ ที่จะให้การประกอบอาชีพทันสมัยและสนอง ความต้องการของผู้ใช้อย่างรวดเร็วและชี้ เฉพาะเจาะจง .....</p>		+				
<p>9.3 เนื้อหาด้านการสัมมนาทางวิชาชีพ เพื่อแลกเปลี่ยน ความรู้และประสบการณ์ระหว่างผู้เรียน และผู้สอนให้กว้างและลึกซึ้ง .....</p>		+				
<p>9.4 เนื้อหาด้านปรัชญา คุณธรรมและจริยธรรม บรรณารักษศาสตร์ เพื่อให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง .....</p>		+				
<p>9.5 เนื้อหาเกี่ยวกับการเสนอบริการรูปแบบต่าง ๆ ต่อสังคม .....</p>		+				
<p>9.6 เนื้อหาด้านระบบควบคุมสารนิเทศ ทั้งระบบ จัดเก็บ ระบบค้นคืน การบริการ เพื่อเป็นหลัก ของวิชาชีพ .....</p>		+				
<p>9.7 เนื้อหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์หนังสือโดยวิธีการ ใหม่ ๆ เพื่อถนอมหนังสือเก่าที่เสื่อมสภาพ .....</p>		+	+			
<p>9.8 ความสำคัญของสารนิเทศในสังคม .....</p>		+	+			
<p>9.9 ระบบสารนิเทศ และนโยบายสารนิเทศ .....</p>		+	+			
<p>9.10 การออกแบบและการวิเคราะห์ระบบ .....</p>		+	+			
<p>9.11 การจัดการและการตลาด .....</p>		+	+			
<p>9.12 การวิจัยและการประเมินผล .....</p>		+	+			
<p>9.13 การจัดการหน่วยงานบริการห้องสมุดหรือ หน่วยงานบริการสารนิเทศ .....</p>		+				

แนวนโยบายของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยใน 10 ปี ถัดหน้า (พ.ศ.2544)	อันดับแนวนโยบายความเป็นไปได้ของข้อความ					เหตุผล
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
9.14 เนื้อหาในกลุ่มวิชาบรรณารักษศาสตร์ดั้งเดิม ยังคงมีอยู่ ซึ่งเป็นกลุ่มความรู้หลักของวิชาชีพ เพื่อการประยุกต์ใช้ในระดับสูงต่อไป			+			
9.15 เนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้องกับสื่อความรู้ประเภทต่าง ๆ มีมากขึ้น แทนที่จะเน้นเรื่องสิ่งพิมพ์ประเภท เดียว		+				
9.16 เนื้อหาของรายวิชาต่าง ๆ จะไปในทางลดความ ความสนใจของผู้เรียน		+				
9.17 เนื้อหาความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสำหรับการ ประกอบอาชีพในด้านการบริการสารนิเทศ การข่าสารนิเทศ			+			
9.18 เนื้อหาเกี่ยวกับพฤติกรรม ความต้องการ และ การใช้สารนิเทศของผู้ใช้สารนิเทศ		+				
9.19 เนื้อหาเกี่ยวกับการส่งวนรักษา และบริการ ทรัพยากรสารนิเทศที่เป็นเอกลักษณ์ของภูมิภาค นั้น ๆ			+			
9.20 เนื้อหาเกี่ยวกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ที่สำคัญ ๆ		+				
9.21 เนื้อหาวิชาวิชาด้วยความร่วมมือระหว่างห้องสมุด 9.22 เพิ่มเติมเนื้อหาวิชาการจัดการสารนิเทศ ที่ไม่ใช่สิ่งพิมพ์ (Book Form) โดยเฉพาะ หน่วยงานทางธุรกิจ		+				
9.23 เนื้อหาในวิชาที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร อาคารสถานที่จะต้องปรับปรุง เพราะลักษณะ ของทรัพยากรสารนิเทศจะมีลักษณะเน้นหนักใน รูปแผ่นดิสก์ วัสดุทัศนวัสดุและอื่น ๆ			+			
9.24 เนื้อหาของแต่ละวิชาต้องปรับเปลี่ยนให้ทันต่อ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและให้เหมาะสม ต่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมโดยยังคงให้ ระดับความรู้ตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน ขึ้นกลาง และ ขั้นสูง		+				

แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2544)	อันดับแนวโน้มความเป็นไปได้ของข้อความ					เหตุผล
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
9.25 เนื้อหาวิชาที่เกี่ยวกับวรรณกรรมต่าง ๆ เช่น วรรณกรรมสังคมศาสตร์ วรรณกรรมมนุษย- ศาสตร์ จะมีประโยชน์น้อยลงต้องเลิกเรียน ..			+			
9.26 เนื้อหาควรส่งเสริมให้ผู้ศึกษาสามารถจัดการ วางแผนให้กับห้องสมุดโรงเรียน เพราะการ วางแผนที่ดีให้กับการศึกษาระยะต้น (ประถม- ศึกษา และมัธยมศึกษา) น่าจะคุ้มค่ากว่าการ วางแผนในระยะปลาย (อุดมศึกษา)			+			
9.27 เนื้อหาในหลักสูตรระ เน้นการเป็นสหสาขาวิชา มากขึ้น	+					
9.28 การจัดวิชาอาจจัดเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ แล้วให้เลือก วิชาที่สนใจในกลุ่มมากกว่าจะเป็นการจัดวิชา เดี่ยว ๆ	+					
10. วิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์						
10.1 การจัดกลุ่มเนื้อหา						
วิชานี้บังคับ						
1. เป็นวิชาที่เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากร การบริหารทรัพยากร และการจัดระบบ ทรัพยากร	+					
2. เป็นวิชาที่เกี่ยวกับสารนิเทศศาสตร์เบื้องต้น หรือการใช้ เทคโนโลยีสมัยใหม่กับงาน ห้องสมุด	+					
3. เป็นวิชาทางด้านงานเทคนิค การวิเคราะห์ การกำหนดหัวเรื่องและคำสำคัญ	+					
4. เป็นวิชาที่เกี่ยวกับการบริการสารนิเทศทั้งใน และนอกสถานที่	+					
5. เป็นวิชาที่เกี่ยวกับฐานข้อมูลต่าง ๆ ทั้งใน และต่างประเทศ	+					
6. เป็นวิชาที่เกี่ยวกับการสื่อสาร	+					

แนวโน้มนองหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2544)	อันดับแนวโน้มนองความเป็นไปได้ของข้อความ					เหตุผล
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
7. เป็นวิชาที่เกี่ยวกับวิธีการวิจัย		+				
8. เป็นวิชาที่เกี่ยวกับจริยธรรมวิชาชีพ และ วิชาจิตวิทยาสำหรับบรรณารักษ์		+				
วิชาเลือก		+				
1. เป็นรายวิชาในกลุ่มเทคโนโลยี		+				
2. มีวิชาเลือกสาขาอื่น ๆ ตามความสนใจของ ผู้เรียนโดยคำนึงหน่วยกิต ซึ่งผู้เรียนได้ใช้ ประโยชน์ได้มากในการเป็นพื้นฐานการ ทำงาน		+				
3. เป็นรายวิชาในกลุ่มการตลาด การประชาสัมพันธ์ และการติดต่อสื่อสาร ..		+				
4. เนื้อหาในรายวิชาเลือกควรเป็นวิชาที่ สัมพันธ์กับศาสตร์สาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ งานสารนิเทศมากขึ้น		+				
5. ลักษณะของรายวิชาเลือกควรเป็นการค้นคว้า อิสระและการค้นคว้าด้วยตนเอง		+				
10.2 การจัดการรายวิชา						
รายวิชาบังคับ						
1. เทคโนโลยีสารนิเทศ : ทฤษฎีและการ ประยุกต์		+				
2. การจัดการและการบริการของศูนย์ สารนิเทศ		+				
3. การวิเคราะห์ทรัพยากรสารนิเทศและ การทำรายการขั้นสูง		+				
4. การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์		+				
5. การบริการสารนิเทศเชิงพาณิชย์		+				
6. การวิเคราะห์และกำรออกแบบระบบ		+				
7. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์		+				
8. การบริหารงานห้องสมุดหรือศูนย์สารนิเทศ ขั้นสูง		+				

แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2544)	อันดับแนวโน้มน่าความเป็นไปได้ของข้อความ					เหตุผล
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
9. การนิเทศสารนิเทศสารนิเทศ		+				
10. คุณสมบัติและจริยธรรมสำหรับ บรรณารักษ์และนิเทศสารนิเทศ		+				
11. การวัดเก็บและการคืนสารนิเทศ		+				
12. สารนิเทศศาสตร์เบื้องต้น		+				
13. การประมวลผลข้อมูลสำหรับบริการสารนิเทศ		+				
14. ระบบฐานข้อมูล		+				
15. วิทยุกระจายเสียง		+				
16. สังคมสารนิเทศและการสื่อสาร		+				
17. ระบบสารนิเทศแห่งชาติ		+				
18. สารสนเทศและตรรกศาสตร์		+				
19. ภาษาอังกฤษ		+				
<u>รายชื่อวิชาเลือก</u>						
1. กลุ่มวิชาจัดการจัดเก็บ การคืนคืน และการ บริการสารนิเทศ		+				
1.1 การคืนจากฐานข้อมูล		+				
1.2 การจัดการระบบสารนิเทศ		+				
1.3 บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า		+				
1.4 การจัดทำหนังสือระบบรัฐสภาอเมริกัน		+				
1.5 การเอกสารและการคืนคืนสารนิเทศ		+				
1.6 การแปลสารนิเทศ		+				
1.7 การบริการสารนิเทศต่อสังคม		+				
1.8 ความต้องการและการใช้สารนิเทศ		+				
2. กลุ่มวิชาด้านการบริหารและการจัดการ สารนิเทศ		+				
2.1 การจัดการสารนิเทศ		+				

แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2544)	อันดับแนวโน้มความเป็นไปได้ของข้อความ					เหตุผล
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
2.2 การบริหารบุคคลในห้องสมุดและศูนย์ สารนิเทศ		+				
2.3 การบริหารโครงการ		+				
2.4 การสัมมนาด้านบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์		+				
2.5 การฝึกอบรม		+				
2.6 การบริหารห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ..		+				
2.7 การจัดการเทคโนโลยีสารนิเทศ		+				
2.8 กลยุทธ์การวางแผน		+				
3. กลุ่มวิชาด้านเทคโนโลยี						
3.1 ระบบและโปรแกรมสารนิเทศ		+				
3.2 ระบบห้องสมุดและสำนักงานอัตโนมัติ ..		+				
3.3 การประยุกต์ใช้คอมพิวเตอร์ในงาน ห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ		+				
3.4 โทรคมนาคมเบื้องต้น		+				
3.5 ระบบเผยแพร่สารนิเทศด้วยสื่อ อิเล็กทรอนิกส์		+				
3.6 โครงสร้างข้อมูล		+				
3.7 เทคนิคสมัยใหม่ในห้องสมุดและศูนย์ สารนิเทศ		+				
3.8 การค้นด้วยระบบออนไลน์		+				
3.9 เทคนิคการค้นคืน และการค้นคืน สารนิเทศด้วยคอมพิวเตอร์		+				
3.10 หน่วยงานห้องสมุดและสารนิเทศ		+				
3.11 การสร้างฐานข้อมูลและการ ฐานข้อมูล		+				

แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2544)	อันดับแนวโน้มน่าความเป็นไปได้ของข้อความ					เหตุผล
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
4. กลุ่มวิชาด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ และการติดต่อสื่อสาร						
4.1 ธุรกิจการพิมพ์และตลาดหนังสือ			+			
4.2 เศรษฐศาสตร์สารนิเทศ			+			
4.3 การประชาสัมพันธ์ห้องสมุด			+			
4.4 มนุษย์สัมพันธ์			+			
4.5 การตลาดสำหรับบริการของห้องสมุด และศูนย์สารนิเทศ			+			
4.6 การบริการสารนิเทศทางธุรกิจและ อุตสาหกรรม			+			
4.7 กิจยะเพื่อการสื่อสารด้าน บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์			+			
5. กลุ่มวิชาด้านแหล่งสารนิเทศ และสารนิเทศ เฉพาะด้าน						
5.1 สิ่งพิมพ์รัฐบาล			+			
5.2 สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง			+			
5.3 หนังสือหายาก			+			
5.4 จดหมายเหตุและการบันทึกสมัยใหม่ ..			+			
5.5 สื่อโสตทัศนวัสดุในห้องสมุด			+			
5.6 ห้องสมุดโรงเรียน			+			
5.7 ห้องสมุดมหาวิทยาลัย			+			
5.8 ห้องสมุดประชาชน			+			
5.9 หอสมุดแห่งชาติ			+			
5.10 ห้องสมุดเฉพาะ			+			
5.11 แหล่งบริการสารนิเทศสาขาต่างๆ						
5.11.1 แหล่งและบริการสารนิเทศสาขา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี			+			
5.11.2 แหล่งและบริการสารนิเทศสาขา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ..			+			
5.11.3 แหล่งและบริการสารนิเทศทาง อุตสาหกรรม			+			

หน่วยงานของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2544)	อันดับแนวโน้มนโยบายที่เป็นไปได้ของข้อมูลความ					เหตุผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง กลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
5.11.4 แหล่งและบริการสารนิเทศทาง การแพทย์		+				
5.11.5 แหล่งและบริการสารนิเทศทาง กฎหมาย		+				
5.11.6 แหล่งและบริการสารนิเทศทาง การเกษตร		+				
5.12 สารนิเทศท้องถิ่น		+				
5.13 สารนิเทศศาสตร์สำหรับบุคคลเฉพาะ กลุ่ม			+			
5.14 ระบบสารนิเทศสำหรับคนชรา			+			
5.15 ระบบสารนิเทศสำหรับเด็กและวัยรุ่น			+			
<u>รายวิชาที่มีความสัมพันธ์กับศาสตร์สาขาอื่น ๆ</u> <u>ที่เกี่ยวข้องกับบรรณารักษศาสตร์และ</u> <u>สารนิเทศศาสตร์</u>						
1. พฤติกรรมศาสตร์			+			
2. การศึกษา			+			
3. ภาษาล่าประเทศอื่น ๆ เช่น ภาษาญี่ปุ่น ภาษาจีน				+		
4. สถิติ			+			
5. สังคมวิทยา			+			
11. จำนวนหน่วยกิตในรายวิชา						
จำนวนหน่วยกิตในแต่ละรายวิชาควรกำหนดไว้ รายวิชาละ 3 หน่วยกิต		+				
12. ผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา การของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ใน 10 ปีข้างหน้า						
12.1 ระบบเครือข่ายสารนิเทศและความร่วมมือ ระหว่างห้องสมุดและแหล่งสารนิเทศมีมากขึ้น		+				

แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2544)	อันดับแนวโน้มความเป็นไปได้ของข้อความ					เหตุผล
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
12.2 เทคโนโลยีที่ก้าวหน้า คอมพิวเตอร์มีบทบาท มากขึ้นจนเป็นสิ่งจำเป็นต้องมีในหลักสูตร	+					
12.3 การผลิตบุคลากรด้านการจัดการสารนิเทศมี จุดมุ่งหมายเพื่อสนองความต้องการของตลาด แรงงานในสาขาวิชาอื่น ๆ ด้วย ไม่เฉพาะ แต่งานห้องสมุดเท่านั้น ดังนั้นหลักสูตรจะต้อง สอดคล้องกับการผลิตบุคลากรด้วย	+					
12.4 ถ้าหลักสูตรไม่สนองตอบความต้องการของสังคม จะทำให้เกิดการแทรกแซงจากบุคลากรใน วิชาชีพอื่นที่มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีใหม่ มากกว่า	+					
12.5 ระบบธุรกิจสารนิเทศจะได้รับความนิยมและ พัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการที่เฉพาะ เจาะจงและทันต่อความต้องการของผู้ใช้	+					
12.6 ห้องสมุดหรือศูนย์สารนิเทศต้องใช้ระบบธุรกิจ มาใช้ในการให้บริการ	+					
12.7 การแข่งขันในด้านข่าวสารข้อมูล	+					
12.8 ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะ อย่างยิ่งในด้านการผลิตสื่อความรู้ทั้งด้าน รูปลักษณะและปริมาณ และด้านการสื่อสาร	+					
12.9 การปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างผู้ใช้ บริการกับผู้ใช้บริการจะมีมากขึ้น เพื่อที่จะได้ ทราบความต้องการของผู้ใช้อย่างลึกซึ้งและ สนองความต้องการได้ตรงตามวัตถุประสงค์	+					
12.10 ผู้สอนทางด้านเทคโนโลยีอาจไม่ใช่บรรณารักษ์ โดยตรงแต่ต้องมีบุคลากรจากสาขาคอมพิวเตอร์ หรือเทคโนโลยีมาเป็นผู้ให้ความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องของการจัดการข้อมูลด้านสารนิเทศ	+					
12.11 สถาบันหลายแห่งได้เปิดสอนสาขาคอมพิวเตอร์ หรือสาขาวิชาการจัดการ ซึ่งทั้ง 2 สาขาวิชา ได้ผนวกวิชาที่เกี่ยวกับการจัดการด้านข่าวสาร ด้วยคอมพิวเตอร์ไว้ด้วย ก็เท่ากับว่าวิชาด้าน บรรณารักษศาสตร์จะถูกบูรณาการ	+					

แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2544)	อันดับแนวโน้มความเป็นไปได้ของข้อความ					เหตุผล
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
12.12 บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ต้อง แยกตัวเองให้เด่นชัด ไม่เช่นนั้นจะถูกกลืนหาย ไป และต้องปิดตัวเองลง		+				
12.13 มีความร่วมมือช่วยเหลือกันในระดับนานาชาติ มากยิ่งขึ้น		+				
12.14 มีการขายสารนิเทศกันมากยิ่งขึ้น		+				
12.15 ผู้เรียนต้องมีความสามารถทั้งทางด้านภาษาและ เทคโนโลยีมากยิ่งขึ้น		+				
12.16 ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจะมีอิทธิพลและ ก้าวหน้ามากขึ้นและเร็วมากขึ้นจน บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ใน ประเทศไทยปรับตัวไม่ทัน		+				
12.17 ความคล่องตัวในการปรับเปลี่ยนหลักสูตรจะมี มากขึ้นโดยพัฒนาในแง่ความรวดเร็ว ทันเหตุการณ์		+				
12.18 ศักยภาพของวงการธุรกิจจะทำให้สามารถ ทำงานร่วมกับกลุ่มวิศวกรพัฒนา Hardware ได้ใกล้ชิดกว่ากลุ่มบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์		+				
12.19 บริษัท องค์กร หน่วยงานอื่น ๆ อาจต้องการ บรรณารักษ์หรือนักสารนิเทศที่เชี่ยวชาญเฉพาะ สาขาวิชามากขึ้น		+				
12.20 มาตรฐานในการลงรายการต่าง ๆ จะมีความ จำเป็นยิ่งขึ้น เนื่องจากจะมีการแลกเปลี่ยน ข้อมูลมากขึ้น		+				
12.21 ผู้นำทางด้านสารนิเทศต้องมีความรู้ในสาขา อื่น ๆ มากขึ้น เพื่อรองรับกับวิทยาการในสาขา ต่าง ๆ ที่ก้าวหน้ามากขึ้น		+				

แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2544)	อันดับแนวโน้มความเป็นไปได้ของข้อความ					เหตุผล
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
12.22 ระบบสำนักงานอัตโนมัติที่ต้องการใช้อุปกรณ์ เครื่องมือกลอำนวยความสะดวกในการจัดเก็บ และค้นคืนสารนิเทศเพิ่มมากขึ้น ใช้บุคลากรและ พื้นที่ดำเนินการให้น้อยที่สุด	+					
12.23 ต้องมีสมาคมวิชาชีพรับผิดชอบพัฒนาความ ก้าวหน้า วางมาตรฐานวิชาชีพบรรณารักษ์หรือ นักสารนิเทศ		+				
12.24 โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์จำเป็นต้องมีการแข่งขันกัน มากขึ้น คือต้องแข่งกับคณะวิชาอื่น ๆ ในสถาบัน เดียวกันเพื่อขบประมาณและแข่งขันกับโรงเรียน บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์สถาบัน อื่นทั้งในด้านที่เกี่ยวกับผู้เรียนและข้อจำกัดใน เรื่องตลาดแรงงาน		+				
12.25 ปรัชญาและบทบาทของวงการธุรกิจจะครอง ความเป็นผู้นำทางด้านบริการสารนิเทศและ ระบบอัตโนมัติ ซึ่งจะส่งผลให้หลักสูตรและ การศึกษาทางด้านบริหารธุรกิจเอื้ออำนวยต่อ การเรียนการสอนที่รวดเร็วกว่าที่ บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ จะตามทัน		+				
12.26 การเปลี่ยนหลักสูตรให้รับความก้าวหน้าทาง เทคโนโลยี ต้องคำนึงถึงสถานการณ์ความเป็นจริง ของสังคมไทยและความสามารถในการให้ บริการสารนิเทศและการใช้สารนิเทศที่แตกต่าง กันของแต่ละภาคหรือแต่ละท้องถิ่นด้วย		+				
12.27 ปรัชญาของบรรณารักษ์คงต้องเปลี่ยนจาก Service on non - profit basis มาเป็น to gain profit efficiently		+				

ภาคผนวก 5
(หนังสือขอความร่วมมือ)

ที่ ทม 1207/505

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี 94000

สิงหาคม 2535

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการวิจัย

เรียน

ด้วย นายสุรินทร์ ตันสกุล นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์ กำลังทำวิจัยเรื่อง แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทย ใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2544) ในกรณี นักศึกษาขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ เพื่อระดมความคิดในการวิจัย แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทย ในอีก 10 ปีข้างหน้า โดยใช้เทคนิคเดลฟาย

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน โดยรับเป็นผู้เชี่ยวชาญในการวิจัยครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(นายมะเนาะ ฮุเด็น)
คณบดี

สำนักงานเลขานุการคณะ

โทร. (073) 349111 ต่อ 236

โทรสาร 348519

ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี 94000

สิงหาคม 2535

เรื่อง ขอลความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม

เรียน

- สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. คำชี้แจงการวิจัย
2. แบบสอบถามรอบที่ 1

ข้าพเจ้า นายสุรินทร์ ตันสกุล นักศึกษาระดับปริญญาโทสาขารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิจัยเรื่อง แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ในอีก 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2544) โดยใช้เทคนิคเดลฟาย จึงต้องขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ โปรดกรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามดังกล่าว และส่งกลับไปภายในวันที่ สิงหาคม 2535

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ และขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายสุรินทร์ ตันสกุล)
ผู้วิจัย

โรงเรียนโพธิ์ศรีราชศึกษา
อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี
94120

พฤศจิกายน 2535

เรื่อง ขอความกรุณาตอบแบบสอบถาม

เรียน

ตามที่ท่านได้กรุณาตอบแบบสอบถามรอบที่ 1 เรื่อง แนวโน้มของหลักสูตร
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทย มาแล้วนั้น ผู้วิจัย
ขอกราบขอบพระคุณในความอนุเคราะห์ของท่าน สำหรับแบบสอบถามรอบที่ 2 ผู้วิจัยได้
จากการรวบรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 24 ท่าน โดยผู้วิจัยพยายามอย่างยิ่งที่
จะคงรูปภาพเดิมของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและได้ลดความซ้ำซ้อนของข้อความลงด้วย

จุดมุ่งหมายของการตอบแบบสอบถามในรอบนี้ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญให้อันดับความ
สำคัญของข้อความแต่ละข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยและคิดว่าเป็นไปได้ใน 10 ปีข้างหน้า
(พ.ศ. 2544) และเพื่อความเที่ยงตรงของการวิจัย ช่วงระยะเวลาในการตอบแบบสอบถาม
รอบที่ 2 และ รอบที่ 3 ควรเป็นระยะที่ไม่ห่างกันมากนัก ดังนั้นจึงขอความกรุณาตอบ
แบบสอบถามและส่งคืนภายในวันที่ ธันวาคม 2535

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถาม
ครบทั้ง 3 รอบ และขอกราบขอบพระคุณในความอนุเคราะห์ของท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายสุรินทร์ ต้นสกุล)

ผู้วิจัย

โรงเรียนโพธิ์ศรีราชศึกษา
อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี
94120 โทร.431395

มกราคม 2536

เรื่อง ขอความกรุณาตอบแบบสอบถามรอบสุดท้าย

เรียน

ตามที่ท่านได้กรุณาตอบแบบสอบถาม เรื่อง แนวโน้มของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์ระดับมหาบัณฑิตในประเทศไทยใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2544) ในรอบที่ผ่านมาแล้วนั้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง สำหรับแบบสอบถามในรอบที่ 3 นี้ จะเป็นครั้งสุดท้าย ซึ่งผู้วิจัยได้แสดงความสอดคล้องของความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยระบุคำมีพื้นฐาน คำพิสัยระหว่างควอไทล์ ที่คำนวณได้ พร้อมทั้งระบุการตอบของท่านในครั้งที่ผ่านมามีด้วย

จุดมุ่งหมายของการตอบแบบสอบถามในรอบนี้ เพื่อให้ท่านทราบความคิดเห็นของกลุ่ม และทบทวนคำตอบของคนเอง ซึ่งท่านอาจจะเปลี่ยนแปลงคำตอบใหม่ หรือ ยืนยันคำตอบเดิมก็ได้

ขอความกรุณาตอบแบบสอบถามให้แล้วเสร็จและส่งคืนภายในวันที่ กุมภาพันธ์ 2536 การตอบแบบสอบถามรอบสุดท้ายนี้ มีความสำคัญและมีความหมายเป็นอย่างสูงสำหรับความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของการวิจัยครั้งนี้ เมื่อเสร็จสิ้นการวิจัยแล้ว จะส่งรายงานการวิจัยที่ท่านกรุณาให้ความร่วมมือให้ท่านทราบ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความอนุเคราะห์เป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายสุรินทร์ ตันสกุล)

นักศึกษาระดับปริญญาโท

สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ภาคผนวก 6

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ที่ตอบแบบสอบถามรอบแรก

อาจารย์เกื้อกุล วิษณุฑากุล
 ศาสตราจารย์ จารุวรรณ สีนุโสภณ
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรวรรณ ภักดิ์บุตร
 รองศาสตราจารย์ เฉลียว พันธุ์สีดา
 รองศาสตราจารย์ ณรงค์ ป้อมบุบผา
 รองศาสตราจารย์ ดร.ธิดา โพธิ์พุกณะ
 อาจารย์นางพวง จิตรกร
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ ไม่น่ายกิจ
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นวนิตย์ อินทรามะ
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ บุญศรี ไพรัตน์
 อาจารย์ประจักษ์ กือเจริญ
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประสงค์ศรี พัฒนกิจจำรูญ
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลวิทย์ ปิยะเมธาง
 อาจารย์นิบลักษณ์ศิลป์ วัฒนะนงศ์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิมลพรรณ เรนเพชร
 รองศาสตราจารย์ ภรณ์ ศิริโชติ
 รองศาสตราจารย์ ดร.ยุพิน เตชะมณี
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รัตพร ชิงชาดา
 รองศาสตราจารย์ วิสิทธิ์ จินดวงส์
 รองศาสตราจารย์ ดร.สำอางศรี พรสวรรค์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์
 อาจารย์อภิธ ประกอบผล
 รองศาสตราจารย์ อังสนา ธงไชย
 รองศาสตราจารย์ อัมพร ปันศรี

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่ตอบแบบสอบถามรอบที่ 2 และ 3

อาจารย์ เกอกุล วิษณุทากุล
 ศาสตราจารย์ จารุวรรณ สิ้นสุโสภณ
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรารัตน์ ภักดิ์บุตร
 ศาสตราจารย์ ดร.ฉวีลักษณ์ บุษปะกาญจน
 รองศาสตราจารย์ เฉลียว พันธุ์สีดา
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชลธิชา สุกชินรินทร์กุล
 รองศาสตราจารย์ ชลชีพร เหมะรัชตะ
 รองศาสตราจารย์ ณรงค์ ป้อมบุบผา
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ครุณี ณ ลำปาง
 รองศาสตราจารย์ ดร.ธิดา โพนอินทกณะ
 อาจารย์เนงนวล พงษ์ไพบูลย์
 อาจารย์เนงพงา จิตรกร
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เนงลักษณ์ ไม่น่ายก้า
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นวนิตย์ อินทรามะ
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ บุญศรี ไพรัตน์
 อาจารย์ประจักษ์ กือเจริญ
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประสงค์ศรี พัฒนกิจจำรูญ
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลวิทย์ ปิยะเมธาง
 อาจารย์นิบูลย์ศิลป์ วัฒนะหงส์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิมลพรรณ เรนเนอร์
 รองศาสตราจารย์ กรณี ศิริโชติ
 รองศาสตราจารย์ ดร.ยุนิเน เตชะมณี
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รัตพร ชิงธาคา
 รองศาสตราจารย์ วิสิทธิ์ จินดวงศ์
 รองศาสตราจารย์ ศจี จันทวิมล
 รองศาสตราจารย์ สมนิศ คุณศรีนิภัทน์
 รองศาสตราจารย์ ดร.สำอางศรี พรสุวรรณ
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์

อาจารย์อภัย ประกอบผล
รองศาสตราจารย์ อังสนา ธงไชย
รองศาสตราจารย์ อัมพร ปิ่นศรี

ประวัติผู้เรียน

นายสุรินทร์ ตันสกุล เป็นบุตรของ นายวิจิตร ตันสกุล และนางคลี ตันสกุล
เกิดเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2502 ที่ตำบลดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
สำเร็จการศึกษา ศึกษาศาสตรบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เมื่อ
ปีพุทธศักราช 2527 ปัจจุบันทำงานในตำแหน่ง อาจารย์ 1 ระดับ 4 โรงเรียนโพธิ์คีรีราชศึกษา
อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี